

Telve

2024 / 12

Dil, Düşünce ve Edebiyat Dergisi

"Her şey tamam olunca baş gösterir eksilme"

60 YIL &
JAHRE

60 YILDA KUSAKTAN KUSAÇA AVUSTURYA'DA TÜRK DİASPORASI
VON GENERATION ZU GENERATION: 60 JAHRE TÜRKISCHE DIASPORA IN ÖSTERREICH

ÖZEL BÖLÜM

Göçün 60. Yılında Avusturya'daki
Türk Edebiyatı Söyleşileri

DOSYA
ENDÜLÜS
MEDENİYETİ

DENEME
Köklere
Yolculuk

Telve dergisinden herkese merhaba

Geride bıraktığımız dolu dolu 11 sayının ardından 12. sayımıza ulaşmanın büyük heyecanını yaşıyoruz. Bu sayımızda yazarlarımız “Gemileri Yakmak” deyi-miyle yolculuğa çıkarak Endülüs medeniyetinin inci tanelerinden önemli şehir, eser, ilim ve düşüncelerini tanıyor ve sanatının gölgesinde soluklanıyor. Ayrıca Avusturya’ya göçün 60. yıl dönümü vesilesiyle ha-zırladığımız özel bölümde, orada doğup büyüyen ve edebiyatla ilgilenen yazarlarımızla bir araya geliyor, onların hikâyelerine birer ayna tutuyoruz.

Diasporada daha güçlü olabilmemiz, ana dilimi-ze olan bağlılığımızdan geçiyor. Dil, bir toplumun kültür, tarih ve millî kimliğinin yansımasıdır. *Telve* ailesi olarak bizler, diasporada yaşayan kardeşleri-mizin vatan ve Türkçe hasretini gidermek, onların ortak değerlerine, yaşantılarına ve ortak hikâyelerine tanık olmak ve yayın hayatına başladığımız ilk günden beri kurduğumuz gönül köprülerini korumak ve geliştirmek istiyoruz. Geçtiğimiz dönemde ger-çekleştirdiğimiz okur-yazar buluşmaları vesilesiyle ve gün geçtikçe daha uzaklara duyulmaya başlayan sesimizle ailemize yeni okurlar ve taze yazarlar katı-

lıyor. 12. sayımızda çeşitli ülkelerden yazarlarımızın öykü, şiir, deneme gibi kültüre, sanata, dile, düşünce ve edebiyata dair eserlerini bulabilirsiniz.

Telve ailesi olarak edebiyat yolculuğumuzda dijital imkânlardan faydalanmaya özen gösteriyoruz. Sos-yal medyada özellikle instagram hesabımızda Türk-çeye, Diaspora Türk edebiyatına ve sayılarımızda yayımlanan eserlere dair çeşitli içerikler bulabilir-siniz. Ayrıca kısa bir süre önce yayın hayatına baş-layan *Telve Podcast* kanalımızı sizlere duyurmaktan büyük heyecan duyuyoruz. Spotify’da “Telve Der-gi” hesabından farklı sayılarımızda yayımlanan şiir, öykü, deneme ve dosya yazıları gibi eserlerin seslen-dirmelerine erişebilirsiniz. Yeni içeriklerimizden ha-berdar olmak için *Telve*’nin hesaplarını takip etmeyi ve bildirimleri açmayı unutmayın.

Bu dergi, dudaklarda bize dair kalan bir şarkı, gele-cek nesillerimize bir emanetimizdir.

Keyifli okumalar dileriz.

Muhabbetle kalın.

Zeynep Yaman

Telve

İmtiyaz Sahibi: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı adına Abdullah Eren
Yayın Yönetmeni ve Yazı İşleri: Ali Işık **Yayın Danışmanı:** İsmail Yıldız **Editörler:** Firdevs Çağlar, Dilber Denizhan
Yayın Koordinatörü: Elif Neslihan Güney **İçerik Editörleri:** Büşra Akyüz Tunç, Duygu Er Quilichini, Ecem Tuba Hızarcı, Ertuğrul Sabuncu, Furkan Uzun, Rumeysa Öztürk, Sena Şeker, Yasemin Kelkit, Zeynep Yaman, Zümra
Ufuk Tasarım: Yasin Çetin, **İletişim:** Oğuzlar Mah. Mevlana Bulvarı No: 145 P.K: 06520 Balgat Ankara Tel: 090 312 218 40 00
Mail: telve@yfb.gov.tr, dergitelve@gmail.com

Kapak Sözü: “Her şey tamam olunca baş gösterir eksilme” Ebu’l Bekâ er-Rundî, “Endülüs Ağıtı” mersiyesi. Türkçesi: Fatih Mert Çağlı

Yayın Türü: 3 Aylık Süreli Yayın, **Basım Tarihi:** Mayıs 2024, **Baskı:** İhlas Gazetecilik A.Ş. Merkez Mh. 29 Ekim Cd. No: 11 A/41 (İhlas Holding Plaza) Yenibosna - Bahçelievler / İstanbul Tel: 0212 454 30 00 Sertifika Numarası: 45589

Abdullah EREN

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı

Türk Diasporasının genç kalemleri *Telve* ile çıktıkları edebiyat, düşünce, kültür ve sanat yolculuklarını aşkla, heyecanla, başarıyla sürdürüyor. Ses bayrağımız Türkçenin yurt dışındaki sancaktarları ortaya koydukları eserlerle, uyandırdıkları yankılarla ve tesir ettikleri çevrelerle her geçen gün diasporadaki Türk edebiyatına yeni bir ses, sıkı bir güç, taze bir çehre kazandırmaya devam ediyor. Dilimizin, kültürümüzün ve edebiyatımızın Batı'daki vâris ve taşıyıcısı olan *Telve* ekibi, Avrupa'da fikir ve edebiyatla ilgilenen genç kardeşlerimize de yol gösteriyor, öncülük ediyor, el veriyor. Kendilerini kutluyor, her bir yazarımıza başarılar diliyorum.

Telve'nin dosya konusu bu kez "Endülüs". Din-i mübin-i İslam'ın tüm güzellikleriyle sekiz asır boyunca müzeyyen kıldığı bu topraklar, İslam medeniyetinin en yüksek, en mümtaz ve en muhkem kalelerinden birini teşkil etti. Bilimin, kültürün, sanatın, düşüncenin ve mimarinin zirveye ulaştığı yerlerden biri olan Endülüs, Avrupa'ya ve insanlığa Rönesans'tan çok önce etki etti, hatta Rönesans'ı temellendirdi. Kurtuba, Gırnata, İşbiliye, Ceyân, Meriye, Velbe, Mâleka ve Kadiz'de teneffüs edilen kültür ve medeniyet iklimi, Endülüs'ü âdeta inşa ve ihya ederek onu İslam dünyasının başkentlerinden biri hâline getirdi. Bugün içimizde, gönlümüzde, belleğimizde bir sızı olarak varlığını sürdüren Endülüs, tüm hususiyetleri ile insanlığın ortak mirasına yapılan önemli bir katkı olarak yaşamaya devam ediyor.

Bu sayımızın özel bölümü ise "Avusturya'daki Türk Edebiyatı". 15 Mayıs 1964'te Türkiye ve Avusturya arasında imzalanan iş gücü anlaşmasının üzerinden altmış yıl geçti. Avusturya'ya "misafir işçi" olarak göç eden büyüklerimiz, bu altmış yıllık süreçte kuşaktan kuşağa önemli başarılarla imza atarak Avusturya'nın kalıcı ve vazgeçilmez bir unsurunu oluşturan 300 bin kişilik Türk toplumunun da mimarları oldu. Avusturya'ya göç eden Türkler, ülkeye yalnızca valizleri ile değil dilleri, kültürleri, müzikleri ve edebiyatları ile geldiler. Netice itibarıyla bugüne kadar kaleme alınan Türkçe ve Almanca şiirler, romanlar, hikâyeler ve diğer edebî ve düşünsel ürünler hem Avusturya edebiyatına hem de Avusturya'daki Türk edebiyatına mühim katkılar sağladı, sağlamaya da devam ediyor. Biz de bu vesileyle "Göçün 60. Yılında Avusturya'daki Türk Edebiyatı Söyleşileri" bölümünde Avusturya'da yaşayan genç yazarlarımızla kültür, sanat ve edebiyat bağlamında Avusturya'yı, Türkiye'yi ve yurt dışında yazma konusunu ele aldık.

Tabii bu arada kadromuzu genişletmeyi de âdetimiz olduğu üzere ihmal etmedik. On ikinci sayımızda aramıza yeni yazarlar dâhil oldu. Onlar da ilk eserleriyle *Telve*'deki yerlerini almış oldular. "Taze kanlarımızın" devirleri daim olsun diyor, hepsini tebrik ediyorum.

Öyküleri, şiirleri, denemeleri, inceleme ve önerileriyle bu sayımıza değer katan *Telve* ekibinin her bir ferdine teşekkür ediyor, okurlarımıza keyifli okumalar diliyorum.

ÖYKÜLER

- 6 / Ayşe Başhoruz **Ahşap Sesi**
8 / Ecem Tuba Hızarcı **Silence Radio**
12 / Esra Hanım Akdeniz **Biçilmiş Ömür**
14 / Hasret Doğanay **Delilik Mertebesi**
16 / Belkıs Kılıç **Kıyıdaki Sandal Tablosu**
20 / Hasibe Büşra Yüksel **Saklı Gözyaşı**
22 / Elif Neslihan Güney **Hangi Mesut'un Mevlidi?**
26 / Yuseyrenur Yılmaz **Peçeli Komutan**
29 / Sinan Ateş **Kaybolan Manzara**
32 / Fatmanur Tülümen **Monark Dövmeli Kadın**
36 / Rumeysa Öztürk **Yabancı Vâris**
40 / Gülsüm Durna **Kırmızı Kamyonet**
42 / Reyhan Al-Badri **Damar**
44 / Yasin Durat **Nuri Amca**
46 / Zümra Ufuk **Anarşist Ali**

DOSYA

- 50 / Zeynep Yaman **Gemileri Yakmak**
54 / Fatıma Zehra Atak **Endülüs'ten Günümüze**
56 / Aslıhan İnce **Endülüs ve Sanat**
60 / Muaz Ceran **Endülüs'ün Son İncisi: Elhamra**
62 / Emre Dikici **Unutulan İslam Beldeleri: Mecnû ve İşbiliye**
64 / Yasemin Kelkit **Vadedilmiş Topraklar**
66 / Yeliz Özbay **"FERYATNÂME Batı'da, Endülüs'te
-dârul-gurbette- kalan kölelerden size selam olsun!"**
69 / Mustafa Eryücel **Endülüs'ten Osmanlı'ya Sığınan Yahudiler**
72 / Esra Bayram **Portakal Ağaçları Arasındaki Hafızlar**
75 / Zeliha Yılmaz **Endülüs'te Parlayan Güneş**
77 / Aslı Gökçe Kaya **Zamansız Bir İslam Felsefecisi Olarak İbn Rüşd**
80 / Havva Yaman **İlk Tarih Filozofu: İbn Haldun**
82 / Münire Eslem Bozkurt **Var Mısın Yok Olmaya?**
88 / Cennet Çevik Özdemir **Endülüs Edebiyatında Kadın Şairler**
92 / Mehmet Bolat **Bir Endülüs Sohbeti**

SÖYLEŞİ

- 106 / Ecem Tuba Hızarcı **Rumeysa Öztürk'le Söyleşi**

GÖÇÜN 60. YILINDA AVUSTURYA'DAKİ TÜRK EDEBİYATI SÖYLEŞİLERİ

- 98 / Yasemin Kelkit **Belkıs Kılıç**
101 / Yasemin Kelkit **Zümra Ufuk**
102 / Yasemin Kelkit **Sena Şeker**
104 / Yasemin Kelkit **Yasin Durat**

ŞİİRLER

- 112 / Aslıhan İnce **Meşgule Düşen Veyahut Yaşamak**
113 / Merve Fatma Ören **Masallar Aynasında**
114 / Tuana Yüksel **"Ses/sizdiniz"**
115 / Yasemin Kelkit **Tanrı Dağlarında**
116 / Zeynep Zuhul Kılınç **Nuh Tufanı**
118 / Talib Ensar Dutak **Araf**
119 / Alper Tunçyürek **Ölmeden Görmek**
120 / Ubeydullah Çavuş **Porselen Bebek**
121 / Mihriban Harbi **Galiba Londra**
122 / Lisannüddin bin Hatip **Lamma Bada Yatathanna**
123 / Rainer Maria Rilke **İspanyol Üçlemesi**

DENEMELER

- 126 / Sena Şeker **Zamansız Tanıklar**
128 / Zeynep Betül Kahveci **Bir Kalp, İki Dil**
130 / Tolga Atabaş **Su Gibi Ol Azizim!**
132 / Alper Tunçyürek **Küskün Şahit**
134 / Ayşe Nur Osmanoğlu **Köklere Yolculuk**
136 / Safiye Bal **Pencere**
138 / Nüket Durur **Hayal Kurmalı**
140 / Neslihan Akyol **Demir Adam**
142 / Selçuk Büyüktanır **Sev Kaderini Kızım O da Sever Seni**

KİTAP İNCELEME - ÖNERİ

- 146 / Furkan Uzun & Zeynep Yaman **EDİTÖRLERİMİZDEN SEÇMELER**
150 / Merve Manaz **Kayıp Gerdanlık: Endülüs**

Ahşap Sesi

AYŞE BAŞHORUZ

Sabahları ahşap merdivenlerden inerdi. Ben yine çıtırtı seslerine uyanırdım. Sabah namazına yakın gökyüzü hâlâ simsiyahken güne hazırlanırdı. Onu izlerdim. Her sabah tıraşını olur, uzun uzun hazırlanır, geçtiği odalar lavanta kokardı. Sabahın heyecanıyla ütülü beyaz gömleğini, koyu renk kazağını, kumaş pantolonunu giyer; vakit çıkmadan namaza dururdu. Eski günlerinin verdiği alışkanlık olsa gerek güne erken başlar, gökyüzü henüz karanlıkken yola çıkardı. Sabahın verimli saatlerinde, kasabadaki her insan gibi ekmek kokularını takip ederdi. Giderken kapıyı kapatırken sanki şehrin bütün serinliği üzerime gelirdi. Baştan aşağıya üşür, camın önündeki kalorifere doğru gider, camdan onu seyrederdim. Sisli havada silüetini kaybeder, gelene kadar camın önünde beklerdim.

Sessizliği akreple yelkovan bozar, onların dans edişlerini dinlerdim. Monoton ve sisli havanın verdiği huzursuzluk, kaloriferin sıcaklığıyla son bulurdu. Bir zaman sonra uzaktan, sislerin arasından onu siyah fötr şapkasıyla gri paltosundan tanırdım. Bir elinde ekmeği tutar, koluna gazeteyi sıkıştırır, öteki elini cebinde bulundurur, yavaş yavaş gelirdi. Gelir gelmez çayı demler, yumurta salatasını hazırlamaya koyulurdu. Yumurtaları haşlar, maydanozları doğrar, baharatlarla salatasına lezzet katardı. Arada sırada yabancı gibi bakar, daha sonra vakit geçmeden yavaş yavaş kahvaltıyı hazırlamaya devam ederdi. Dudağında hafif bir gülümseme belerirdi kahvaltıyı hazırlarken, onun için günün en keyifli anıydı sabah saatleri. Mutfak-

taki ekmek kokusu, memlekettten gelen çaydanlığın dumanı, tavada közlenen patlıcan sesi beni öyle heyecanlandırıyordu ki üşüsem bile, hiçbir ânı kaçırmak istemiyordum. Mutfak âdeta memleket kokuyordu.

Kahvaltı masasına oturur hem gazetesini okur hem de çayını yudumlardı. Okurken arada gülümser, ciddiyetini bozmadan anın tadını çıkarırdı. Sessizlik yine mutfakta yerini almıştı, konuşumuz yalnızca saatin sesiydi. Kahvaltıdan sonra yukarı kata çıkardı. Merdivenler ahşaptan yapıldığı için eskiydi ve adım attıkça ayrı ses çıkarırdı. Merdivenleri çıktıkça lavanta kokusu üzerime gelirdi. Bünyan'dan getirdiği halı, koridorda bizleri karşılar, desenleriyle renkleri bizi zamanda geriye götürür, başka anılar tazelenirdi. Evin orta kat koridorunda fotoğraflar bulundurur, onlara bakmayı çok severdi. Duvarı asılı eski fotoğraflar, unutulmayan dostlar, memleket manzarası... Günün bir kısmını onlara ayırırdı.

Sessizlik çok şey ifade ediyordu, sessizliğin yerini özlem, hüznün ve hasret alıyordu. Saat ses yaptıkça zaman kendini hatırlatır, otuz yıl önceden günümüze çağırır. Alışmışım bu evin verdiği gurbet hasretini hissetmeye, memleketi ondan dinlemeye. Böylece geçmiş yaşamadan yaşamış gibi olmaya.... Onun hüznü gözlerinden okunuyor, sessiz kaldıkça gözleri konuşuyordu. İşçilik yılları büyük izler bırakmıştı, zorluktan ziyade hastalıkların artık ardı arkası kesilmiyordu. Günün herhangi vaktinde odasındaki boy aynasına yaklaşıp, bakardı aynadaki yabancıya.

Bakardı dakikalarca kendine ve yine şaşırırdı. Bir eli cebindeyken diğer elini yüzünde gezdirirdi, çizgilerden geçerdi parmakları. Kendine bakarken ben de onu seyrederdim arkadaki mavi koltuktan. Yanına yaklaştığımda elimi uzatırken gözlerini bana diker, bir an durup kim olduğumu düşünürdü. Sonra kim olduğumu sorar, ben de yine torunu olduğumu hatırlatırdım. O hatırlayınca gülümser, elini uzatır; birlikte merdivenlerden inerdik. Yine ahşap merdiven sesleri, yine lavanta kokusu...

AYŞE BAŞHORUZ

Fransa – Strazburg

Silence Radio

ECEM TUBA HIZARCI

Yıpranmış evin ölüm kokmayan bir köşesinde, Ginny dikkatle kapısını izliyordu. Şimdiye kadar dışarıdan açan olmamıştı ancak her daim tetikteydi: *tik tak* zaman geçiyor, *çat pat* saldırıyor, *timsah* ağlıyordu. Daha solgun bir ev var olabilir miydi, genç kız pek de emin değildi. Duvarları bu kadar çürümüş, leş kokulu, böcek yuvası, nem kapalı, kötülük tohumu bu evden daha bitkin ve tiksiniç bir yer varsa Ginny orada olmayı tercih ederdi aslında. Böyle yerlerin kapılarını bulmak oldukça zordu: yıkılan duvar temiz bir havanın dahi içeriye girmesine izin vermiyordu, boşlukları ağlar ve tozlar mühürlüyordu. Her kim bu evde ilk nefesini aldıysa sonunu da burada vermeye ant içiyordu. Gıcırtı sesleri dinmez, rüzgarın esintisi girmez, böcekler ölmez, ışıklar uğramaz, hastalar iyileşmezdi. Ginny bunu nadiren kendine itiraf etse de yaşamının her saniyesinde rahatsız edici duygular midelerini sımsıkı kavırıyor, nefesinin ritmini aksatıyordu. Odadan hiç çıkmak istemese de çıkıyordu, eğer adım atmazsa onlar girecekti ve evin en sağlam yeri onun odasıydı, kirlenmesine — ölmesine — izin veremezdi. Nefesleri zehir gibi duvarlara yapışır her katmana girer ve neye değerse çürütürler sonra beklenmedik bir anda tekrar dışarıya sızar, Ginny'nin burnundan girer içini yıpratırlardı. *Çık - Çık - Çıkartın beni buradan*, diye hayıflanır beklere. Ölüler gelmezdi biliyordu ama canlılar da ona hiç eline uzatmamıştı. Her şey evin içine hapsolmuş, sonsuz bir döngü oyununu sürdürüyordu. *Kalk, gel, kaç, dur, sus, gelme, biz, Ginny, ailen, sen, ben, biz, bizi, bırakma.*

Ginny sevgisinin onu kandırmasına izin vermişti. Küçük yaşta kendini kahraman hissetmiş, ailesini kurtarmak istemişti. Seneler geçtikçe tepkiler, direnişler ve iradeler farklı yönere eğilmişti: Ginny, anne ve babasını dehşet düşünceler kuyusundan çıkaramadığı gibi onların onu içeriye çekmelerine izin vermişti. Genç kız, babası gibi değildi ama her geçen gün annesine benzediğini görüyordu. Uykuyu daha tatlı gelen bir kaçamak, yemekler tatsız, önünü görmek zifiri karanlıkta düşmeden yürümek, ayağı kalkmak bacaklarına komut verebilmek oluvermişti. *Sen, onlar değilsin.* Bugün değildi. Birkaç ay, birkaç gün belki, ve Ginny artık ebeveynleri gibi olacaktı. Evin kapısı zamanında açılmadığı müddetçe genç kızın sonu çürümek olacaktı. *Tik tak, Ginny.* Kapı geç açılırsa, artık geri dönüş olacağından pek de emin değildi. *Belki de vardır, Ginny. Belki biri dışarıdan sana kaçış yolu bulmaya hazırdır.* Genç kız, kargaşalar arasında hapsolmuş, düşüncelerinin bu kadar hızlı değişmesine engel olamıyordu.

Pat pat ayak sesleri, *sss sss* sürülen ağır adımları duyduğu anda Ginny ayaklandı. Kapı kolunu hemen açtı ve düşünmeden kirlili koridora adım attı. Güçlü değildi, cesareti solmuştu, pes edenler yoluna girmişti, *sanki?* Yemek masasında bekleyen adam sandalyesinden kalkmasa da etrafında dönen bir kadın vardı, her adımda küller dökülüyordu üzerinden, yavaş yavaş yere süzülüyor, zemine yerleşiyordu. Tozların biriktiği bir yerde nefes almaya çalışanlar gerçekten yaşar mı? Ginny cevabı biliyordu. Her alıp verdiği nefes o

kadar ağır ve kir doluydu ki öksürüğü dinmiyordu. Karanlıkta koridorda yürüdü, hiç ışık görmeyenler ne güzel görüyor karanlığı, değil mi, Ginny? Masada oturan canavar başını kaldırdı ve kız yine boş, karanlık, derin göz delikleriyle karşılaştı. Çürütülen bir gün kör olurdu. Artık hiçbir şeyi görmek istemeyen varlıklardan başka bir şey değildiler. Zifiri karanlık evde hükmeder ve Ginny gibiler parça parça dökülürdü: çürüyenlere kimse yardım etmek istemez. Halbuki evden yayılan ölüm kokusu zile basmaya ve evin kapısını bulmaya, *tak tak* vurmaya yeterdi.

Yıpranmış masada duran bir kol, Ginny'ye yaklaşması için işaret etti. Kız usulca dinledi, bulaşıcı karanlığın tenine dokunmasına izin verdi. Böyle mi olmalıydı Ginny? Kalkmasına yardım etmek zorunda mısın, *Ginny*? Evet, evet. Mecburdu. Zamanın ekşitiği adamın ayağa kalkması için onu desteklemeliydi, bu böyledir, *değil mi*? Adamı odasına kadar götürdü, kokunun bulantısı yoğundu bu evde ancak kız adamın etrafını kaplayan kurtlara alışamıyordu. Bir kokuya hapsolmak olmak nasıl bir duygu, Ginny? Bu soruyu son zamanlarda kız çok düşünürdü. Camları açıp kokulardan arınmak isterdi genç kız, buna o kadar çok inanmıştı ki camların açılmadığını geç fark etmişti. Yardım ettiği kişileri iyileştirmek için onu da iyileştiren bitkilerin gerektiğini, dünyayla tüm iletişimi kopduğunda anlamıştı.

Kuru öksürüğün getirdiği titreşim ses gibi adam da sesler çıkarıyordu. Ginny ne demek istediği hakkında ufacak bir fikre bile sahip değildi, tek düşüncesi teniyle teması koparmak ve kendi eline tırmanan kurtlardan kurtulmaktı. Adamı kütüphanenin ahşap sandelyesine bıraktıktan sonra kapıyı kapattı ve hemen çıktı. Raflarda duran kitapların okunulacak hâli kalmamıştı, evdeki hikâyeler her birini kemirmişti. Bir masalı hatırlıyordu, küçük bir kız başka bir dünyaya gidiyor, garip arkadaşlar ediniyor, geziyor, sihirle tanışıyor ve... Evine dönüyordu. Ginny buradan çıktıktan sonra geri gelmeyi göze alamazdı. Bu masal ona hâlâ korkunç geliyordu. Kaçabilen neden kafese dönsün ki?

Onu ne kimsenin kurtaracağını ne de buradan çıkabileceğini geçen yıllarda anlamıştı. Bir gün, her ne kadar çabalasa da kurtlar tenini kemirecek, kemiklerinin içinde yaşayacak, saçları dökülecek, gözleri ayaklarına düşecek ve yerlerine birer karanlık bir kuyu kazılacaktı, dişleri çürütecek ellerine gelecekti... Bir gün, belki de yarın veya birkaç ay sonra, en utanç duyduğu, en büyük kâbusu, sadece bu terk edilen evde onunla yaşayanlarda değil, aynanın çatlaklarına rağmen kendini görebileceği kendisi olacaktı. *Hayır. Hayır, onlar gibi olmayacağım. Ben yaşayacağım. Geçmiş sileceğim. Babam çok erken pes etti. Annem hep onu takip etti. Onlar gibi olmayacağım. Asla. Asla. Asla. Ama...* Ginny düşüncesinin kelime dizesi oluşturmaya izin vermeden mutfaktan gelen gürültüyü yine takip etti.

Kafasını bir sağ bir sola eğen kadın, boşluklarla dolu yüzünü kıvıltırmaya çalışıyordu. Nefes akışlarının sesleri, nefes borularının ne kadar yıprandığını hissettiriyordu. Kemikli ellerinin biriyle bıçağı kavramış, bir ucunu ahşap sehpaye çarpıyor, bir diğer ucunu çarpıyordu. *Tak. Çak. Tak. Çak.* Bir zamanlar annesi olan kadın, bıçağın ucunu kızına doğru kaldırdı ve dişsiz ağzı gülümseye benzeyen bir hâl aldı. Boğuk kahkahalar atıp bıçak ve masa oyununa devam etti. Ginny ürperdi. Terk edilenler bazen sizin terk etmenize izin vermiyor, onlara mahkûm olmanızı sağlıyordu. *Hayır!* diye bağırdı ve odasına koştu. Kapıyı sertçe kapatıp dolabını önüne koydu. Sürüklenen adımların sesi yaklaşıyordu, bir de duvarı kazan sivri bıçak. *Ginny, Ginny, tatlım, hadi ama, sana zarar vermeyeceğim. Hep beraber olacağız, biz bir aileyiz. Daha iyi olacağız. Hep beraber!* Eskiden, gözlerinin hâlâ yerinde ve mavi olduğu günlerde söylenilmiş sözler duvarlardan kaçıp odada yankılandı. Tekrar ve tekrar, ebediyen susmayan cümleler. Bir zamanlar güzel bir kadının ağzından çıkan, kulağa inandırıcı gelen yeminler. Haftalarca odasından çıkmayan yorgun bir kadının, bir de onu destekleyen sarhoş ve gaddar bir babanın kurduğu yalanlar. Genç kız ebeveynlerine benzemek istemiyordu, kim yolun kenarında ölüme terk edilmiş bir canlı olmak ister? Birkaç saate kapıya vuran kadın yorulacak, tekrar evin bir köşesine dönecekti. Adam,

kütüphaneden çıkmak istediğinde bir şekilde seslenecekti, Ginny tekrar ve tekrar, ölümü kaldırıp gezdirecek, sonra kendi cinayetini engellemekle uğraşacaktı. *Güm. Güm. Güm.* Kapının titreyişi, gelen yumruk ve tekmelerin sesi, leş koku... İnce ve çelimsiz elleri yatağın altında sakladığı turuncu, tozlu, yıpranmış defteri tuttu ve bir sayfa açtı.

Çürüyorum.

Ben

Burada

Boğuluyorum

Ölüyorum

Kahroluyorum

Ve sen,

Dışarıdan,

Kurtlanmış bir elma gibi beni toprağa fırlatıyorsun.

Sayfayı hemen çevirdi. Mürekkebi fazlasıyla azalan kalem cebinden çıkardı ve azalan sarı ve lekeli sayfalardan birine karaladı.

İyiyim, ben iyiyim. Ben, onlar, gibi değilim. Değil mi? Duvarlar bir gün dökülecek, gök tavanla yer değiş-tirecek ve ben bir daha ev denilen bu yere dönmeyeceğim.

Nefes nefese, sayfa ıslansa da tekrar tekrar fısıldadı yeni yazdığı cümleleri. Odanın dışından gelen sesler her ne kadar kelimeleriyle çatışsa da Ginny pes etmedi. Hasta olmak istemiyordu. Kurtulmak istiyordu. Bazen buna gücü yetecekmiş gibi hissediyordu. Dua ediyordu. Çıktığında neler yapabileceğini hayal ediyor, sonra gözlerini kapıyor ve kelimeleri yine boşluğa atılan, sahte sözler oluyordu.

Sesler durmuştu. Ne kadar sürerdi acaba? Ginny odasından çıkmazsa neler olacağını düşündü. Pes etmek artık çok da uzak durmuyordu. Annesinin çok eski zaman önce söylediği bir cümle anılarından can-

landı: *Deniyorum tatlım, daha iyi olacağım. Sadece biraz vakte ihtiyacım var. Biraz uyuduktan sonra düzelecek.* Uyku hiçbir kahrolasica şeyi düzeltmemişti. Annesi uyandığında sinir krizi geçirip salondaki tüm eşyaları kırmıştı. Babası düz yürüyemez bir hâlde eve dönmüş, eşini kırılmış vazoların üzerine itmişti. Küçük Ginny'nin çılgınlıklarını hiçbiri duymamıştı, onun sesi onlara hâlâ ulaşmıyordu. Ginny hiçbir zaman bu döngüden çıkmayacağını biliyordu. Tek başına debeleniyordu, iyileşmek, bulaşıcı hastalıkların yanında boğulmasına sebep oluyordu. Çok istediği zamanlar olmuştu, daha önce kaçmadığı için pişmandı, belki çürük kokusunu daha erken alsaydı evden çakacak gücü bulup, dışarıdan ailesine yardım etmeye çalışırdı. Geç kalmıştı. Başından beri terk edildiği için o da kendini terk etmişti. Bazen daha güçlü hissediyordu, zamanla o günler geride kalıyordu, alışılmışlığın hissi ayrı bir döngüydü... Korkuyu besleyen dehşetin kokusu ise bir anahtara ulaşırsa da kapıyı bulamazdı artık. Var olmayan bir şeyin peşinden koşmaktan belki bir gün bıkarırdı ve evdeki çürümüş ruhlardan biri olurdu. Çatı düşmeyecekti, göğü görmeyecekti. *Ginny! Bir kapı mı görüyorum orada?* Yıpranmış bir duvara ani bir bakış, karşısında kapı mı görüyor Ginny? Bekledi, bekledi, *tık tak* zamanı dinledi... ve *silence radio*.

ECEM TUBA HIZARCI

Fransa - Nancy

Biçilmiş Ömür

ESRA HANIM AKDENİZ

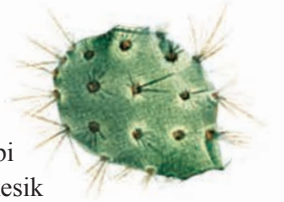

Maşanın üzerinde duran paketi yüzünü ekşiterek süzdü. Her sene gelen bu hediyeği artık kışkırtma harekâtı olarak görüyordu. İçinde yanıldığına dair tek bir umut kırıntısı olmadan buruşuk elleriyle kartonu yırttı. Mücadeleden yorulan titrek elleri dikkatlice saksıyı tutup çiçeği havaya kaldırdı. Memnuniyetsizce: “Bu defa sarı!” dedi, ancak bu değişikliği akıl edebildiklerini küçümseyerek. Boynunda asılı olan gözlüklerini takıp hediyesini incelemeye başladı. Daha öncekilere hiç benzemiyordu. Saksıdan etrafa fütursuzca dağılan cüretkâr bitki, Medusa’nın yılanları gibi bağımsızca hareket ediyordu. Birbirine bağlı yeşil parlak yaprakların uçlarında, şeffaflığından neredeyse fark edilemeyecek ince dikenleri vardı. Yaprığın ucunda açan sarı çiçekler bir mızrak gibi uzanıyordu. İncelemesinin sonunda: “Ah zavallı, tam tamına on gün yaşayacak!” diyerek hediyesine ömür biçti. Başına bu belayı açanlara saydırarak evin içinde uygun bir yer aradı. Pencere kenarı...? Olmaz, her sabah camı açıp mahalleyi gözetirdi. Maşanın üzerinde dantelleri vardı. Sehpa? Kitaplık? Yok kalabalıktan hiç hoşlanmazdı. Tüm evi dolandıktan sonra kilerin köşesine yerleştirdi saksıyı. Daha önce aldığı çiçeklerin akıbetini düşündü. Onları da uygun yerlere koymuş, yine de yaşatamamıştı. “On günlük kısacık bir ömrün var sarı mızrak.” diyerek kapıyı çekti.

Ertesi gün dergilerden edindiği botanik tavsiyeleri uygulamak için çiçeğin yanına uğradı. Yaşlı kadın tavandan sarkan zinciri çekip odayı aydınlattı. Bitkiyi toz bulutunun ardından selamladı, hâlini hatırlını so-

rup bulunduğu mekânla ilgili bilgi verdi. İlk üç gün böyle devam etti. Kısa ziyaretlerinde çiçeği baştan aşağı süzüp durumunu kontrol ediyordu. Dördüncü gün ışığı açtığında sarı çiçeklerin solup döküldüğünü gördü. Yüzünde sinsi bir gülümseme belirdi. Hoşnut bir şekilde: “Ah, zavalılık.” diyerek kilerden çıktı. Sonraki günler çiçekle selâm sabahı tamamen kesmişti. Kilere sadece bir şey almak için giriyor o sırada belli etmeden onu inceliyordu.

Sekizinci gün misafirini; gücünü kaybetmiş, yaprakları birbirine sokulmuş bir hâlde buldu. Kadın dudaklarını bükerek sahte bir üzüntü sergilemeye çalıştı. Baş aşağı uzanan yapraklar, hâlsizliğine rağmen dökülmemiş, rengi dahi solmamıştı. Bu nasıl olabilirdi? Yaşlı kadın huzursuzca evin içinde dolanıyordu. “Sekiz gün!” diye bağırdı. “Hemde bir damlacık su ve gün ışığı görmeden!” Kütüphanesinden bitki ansiklopedisini çıkardı. Dişlerini sıkarak kitabın sayfalarında onu arıyordu. Birden gözleri fal taşı gibi açıldı. “Alçaklar!” diye tiz bir çığlık attı. “O ince şeffaf tüylerinden tahmin etmeliydim!” diye devam etti. Korktuğu başına gelmişti. Kaktüslerin nelerden hoşlandığını, onlara nasıl bakılması gerektiğini öğrenen kadın bitkiyi maşanın üzerine koydu. Şimdiye dek karşılaştığı en çetin düşmanıydı. Kehanetinin gerçekleşebilmesi için yalnızca iki günü kalmıştı. Çiçeğine bakarak tatlı bir sesle: “Ah canım, seni sulamayı ihmal ettim, çok özür dilerim.” dedi. Banyoya gidip küveti dol-

rağı göv-
suyun içine fırlattı. “Kana kana iç!” dedi parmağı-
na batan dikenlere aldırış etmeden. O gece bitki suda
kaldı. Toprağı köklerinden ayrılıp kopmaya başladı.
Yaprakları suyun yüzeyinde ölü bedenler gibi yatı-
yordu.

Dokuzuncu günün sabahı kadın ılık çalarak banyoya
girdi. Kaktüstü fark etmiyormuş gibi hazırlanıyordu.
Yüzünü pudraya bulayıp keyifle ince dudaklarına
ruj sürdü. Birden şaşırılmış gibi durup çiçeğe döndü:
“Ah zavallıcık, kaktüslerin suyu sevmediğini unut-
muşum.” diyerek kahvaltısını yapmaya gitti. Akşama
doğru bir maşa yardımıyla bitkiyi sudan süzüp poşe-
tin üzerine serdi.

Onuncu günün sabahına gülümseyerek uyandı. De-
diği olmuştu. Onun evinde bir bitkinin ömrü ancak
bu kadardı işte. Şarkılar söyleyerek hazırlanıp sarı
mızrağa bakmaya gitti. Kadının yüzü bir anda buz
kesti. O çiçeğin küflenip, pul pul döküleceğini dü-
şünürken, aksine yapraklar birliğini ve tazeliğini
koruyordu. Beklediği manzara bu değildi. Taşmak
üzere olan öfkesini zor bastırıyordu. “Ah güzelim
üzerini açık bırakmışım.” dedi sahte bir nezaketle.
Kadın bir anda vahşileşti. Çıplak ellerle çiçeği bo-
ğazlayıp poşetin içine tıktı. İyice büzüp defalarca
katladı. Ellerine batan dikenler umurunda değildi.
Derin dondurucuya koşup çiçeği içine tepti.

Onuncu günün bitmesine yal-
nızca birkaç saat kalmıştı. Yaşlı
kadın sabırsızca evin içinde do-
lanıyordu. Daha fazla bekleye-
medi. Kilere gidip delirmiş gibi
çekici arıyordu. Öfkeden kesik kesik
soluyordu. Sarı mızrağı dondurucudan çıkarıp masa-
ya koydu. Dirençli parlak yaprakları onu iyice çile-
den çıkarmıştı. Elindeki çekici tüm gücüyle çiçeğe
indirmeye başladı. Hiç durmadan vuruyordu. Bitkinin
yaprakları, kökleri paramparça olup etrafa savruldu.
Yorgun düşen ihtiyar kadın çekici kenara bırakıp so-
lulandı. Tuzla buz olan çiçeğine dönerek: “Ah za-
vallicık sana on gün yaşayacağını söylemişim!” dedi.

ESRA HANIM AKDENİZ

Almanya – Münih

Delilik Mertebesi

HASRET DOĞANAY

iz hiç deli olmak istediniz mi?

İnsan kendi çılgılığın, kendi sessizliğinden korkar mı?

En çaresiz, savunmasız olayda, o acıyı unutmak için aklımı yitirmek istedim.

O gün anladım bunun nasıl bir duygu olduğunu. Delilik dediğimiz mertebeye öyle kolay ulaşamıyor insan, yaşayarak öğrendim bunu. İlk önce, her ne durum içindeysen, vücudumuzda bulunan 10 trilyon hücrenin teker teker yanması gerekiyor. Çılgılık attığınızda, her hücrenin size diken gibi battığını ve patladığında canınızın ne kadar yandığını hissettiğiniz o an. 206 kemiğin birer birer iflas ettiğini, ayakta duracak dermanı bulamayıp yere çöktüğünüz, saatlerce boşluğa bakıp o acıyla başa çıkamadığınız için deli olma yolunda çaba sarf ettiğiniz o an. Acımasız bir şekilde baş parmağınızı yerdeki taşlı betona sürüp saatlerce kafanızda tekrarladığınız o kelimeler: “Yaşadığım şeyler gerçek değil, bu bir kâbus olmalı, hadi uyan artık.”

Üzerimde desenli bir pijama, kışlık, kapüşonlu, pembe renkli bir yelek, ayağımda siyah çizmeler, beni alıp dışarıya götürdüler. Etraf kalabalık. Önce boş bir ambulans aracına yönlendirdiler beni. Oturdum, ağlamaya başladım çünkü ters giden bir şeylerin olduğunu anladım. Korktuğumu, endişenlediğimi görüp doktorlar beni sakinleştirmeye çalıştılar. Sonra kalabalıktan uzaklaşmak için beni ikinci bir ambulans aracına aldılar. Bu sefer ayaktaım, yanımda çok sevdiğim bir aile üyesi, karşımda kadın bir doktor var. İlk önce lafları

ağzında gevelemeye başladı doktor. Bana sakinleştirici iğne yapmak istediğini söyledi. Ben daha çok sınırlendim, bütün gücümle bağırıp bana artık doğruyu ve neler olduğunu söylemesini istedim. Kadın, sabırsız ve telaşlı olduğumu görünce başka çaresi kalmadığını anladı. Hayatımda daha önce hiç görmediğim bu yabancı bana hiç duymak istemediğim bir gerçeği söyledi. Hayatımın en zor imtihanı, doktorun bana söylediği sözlerle başlamıştı: “Her şeyi yaptık ama maalesef kurtaramadık.” Bir saniye bile geçmeden koşarak o araçtan indim, yere çöktüm. Tam iki kere; yaşamım boyunca atmadığım çılgınlıkları attım. Sevdiğim bir kişi arkamdan sarılıp beni sakinleştirmeye çalıştı. Kendi çılgılığımın korkmuşum. Bir kabullenmeyi hâli insanın ruhuna bu kadar zarar verebilir mi? Vücudum, bedenim, kalbim, ruhum; hepsi aynı anda cayır cayır yanıyordu. İçimde tutuşan alevle birkaç adım attım. Onu görmek istedim. Yaşadıklarımın gerçek olmadığına inanmak istedim. O; orada, yerde yatıyordu. Yere çöktüm, onun olduğu bölgeye bakıp saatlerce oturdum. Ne kadar oturdum, hatırlamıyorum. Sadece uzun bir boşluğa dalmıştım. Tam o an deli olmak istedim. Acıyı, yaşadıklarımı, o kaybı unutmak için sanki en mantıklı çözüm buydu. Yavaş yavaş aklımı kaçıırıyordum. Başka bir âlem. Bugüne kadar hiç bilmediğim, hiç içinde bulunmadığım bir dünya. Hem aydınlık, hem karanlık bir makam. Kuyunun en dibini gördüğün bir yer. O mertebeye ulaşmak için ne kadar zor ama aynı zamanda ne kadar saniyelik bir geçiş olduğunu idrak ettim. Delilik mertebesine yaklaştıkça sakinleştim. Çılgılık yok, acı yok, sadece sessizlik ve

durmak bilmeyen gözyaşı vardı. Her yerim uyuşmuş gibi. Bir gerçek var ama yok gibi. Kendini uçak moduna alıp dış dünyayla iletişimi kesmek gibi.

Sağ tarafıma oturup tanıdık birisi elimi tutmuştu. Durmadan dua ediyordu bana. Nereye gitmek istediğimi anlamış gibiydi sanki. Sonra onu ambulansa alıp götürdüler. Yeri artık bu dünya değildi. Daha soğuk bir yere gitmesi gerekiyordu. Gözümün içine bakan, benden daha kötü olan birileri olmasaydı, hiçbir zaman o delilik tahtından inmezdim. Bana iyi gelen o yerden, o mertebeden ayrılmazdım. Hayatım boyunca orada kalmak isterdim. Hiçbir şeyi düşünmeden, yapmadan orada öylece yaşlanmak isterdim. Ama bana ihtiyacı olan insanlar vardı. Acısını iliklerinde hisseden ama sevdikleri için güçlü olması gereken normal bir insan gibi devam etmem gerekiyordu. Sonra onu iki kere gördüm. İlk morgda, ikinci de -onu toprağa yolcu etmeden- yıkama esnasında. Onu ben yıkamak istedim. Son görevimi doğru bir şekilde yapmak istedim. Araştırmalar yapıp bu işle ilgilenen bir hoca buldum. Hanımefendi o kadar güzel anlatıyordu ki: Ölen kişinin ruhunun ne hissettiğini, nelere dikkat etmemiz gerektiğini, onu rahatsız etmeden nasıl yıkamamız gerektiğini hakkında bilgiler verdi.

O gün geldi. Odaya girdim. Tam karşımda uzanıyordu. Su sesinden başka hiçbir ses yoktu. Üzerinde bembeyaz bir örtü vardı. Toplamda altı kişiydik. Ellerini tuttum, buz gibiydi. Sonra yüzünü gördüm, sanki o değildi. Onu yıkamaya başladım. Hocanın bana an-

lattığı gibi yaptım: durmadan dua edip onu yıkadım, ruhum durmadan ona veda ediyordu.

Giden kimdi? Giden gerçekten o muydu yoksa ben miydim? Kim ölüydü? O mu, ben mi?

Ruhum cayır cayır yanarken onun bedeni neden bu kadar soğuktu? O nefes alamazken ben nasıl hâlâ yaşıyordum? Ben ağlarken o nasıl bu kadar güzel gülüyordu? İçim bu kadar kararmışken, o nasıl bu kadar ılık saçıyordu?

Bir yıl, 10 ay, bir hafta, üç gün ve 14 saat.

Acı aynı, özlem aynı, çığlık aynı ama sessizlik daha çok ve daha derin. Dert de, derman da aynı yara da. Önce varlığıyla, şimdi yokluğuyla yolumu aydınlatan birisi.

HASRET DOĞANAY

Fransa - Strazburg

Kıyıdaki Sandal Tablosu

BELKIS KILIÇ

Diğer odalara nazaran bu oda daha büyük, ferah ve düzenliydi. Bu bahçenin içi küçük; müstakil yapıdaki diğer odalar o kadar dar ve hıncahınç doluydu ki oyuncaklardan ve diğer araç gereçlerden, çocukların bile hareket alanı oldukça kısıtlanıyordu. O yüzden bu geniş odada üç tane uzun koltuk gördüğünde bir afallamıştı stajyer. Sonradan öğrendiğine göre müdirenin bürosuymuş burası. “Yerinde duramayan çocuklar tıkış tıkış odalarda zapt edilmeye çalışılırken müdire hanım bu suit odada... Oh!” diye geçirdi stajyer içinden. Odada bitki sayısı az olmasına rağmen havada pek çok sinek uçuşuyor ve sanki birbirleriyle anlaşmışçasına sadece genç stajyer kıza musallat oluyorlardı. Stajyer ikinci eğitim haftasını başarıyla bitirmiş olmanın gururu ve haftanın son günü olmasının getirdiği mutlulukla koltuklardan birine oturmuş defterine notlar alıyordu. Sinekler ve stajyer dışında odada iki kişi daha bulunuyordu. Bunlardan biri kurumun çocuk gelişim

alanında önde gelen eğitmenlerinden biri, diğeri ise bir çocuktı. Bu ikisi ise diğer koltukta oturuyorlardı. Eğitmen elinde bir oyuncak ile çocuğun ilgisini çekmeye çalışırken, beş yaşlarında olan bu erkek çocuk ise gözlerini stajyerin üzerine dikmişti. *Put gibi çocuk ya Rabbi!* Çocuk uzun süre kaşları çatık bir şekilde izlediği bu genç kızdan nihayet bakışlarını çekmiş ve stajyer de rahat bir nefes alabilmişti. Çocuklarla iyi geçinemeyecek olmanın getirdiği bir gerginlik vardı üzerinde. Eğitmenlerin müdire hanıma kendisi hakkında olumlu konuşmalarını istiyor ve bu yüzden çocuklarla yapmacık bir arkadaşlık kurmaya çalışıyordu – veya kurmuş gibi görünmek için büyük çaba harcıyordu.

“Hadi bakalım Ömer, seninle birlikte çubukları bu deliklerden geçirelim mi?” diye sorarken bir yandan da örnek olması için bir iki çubuğu deliklere sokmaya başladı eğitmen. Çocuk bir iki kere oflayıp üstünkörü

oyunla ilgilendikten sonra gözlerini yine stajyer kızın üzerine dikti. Çocuğa attığı zoraki gülümsemeden sonra hemen defterine notunu aldı stajyer:

“Delikten çubuk geçirme. Oyun kazanımları: Dikkat ve kas becerileri geliştirme, el-göz koordinasyonu...”

“Seni sevdi galiba.” dedi eğitimci gülümseyerek. “Bak ne kadar sıkça sana bakıyor, görüyor musun?”

Görüyorum. Lanet olsun. Stajyer hem eğitmene hem de çocuğa yine zoraki gülümsedikten sonra kol saatine kaçamak bir bakış fırlattı. Terapinin bitmesine daha yarım saat vardı. Yarım saat bu çocukla nasıl geçecekti? Neyse, yanıma gelmediği sürece bir sıkıntı yok.

Ömer oyunlara karşı çok ilgisizdi. Çoğu zaman ya sadece yerinde oturuyor ve hiçbir şey yapmıyordu ya da ayağa kalkıp büyük odada amaçsızca turluyordu. Dudaklarından sadece belli belirsiz tınılar çıkaran

çocuğun ne zaman ne yapacağı kestirilemiyordu. Stajyer kızı tedirgin eden belki de biraz bu durumdu. Başına ne geleceğini bilememesi. Çocuğun hareketlerinin hesap edilemez oluşu. Ani bir durum söz konusu olduğunda nasıl davranması gerektiğini kestiremiyor oluşu. Vereceği yanlış veya profesyonel olmayan tepkiler yüzünden müdireye hakkında korkunç bir rapor verilmesi ihtimali. Bu düşünceler genç kızı bir hayli yıpratıyor ve terapiye odaklanmasını güçleştiriyordu. O sırada eğitmenin önerdiği oyuna karşı ilgisiz ve tepkisiz kalan çocuk ayağa kalktı ve yavaş yavaş ilerleyerek stajyerin oturduğu koltuğa yaklaştı.

Ne olur, ani bir hareket yapma! Ne olur, ani bir hareket yapma! Sağı solu belli olmayan bu çocuğun kendisine yaklaşması onu ürküttü. Titrek bir sesle “Merhaba Ömer, sen benim yanıma mı geldin?” diye sordu stajyer beceriksiz ve samimi olmayan bir eda ile. Çocuk dakikalarca kızın yüzüne dik dik baktığı

sırada onun oturduğu koltuğun arkasındaki bir tabloyu fark etti. Tablo epey yükseğe asıldığından çocuk başını iyice yukarıya doğru kaldırdı ve bu sefer de tabloya kilitledi bakışlarını. Stajyer çocuğun ilgisinin üzerinden gittiğini görünce bir oh çekti içinden ve dönüp arkasındaki tabloya baktı. Bu büyük tabloda kıyıda duran bir sandal resmedilmişti. Stajyer, ona göre sanatsal açıdan hiçbir değeri olmayan bu tabloyu daha odaya ilk girdiği anda fark etmişti lakin üzerinde fazla durmamıştı. Tablo el emeği değildi, renkleri soluk ve iç karartıcıydı. Ama o kadar oyuncağın arasında çocuğun dikkatini çeken tek eşyanın bu tablo oluşu kızı bir hayli şaşırtmıştı doğrusu. Dakikalarca tablonun aynı zamanda stajyerin önünde dikilen çocuk hiç kılmıdamadı ve gözlerini tablodan alamadı. Stajyer kol saatine baktı. Sadece altı dakika geçmişti. *Kahretsin!*

Stajyer “Bu çocuk ne zamana kadar böyle burada duracak ki?” diye düşünmeye başlamışken, eğitmen çocuğun kolundan tutup onu tekrar oyuna doğru çekmeye çalıştı. Bir anda dikkati dağılan çocuk ani bir hareketle kendisini kolundan çekiştiren eğitmenin yüzüne önce bir tokat patlattı ve ardından da saçlarına daldı. Buna eşlik eden de büyük bir feryat kopardı çocuk. Bu öyle bir feryattı ki, stajyer kız korkudan ne yapacağını şaşırdı. Akli durmuş gibi eğitmen ve çocuğun boğuşmasını izliyordu. Kendisini güç bela çocuğun elinden kurtaran eğitmen ilk önce stajyer kıza belli belirsiz bir bakış attı. O anda stajyerin kafası yine yerine geldi – *Kahretsin! Ne yapmam gerekiyordu öyle bir durumda?* Eğitmen daha sonra çocuğa sakin olmasını ve her şeyin yoluna gireceğini fısıldamaya başladı. Çocuk ise bir türlü sakinleşmiyor, sesini daha da yükseltiyor ve çekiştirildiği koltukta bir o yana bir bu yana tepiniyordu. Havaya anlamsız heceler savuruyor, koltuğa yumruklar ve tekmeler atıyor ve aralıklı bir şekilde çığlık atıyordu. Ayağından çıkardığı ayakkabılarını iki yetişkine doğru fırlatıyordu. Ömer’in feryat figanı arasında stajyerin aklından bin türlü düşünce geçiyordu. Neydi bu çocuğun derdi? Terapinin amacı neydi? Bu çocuğun burada neyi öğrenmesi, neyi becerebilmesi bekleniyordu? Gelişim geriliği belirtileri gösteriyordu. Konuşması gecikmiş, saldırganlaşma ve hırçınlık söz konusuydu. Peki, zekâ geriliği mevcut muydu? Hiperaktif miydi? *Ay Allahım, anlayamıyorum ki!*

Stajyer bir yandan eğitmeni ve çocuğu gözünden kaçırmamaya çalışıyor bir yandan da yıpranmış not defterini kurcalıyordu. Şimdiye kadar defterine aldığı notlardan çocuğun sorununun ne olduğunu anlamaya çalışıyordu. Aradan ne kadar zaman geçtiğini bilmiyordu ama bir anda Ömer’in sakinleştiğini fark etti. Başını defterinden kaldırıp çocuğa bakan stajyer, çocuğun oturduğu yerden yine kıyıdaki sandal tablosuna gözlerini dikmiş olduğunu gördü.

“Bizim göremediğimiz ne görüyor acaba?” diye düşünmeden edemedi genç kız. Sıradan ve dandik bir tabloydu işte.

“Ömer... Ömerciğim. Bana bir bakar mısın? Ömer, kiminle konuşuyorum ben tatlım? Görüyorsun, değil mi? Adıyla seslendiğimde hiç tepki vermiyor. Beni duymuyor. Senin burada bulunduğunu bile hâlâ fark etmemiş olabilir.”

“Hmm... Evet, öyle görünüyor. Bana bakıyor gerçi, ama sanki beni görmüyor gibi de bir yandan. Ben de bilemedim açıkçası.”

Stajyer eğitmene gülümsedikten sonra önce tekrar tabloya, ardından da Ömer’e baktı. Ama bu sefer çocuğa değil de onun gözlerinin içine odaklandı. Çocuk bu tabloda ne görüyordu? Ömer’in yüzündeki hiçbir mimik okunmuyordu. Kim bilir gözlerinin önünde ne canlanıyordu tabloyu seyredirken. Ömer tabloya, stajyer de Ömer’in gözlerine daldığı sırada, eğitmen “Peki sen otizmlili çocuklarla çalışmayı göze alabilir misin?” diye sordu.

Stajyer şaşkınlıkla “Otizm mi?” diye karşılık verdi.

“Evet, Ömer tam anlamıyla bir otizm vakası.”

Stajyer kız tekrar gözlerini çocuğun gözlerine dikti. *Yoksa Ömer hayal mi kuruyor? Normal insanların yalnızca kıyıya vurmuş bir sandal gördükleri o tabloda, Ömer kelimeler üretebildiğini, sıkıntısını açıkça ifade edebildiğini, kıyıda neşeyle koşuşturduğunu ve etrafında gördüğü, duyduğu ve hissettiği her şeyi algılayabildiğini mi hayal ediyor? Ömer hayal kurabilir mi ki? Aceleyle notlarını karıştırdı. “Otizmlili ç. ... yaşıt grup ... az hayali oyun.” Ee, peki bu tablo da neyin nesi o halde?*

“Ömer’in bütün algıları kapalı. Çok zor ilerliyoruz. Umarım seni ürkütmemiştir bu vaka ve sen de ileride

bu terapilere girebilirsin. Hadi Ömer, birlikte ayakka-bılarını giyinelim ve annenin yanına gidelim. Ömer? Ömer, duyuyor musun beni?”

Tam olarak ne olduğunu algılayamasa da bir utanç hissetti stajyer kız. Nedenini bilmiyordu, ama bir şey-leri yanlış yaptığının farkındaydı. Sanki yanlış duy-gulara kapılmış, zihni yanlış düşüncelere ev sahipliği yapmış gibi hissediyordu. Neden korkmuştu ki bu ço-cuktan? Ömer ona en fazla ne yapabilir, ne zarar vere-bilir ki? Bu çocuk hakkındaki düşünceleri korkunçtu. Stajyer hislerinden ve düşüncelerinden utandı. Bunun üzerine ayakkabısını eğitmenin yardımıyla giyen Ömer, uzaktan tekrar stajyer kızın yönüne bakmaya başladı. Yine uzunca ve hareket etmeksizin. *Bana mı bakıyor, arkamdaki tabloya mı? Allahım, okuyamıyo-rum bu çocuğu!* Eğitmen, çocuktan stajyere güle güle demesini istedi. Çocuk hiç yerinden kılmıdamadı. Terapinin sona erdiğini ve artık gitmelerini gerekti-ğini tekrar belirten eğitmen çocuğun sırtına dokundu ve stajyere doğru hafifçe itti. Stajyer ne yapacağını bilmiyordu. Bildiği bir şey vardı, o da çocukla yakın temas kurmak istememesiydi. Uzaktan çocuğa “Güle güle Ömer, yine gel, olur mu? ” demekle yetindi. Dilediğinin aksine çocuk yavaş adımlarla kıza doğ-ru yürümeye başladı ve tam önünde durdu. Genç kız istemsizce yine az önce utanç duyduğu düşüncelere yer verdi zihninde. *Niye geldin be çocuğum, güle güle dedim ya işte. Lütfen sakın ol, lütfen sakın ol! Uzak dur benden. Biraz gülümsemeliyim! Düşmanın deği-lim senin!*

Çocuğun beklenmedik bir hareket yapmasından ür-küyordu stajyer. Her ihtimale karşı çocuğa karşı ko-yabilmek için ellerini boş bırakmanın mantıklı olabi-leceğini düşünerek elindeki defter ve kalemi usulca oturduğu koltuğa ilişti. *Defol git artık ya!* Tam o anda Ömer ani bir hareketle stajyerin boynuna atıldı, yanağını kızın yanağına sürtüştürdü ve yine bir o ka-dar ani bir hareketle kızıdan uzaklaşıp kapıya doğru ilerledi. Çocuğun bu beklenmedik sosyal becerisine şaşırان eğitmen ise sevinçle “Aa, ilk defa görüyorum birine sarıldığını! Seni sevdi galiba. Ben Ömer’i an-nesine teslim edip geliyorum hemen. Sonra bu vaka hakkında detaylı konuşuruz!” deyip odadan çıktı. Stajyer kız ise diğer odalara nazaran bu büyük, ferah ve düzenli odada ve kıyıdaki sandal tablosuyla baş başa kaldı.

BELKIS KILIÇ

Avusturya – Viyana

Saklı Gözyaşı

HASİBE BÜŞRA YÜKSEL

Mezarın başında öylece duruyor. Mezar taşındaki ismin harflerini, doğum ve ölüm tarihinin rakamlarını süzüyor, algılayamamışçasına dakikalarca seyrediyor. Sonra mezar taşına yaklaşıyor, yağmur suyuna karışmış çamuru taşın üzerinden eliyle temizliyor. Havanın erken karardığı Aralık ayının yağmurlu bir gününe denk getirmiş ziyaretini. Ona, ne zaman, neden yağmurlu günleri tercih ettiğini sorsam, “Yağmurlu günlerde mezarlıklar daha sessiz, daha تنها ” diyecektir.

Aslında ziyaretlerinde yalnızlığı tercih etmesi tabiatına aykırı. Onu tanıyan herkes, onun ne kadar hayat dolu ne kadar neşeli olduğunu söyler. Çevresinde her zaman insanlarla haşır neşir olmaya önem gösterir. İnsan içinde bulunmadığı durumlarda bile etrafında insan sesi duyulsun ister. Zaman zaman radyonun sesini açık bırakır ya da arka planda tableten izlediği dizilerden birini oynatır.

Bir seferinde Zuhul ablasının annesiyle mutfaktaki konuşmalarına kulak misafiri olur:

- Yüstra, hafta sonu beni çarşıya bırakır mısın? Sen de bana eşlik et kızım, değişiklik olur. Hava almış olursun...

- Hayır anne. Bu hafta sonu müsait değilim, ders çalışmak istiyorum. Babam ya da Zuhul bu hafta alışverişle ilgilenin!

- Peki kızım. Ben babanla bir konuşayım. İnşallah vakti vardır, sen dersine çalış. Rabbim zihin açıklığı versin.

Ablasıyla babası arasında da böyle konuşmalar yaşanırdı. Yüstra’dan yardım istendiğinde işi vardır, olmasa bile illa iş bulur. Etrafında insanlar bulunur fakat onun tercihi kalabalığın içinde yalnızlıktan yanadır. Aile içinde Yüstra, kendini bir ada ilan etmiştir.

Zuhul, ablasının bu tavrını pek anlamlandıramasa da Yüstra’ya hayranlık duyar. Onu mükemmel görür. Onu “kusursuz” diye tanımlar. *Yüstra ne yaparsa yap-*

sın nasıl davranırsa davranışın mutlaka bir bildiği vardır, denir hep. Ablası çalışkan, başarılı bir öğrencidir; ailenin gözdesi, biriciği... Özellikle aile büyükleri gittikleri her misafirlikte göğüslerini kabartarak bahseder torunlarından, “ Büyük insan olacak inşallah.” derler.

Hatta ablası başarılı bir öğrenci olmasının yanı sıra çok iyi bir abla, her sorunu çözebilen bir evlat, ihtiyaç duyulduğunda yardım eden bir dost, bir sürü sosyal projede aktif görev alan bir kişi ve dahası... Zuhul’in tanımadığı gibi “kusursuz”, dışarıdan bakıldığında Yüstra, sanki insanüstü bir varlık gibi görünür.

Bir keresinde Zuhul, ablasından okul projesi için yardım istemişti. Zuhul projesini ertesi sabah teslim etmek zorundaydı. Yüstra, o geceyi sabah etmiş, kardeşine tamamlanmış projesini vermişti ama yüzünde Zuhul’in hiç hoşlanmadığı o bilindik ifade vardı. İçten içe Yüstra, kardeşine içerliyor, bazen de kızılıyordu. Ona derslerini son dakikaya bırakmamasını kaç defa tembihlemişti. Ama Zuhul, ona ne denirse densin kendi isteğine kulak verir, bildiğini yapardı.

Yüstra, kardeşinin geleceği için endişeleniyordu. Bile bile kötü not almasını göze alamadığı için kıyamayıp derslerine yardım etmeyi görev biliyordu. Bu durumdan hiç hoşnut değildi aslında. Yetiştirmesi gereken dersleri, kazanması gereken bir sürü sınavı onu bekliyordu. Onların yanı sıra kendi geliriyle masraflarını karşılayabilmek için hafta sonları bir işte çalışıyor, eve yorgun geliyordu. Evde annesinin sağlık sorunlarıyla ilgileniyor, evi derleyip topluyor, babası için kâğıt kürek işlerini hallediyor ama günün sonunda kendisine pek vakti kalmıyordu. Aktif olduğu sosyal projeleri bu yoğun hayatında Yüstra’nın tek kaçamağı oluyor, yaptığı gönüllü yardım işlerinde yorulsa da huzurla doluyor, kendini iyi hissediyordu.

Bulunduğumuz ortamların insan üzerinde ne kadar derin etkisi oluyor. Bir ortam insanı dibe çekerken, diğeri insanı nasıl dünyanın en mutlu insanı yapabili-

yordu? Kendimizi kötü hissettiğimiz ortamlarda tam olarak bize iyi gelmeyen neydi? O ortamın insanları mı ya da beklentileri mi? Beklentiler... bizim dünyaya geliş amacımız mı? Huzurlu yaşayabilmek için kimin beklentilerini karşılamak zorundayız? Sevdiklerimizin beklentilerini mi yoksa kendimizin, kendimiz adına oluşturduğumuz beklentileri mi?

O sırada Yüstra, yağmurun başladığını gördü. Hiç düşünmeden elindeki işi bırakıp hızla kapüşonlu uzun parkasını alıp dışarıya attı kendini. Yürümeye başladı, önce hızlandı, sonra da koştu. Yolun nereye çıkacağını bilmeden koştu. Ne hissettiğini bilmeden takip etti yağmuru. Cevapların toprakta olduğunu düşünerek vardı şehrin mezarlığına. Ne bulacağını bilmeden baktı başında durduğu mezara.

Yağmurun kıpırdattığı yaprakları izledi. Kimse kış günü üşümesin diye yapraklar mezara örtü gibiydi. Etrafı saran sessizliğin de anlatacağı çok şeyi vardı; duymak isteyen lisanla konuşur, sağır kalana gürültü gelirdi. Ziyarete gelenin niyeti neyse, öyle karşılanırdı. Yüreğinden ya yükü azalır gönlü hoş olur ya da aynı yükü katlayıp eli boş dönerdi evine. Yüstra, yaprak örtüsünden toprağı göremiyordu. Mezarın üstünü

temizledi. Yağmurun toprağı sarılmasına ve toprağın yağmuru hasretle sineye çekmesine şahit oldu. Çatlamış toprağın yağmuru affetmesi ne de güzel kokuyordu. Kendisiyle bir oluyor, iyileşiyordu toprak. Beklentilerimiz, toprak gibi olmak değil miydi? Affedebilmek. İyileşebilmek. Kendi kendimize yetebilmek.

Sağanak yağışın altında sırlıslıkla olmuştu. Yüreği hafıfledikten sonra fark etmişti üzerindeki ıslanmış kıyafetlerin ağırlığını ama umursamıyordu. Kahverengi gözleriyle baktı gökyüzüne. Gözyaşı yağmura, yüreği de toprağı karışmıştı.

HASİBE BÜŞRA YÜKSEL

Almanya – Recklinghausen

Hangi Mesut'un Mevlidi?

ELİF NESLİHAN GÜNEY

Mesut bu sabah uyandığında kendini tüm dünyanın yükünü sırtında taşımışçasına yorgun, güneş ışığından uzak kalıp solan bir bitki misali can çekişiyormuş gibi hissediyordu. Bir süre tavanı izledikten sonra, eskiden yapılı şimdiyse çökmüş vücudunu yataktan çıkarmayı başardı. Mesut'a hayatında gurur duyduğu şeyleri say deseler, yataktan çıkmayı başarmasını ilk sıralara koyardı.

Yatak odasındaki tozlu pencereyi açar açmaz içeriye keskin bir koku girdi. Egzozla mahlepli taze poğaçanın kokusu karışımı bir şeydi. Birinci katta oturduğundan tüm gürültüye ve kokulara maruz kalması kaçınılmazdı. Yatağın yanına savurduğu terlikleri giyip sallana sallana cırtlak sarı fayanslı mutfığa geçti. Evet evet doğru okudunuz cırtlak sarı. Mesut'un da yıllar önce mutfığı görür görmez midesine kramp girmiş, o zamanki eşi yüz ifadesinden bunu anlayıp ev sahibine mutfığı çok beğendiğini haykırmıştı. Aslında Mesut o an yanlış seçim yaptığını fark etmeliydi. Hem ev hem eş konusunda. Ev sahibi bile kaşını çatmış Mesut'un eski eşinin mutfığı bu kadar beğenmesini önce zevkler ve renkler tartışılmaz diye sonra mutfığa tekrar göz gezdirdiğinde kadının normal olmamasına yormuştu. Mesut, o zamanlar tabii sessiz sakin uyumlu biriydi. Boğazında takılı kalan haykırışı birkaç yapay öksürükle temizlemeye çalışmıştı. Ev sahibine bu

rengin ferahlatıcı ve zihin açıcı bir özelliğın olması nın yanı sıra hangi akıllının, tabii bunu içinden geçirerek kimin bu şahane rengi seçtiğini sorma cesaretini bulmuştu. O sırada ev sahibi bir Mesut'a bir kadına bakıp durmuş, kaşlarını kaldırarak tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş atasözünün canlı örneğinin karşısında gördüğüne kanaat getirmiş ve omuzlarını silerek "Ninem" diye cevaplamıştı. Mesut ancak yıllar sonra ev sahibinden ninesinin sarı fayansların seçme hikâyesinin tamamen bir yanlış anlaşılardan dolayı, daha doğrusu eve gelen yaşlı ve sağır fayans ustasının maviyi sarı anlamasıyla ortaya çıktığını, dinlemişti. Mutfığın son hâlini gören nine, zaten kiraya vereceği ev için bu durumu çok da önemsememiş. Hatta o zamanki ev sahibinin Mesut'a, ninesinin renk konusunda şikâyet eden çocuklarına "Bu mutfığı beğenecek enayiler de bulunur hiç merak etmeyin." dediğini aktardığında Mesut, o boğazında takılan eski eşinin ilk "sevinç" haykırışını bir güzel yutmuş, sindirmesine sindirememişti.

O gün Mesut, artık boşluğuna geldiğinden mi yoksa pek kafa yormadığından mı nedir bu evi tutmuştu. Tabii bunda eski eşinin ev sahibine tekrar tekrar ninesinin zevkine hayran kaldığını dile getirmesinin, Mesut'un elini tutup o zaman güzel olan gözleriyle Mesut'un gözlerinin derinliklerine dalıp "n'olursun

burası olsun!” diye yalvarmasının etkisi de çok büyüktü. Mesut, o zamanlar aşık biri olduğundan, yani en azından öyle sandığından dayanamayıp tamam demişti. O günden beri yıllardır bu evde oturuyor ve her sabah bu mutfakta bu cırtlak sarı fayanslar eşliğinde kahvaltısını yapıyordu. Zamanla alışmıştı. Zamanla insan neye alışmıyordu ki.

Çaydanlığı ocağa koyup altını açtı. Zeytini, beyaz peynirle dünden kalan bayat ekmeği masaya yerleştirdi. Ekmekten bir parça alıp içine beyaz peyniri ezdi ve tüm lokmayı ağzına attı. Aslında şöyle bol yumurtalı bir menemen iyi giderdi diye düşündü. Ekmeği suyunu bandırıp ağzına attıktan sonra parmaklarını şapur şupur yalamayı çok severdi sevmesine de eski eşi bu hareketine çok gıcık olduğundan yıllardır yapmamıştı. Boşandıktan sonra da canı hiç menemen çekmemişti. Ta ki şimdiye kadar.

Mesut dolaptan soğan, domates, biber ve yumurtaları çıkarıp kendine güzel bir menemen hazırladı. Afiyetle şapur şupur yedi. Şu dünyaya bir kere geliyoruz, menemene ekme de mi banmayalım diye düşündü.

Bulaşıkları toplayıp işe gitmek için hazırlandı. Tam kapıdan çıkacaktı ki anahtarlarını kitaplıkta olduğunu hatırladı. Oturma odasına girip kitapların üstüne koyduğu anahtarı aldı. O sırada dedesinin adının yazdığı

mavi Yasin-i Şerif’i gördü. İsmi yanlış yazılmasına rağmen, mevlidinde kimsenin umurunda olmamıştı. Mesut Çiçek yerine, evet dedesiyle adaştı, Mesut Çilek yazılmıştı. Cenaze evinde yazım hatası ve dedenin son yolcuğundan daha çok, kalan daireler ve arsalar konuşulmuştu. Ha bir de helvanın kıvamı. Amcasının eşi, aileye helva dışında fazla bir faydası olmayan yengesi çok güzel helva yapardı. Cenaze evine gelenler bir yandan helvayı iştahla yiyor bir yandan da gözlerini dört açmış kime ne kalmış dedikodusunu yapıyorlardı. Mesut o günden sonra helva yememeye karar verdi. Zaten dedenin çocukları birkaç hafta sonra birbirlerine girmiş, ailede küşüşmeler kavgalar eksik olmamıştı. Bazen akrabaları arada sırada borç para için arıyorlardı. Özellikle Mesut’un o paraya para demediği zamanlar telefonu hiç susmazdı. Tabii o zamanlar Mesut daha gençti ve öz güveni yerindeydi. Ne olduysa üç sene önce işten çıkartılınca oldu. Önce eski eşi çocukları da alıp gitti. Aslında bunu işten çıkarılmadan önce, yeni daha lüks bir eve taşınmadıkları ve oturdukları evi, eski eşinin bin kere söylemesine rağmen satın almadığı için, zaten planlamıştı. Ama Mesut’un işten çıkarılması bardağı taşıran son damla olmuştu, “Sen artık beni taşıyamıyorsun Mesut,” deyip çocukları da alıp çıkıp gitmişti. Mesut’un da

boşanır boşanmaz yaptığı ilk iş, kalan birikimleriyle oturduğu evi satın almak oldu.

Bir sene işsiz güçsüz gezdikten sonra yeni bir iş buldu. Önceki işi gibi iyi para kazanmıyordu ama kendisine yetip artıyordu. Böyle geçmişe ve düşüncelere dalmışken işte tam o an Mesut'un aklına o düşünce geldi. "Neden olmasın?" dedi kendi kendine. Hep ölüleri mi düşüneceklerdi, azıcık da canlıları veya ölü mü canlı mı belli olmayan arafta kalanları düşünmek gerekir diye kendini ikna etti. Aceleyle evden çıktı.

Komşusu Aynur Hanım'ın kapısını heyecanla çaldı. Açmadı. Bu sefer iki kere zile bastı. Gıcık olduğu zilin sesine katlandı. Aynur Hanım uykulu, şiş ama meraklı gözlerle kapıyı açtı.

"Hayırdır Mesut Bey?"

"Aynur Hanım yarın akşama mevlit okutacağım da şu sizin gün arkadaşlarınızla misafirlere börek çörek hazırlayabilir misin diye soracaktım."

Aynur Hanım'ın gözlerindeki merak harareti yanan bir mumun cılızlaşması gibi söndü. "Ha onun için mi şey yaptınız. Biliyorsunuz işler güçler çok yoğun her gün TikTok'a içerik yetiştirmem gerekiyor." Evet, Mesut'un 50 yaşındaki komşusu bir TikTok fenomeni ve takipçileri onun her gün evde hangi yemeği pişirdiğini, gün arkadaşlarıyla neler konuştuğunu aşırı merak ediyorlardı.

"Biliyorum biliyorum...şöyle düşünün bu da yeni bir içerik olmaz mı? Malzemeleri alın bana ne kadar tuttuğunu söylersiniz. Hem siz de davetlisiniz. Arkadaşlarınız da gelsin. İsterseniz mevlitte canlı yayın da açın."

Aynur Hanım'ın gözleri hafiften alevlendi. Yanağındaki gamze belirginleşti. "Eh hadi sizin için tamam diyorum, aslında bu sıralar pek vaktim yok da işte komşuluk hakkı önemli yani." "Teşekkür ederim, tabii tabii komşuluk hakkı önemli." deyip merdivenlere doğru yürüdü. Arkasından "Peynirli mi yoksa patatesli börek mi seversiniz?" diye bağırdı.

"Hiç fark etmez, istediğinizden yapın." diye seslendi Mesut.

Börek işini halletmişti, şimdi sıra hediyelere gelmişti. Bir senedir uğramadığı caddedeki kitapçıya uğradı. Sahibi Hamid Bey'i pek severdi. Onun arka odadan gelmesini bekledi. Kitap raflarına tek tek göz gezdirdi. Pandemide baya kitap okumuştı. Yeni işe başladığından beri fazla vakit bulamıyordu. Eline bir kitap alırmaz kulağı küpeli kolları dövme bir genç geldi yanına.

"Hoş geldiniz aradığınız bir kitap var mı?" diye sordu.

Mesut irkilerek elindeki kitabı rafa yerleştirdi. "Şey, Hamid Bey yok mu?"

Genç "Kitapçıyı bana devretti." dedi.

Mesut'un ağzından cılız bir "anlıyorum" çıktı. Bir süre bakiştılar.

Uzun bir sessizlikten sonra. "Ben aslında Yasin kitabı arıyorum. Şu mevlitlerde dağıtılanlardan." dedi. Genç gel işareti yaparak yavaş yavaş arkaya doğru yürüdü. Pembe, mavi, sarı, yeşil ve turkuaz renklerde farklı boyutlarda kitapları gösterdi. "Kokulu da var isterseniz." dedi. Mesut düşündü "Tamam kokulu olsun." dedi.

"Kaç tane lazım?"

"Bilmem ki."

"Kaç kişi gelecek mevlide?"

"Bilmiyorum. Daha çağırmadım. Bi 20 tane alayım."

"Tamamdır. Rengi seçmiş miydiniz?"

"Fark etmez."

"Vefat eden kadın mı erkek mi?"

"Erkek"

"Sevdiği bir renk?"

"Sarı dışında her renk."

“İsim tarih de olsun mu?”

“Olsun.”

“Şu kâğıda yazın lütfen bilgileri”

Mesut bilgileri özenle, ilk okul çocuğun bile okuyabileceği şekilde yazdı.

“Yarına yetişir mi?”

“Yetişir yetişir, merak etmeyin.” Genç adam cebinden çıkardığı kâğıda bir şeyler karaladı.

“Yarın saat 3’te burada olun, ödemeyi de o zaman hallederiz.”

Mesut adamın boynundaki dövmeyle incelerken buldu kendini. Arapça harfleriyle Allah yazılıydı. Genç adam bakışlarını fark etmiş olacak ki şah damarına yakın dövmeyle göstererek “Geçen sene yaptırdım bunu.” dedi. “Kollarımdakiler çok eski de boynumdaki yeni.” Mesut sessiz bir “anladım”la teşekkür edip kitapçıdan çıktı. İşine gitmek için arabasını bindi ve yol boyunca eski eş dost ve akrabalarını arayıp mevlide davet etti. Eski eşinin davete şaşırsa da sadece merakından geleceği, çocukları da binbir türlü bahaneyle getirmeyeceği kesindi.

O önemli gün gelmişti ve tüm hazırlıklar tamamıydı. Kokulu ve mavi Yasin-i Şerif kitapları masaya dizilmiş, börekler dilimlenmiş mutfak tezgâhında bekliyordu. Küs olması gerektiği yengesi helva kavuruyordu, kokusu evin her yerine sinmişti. Misafirler oturma odası ve salona dağılmış, birbirleriyle konuşuyorlardı. Komşusu Aynur Hanım başına iğne oymalı beyaz bir tül bent takarak canlı yayına başlamış, önce takipçileri için evi gezmiş, mutfaka geldiğindeyse börekleri ve helvayı göstererek önce kendisini sonra yengeyi övmeye başlamıştı. Yenge, takipçi sayısını görünce hemen tarif vermeye başlamış ve kendi Instagram hesabını takip etmeleri için ikna çabalarına başlamıştı. Bu arada Aynur Hanım takipçilerinin fayanslar hakkındaki yorumlarını görmezlikten gelerek tekrar salona geçip Mesut’un eski eşinin yanına oturdu. Me-

sut’un eski eşi de başına siyah bir tül bent takmış, ha bire elindeki mendili burnunu siliyormuş gibi yapıp mevlide uygun roller sergiliyordu. Arada sırada gözleriyle Mesut’u kolaçan ediyor bu evi gerçekten alıp almadığını sormak için uygun bir zaman kovalıyordu. Apartman çok modern olmasa da nezih ve güzel bir semtte olduğundan değerine değer katıyordu.

Mesut, yengesinin hazırladığı helvayı servis tabaklarına koymadan kapı çaldı. Caminin hocası onu kırmamış mevlide katılma sözü vermişti. Mesut, hocayı görür görmez salona davet etti ve onun için özel olarak seçtiği, davetlilere özellikle hocanın oturacağı yer diye tekrar tekrar hatırlattığı koltuğa oturttu.

Hoca herkese hoş geldiniz dedikten sonra Mesut, Yasin-i Şerifleri birer birer dağıttı. Geldikleri için tekrar teşekkür edip sözü hocaya bıraktı. Hoca Kur’an tilavetine başladı. Aynur Hanım bu sefer kamerasını hocaya çevirdi ve elindeki Yasin kitapçığını inceledi. “İlahi Mesut tarihi yanlış yazdırmışsın, dedenin vefat ettiği tarihi yazdırman gerekiyordu.” diye düşündü. Hoca ellerini açıp dua etmeye başladı. “Merhumun adı neydi, evladım?” diye Mesut’a döndü. Mesut boğazını tıkayan tüm haykırıışları temizlercesine öksürdükten sonra “Mesut Çiçek.” dedi. Hoca duasını bitirdikten sonra helvalar ve börekler dağıtıldı. Mesut helvasını iştahla yedi.

ELİF NESLİHAN GÜNEY

Almanya – Münih

Peçeli Komutan

YUSEYRENUR YILMAZ

“A”bdalla ailesi!” Kalabalığın içinde duyulan soyadımız, bir slogan gibi belirgindi. Annem hemen ayağa kalkıp kız kardeşimi sarsarak uyandırdı. Sivil kıyafetli bir adam işaret ediyordu bize. Uzun sakalı ve çatık siyah kaşları bizi onu takip etmeye zorluyordu. Oradan ayrılana kadar bütün gözler üzerimizdeydi.

“Girin içeri.” Odada bizi yalnız bırakıp kapıyı sertçe kapattı. Kız kardeşim Farah yarı uykulu, etrafı taramaya gözleri daha da açılıyor, bacaklarını heyecanla sallıyordu. “Ablalarım ve çocukları sürpriz mi yapacak yoksa?” diye sordu sevinçle. “Sus Farah!” Annemin yüz ifadesini göremiyordum. Peçesinin koyuluğu ilk defa bu kadar gözüme çarpmıştı. Nasıl tepki vermem gerektiğini, kime güvenip güvenmemem gerektiğini bilmiyordum. Oda daracıktı. Zaman geçtikçe beyaz duvarlar kararıyor gibiydi.

“Evet, buradalar efendim.” Koridordan gelen konuşma seslerinden sonra kapı açıldı ve odaya iki kişi girdi. Karşıma oturan adamın rütbesi, az önceki su-

ratsız adamın onun yanında kuzuya dönüşmesinden anlaşılıyordu.

“Abdalla ailesi bu, öyle mi?”

“Evet efendim.”

“Raporu ver bakalım.”

Komutan olduğunu anladığım adam eline aldığı dosyaya ilgisizce bakıyor, âdeta bizimle alay ediyordu. Sırtarak “Söyleyin bakalım Feeza Hanım, kocanız nerede?” diye sordu.

Annemin bu soruya nasıl cevap vereceğini çok merak ediyordum. Korkudan bizi ne oyun parkına ne de okula götürürdü. Şimdi ise babam ve ağabeylerimin olmadığı bir yerde, yabancı bir erkeğe hesap vermek zorundaydı.

“Evdedir efendim kendisi.”

Annemin bu kadar sakın kalmasını şaşkınlıkla izledim. Komutanın sırtması sert bir ifadeye dönüşüyordu.

“Ne demek evde? Neden şu anda burada değil? Kocan nerede?”

Ben komutanın bağırmasından titrerken Farah oturmaktan sıkılmış, hareketlenmeye başlamıştı. Annem onu çimdikleyerek kucağında kalmaya zorluyordu. Cevap vermedi ve bir süre sonra komutan “Kocan buraya dönünce onunla ne yapacağımızı anlatmamızı ister misin?” diye sordu yarı alaylı yarı ciddi bir sesle. İşittiğim bu sözler korkumun cesarete dönüşmesine sebep oldu. Bu adamlar babamı hapse atıp işkence eden kişilerdi. Şimdi ise gelmiş annemi tehdit ediyorlardı.

“Oğulların nerede? Onlar neden gelmediler sizinle?”

“Oğullarım çalışıyor.”

“Babaları gibi vefasızlar yani. Buranın ne kadar tehlikeli olduğunu bilmiyor musunuz siz? Ne için geldiniz, söylesene.”

Farah burnunu karıştırmaya başladı, çıkardığı sümüşü inceliyordu. Arada büyük bir parça çıkardığında önemli bir iş başarmış gibi elini havaya kaldırıyordu.

“Kızlarımı ve torunlarımı ziyaret etmeye geldim.”

“Kızların?”

“İki evli kızım var. Senelerdir görmüyorum kendilerini.”

“İsimleri ne? Nerede yaşıyorlar?”

“Savaştan beri unutkanlığım var efendim. Sora sora bulacağım kendilerini.”

Annemin yüzünü göremesem de yalan söylediğinden emindim. Bir tarih kitabının sayfalarını dolduracak güçteki cümleleri derin bir anlam bırakıyordu.

“Hey sen!” Komutanla göz göze geldiğimde içimdeki öfke arttı. “Dedenin adı ne? Söyle bakalım.” Hiç düşünmeden omuzlarımı kaldırdım. “Deden diyorum, deden.” Bana salak muamelesi yapmasından canım sıkılsa da annem gibi yalan söylemek istiyordum.

“Bilmiyorum.” Ayağa kalktı ve dosyayı yanındaki askerın önüne fırlattı. “Sen burada doğmadın mı? Dede-ni tanımıyor musun?”

Koridordan bebek sesi geldi ve bunu duyan Farah yerinden hoplayıp: “Anne! Geldiler mi yoksa?” diye sordu. Komutan bağırarak “Sus!” dedi ve az önce Farah’ın elini havaya kaldırdığı gibi parmağıyla annemin kucağını işaret etti. Annem Farah’ı çekip kucağında sımsıkı tuttu. Komutanın gözleri hâlâ benim üzerimdeydi. “Cevap versene sen de!”

Uzun sakallı askere bakıp ağabeylerimi düşündüm. Savaştan kaçmasaydık onlar da buradaki askerlerden biri olabilirlerdi. “Dedemin adını bilmiyorum. Ölmüştür belki de.” Komutan adımlarını tam bizim arkamızdayken durdurdu ve bana uzunca baktıktan sonra askere: “Bekleme alanına alın bunları.” diye emretti. “Peki komutanım!” Annem bir hamle yapacak gibiydi fakat bundan vazgeçip Farah’ın elini sıkıca tuttu ve askeri takip etti. “Nereye gidiyoruz anne?” “Ablalarını görmeye.” dedi annem fısıldayarak.

Bekleme alanı insan pazarına benziyordu. Kimi perişan bir şekilde kenara çekilmişken kimi umutla girip çıkan askerleri izliyordu. “Hoş geldiniz.” dedi yanı-mızda oturan teyze. Annem peçesini hafif kaldırıp: “Hoş bulduk teyze.” dedi.

“Bu güzel kızlar senin mi yoksa?”

“Evet.”

“Maşallah size.”

“Ne zamandır buradasınız teyze?”

“Hiç bilmiyorum kızım. Günleri unuttum.”

Annem peçesini indirip etrafına bakındı. Gözleri birini arıyordu. Elinde kağıtlarla dikilen kara kaşlı askeri görünce bizi arkasından sürükleyip ona doğru koştu. “Efendim.” dedi. “Efendim lütfen bakar mısınız? Ne

zaman çıkabiliriz buradan? Söyler misiniz?” Asker kafasını kağıtlardan kaldırıp: “Bir şey söyleyemem hanımefendi.” dedi. Annem başını salladı. “Lütfen bana bakın. Beni dinleyin,” dedi fısıldayarak. “Yanımda para var. Avro hem de. Komutanınıza hiçbir şey söylemem. Ver pasaportlarımızı, izin kağıdımızı, sal bizi. Ailemi aramam lazım. Kızlarımı bir an önce görmem lazım.” Asker tereddütle etrafına baktı. “Val-lahi komutanınızın ruhu bile duymaz. Duyarsa şu küçük yavrum ölene kadar sakat kalsın.” Asker yanı-mızdan ayrıldı. Meraktan çatlıyordum. “Ne yapacağız anne?” diye sordum endişeyle. “Bekleyin. Gideceğiz birazdan.”

Annem o kadar emindi ki, teyzenin onca ısrarına rağmen ne kendisi oturmuş ne de bizi oturtmuştu. Aradan bir saat geçmeden yankılanan isimle annemin ne kadar zeki biri olduğunu anladım.

“Abdalla ailesi! Çıkış kapısına!”

“Aa! Şanslısınız valla. Kızlarının yüzü suyu hürmeti-ne olsa gerek.”

Annem ellerimizi tuttu ve arkasına hiç dönmeden çıkış kapısına doğru yöneldi. Artık komutan annemdi.

YUSEYRENUR YILMAZ

Hollanda – Lahey

Kaybolan Manzara

SİNAN ATEŞ

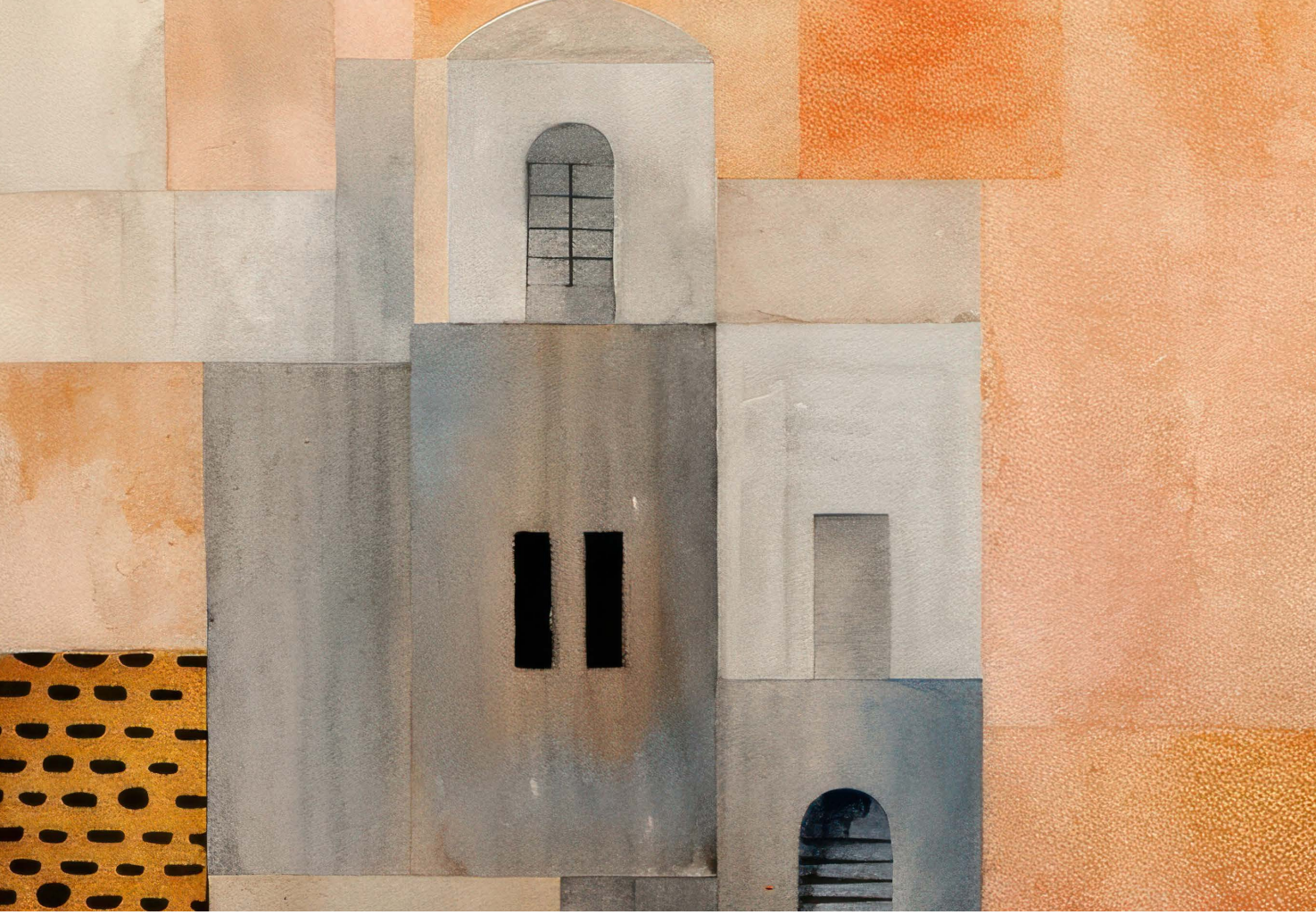
içimde çok büyük bir eksiklik ile adımlarımı atarken aklıma sürekli insanların yuva dediğim dört duvarlı çatıya “yas evi” dedikleri ve annemin ansızın gidişi geliyor. Aklıma geldikçe gözlerim yaşıyor, kalbime hançer saplanıyor. Bizim yuvamız küçük ve fakirdi ama bir o kadar da huzurluydu. Biz huzuru küçük şeylerde bulup kanaat getirmesini biliyorduk. Çay demliğinin içindeki suyun fokurtusu, çayın kokusu, kan kırmızı demin bardağa dökülmesi ve buna benzer birçok şey bize sonsuz huzur veriyordu. O kadar meşakkatten sonra oturup bir bardak çay içerken manzarayı seyretmek, var mıydı dünyada daha güzeli? Varsa bile artık benim için yok, manzaram kayboldu. Saray gibi yuvamı yıktılar, yerine “yas evi” dedikleri bir külüstür inşa ettiler.

Ayın parlaklığının ıslak kaldırımlarda belirdiği sokakta öldürücü bir sessizlik hâkimdi. *İn cin uykuda, yalnız iki yoldaş uyanık; biri benim, biri de serseri kaldırımlar...*

Ölüm dedikleri şey bu mu deyip isyan edercesine adımlarımı hızlandırdım. Yolun sonunu gördüğüm vakit annemin ölümüyle karşı karşıya kalacağımdan çok korktuğum için başımı pek kaldırmadan devam ettim. Doğrusu sadece hakikatten kaçmak istedim... Epey yürüdükten sonra artık çok yorulduğumu fark

ettim. Ayaklarımda güç kalmadı. Tüm gün üzüntüden ağzıma lokma da koymadım, karnımda davullar zurnalar çalınmıyor sanki. Üstelik nereye gittiğimi de bilmiyorum, sadece gidiyorum. Bir otele gitsem verecek param yok, sokakta kalmak ise beni ürkütüyor. Çok sessiz ve karanlık ortalık. Tam çaresizliğin ortasında uzakta bir minare gördüm. Doğrusu gündelik hayatımda camiye giden biri değildim. Cuma’ya annemin ısrarlarıyla arada, bayram namazlarına ise mutlaka giderdim! Küçük küçük adımlarla istikametimi camiye doğru çevirdim. Caminin kapısına vardığımda tereddüt içinde camlarından baktım, içerisi boş gibi. Acaba kapısı açık mı?

Kapı kulpunu baktım, kapı gıcırtyla açıldı. Bir tedirginlik hissi ile bir şekilde içeri adımımı attım. Sessiz, sakın ve sıcak bir mescit. Hiç kimse yok... Etrafı seyrederken namaz saatlerinin yazdığı tabelayı gördüm. Görmemek mümkün değil çünkü karanlıkta kırmızı ışıklı yazılar buradayım diye bağıyor. Saat gece dört buçuk olmuş, ne kadar yürüdüm, nereye geldim acaba? Bunları düşünemeyecek kadar yorgun olduğum için kendime bir köşe seçtim ve oraya kıvrılarak uzandım. Çok uykum vardı fakat aklımdakiler beni meşgul ettiği için uyuyamadım. Annemin o nurlu beyaz yüzü, çekik yeşil gözleri, sarı saçları, ince hilal

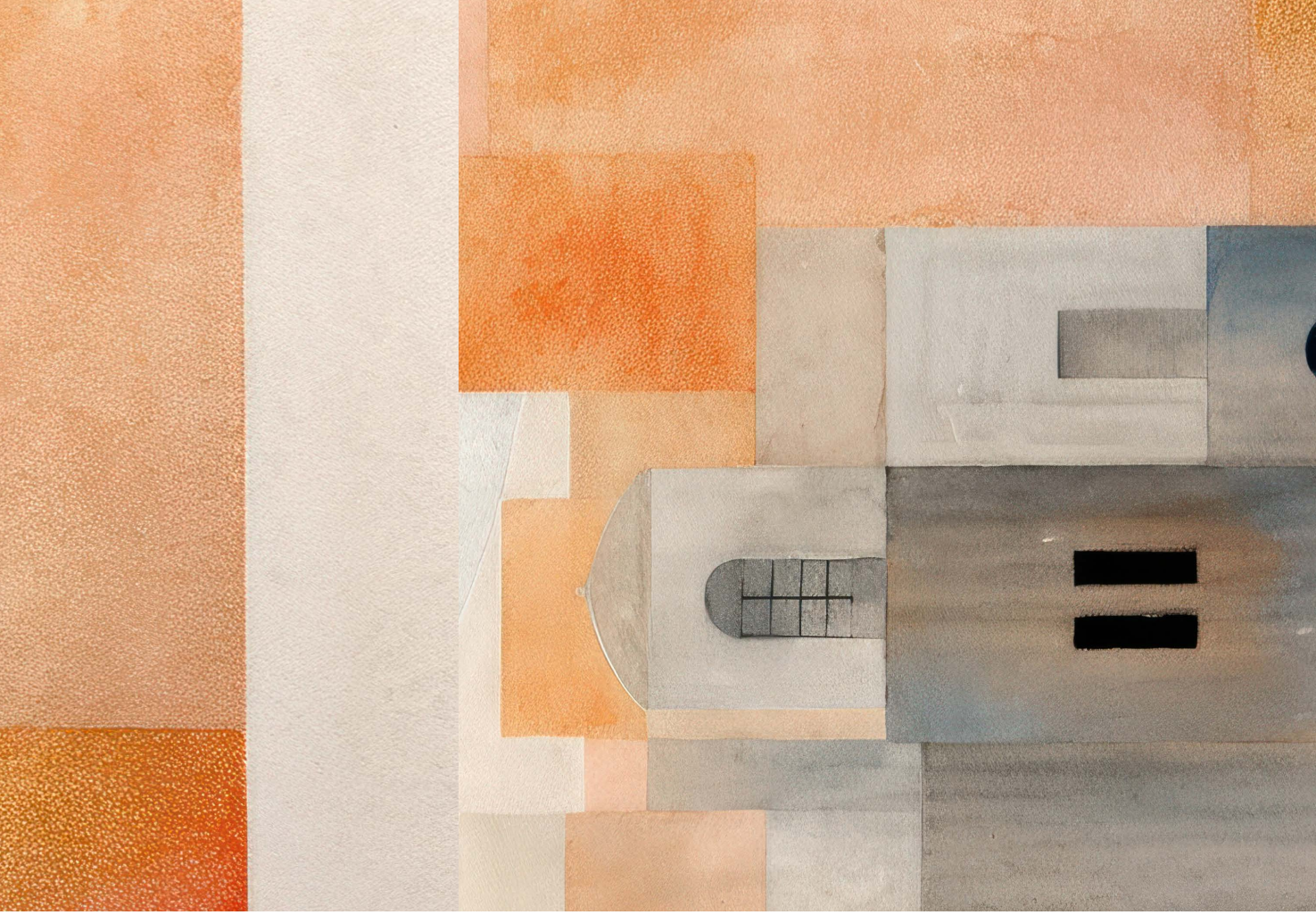
kaşları, fındık burnu ve gamzeleri gözümün önünden bir an olsun gitmedi...

Bir daha annemi göremeyecek olmam aklıma gelince gözyaşlarıma hâkim olamadım. Tam ağlamaklı bir hâldeyken beyaz sakallı, orta boylu ve hafif göbekli bir amca girdi içeri. Beni görünce evvela durakladı, sonra yanıma yaklaşıp benimle ilgilenmek istedi. Tok sesiyle “Selamünaleyküm delikanlı.” dedi. Sessiz ve hıçkırıklı bir ses ile amcanın selamını aldım. Amca ağladığını gördüğü için konuşmakta kararlıydı ve yanıma gelerek “Hayırdır evladım? Senin bir derdin var, anlat bakalım.” dedi. Ben ise konuşmamakta kararlı olduğum için cevap vermedim. Amca “Evladım rahat ol ben bu caminin imamıyım, derdini söyle ki dermanını beraber bulalım olmaz mı?” dedi. Aslında konuşmaya gerçekten ihtiyacım vardı ama takatim hiç kalmamıştı...

İmama sadece “annem” diyebildim ve hıçkırarak ağlamaya başladım. İmam durumu anladı ve sarıldı bana. Başımı omzuna dayadım ve uzun bir müddet sadece ağladım. İmamın şefkatli şekilde bana sarılıp omuz vermesi içimdeki acıyı bir nebze de olsa dindir-

di. Ağlamak rahatlatmıştı. İmam sakinleştiğimi görünce beni alıp odasına götürdü. Küçük bir kanepe vardı orada, oraya uzandım. Bana yiyecek ve içecek bir şeyler getirdi. Burada istirahat edebileceğimi söylemeye kalmadan uykuya daldım. Hissiyatıma göre çok geçmeden içeriden gelen seslerden ötürü uyandım. Kapıyı sessizce açıp baktığımda namaz kıldıklarını gördüm ve geri kapattım. Kanepeye tekrar uzandım ve imamın tatlı tilavetini dinleyerek uykuya daldım.

Sabah olunca imam evden bana kahvaltılık getirmiş. Ben kahvaltı yaparken beni yakından tanımak için birkaç soru sordu. Sonrasında bana nasihatte bulunmak için yumuşak bir sesle “Yavrucuğum dünyada herkes bir gün ölüp ahirete gidecek, önemli olan bu ölümlerden kendimize ders çıkarmak.” dedi. “Beni üzen şey de tam olarak bu zaten... Gitmesi, bir daha göremeyecek olmam. Ölümün dünyada var olduğunun farkındayım hocam, ama ayrılık acısı çok koyuyor. Şair diyor ya hani: Ölüm ile ayrılığı tarttılar elli dirhem fazla geldi ayrılık. Kastettiği şeyi şimdi anladım. Üzüntüm ölmesine değil ayrıldığımıza...” dedikten sonra yemeği bıraktım. Her şey çok anlamsız gelmeye başladı, sorular aklıma kurcalamaya başladı. “Ne

için varız bu dünyada hocam?” dedim. Bana İslam’ın gerekçelerini saydı ve dünyadaki varoluş sebebimizin Allah’a ibadet olduğunu anlattı. Başta bir kulağımdan girip diğerinden çıktı. “Allah’ın bizim ibadetlerimize ihtiyacı mı var ki?” diye kendi kendime sordum ve konuyu kapattım.

O günden sonra imam odasında kalmaya devam ettim. Namaz vakitlerinde mescide çıkmıyordum, ancak hocam her vakitte sabır ve tebessüm ile beni davet ediyordu. Namazlarda hocanın tilavetini odadan dinliyordum, huzur vericiydi ama içimde büyük bir boşluk vardı.

Bir sabah ezanıyla tekrar uyandım bu sefer hocayı geri çevirmeyip kılmaya karar verdim. Abdest almasını annem öğrettiği için biraz biliyordum, sadece sıralamasını karıştırmış olabilirim. Namazın farzına durduklarını gördüm ve namaza katıldım. Hocanın tilaveti gerçekten çok lezzetliydi, bülbül gibi nağmeleri ve kendine has makamıyla içimi huzur ile doldurdu. Namazda secdeye vardığımda ise çok acayip bir yakınlık ve büyük bir acziyet hissettim, anlayamadım. Selam verdikten sonra hocanın beni görmesini istemediğim için hızlıca odama döndüm. Namazdaki

lezzet beni düşündürdü, hocamın sesi sadece bir araç, yani vesileydi. İçimde onca zamandır var olan boşluk hissi dolmuş gibiydi. Uzun bir tefekkür sonucunda Allah’ın bizim namazlarımıza ihtiyacı olmadığını, bizim namazlara ihtiyacımız olduğunu anladım. Bu boşluğu doldurmanın bir yolu varmış demek ki.

Öğlene doğru hocamla birlikte otururken ezan okundu. Hocam yüzünde kocaman tebessüm ile “Hadi gel namaz kılalım.” dedi. Ben de tebessümle mukabele ederek kalktım, onaylayarak başımı salladım ve ona sarıldım.

SİNAN ATEŞ

Hollanda – Amsterdam

Monark Dövmeli Kadın

FATMANUR TÜLÜMEN

ocuklar rengârenk parkta neşeyle koşuyorlardı. Gülüşleri ve yüksek sesli kahkahaları etrafa mutluluk saçıyordu.

Babası kaydırdan inen oğluna seslendi: “Haydi Lucas, gidelim artık!”

“Baba, ne olur biraz daha kalalım!” diye haykıran minik Lucas, kaydırdan hızla inerken ellerini havaya kaldırdı. Babasının çağrısına aldırış etmeden coşkuyla salıncaklara koştu.

Ethan her zamanki gibi kazanamayacağını anlayınca elinde iş çantasıyla bir banka oturdu. Lucas evin kapısında sabırsızlıkla babasının gelişini beklerken takım elbisesini değiştirmeye dahi vakti olmadı. Oğlunu ikna etmeye bile yeltenmiyordu çünkü genç bir adamın isteyebileceği her şeye sahipti. Birkaç dakika daha dursalardı ne olurdu? Sonuçta oğlunun mutluluğu sihirli bir değnek gibi tüm boğucu iş stresini silip süpürüyordu.

Gülümseyerek oğlunun kumda attığı deli dolu taklalar izlerken, eve gidip eşinin elbiselerinin kirlendiğine ne kadar kızacağını düşünüyordu. Bu düşünce ona öylesine komik geldi ki kahkahası çevredekilerin ilgisini çekti. Sonuçta oğlunu yıkamak ona düşüyordu, evdeki kargaşayı hayal edebiliyordu.

Tam o sırada yanındaki bankta oturan birinin ağır bir nesneyi düşürmesiyle irkildi. Ethan, başını çevirdiğinde karşısında siyah kürklü ve turuncu bereli yaşlı bir kadının telaş içinde olduğunu gördü. Kadın âdeta

bir film sahnesinden fırlamış gibi görünüyordu. Ethan usulca yanına yaklaştı.

Yaşlı kadın başında dikilen adamı görünce yerinden kımıldamadan baktı. Hafifçe kambur, gözleri mavi farla vurgulanmış, dudakları kıpkırmızı bir rujla belirginleştirilmişti. Parfüm ona şekerle karışmış dağ karını hatırlatıyordu. Muhtemelen Ethan bu kadar gösterişli ve bakımlı yaşlı bir kadını ilk kez görüyordu.

“Telefonunuz düştü efendim, size geri vereyim.” dedi Ethan. Bu jest, yaşlı kadını oldukça mutlu etmişti. Titreyen ellerle telefonuna uzandı. “Çok kibarsınız evladım.” dedi “bana katılmak istemez misiniz?”

Ethan gülümsedi ve teklifini kabul ederek nazikçe yanına oturdu. Hollandacayı hatasız konuşmasına rağmen aksanından buralı olmadığını hemen anladı. Hiçbir zaman meraklı bir insan olmamıştı ama kadını istemeden de olsa enine boyuna incelerken, kırıksık ellerinden başlayarak her ayrıntıyı meraklı gözlerinden geçirmekten kendini alamadı.

Tırnakları manikürlü ve rengârenkti, ayaklarındaysa zarif topuklu çizmeler vardı. “Buralardan mısınız?” diye sordu yaşlı kadın çekinerek.

Ethan, “Evet, Roosendaal’ın kalbinde, bu kutsal şehirde oturuyoruz.” dedi.

Yaşlı kadının yüzünde tedirginlik belirdi. Kimsenin dillendirmeye cesaret edemediği ve inanmak istemediği korkunç havadise değindi.

“Son zamanlar Hollanda hakkında haberlerde gördüklerim beni tedirgin ediyor evladım. Kaçırılma olayları çoğaldı.”

Ethan bu tür haberlerin televizyon ya da gazetelerde çıktığını hatırlayamadı. Uğursuz kent öykülerinden biriydi herhâlde veya hafızası onu kandırıyor olabilirdi. Yaşlı kadını hiçbir art niyet göstermeden teselli etti.

“Korkmayın.” diye yanıtladı Ethan. Kollarını sıkarak kaslarını gösterdi. “Koruyacağım sizi.”

Kadın bu cevaba kahkahalarla güldü. Masumca flört etmek onun daha önce hiç tatmadığı bir duyguydu.

Sonra “Evli misiniz?” sorusuyla birlikte Ethan’ın gururlu gülümsemesi daha da belirginleşti. “Evet.” dedi, “bir karım ve bir oğlum var.”

“Ne güzel evladım.” dedi kadın içini çekerek “Bir zamanlar benim de bir ailem vardı.”

Ethan başına gelenleri merak etse de acısını sormayacak kadar kibardı. Dürüst olmak gerekirse işin verdiği yorgunluktan uzunca muhabbet etmek de istemedi.

Minik oğlunun parkta koşuşunu dalgın dalgın izlemeye odaklanmıştı fakat yanındaki kadının ruh bunaltan sözleri onu etkilemişti, neşesini kaçırmıştı. Duydukları üzerine vücudu kaskatı, yüzü kireç gibi bembeyaz kesildi. Korkusu her hücrelerine yayılmaya başladı, titremesine neden oldu.

Özellikle Avru-
pa’da gözünün önünde kaçırıl-
ma ihtimali yoktu. Sık sık geldi-
ği yeri incelemek aklının en ücra
köşesinden bile geçmemişti. Parkın her yanını hızlıca
taradı. Bankta oturan yetişkinlerin derin bir sohbet
içinde olduklarını gördü. Kimi çocukları izliyor, kimi
kitap okuyor, kimi de kendince bir şeyler karalıyordu.

Aniden ilerideki köşede gizemli bir adamın varlığını
fark etti. Ağacın arkasına saklanıyor, ara sıra basını
çıkartıp etrafı gözetliyordu. Ağacın dalından bir yap-
rak kopararak yere eğildi. Ne yaptığını göremiyordu.
Yönü salıncakta sallanan çocuklara doğruydı. Ethan
tam merakına yenik düşüp ayaklanacakken adam, kü-
çük kıızıyla birlikte ağacın arkasından çıktı. Adamın
azarlamasına bakılırsa muhtemelen tuvaletini oraya
yaptırmış olmalıydı. Ethan dişlerini göstererek gü-
lümsemedi. Eğer sıkışan Lucas olsaydı, bırakın ağaca
koşmayı, doğrudan donuna yapardı. Kız çocuğu böy-
le oluyordu demek ki.

Gerçi Ethan kendine kızıyordu. Parka çocuğunu eğ-
lendirmek, kendi de dinlenmek için gelmişti. Kafasın-
da olanıksız, korkunç senaryolar kurarak günü ziyan
etmemeliydi. Oynayan çocukların manzarası karşı-

sında insanın ne kadar fena düşüncelere kapılmasına şaşıırıyordu.

Gittikçe dramatikleşen atmosferi değiştirmek istedi fakat içtenlikle dertleşmeyi isteyen gergin kadın teselli aramaya devam etti.

“Herkes benden kaçıyor. Gözlerinizi onlardan çektiğiniz anda ortadan kayboluyorlar.” Bu cümlelerin üzerine uzun bir sessizlik çöktü.

Yaşlı kadın daha sonra çantasından bir mendil çıkarıp hıçkırıklarını bastırmaya koyuldu. Ama başaramadı. Bu durum Ethan’ı mahvetti çünkü gözlerinden akan hüznü görmekte geç kalmıştı. Kadının gözyaşları kurşun kalpleri bile eritebilirdi, bakışları derin manalar gizliyordu.

Durum iyice ciddileşiyordu ve her zamanki gibi Ethan teselli etme konusunda oldukça beceriksizdi. Eğer eşi yanında olsaydı sadece bakışlarıyla bile onu doğru yönlendirirdi. Onu annesinin yerine koydu, elini tuttu ve sırtını sıvazladı. Kadın da sanki hayata tutunuyormuş gibi sıkı elini. Hatıraları durmadan kapısını çalsa da hafifçe burnunu çekti, konuyu değiştirmek istedi. “Peki, ne işle meşgulsünüz?”

Ethan’ın yüzünde bir rahatlama belirdi:

- “Ben emlakçıyım. Eşim psikolog. Siz ne iş yapıyorsunuz?”
- “Çocuk esirgeme kurumunda çalışıyorum.”
- “Öyle mi, kaç çocuğunuz var peki?”
- “Yedirdiğim ve giydirdiğim birçok çocuğum var. Hepsini saysam sabah olur.”
- “Affınızı diliyorum ama sizden bu cevabı beklemiyordum.”

Şaşkınlığı sesine yansıdığı için yanakları utançtan kızarmıştı. Sonuçta karşısında yaşlı dediği kadın belki de düşündüğünden daha gençti. Belki de kadıncağız bu kadar kimsesiz yetime bakmaktan çökmüştü. Ethan’ın bile tek çocukla saçları ağarmaya başlamıştı.

O sırada kadının hâlâ elini tuttuğunu fark etti. Kadınsa bumerang gibi kötü konulardan uzaklaşmak istedikçe daha çok üzücü olaylara yöneliyordu. “Dün... dün bir çocuğumu kaybettim” diye yutkundu. Değişken hâlin sebebi nihayet ortaya dökülmüştü.

“İnsanın acısı her tekrarda hafifler, zamanla da kabuk bağlar.”

Özel konulara hemen girmekten hoşlanmayan ama bu sohbete mahkûm edilen Ethan ayak uydurmakta zorlanıyordu. “Çocuklar masumdur, güzeldir” dedi. “Başlangıçta eşim bana çocuk istediğini söylediğinde eve bir köpek getirdim. Fikrini değiştireceğini düşündüm ama artık bir köpeğimiz ve bir oğlumuz var. Bu hayatta verdiğim en iyi karar çocuk sahibi olmaktı.”

“Sizin çocuğunuz hangisi?” diye sordu yaşlı kadın merakla.

Ethan kadının elini bıraktı, gururla parmağını Lucas’a doğrulttu. “Şu yaramaz küçük canavar” dedi gülümseyerek. Tam o anda küçük Lucas başka bir çocukla kumda güreşiyordu. Yaşlı kadın hafifçe doğruldu. “Çocuğumu henüz göremiyorum.” dedi. Parkta rengârenk salıncaklar sallanırken neşeli çocuk sesleri de artmaya başladı. Kadın acısını paylaştıkça sanki çocukların mutlu çılgınlıkları kulaklarında yükseliyordu.

Kırıksık gözlerini dikerek Ethan’a “Onu çok mu seviyorsunuz?” diye sordu. Soru, Ethan’a tuhaf geldi ama aynı zamanda dehşet verici düşünceler de uyandırdı. Lucas’ı sevmek mi? Ona olan bağlılığını düşündüğünde kalbi göğüs kafesine sığmıyordu. Babalar elbette çocuklarını severdi ama sevgili Lucas’a bir şey olursa kuşkusuz akıl sağlığını kaybederdi. “Onun için canımı veririm.” dedi.

Çocukların mutluluğunu izleyen kadın, söylediklerini onaylıyormuş gibi başını salladı. İnsan en çok acı çektiği yerde dönüp dolaşır. Geçmişin izlerini takip eder ama gerçekleşen olayları değiştirmeye kimsenin gücü yetmez. Öyle ya... ” dedi sessizce geçmişine dalarak “Şüphesiz sevgi en güzel oyun parkıdır.”

Koşan kız çocuklarının mutluluğunu görünce ruhu tekrar küçük bedenine gönderdi. Koşarken örgülü sarı saçlarının omuzlarına çarptığı günleri hatırladı. Düşüğünde dizlerindeki yaraların kabuklanmasını, kanayan burnunun kokusunu, hatta kaydırağındaki dövüşleri bile özlemişti. Hayatının dönüm noktası olan o talihsiz gün öncesinde hissettiklerini kaybetmemek için tüm var gücüyle çabalıyordu. Onun için her şey burada bitti ve belki de burada başlıyordu. Kaybolduğunda kimse onu arayacak kadar önemsememişti.

Bu huzursuzluk şelalesiyle birlikte başına gelenleri bir yabancıya tüm ayrıntılarıyla anlatma arzusu da içini kemiriyordu. Diline takılan mutsuz anılar dişlerinin arasından kaçmayı bekliyordu. Yanındaki adam güvenilir, baba ünvanına layık olan bir insana benziyordu. Belki de uzun süredir aradığı sırdaşını bulmuştu.

Ancak Ethan yaşlı kadının duygusal ihtiyaçlarını karşılamayı bıraktı, sağ omzuna konan, kanatlarıyla süzülen turuncu kelebeğin tuhaflığına odaklandı. Amatör bir lepidopterist olarak, Hollanda’da daha önce hiç karşılaşmadığı veya keşfetmediği bu türün kanatları siyahla çevrelenmişti. Kanatlarının içindeki havuç turuncusu rengi oldukça etkileyiciydi.

Hemen telefonundaki uygulamayı açtı, bu olağanüstü kelebeğin fotoğrafını çekerek bulunan bilgileri okudu. Bu kelebek, özellikle Amerika’nın kuzey bölgelerinde ürerdi, daha sıcak iklimlere doğru göç ederdi. Hollanda gibi uzaklara, bu soğuk iklimde uçuşması imkânsızdı.

Ethan yeni keşfinden oldukça mutluydu. Hobi grubuna gösteriş yapacaktı. Amerika’ya gittiğini, orada yakaladığını ballandıra ballandıra anlatmayı düşünüyordu.

Kelebeği avucuna almak istediğinde hızlı bir manevrayla parmaklarının arasından sıyrılıp uçtu.

“Kahretsin. Kelebeği gördünü ...?”

Tam o sırada, güneşin batmasına yakın yaşlı kadına bir telefon geldi. Konuşma boyunca tek bir kelime etmedi, sadece karşı tarafı dikkatle dinledi. Konuşmayı sonlandırdığında yerinden sıçradı. Çantasını koluna taktığında sırtındakinin kambur olmadığı belirdi. Yardıma muhtaçlığından hiçbir eser kalmamıştı. Erkeninden ayrılıyordu. Sinsi bir gülümsemeyle Ethan’a baktı. Henüz adını bile bilmiyordu, sormak istediği birçok soru vardı.

“Peki sizin çocuğunuz hangisi?” diye sordu. Ancak yaşlı kadın derin bir iç çekti, hayır anlamında başını salladı. Oynayan çocuklara doğru baktı. Altmış senenin hatrına hayatının en zarif reveransını yaptı, büyük adımlarla Ethan’ın yanından uzaklaştı.

Orada kalan Ethan’ın gözleri büyüleyici kadının ardından dolandı. Yürüyüşünün bile bir zarafet anlamı olduğunu düşünürken, vücudunun yanında sallanan

turuncu rengi fark etti. Bu elini tutarken fark etmediği bir ayrıntıydı. Yaşlı kadının bileğini devasa bir monark kelebek dövmesi süslüyordu. Yolun sonundaysa siyah bir arabaya binip uzaklaştı.

Ethan söylediklerinin ne anlama geldiğini anlayamıyordu. Monark kelebeğinin sebebine odaklandıkça okyanusun dibine batıyordu. Evet, evet sembolü hatırlıyordu sanki. Telefonunun arama motorunda “Monark dövmeli kadın” kelimelerini arattı. Gördüğü çete haber başlıklarına inanamadı.

Kurşun kadar hızla yerinden fırladı. Oyun alanına doğru koştu. Kaydırakların arkasını yokladı, çocukların yüzlerini tek tek inceledi. Ayakta duracak gücü yoktu, bu yüzden dizlerinin üzerine çöktü. Onu gören çevredekiler yardımına koştu. Aralarında beyaz önlüklü adamlar da vardı. Ağarmış saçlarını elleriyle tuttu. İçindeki endişe ve telaşı birleştirerek gürce gökyüzüne seslendi. “LUCAS!”

FATMANUR TÜLÜMEN

Belçika - Brüksel

Yabancı Vâris

RUMEYSA ÖZTÜRK

Sevim endişeli gözlerle kapıda bekliyordu. Şehrin sakin, yeşil, bakımlı semtlerinden birinde iki katlı, bahçeli bir evin kapısıydı bu. Kızının cesaretlendirmesiyle gelmişti buraya. Çalışma hayatına dönmek ona biraz zor gelecekti. Yine de denemeye değerdi. Bu görüşme iyi geçerse günde birkaç saat Bayan Stein'in bakımıyla ilgilenecekti. Daha önceleri bir temizlik şirketinde çalışıyordu. Uzun yıllar da yatalak kayınvalidesine bakmıştı. Tecrübesi bundan ibaretti.

Kapıyı cam gözlü, zayıf mı zayıf, yaşlı bir kadın açtı.

- Ah! Buyurun, içeri girin.

- Teşekkürler. Ben Sevim Alkan. Birkaç gün önce telefonda konuşmuştuk...

- Evet, evet. Buyurun Bayan Alka.

- Alkan.

- Alkan. Kusura bakmayın. Şuraya geçebilirsiniz... Nasılsınız?

- Teşekkürler, iyiyim. Siz?

- Ben de iyiyim, anlaşırsak daha iyi olacağım.

- Eh... Umarım anlaşırsınız.

- İki haftadır kafama göre birini bulamadığım için ben de evim de biraz bakımsız kaldık. En çok önemsendiğim şey güven.

- Tabii ki...

- Bakın, sizin Türk olduğunuzu öğrendiğimde hemen vazgeçecektim. Ta ki Recep'i hatırlayana kadar. Onun sayesinde buradasınız desem abartmış olmam.

Sevim kaşlarını çatı:

- Nasıl yani, anlayamadım? Recep kim?

Bayan Stein aylar önce başından geçen bir hadiseyi, bir tramvay durağında nasıl olduysa düşüp bayıldığını, herkesin bakıp geçtiğini, onun yanına gelip ilgilenenin, ambulans çağırının bir Türk genci olduğunu anlattı.

- Düşünebiliyor musunuz, ertesi gün hastaneye ziyaretime gelmişti! Türk olduğunu ve adının Recep olduğunu o zaman öğrendim. Daha önce bir Türk'ün

bana yardım edeceğini söylediler... Başını iki yana sallayarak:

- Yanıma yaklaşmasını dahi istemezdim.

Sevim şaşkın bir ifadeyle gülümsüyordu.

- Ne diyorduk? En çok önemseydiğim şey güven. Geçtiğimiz haftalarda Bianca'yı gönderme sebebim de buydu. Mücevher kutumdan bir şeylerin eksildiğini fark ettim. Bir süre onu takip ettim ve şüphelerimde yanılmadığımı anlayınca gereğini yaptım. Diğer temizlik... Bianca'dan önceki kadın ne çamaşır katlamayı ne toz almayı biliyordu. Çekmeceleri hep dağınık, aynaları lekeli bırakıyordu. Tabii bir de yapılan yemeğin yenilebilir olması... Bianca'dan iki önceki de beceriksizin tekiydi, yemekleri hep tuzluydu. Ondan önceki de affedersiniz, hep kötü kokuyordu. Dayanmayıp gönderdim.

- Anlıyorum...

Sevim, sağa sola bakındı, saçlarını geriye attı. Üstündeki tuniği düzeltti. *Titiz mi titiz. İşimiz var bu kadınlara...* diye düşündü.

- Buyurun, size evi biraz gezdireyim.

- Tabii...

- Ne diyorsunuz? Hemen yarın başlayabilir misiniz? İşler çok birikti de...

- Ee... Olur aslında, başlayabilirim.

Sevim'in tereddütü sesinden anlaşılıyordu. Bayan Stein, eğer her şey yolunda giderse parasını fazla fazla vereceğini söyledi. Tekrar altını çizdi:

- Yeter ki her şey istediğim gibi olsun.

Biraz sıkılmıştı. Gülümsemeye çalışarak "Yarın aynı saatte görüşmek üzere." diyerek oradan ayrıldı.

Evde eşiyile konuştu:

- Kadın zor bir karakter, belli. Çok titiz bir kere. Bir de aslında Türkleri hiç sevmiyormuş. Açıkça söyledi. Gelirim dedim amma, gitsem mi gitmesem mi bilemedim Nuri.

- Bi' git derim. Bi' dene. Hazır iş ayağına gelmiş. Olmazsa bırakırsın canım...

Uykusuz bir gecenin ardından erkenden hazırlanıp çıktı.

- Ah, geldiniz demek. Buyurun Bayan Alkan.

- Merhaba, teşekkürler...

- Ne yalan söyleyeyim, geleceğinizi pek zannetmiyordum. Bakın, sizin Türk olduğunuzu öğrendiğimde sizinle çalışmaktan hemen vazgeçecektim. Ta ki Recep'i hatırlayana kadar...

- Evet, dün aynısını söylemiştiniz Bayan Stein. Recep'i de anlatmıştınız.

Bayan Stein şaşırdı, sustu. Bir müddet sonra:

- Ahh, öyle mi... Kusura bakmayın. Şimdi böyle dedim diye de gitmeyi düşünmeyin lütfen.

Evi göstererek:

- Görüyorsunuz, bu koca evde size ihtiyacım var...

Sevim susuyordu. Bir an aklından hemen çıkıp gitmek geçtiyse de durdu, gitmedi.

Bayan Stein kendi kendine konuşur gibi:

- Bayan Alkan... Bugünlere tırnaklarımı kazıyarak geldim ben. Kendimi bildim bileli hem okudum hem çalıştım. Şirketteki iş arkadaşımın otuz beş yıl önce evlendik. Bu evi beraber aldık. Zevkimizce dayayıp döşedik. Mutluyduk diyebilirim. İkimiz de çocuk istemedik. Ona ayıracak vaktimiz yoktu. İki köpeğimiz vardı. Biri öldü. Sonra eşim Robert öldü. Bir köpekle kalmıştım. Geçen yıl o da öldü. Tek kaldım. Şimdi yaşıam seksenlerin sonuna geldi... Hayat!

Sevim güzelce dinliyor, susmaya devam ediyordu.

Bayan Stein, birden sesindeki yumuşaklığı bir kenara sıyırıp "Sizin için şöyle bir çalışma programı hazırladım. Bir bakın isterseniz." dedi.

Günler, haftalar geçti, Sevim iyiden iyiye yeni işine alıştı. Bayan Stein'in bazı huysuzluklarına öfkelense de onun yanında asla sesini çıkarmazdı. O bir konu açmadan yahut bir şey sormadan konuşmazdı. Zaten

çoğu zaman Almancasının yetersizliğinden sohbet bir yerde tıkanır, ilerlemezdi. Bayan Stein da durumu anlayınca başını hafif salları, gülümsemeye çalışır, konuyu değiştirirdi.

Sevim sakin, sabırlı biri olmasa, bir de Bayan Stein'in ne zaman tutacağı belli olmayan bonkörlüğü olmasa bu yaşlı kadına dayanamazdı. Eve kimi zaman yorgun, kimi zaman bezgin, kimi zaman sırtında kürkleri, parmağında pırıl pırıl yüzükler, boynunda elmas kol-yelerle döndü.

- Bugün benimle çalışmaya başlayalı altı ay oldu. Bak, Noel de yaklaşıyor. Hadi şu katalogtan hem kendine hem bana bir kaban beğen.

- Teşekkür ederim Bayan Stein. Benim kabanım var, bu kışı da onunla geçiririm.

- Sen beni dinle. İkimize de birer kaban beğen. Hediye olacak sana. Ucuz markalara gitme. Arka sayfalardaki iyi markalara bak.

- Peki...

Sevim önündeki katalogu incelerken telefonu çaldı.

- Nuri mi arıyor?

- Evet. Normalde iş saatlerimde aramaz, bilirsiniz.

- Tamam, bak bakalım ne diyor.

- Alo? Nuri? Ne diyeceksen çabuk söyle. Kadın huysuzlandı. Biliyorsun, hoşlanmıyor.

Nuri, kızlarının geldiğini, Sevim'i de yemeğe beklediklerini, Bayan Stein'in evinden mümkünse erken çıkmasını söyledi. Sevim, "Tamam, şansımı bi' denerim." deyip kapattı. Önündeki kataloga göz gezdirmeye devam etti.

- Ne diyor?

- Önemli bir şey değilmiş Bayan Stein.

- Önemli değilse neden aramış? Söyler misin, ne diyor?

- Kızım bu akşam bize gelmiş. Yemek hazırlamış. Beni de yemeğe bekliyorlarmış. Mümkünse biraz erken çıkıp gelebilir misin, diye soruyor.

Bayan Stein'in yüz ifadesi hemen değişti. Kaşlarını kaldırarak "Hayır efendim, olmaz. Gidemezsin." deyiverdi. Sevim, derin bir nefes aldı, içinden la havle çekti. Nuri'ye gelemeyeceğini haber etti.

Birkaç ay böyle inişli çıkışlı devam ederken Sevim, Bayan Stein'in hâllerine bazen lanet, bazen merhamet etti.

Bayan Stein bir aydır "Geceleri korkuyorum." diyordu. Sevim'in orada, onunla kalmasını istiyordu. Nuri bu durumu, "Bizden biri de seninle kalırsa olur ancak." diyerek karşıladı. Birkaç kez kızı Hâle'yle kaldı Sevim Bayan Stein'in yanında. Bayan Stein, o yokmuş gibi davrandı. Hâle de ondan hiç hoşlanmasa da annesinin hatrına sessiz kalıyordu. Bir iki gece de Nuri geldi Sevim'in yanında kalmaya. Sabah Nuri'yi evde gören yaşlı kadın, cam gözlerini kısıp buruşuk yüzünü daha da buruşturarak "Bunu buradan gönder." diyordu Sevim'e. "Bir daha bu eve gelmesini istemiyorum. Kara gözleri, esmerliği, bıyıkları... Tam bir Türk."

Sevim, sonraları bu konuşmayı hatırlayınca o an nasıl sakın kaldığına şaşırırmıştı. Bu kadarı da fazla deyip nasıl terslememişti Bayan Stein'i? Nuri'ye nasıl izah etmişti durumu? Kendisi hâlâ nasıl kalabilmişti Bayan Stein'in yanında? Bilmiyor, bilmiyordu.

Son günlerde Bayan Stein yemeden içmeden kesilmiş, yatağa düşmüştü. Kendi isteğiyle hastanede değil, evinde kalıyordu. Sevim, onu yalnız bırakmıyor, gününün büyük bir kısmını orada geçiriyordu.

Yaşlı kadın, bir akşamüstü yarım bardak suyu pipetle yavaş yavaş içtikten sonra bunca zamandır yapmadığı bir şey yaptı: Cam gözlerinde biriken dalgınlığı Sevim'in yüzüne çevirerek onun eline uzandı. Sevim şaşırdıysa da elini geri çekmedi.

- Ah Sevim, bunları konuşmak zor olsa da sana birkaç şey söylemem gerek... İyi dinle. Belki son sözlerim bunlar.

- Buyurun Bayan Stein.

- Sona yaklaştığımı hissediyorum. Geceleri korkularım boşuna değil. Toprak altında çürümek istemiyorum.

Kararımı verdim, zamanı gelince beni krematoryuma götürürsünüz.

Sevim, soğukkanlı görünmeye çalıştı. Yutkundu. Bir şey demedi.

- Gerekli işlemlerle ilgili... Her şeyi yazdım. Kasada duruyor. Şifreyi biliyorsun.

- Evet Bayan Stein...

- Önceleri de söylediğim gibi bu ev dahil tüm mal varlığım sana kalacak.

- ...

- Seni bazen yorduğumu biliyorum. Eşini, çocuklarını hiç istemedim bu evde. Seni seviyorum ama Türkleri değil. Ne yapayım? Tanıştığımız ilk günlerde söyledim gibi, Recep olmasa...

- Kendinizi yormayın Bayan Stein.

- Hayat! Beni ikinci ve... Sanırım son kez... Türklerin eline bıraktı.

Sevim, Bayan Stein'in gözlerine bakarak sadece gülmüştü. Bayan Stein kesik kesik soluyordu:

- İyi ki... Sen...

Sevim, Bayan Stein'in ölümünden sonra uzun bir süre kendine gelememişti. Kendisi de etrafındaki herkes gibi ona bu kadar alışmış olmasına hayret etti. Ne üzüldüğünü ne sevindiğini bilebilirdi. Bayan Stein'in kendisine olan bağlılığının, muhtaçlığının, belki de sevgisinin yerini zaman içinde tuhaf bir boşluk kapladı. Dışarıda onun gibi nicesini, huysuzluğa gizlenen koyu yalnızlıklarından tanıdı. Onlara duyduğu istem-siz, buruk merhametin yanı sıra geriye bir yığın mal ve koca bir muğlaklık kaldı.

RUMEYSA ÖZTÜRK

Avusturya – Viyana

Kırmızı Kamyonet

GÜLSÜM DURNA

Dışarıdan korna sesi duyuldu. Kesin İsmail amcanın kamyonetiydi. Perdeyi araladım. Deri ceketi, sivri uçlu ayakkabısıyla bana kamyonetin yanından el sallıyordu. İsmail amcaya ayrı, kırmızı kamyonetine ayrı hayrandım. Aracın kırmızılığında öyle kaybolmuştum ki babamın geldiğini duymadım bile.

“İsmail amcan seni çağırıyor, git istersen yanına.” Hiçbir şey söylemeden hemen gıcırdayan kapıyı açıp merdivenlere doğru koştum. Tırabzanlardan tutunmak aklıma dahi gelmiyordu. Her basamağı inerken İsmail amcayla bugün neler yapabileceğimin hayallerini kuruyordum. Koridorda ayak seslerim yankılanıyor, ayakkabımın ışıkları duvarlara ambulans ışıkları gibi yansiyordu.

Kırmızı kamyonetin yanındaydım ama İsmail amca yoktu. Bekledim. Fakat gelmedi. Vücudum ısınmaya başlamıştı, alt dudağım istemsizce düşüyor, gözlerim buğulanıyordu. “Evlat!” diye bir ses yükseldi arkamdan. Tanımıyordum. Arkamı dönünce aynı İsmail amca gibi giyinmiş başka bir amca bana gülümseyerek bakıyordu.

“İsmail amcanın özel bir işi var. Beni gönderdi. İstersen seni ben gezdireyim bugün. Bak kamyoneti senin için yıkadım.”

“Hayır! Ben İsmail amcayla gezmek istiyorum!” deyip merdivenlere doğru koştum.

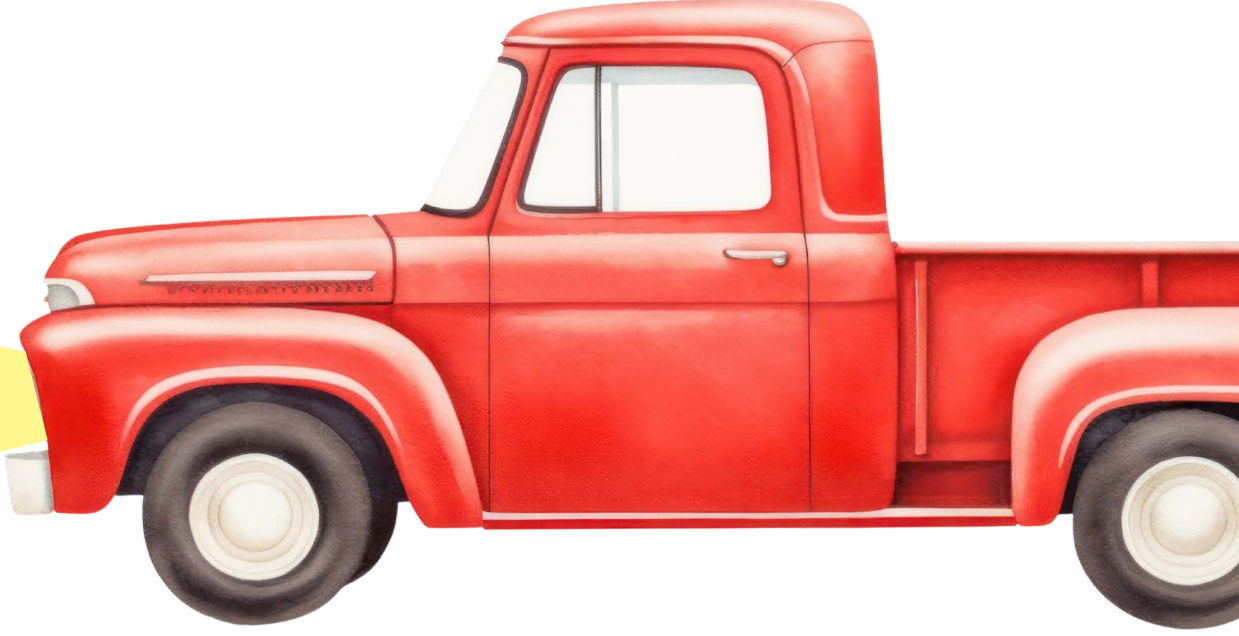
O gün ne yemek yedim ne uyku uyudum. Babamın ofisinin camından hep kırmızı kamyonetin park ettiği yere bakıyordum. Üç gün olmuştu ve İsmail Amca’nın “özel işi” bitmemişti. Dördüncü gün dışarıda beklemeye karar verdim. Bekledim. Uzun bir süre bekledim. Gelmedi. Babam geldi siyah arabasıyla. Beni lunaparka götüreceğini söyledi. Omzumu silk-tim.

“İsmail amca yoksa gelmem!”

“Tamam oğlum, yolda ararız İsmail amcanı gelir belki ha, ne dersin?”

“Arayalım! Arayalım!” O an dünyanın bütün oyuncaklarını önüme serseler bu kadar mutlu olamazdım belki de.

Şoför bizi her zamanki yollardan geçirirken babam İsmail amcayı arıyordu. Her aradığında “Aradığınız

kişiye şu anda ulaşamıyorum.” diye bir kadın cevap veriyordu. Hiç sevmemiştım onu. Acaba İsmail amcaı alı mı koymuştu? “Kötü kadın” diye içimden geçirip kaşlarımı çattım. Babam tekrar aradı. Yine bir kadın. Ne söylediğini anlamıyordum ama babamın gamzeleri görünmüyordu artık. Gözleri kızarmış içi su dolmuştu. Şoförün kulağına bir şeyler fısıldadı. Karşımda duran dönme dolap artık arkamdaydı. Yollar şimdi daha dik ve yokuşluydu.

“Baba, baba... İsmail amca geliyor değil mi?”

Bir gece kondunun önünde araba durdu. Evin dışı da içi de kalabalıktı. Küçük boyumla uzun adamların arasında kaybolmuştım. Kendimi hiç olmadığım kadar ufak hissediyordum. İçerden bağırsıklar duyuluyordu. Neden bu kadar bağırdıklarını bir türlü anlamıyordum. Merak edip içeri girdim. Kadınlar dizilmiş oturuyor, ellerinde mendillerle gözlerini siliyorlardı. Acaba hepsi yere düşüp dizini mi kanatmıştı? Yoksa anneleri babaları pamuk şeker veya istedikleri oyuncakları mı almamıştı? Bu soruları sormak için babamın yanına koştum.

“Baba, herkes neden ağlıyor, neden herkes siyah giymiş? Hani İsmail amcaya gidiyorduk? O nerede?”

Babam eğildi, benim boyuma geldi ve saçlarımı okşadı. Gözleri yavaş yavaş sulanıyordu.

“Yoksa hâlâ İsmail amcanın özel işi bitmedi mi baba?”

Babam başını hayır anlamında salladı. “İsmail amcan özel işini bitirdi ve çok uzaklara gitti. Sana da çok selam söyledi. Ve bir söz verdi; şu an oyun oynayamasa da bir gün seninle buluşup en güzel bahçelerde en güzel oyuncaklarla oynayacakmış.” dedi.

GÜLSÜM DURNA

Belçika – Gent

Damar

REYHAN AL-BADRİ

Benim adım Hayat ve bu benim hayatımın son satırları değil.

Ayak parmaklarımdan kulaklarımdan arkasına ve ötesine kadar vücudumun her parçası tam olarak Tanrı'nın kendilerine emrettiği şekilde görevlerini yerine getiriyor ne eksik ne fazla. Başlı başına bir çalışma olan kan damarlarının işlevi bir yana, vücudu incelemek sonsuz ve tamamen imkansızdır. Ellerinden gelenin en iyisini yaptıklarını, elbette hiçbir şeyi garanti edemeyeceklerini bilerek vücudunuzu doktorlara emanet etmek gerçekten zor. Genel anestezi altında olma ve atardamarınıza ne yaptığının farkında olmama fikri ya da anestezinin işe yarayıp yaramayacağı, akıllara durgunluk veriyor. Hayatını insanlara hizmet ederek ve yardım ederek geçiren her doktorun önünde saygıyla eğiliyorum. Her meslekte olduğu gibi, iyi insan ve kötü insan vardır. Bununla birlikte, hastalar iyiyi veya kötüyü seçemezler ve kendi doktorlarına güvenmek "zorundadırlar". Her müdahale aynı zamanda bir risktir fakat birinin hayatını kurtarmak için bir fırsattır. Bu kelimeleri okumak gözlemini karartıyor.

Çok geçmeden hastanede bir oturma odasında oturup, prosedür ve ameliyat riskleri hakkında bir açıklama için, sıramı bekliyorum. Etrafım diğer hastalarla çevrili. Saat 08.50 ve saniyeler 51 52 53 54 55 56 gösteriyor. Nihayet ismim anons edildi. "Hayat Hanım, lütfen iki numaralı odaya." Yavaşça bekleme odasından ayağa kalkıyorum ve derin bir nefes alıyorum, her adımda yavaşlıyorum. Belki de operasyonum hakkında Google üzerinden bilgi almayıp kendi hâline bıraksaymışım daha iyi olurmuş. İnsanların makinelere güvenmemesi gerektiğinin farkında olmama rağmen, yine de bunu yapmaktan kendimi alamıyorum. Bir kadın beyaz sandalyesinde oturuyor, oda beyaz, tıpkı filmlerde gördüğümüz gibi tıbbi ekipman ve çok sayıda şırınga ile dolu. İçerisi sessiz ve ciddi. Doktor hâlâ

dizüstü bilgisayarında büyük olasılıkla benden önceki hasta hakkındaki son cümlelerini yazıyor. Beni fark etti, bana odaklandı. Bana isimle hitap edebilmek için önce ismimi listesinde araması gerekiyordu. Psikolojik açıdan bakıldığında bu, diğer kişinin daha fazla sempati duymasını sağlar. Hiçbir şey hissetmedim, daha doğrusu ben de herhangi bir duyguyu tetiklemedi. Kişiliğim tamamen iyimserlik üzerine kurulu, ne olursa olsun her zaman pozitif kalmaya çalışacağıma dair kendime söz verdim. Odadaki tüm bu ciddi yüzler arasında gülümseyen tek kişi bendim. Doktor nihayet ismimi listesinde bulmuştu, artık günlük prosedürüne başlayabilirdi. "Hayat Hanım, ameliyat çok karmaşık olmayacak, yapmamız gereken küçük bir kesi ama yine de anesteziye ihtiyacınız var ve bunun için buradasınız. Böylece size anestezinin risklerini açıklayabilirim. Elbette ameliyat sırasında her şey olabilir ama benzer durumdaki çoğu ameliyat sorunsuz geçti. (. .)" Bundan sonra dinlemeyi bıraktım. Her iki durumda da ameliyat olabilmem için formu imzalamam gerekiyor, bunun için yeterince bekledim. Son olarak, tıbbi bir açıklama aldığıma ve risklerin farkında olduğuma dair imza attım.

Ameliyat günü:

Saat 07.10 ve günün farkına varmak için yavaşça kalkmaya, acele etmemeye çalışıyorum. Kocam bana eşlik etmeye hazırlanıyor. Benim için birkaç gün izin aldı. Banyoda dişlerini fırçaladığını biliyor ve beni çağırdığını duyuyorum. Sonunda uyanık olduğumu göstermek için çıplak ayakla sessiz adımlarla ona doğru yürüyorum. İçimdeki kargaşayı sezmiş olacak ki beni sakinleştirmek için bana sarılıyor. Ben de kendimi hazırladım. Sonunda saat 08.00'de arabayla yola çıktık. Çok acıkmıştım ama ameliyattan önce bir şey yemem yasaklanmıştı. Arabalar trafikte sıkışıp kaldı, biz de öyle. Küfretmek bile işe yaramadı. Trafik sıkışıklığı daha da kötüleşti. Hastaneye

biraz geç vardık ama olsun yine de sorun olmadı. Ben ameliyat için hazırlandım. En çok korktuğum şey oldu, doktorun anesteziyi uygulayabilmesi için hemşirenin şimdi damarımı bulması gerekiyor. Zaten ne beklemem gerektiğini bilecek kadar hastane deneyimim var. Bir keresinde her iki koluma üst üste on iki kez iğne batırılmıştı ve bu bana çok zalimce gelmişti: Çektiğim cehennem acısı ve durmadan attığım çığlıklar da çabası. Hemşirelere durmaları için yalvardığımı hatırlıyorum ama bu sefer hemşire konusunda şanslıydım çünkü orada bir damar olduğundan emin olana kadar iğneyi batırmadı. Nasıl olduysa ilk denemede buldu. Ne kadar rahatladığımı kelimelerle ifade edemem. Daha sonra ameliyathaneye götürüldüm. Büyük parlak ışıklar, çok soğuk bir oda. Bana anestezi veren doktor gerçekten çok espirili. Uyumadan önce duyduğum son sözler şunlardı: “Bırkaç saniye içinde uykuya dalmış olacaksın. Ve 3,2,1.”

Ve sonrası:

Gözlerimi açamıyorum ve kesinlikle hareket edemiyorum. Kısa bir süre için yanlış prosedür nedeniyle felç olduğumu düşünüp paniğe kapılıyorum. Daha şimdiden hayatımın bundan sonra neye benzeyebileceğini düşünüyordum, düşüncesi bile hayal edilemez. Gördüğüm, duyduğum, zihnimin ve bedenimin bana sunduğu her şey için ne kadar az minnettar olduğumu anladım.

Doktorların benim hakkımda konuştuklarını duyuyorum. “Hayat Hanım hâlâ uyanmadı mı? Ona anesteziyi kim verdi? Saatlerdir nekahet odasında bir kez bile hareket etmedi. Ailesi sürekli onu soruyor.” Her şeyi duyabildiğimi göstermek için sesler çıkarmaya çalıştım- o bile zor geldi. Tekrar uykuya daldım.

Birinin beni kollarımdan salladığını hissediyor ve ismi mi duyar gibiyim. Kim olduğunu görmek için gözlerimi açmaya çalışıyorum. Sonunda başardım. Doktor rahatlamış görünüyor. İlk sözleri: “Sonunda uyandın, ailen endişelendi, nasılsın?”

Bu satırlardan sonra okumayı bıraktı ve edebiyat öğretmenim bana – hâlen kulaklarımda çınlayan o sözler– “Kelimelerin ruhu yok.” Şaşkın bir şekilde baktım, yanlış duymuş olmalıyım, dedim. “Ne bakıyorsun hâlen. Duymadın mı senin yazarlık ruhun yo.,” dedi. Sanki bir

bıçak gibi saplandı bu sözleri kalbime. Bana doğru uzattı yazılarımı ve ağzından dökülen sigara küllerini aldırma- dan sağdaki iş arkadaşına dönüp öğlen molasında nerede yemek yiyelim diye sorduğunu duydum. Bu kadar mı bana verilen değer diye içimden geçirmedim değil, ama söylemeye dilim varmadı. Arkamı dönüp gittim. Fakat yazarlığa değil benim yazılarımin ruhunu anlamayan adama döndüm arkamı. O gün eve nasıl vardığımı hatırlamıyorum bile, bulutsuz ve güneşliydi hava ama benim içim dumanlı bulutlarla doluydu. Adamın laflarına niye aldırıyorsun sen diye kendimi rahatlatmak istedim ama bir yanımda, eğer haklı ise diye kafamı karıştırıp duruyordu. Sonunda eve varmıştım, bunun üzerine güzel bir soğuk su içtim, elhamdülillah deyip bardağımı masamın üstüne koyup boşluğa bir süre baktım.

Derin bir nefes aldıktan sonra Necip Fazıl Kısakürek’in bir şiiri geldi aklıma ve onu yazdım boş bir kâğıda:

*Sırtımda, taşınmaz yükü göklerin;
Herkes koşar, zıplar, ben yürüyemem!
İsterseniz hayat aşını verin;
Sayılı nimetler bal olsa yemem!
Ey akıl, nasıl delinmez küfen?
Ebedi oluşun urbası kefen!
Kursa da boşluğa asma köprü, fen,
Allah derim, başka hiçbir şey demem!*

REYHAN AL-BADRİ

Avusturya – Viyana

Nuri Amca

YASİN DURAT

Haftanın en eğlenceli vakitleri başlamıştı. Her zamanki gibi dedem ve arkadaşları cuma akşamı bir araya gelmişlerdi. Bu alışkanlık yıllardır sürüyordu. Bu şekilde, gurbette geçen kış ayları daha çekilir hâle geliyordu.

Merkez buluşma yeri dedemin evi olduğundan ve biz de dedemin komşusu olduğumuzdan dolayı bu buluşmalarda hep orada oluyorduk. Akşam yemeği için gerekli alışverişi abimle birlikte hallettik. Bizi bekleyen güzellikleri için iki alışveriş poşeti taşımak âdeta bir zevkti.

Akşam olduğunda bütün misafirler gelmişti. Bir iftar yemeği gibi aynı anda yemeğe başladık. Babaannem yine klasik olarak “Topaçki” yapmıştı. Bu yemeği Makedonya’da kayınvalidesinden öğrenmişti. Un, su, tuz ve patates ile yapılan bir tür makarnaydı. Ardından patates yemeği yendi. Güzel bir tarhana çorbası ve çoban salata ile akşam yemeği tam bir ziyafetti. Sonra yemek masasını kaplayan meyve desenli plastik örtünün üzerindeki boş tabaklar toplandı. Masa güzelce silindikten sonra sıra diğer güzel ikramlara geldi.

Kare şeklinde olan odada, “L” koltukta erkekler, “L” koltuğun karşısındaki kanepede ise kadınlar oturuyordu. Biz çocuklar ise kapalı olan televizyonun önünde, yerde oturuyorduk. Daire, klasik gurbetçi evi olduğundan dolayı, bir hayli küçüktü. Herkesin birbirine yakın oturması sıcaklığı artırıyordu.

Yemekten sonra ilk eğlencemiz başlıyordu. Hüseyin amca yine yemekten sonra kimseciklere çaktırmadan güzelce şekerlemesini yaptı. Belli belirsiz ona yöneltilen soruları “Evet, evet.” diyerek geçiştiriyordu. Uy-

kusunu almış bir şekilde doğrulduğunda, kuruyemişler ve meyveler sofrada yerini almıştı.

Nafiz amca her zamanki gibi hızlı hızlı bişeyler anlatıp dinleyenleri ikna etmeye çalışıyordu. Söylediklerini onaylayan çıkınca da sesini hiç yükseltmeden daha hızlı anlatmaya devam ediyordu. Elini öperken yaptığı hızlı hareket ile burnuma nasıl çarptığı aklıma gelince yine bir sızı hissettim.

Hüseyin amcanın eşi Yurdagül yenge biz çocukları unutmayıp yine bol bol çikolata getirmişti. Tüm bu olan bitenlerin arasında bizi en etkileyen şeylerden biri dedemin sigara içmesiydi. Dedem sadece bu buluşmalarda sigara içerdi. Sigarayı ender içmesinden dolayı sigara elinde çok tuhaf durur ve eline hiç yakışmazdı.

Konuklar arasında dedemin iş arkadaşı Nazmi amca da vardı. Onların Soy ismi olan “Şişkolar” bizi çok güldürüyordu. Bu nedenle çok azar iştmişti. Nazmi amcanın torunu Furkan benim arkadaşımды ve hep yanımızda gelirdi.

Artık saat geç olmuştu uyukusu gelen miniklerin gösteriyi kaçırması söz konusuydu. Benim bile artık gözlerim kapanmaya başlamıştı. Ve nihâyet Nuri Amca sarı leblebi ile dolu tabağı önüne çekmişti. İlk iş olarak sağ avucunu leblebi ile doldurdu. Sonra sağ dirseğini sağ dizine dayandı. Zar atacakmış gibi elini sallamaya başladı. Bu âdeta bir ağaçkakanın ağacı delirken yaptığı baş hareketini andırıyordu.

Hünerli elleri ile bu hareketi kestiğinde ise işaret ile baş parmağının arasında bir leblebi beliriyordu. Bu leblebiyi iki karış mesafeden ağzına bir mermi hızında atıyordu.

Bu duruma alışık olan arkadaşları hiç yadırgamadan sohbetlerine devam ediyordu. Bütün hafta bu gösteriyi beklemiştik ve malesef sona yaklaşıyordu.

Ve son anda beklenmedik bişey olmuştu, bu saniyeler gözümüzde ağır çekimde gerçekleşti sanki.

Son leblebi elinden çok daha hızlı çıktı, boş kalan elini dizi dayamak için hazırladı. Leblebi ağzına girdiğinde bir anlık durakladı. Bir an için yüzünde dehşete düşmüş gibi bir ifade belirdi. Sonra gözlerini sımsıkı kapayıp yutkunmaya çalıştı. Son leblebi nefes borusuna kaçmıştı. Saniyeler içinde yüzü bembeyaz oldu. Sağ elini yumruk yaptı ve göğüsüne vurmaya başladı. Ne olup bittiğini anlayan tek kişi; yakın zamanda ilk yardım kursu veren babamdı. “Açılın!” diye bağırdı ve Nuri Amca’nın yanına gitti. Kursta öğrendiği *Heimlich manevrası* ile karnına basınç uyguladı. O basınç ile birlikte talihsiz adamın boğazında kalan o leblebi dışarı fırladı. Masaya çarpan leblebi yere düştü ve dibi-mize kadar yuvarlandı.

YASİN DURAT

Avusturya – Viyana

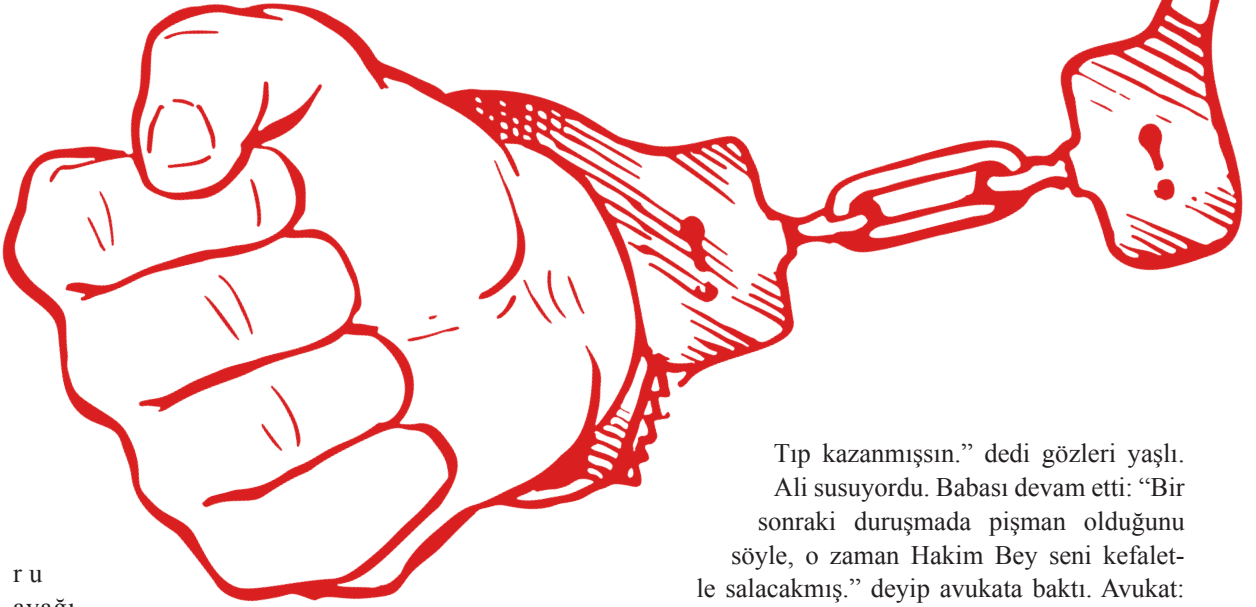
Anarşist Ali

Z Ü M R A U F U K

Ne zamandır dil döktüğü insanlar, artık onun bu ısrarından bıktıkları için ona istediği parayı vermeyi kabul etmişlerdi. İş arkadaşları, mahalleden iki tanıdığı ve kahve ahalisinden de ufak tefek topladığı paralarla mahalleden uzak olan boş arazide sonunda derme çatma da olsa bir baraka yapabiliyordu. Bülent, barakayı tamamlayıp içine yem ve su bidonlarını da koyduktan sonra derin bir “oh” çekmişti. “Bu sadece bir başlangıç, yavaş yavaş eksiklikleri de tamamlayacağız inşallah.” demişti Ali’ye.

Ali, Bülent’i kendi öz ağabeyinden daha çok sevip sayardı. O da Bülent gibi mahallede başıboş gezen köpeklerle yapılan işkencelere dayanamaz olmuştur. Ne zaman köşede tekmelenmiş, gözüne şiş saplanmış köpekler görse içi parçalanıyordu. Hele de hamile olanların karnına taş atanları gördükçe deliye dönüşüyordu. Bunu yapanlarla kavgaya tutuşmaktan hiç geri durmuyordu. Kimse onu anlamıyor, ona anarşist Ali diyorlardı. Aslında sevilen bir ailenin ortanca çocuğuydu. Lise son sınıfa giden parlak bir öğrenciydi. Ailesi ve öğretmenleri onun doktor ya da mühendis olacağından emindi. Eğer kimseye karışmasaydı, o da uslu ve sevilen biri olarak tanınacaktı. Ama o laftan anlamıyor, bir türlü uslanmıyordu. Ali kavgacıydı, hep kendisini ilgilendirmeyen şeylere karışıyordu. Onun için “Deli!” bile diyorlardı. Hatta bu lakabı ona Hasan takmıştı. Mahallede bir dükkanı olan telefoncu Hasan dükkanının önüne gelen köpekleri bayıltana kadar demir sopayla döver sonra onların kuyruklarını bir canavar iştahıyla keserdi. Bir gün Ali okul çıkışı bunu görmüş ve Hasan’a müdahale etmişti. Sonra da ateşli bir kavgaya tutuşmuşlardı. Mahalleli ikisini zor ayırmıştı. Hasan, Ali’nin yaşına başına bakmadan işlerine burnunu sokmasından rahatsız oluyor, bu nedenle ondan nefret ediyordu.

Bülent ve Ali barakayı tamamladıktan sonra sokaklarda buldukları sakat, hamile köpekleri alıp buraya getirmişlerdi. Haftanın belli günlerinde gelip barakayı kontrol ediyor, biten yemi tazeleyip suları dolduruyorlardı. Mahalleye yeni taşınan merhametli bir veteriner hanım da arada bir gelip onları kontrol ediyordu. Ali ve Bülent kimseyle kavgaya etmez olmuştur. Mahallede günler artık huzurlu geçiyordu. Bir gün barakaya gittiklerinde tatlı bir sürprizle karşılaştılar. Pamuk ismini verdikleri beyaz köpekleri hamileydi ve altı tane yavru doğurmuştu. Bu minik, sevimli yavrular, köpeklerin arasında tatlı bir heyecan ve mutluluğa neden olmuştur. Bülent ve Ali köpeklerin yanında biraz daha kaldıktan sonra, kış gelmeden barakayı sağlamlaştırma kararı alıp oradan ayrıldılar. Fakat Bülent iş nedeniyle şehir dışına çıktığı için Ali de üniversite tercih döneminde olduğu için barakaya uğrayamamışlardı. Ali sınavdan yüksek puan almıştı ve sonunda üniversite tercihlerini yapmıştı. Başvurusunu halleder halletmez barakaya gitmişti. Bu kez çok kötü bir sürprizle karşılaşmış, gördükleri karşısında şoka uğramıştı. Barakanın önünde Pamuk’un cansız bedeniyle karşılaşmıştı. Yavruları da onun çevresinde hareketsizce yatıyordu. İçlerinden sadece biri canlıydı. O da güçsüz ve titreyen bedeniyle annesinin memesinden medet umuyordu. İçeri bir adım atınca bütün köpeklerin cansız bir şekilde yerde yattığını gördü. Hepsi ölmüştü. Karabaş’la, Yaramaz’ın karnına şişler sokulmuştu. İki köpeğin kafası koparılmış, bir kenara fırlatılmıştı. Diğerlerinin ağzında ise köpükler vardı. Gözleri dolmuş bir şekilde onlara yaklaştı. Bazılarının ağzına çivi ve cam parçalarının batmış olduğunu gördü. Yemek ve su kaplarını kontrol etti. Suyun rengi bulanmıştı. İçine asit gibi bir şey konulduğu anlaşıyordu. Çünkü kabın içindeki her neyse onu kenarından eritip delmişti. Aldığı nefesler kesik kesik boğazını deliyordu. Ellerini yumruk yapmış, sıkıyordu. Bir hışımla çıktı oradan. Minik yav-

r u
ayağı-
na dolanmıştı.

İçi cız etti. Onu alıp barakanın arkasındaki küçük bir kutunun içine sakladı ve mahalleye gitti. Bu vahşeti kimin yapmış olabileceğini tahmin ediyor ama ne yapacağını bilemiyordu. Mahalleye girince esnafın yüzlerini okumaya çalıştı. Çoğunun bir şeyden haberi olmadığına kanaat getirmişti. Sokağın köşesine gelince Hasan'ın dükkanının önünde bir taburede oturduğunu gördü. Hasan, Ali'yi görünce istifini hiç bozmamış, sadece bıyık altından pis pis sırtmıştı. Ali kendini zor tutuyordu. Bir hışımla köşeyi döndü ve Hasan'ın küçük çırağıyla karşılaştı. Ali'yi delirmiş bir şekilde görünce eli ayağına dolandı. Korkusundan rengi bembeyaz olan çırak elindeki çayları döktü. Ali ona yaklaşıncı kekeleyerek "Abi valla ben istemedim, o zorladı, o zorladı!" diyebilirdi. Böylece Ali artık emin olmuştu. Çırağı orada bırakıp Hasan'ın yanına koştu ve onu bir tekmeyle yere savurdu. Ne olduğunu anlayamayan Hasan'ın yüzüne bir tekme daha indi. Sonra kafasında taburenin ayaklarının kırılma sesleri duyuldu. Bu, Hasan'ın bayılmadan önce duyduğu son şey olmuştu. Bütün esnaf toplanmış Ali'yi durdurmaya çalışıyordu. Sonra polis geldi ve Ali kendini hapishanede buldu.

Görüş gününde ona seslenen gardiyan "Ali, ziyaretçin var." demişti. Görüşme odasına girdiğinde, mahalleden bir arkadaşı, Bülent abisi ve babasının gelmiş olduğunu gördü. Tuttukları avukat da yanlarındaydı. Babası koşup oğluna sarıldı. Bir masaya oturdular. Babası: "Oğlum, sınav sonuçları açıklandı.

Tıp kazanmışsın." dedi gözleri yaşlı. Ali susuyordu. Babası devam etti: "Bir sonraki duruşmada pişman olduğunu söyle, o zaman Hakim Bey seni kefaletle salacakmış." deyip avukata baktı. Avukat: "Evet, Hasan'ın iyileşip taburcu edilmesi işimizi kolaylaştırdı. Babanızın da söylediği gibi duruşmada pişman olduğunuzu ve bir daha böyle bir şey yapmayacağınızı söylemeniz yeterli olacaktır." dedi.

"O pislik dışarıda mı? Yaptıkları yüzünden ceza almadı mı?" diye sordu Ali. Dişlerini sıktığı, çene kemiklerinden belli oluyordu.

"Karakolda kısa bir sorguya çekilmiş, yarım ağızla verilmiş nasihatlarla salmışlar..." dedi Bülent abisi.

"Annen gözü yaşlı seni bekliyor oğlum. İnadı bırak, pişman olduğunu söyle, kurtul. Geleceğin söz konusu." dedi babası.

Ali babasına döndü: "Ne fark eder baba. O canı dışarıdaysa, çıkmamın ne anlamı var! Karar verdim, burada kalacağım. Çıkarsam rahat duramam artık. Hiç olmazsa burada elim kolum gerçekten de bağlı."

ZÜMRA UFUK

Avusturya – Viyana

D O S Y A

E N D Ü L Ü S

Gemileri Yakmak

Endülüs bir destandır. Varlığını gönüllerde sürdürür. Varoluşunu aşka bağlayanlar da vardır, imana da hoşgörüye de. En başında Endülüs, gemileri yakanların diyarıdır. O gemiler ki yakılmasaydı, dünya bugün çok farklı bir yer olurdu. İlimde, bilimde, sanatta ve sayması güç onlarca konuda örnek teşkil eden Endülüs insanı, bir kandil yakarak dünyanın Altın Çağı'nı başlattı. O kandilin ışığında nice gönül şifa buldu.

Gelin Endülüs'ün tarihine birlikte bakalım, Endülüs medeniyetinin derinliklerine dalıp ulu çınarın köklerini keşfedelim. Bu yolculuğa çıkmak için gemileri yakmaya hazır mısınız?

GEMİLERİ YAKMAK

ZEYNEP YAMAN

Hüzün ve keder gönül tahtına indiğinde umutlar altın kafeslere hapsolür. Büyükler der ki, burası imtihan dünyası, her düğüm bir gün çözülür elbet. Üzüntü ve tedirginlik en derin noktasına ulaştığında, ilâhî bir el uzanır ve altın kafeslerdeki umutları özgürlüklerine kavuşturur. Uçurumunun kenarına ulaşan herkes kendi Hızır'ını bekler. Dönüşü olmayan yollara girmek pek tabîi her yiğidin harcı değildir. İmkânsızlara doğru koşan, imkânsızları başaran çokça insan vardır ve birçoğunun hikâyesi benzer yerlerde birleşir. İnsanlık tarihine baktığımızda, tüm olumsuzluklara ve büyük imtihanlara rağmen davasından dönmeyen, insanlık için bir şeyleri değiştirmeye çalışan çokça önder vardır. Öyle ki, acıyla ve çaresizlikle imtihan olan Hz. Yunus (a.s.), Hz. Eyüp (a.s.) ve Hz. İbrahim (a.s.) gibi peygamberler, Hz. Ali ve Eyyûb el-Ensârî gibi sahabeler, Sultan

Alparslan ve Çöl Kaplanı Fahred-din Paşa gibi komutanlar ve pek çok zat gelir aklımıza. Onların nerede ve nasıl geri dönüşü olmayan yollara girdiklerini okuduğumuzda, imtihan oldukları onca şey ve düştükleri büyük ateşlerin, teslimiyetleri sayesinde cennet bahçelerine dönüştüğünü görebiliriz.

Nübüvvetin onuncu yılında, yani 620'de, Hz. Hatice ve Ebû Tâlib ebediyete irtihal etmiş, Efendimiz (s.a.v.) ise büyük bir üzüntüye gark olmuştu. Bu süreçte risâletin altıncı yılından beri süregelen ve Mekkeliler tarafından Müslümanlara karşı uygulanan ekonomik ve sosyal boykotlar birçok acıyı beraberinde getirmişti. Kayıp ve acılarla dolu bu zaman "*Senet'ül-Hüzn*" yani Hüzün Yılı olarak anılır. Sevdiklerini kaybeden bir gönül nasıl mahzunlaşırsa, Efendimiz (s.a.v.) de ömrü boyunca birçok sevdiğini peş peşe kaybetmenin üzüntüsü-

nü yaşamıştır. Özellikle Hüzün Yılı olarak adlandırdığımız süreçte refikası ve hamisinin vefatının acısına rağmen sabretmeye her açıdan özen göstermiştir. Tam da bu vakitte, Resûl-i Ekrem (a.s.)'a ve onun ümmetine bir teselli ve mükâfat mahiyetinde büyük bir mucize yaşanmıştır. *İsra* ve *Mi'rac* olarak bildiğimiz bu mucize, Efendimiz (s.a.v.)'in Mekke'den Kudüs'e yaptığı gece yürüyüşünü (*İsra*) ve Mescid-i Aksâ'dan semâya yükselişini (*Mi'rac*) anlatır. Bu yolculuk esnasında semâda ulaştıkları her kapıda farklı bir peygamber tarafından karşılanan Efendimiz, onlarla konuşmuş, ardından cenneti ve cehennemi görmüş ve nihâyetinde *Sid-ret'ül-Müntehâ*'nın gölgesinde Allah'a *kâbe kavseyn* yani iki yay ucu kadar yaklaşmış ve O'nunla aracısız konuşmuştur.¹ Orada Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ve ümmetine daha önce hiçbir peygambere verilmeyen hediyeler verilmiştir. Câhiliye Dönemi'nin

en azgın ve insanlığı karanlığa boğduğu bir vakitte dünyaya gelen Efendimiz, çocukluğu ve gençliği boyunca Allah (c.c.) tarafından peygamberliğe hazırlanmıştır. Kutlu Nebi, nübüvvetin ona verilmesiyle birlikte inmeye başlayan ayetleri ezberlemiş ve etrafındaki insanlara İslam'ı tebliğ etmiştir. Bu süreçte o İslâm'ı insanlara anlatmaya, yaralı gönüllere şifa olmaya çalışırken akrabalarından birçok kişi ona karşı çıkmış, onun gözünü karartmasına ve teslimiyetine anlam verememiştir. Gün gelmiş tebliğ için gittiği yerlerde çocuklar tarafından taşlanmış, bir başka gün namaz kıldığı esnada üzerine hayvan işkembesi atılmış, fakat o bunlara üzülsün de sabırla kendisine verilen görevi yerine getirmek için mücadeleye devam etmiştir.

610 yılında Mekke'de bir dağın kayalıkları arasında oluşan mağarada bir güneş doğdu ve yıllardır süren karanlığı aydınlattı. O

güneş, göğe yükseldikçe ışığı her yere yayıldı. Mucizelerle müjdeleyen kutlu Nebi'nin ümmeti, onun aydınlattığı hak yolunda Allah'ın rızasını kazanma niyetiyle ilerlerken kimi zaman bir ülkü uğruna gemileri yakmış, kimi zamansa gemileri karadan yürütmüştür.

Efendimizin vefatından kısa bir süre sonra, 670 yılında Târik bin Ziyâd adında Berberî asıllı bir çocuk dünyaya gözlerini açtı. Târik'in bir süreliğine esir düştüğü ve Mûsâ bin Nusayr tarafından azad edildiği bilinir.² Özellikle çalışkanlığı ve azmiyle tanınan Târik, çok kısa bir süre içerisinde öncü asker birliğin komutanı olarak atanıp Kuzey Afrika fetihlerine katıldı. Daha sonra yine Tanca fetihleri esnasında bir ordunun komutanlığını yapıp, Mûsâ bin Nusayr tarafından Tanca'ya vali olarak atandı ve yolu Endülüs'e düşene kadar buradaki görevini büyük bir özveriyle sürdürdü. Mûsâ bin Nusayr Mağrib fetihlerini tamam-

ladıktan sonra yeni hedef olarak Endülüs'ü belirledi. Dönemin halifesine yazdığı mektupta Endülüs'ün konumunu Berüşşam'a, havası ve suyunu Yemen'e, çiçeklerini Hind'e, meyvelerini Mısır'a ve madenlerini de Çin'e benzetmiştir.³ Rivayetlere göre Mûsâ bin Nusayr'ın asıl amacı Endülüs'ü fethetmek, açacağı bu cihâd kapısından Fransa, Almanya ve daha sonra Macaristan'ı ele geçirerek Konstantiniyye'ye ulaşmak ve Peygamber Efendimizin "Konstantiniyye fetholunacaktır, onu fetheden komutan ne güzel bir komutan, o asker ne güzel askerdir." müjdesine mazhar olmaktır.⁴ Endülüs'te yapılan ilk keşif seferleri Müslümanları cesaretlendirdiğinden 711 yılında fetih için 7.000 kişilik bir ordu hazırlandı ve komutanlığı Târik bin Ziyâd'a verildi. Ordu gemilerle Sebte'den İspanya'nın en güneyindeki Calpe'ye geçip, İspanya kıyılarına ulaştıktan sonra Cebe-litârik olarak adlandırılacak olan

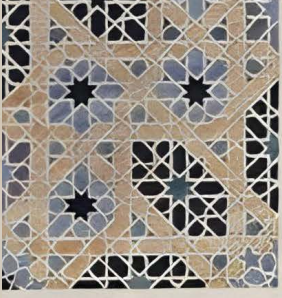

dağın yamacına askerî karargâh kurdu. Târik bin Ziyâd ordusunu topladı ve onları cesaretlendirmek, gözlerini karartmak, olası huzursuzlukları önlemek ve geri dönme umutlarını söndürmek için güvendiği adamlarına Sebte Boğazı'ndan geçtikleri gemileri yakmalarını emretti. Bu hadiseyi ordusuna izletirken tarihe geçen bir konuşma yaptı. Abdülazîz es-Seâlibî bu konuşmayı şu şekilde naklediyor: *"Allah'ın bereketine yürüyün!... Düşman önünüzde, deniz arkanızdadır. Ya zafer, ya da yanarak veya boğularak ölüm. Kendiniz için dilediğinizi seçin."*⁷⁵ Bundan sonra geri dönmeyi düşünmeyen fetih ordusu Kurtuba'ya doğru hareket edip, Lekke Vadisi'nde Kral Rodrik ve Vizigotlardan oluşan devasa bir orduyla karşı karşıya gelmiştir. Savaş esnasında askerlerde beliren zayıflık ve tedirginliği önlemek için Târik bin Ziyâd bir kez daha ordusuna seslenir: *"Ey Batı topraklarının gazileri! Ey cesaretli Müslümanlar! Nereye gidersiniz ve*

*gaflet ile hangi mahalle kaçmak istersiniz? Zira önünüz düşman ve arkanız denizdir. Size lazım gelen vaadedilen ilahî yardımdan medet umarak ve fitri cesaretinize dayanıp, güvenerek savaş meydana ayaklarınızı sabit tutmaktır. Ve ey süvariler! Benim hareketimi izleyiniz."*⁷⁶ Cesur komutan bu sözlerden sonra atını düşman bayrağının bulunduğu yere kadar sürdü. Askerler de tekrar ümitlenip büyük bir güçle komutanlarının ardından yürüdüler ve Lekke Vadisi'nde büyük bir zafer elde ettiler. Bu gâlibiyet Müslümanlara İspanya'nın ve dolayısıyla Batı'nın kapılarını açtı. Fetihler hızla devam ederken Müslümanlar önce İspanya'nın iç kısımlarına, oradan kuzeyine ve nihayetinde Fransa'nın Poitiers kentine kadar ulaştılar.

Geri dönüşü olmayan kararlar vereceğimizde ya da verdiğimiz karardan geri dönmemizi sağlayacak sebepleri yok ettiğimizde "gemileri yakmak" deyimini kul-

lanırsınız. Târik bin Ziyâd'ın kendi donanmasına ait gemileri yakıp yakmadığı veya sadece sembolik anlamda bazı gemileri yaktığı ihtilaflı olsa da bu deyim duyduğumuzda aklımıza hedefi uğruna gözünü karartan bir komutan gelir. Tarih boyunca Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in kutlu müjdesine mazhar olup, Konstantiniyye Fâtihî olabilmek için hayal kuran, savaştan ve bu uğurda mücadele eden nice lider, komutan ve sultan çıkmıştır. Büyük milletlerin kaderleri, komutanlarının cesur yüreklerinde ve hayalleri uğruna her şeyi göze alan, kısacası gemilerini yakan öncülerin yüreklerinde şekillenir. Fâtih Sultan Mehmed henüz çocuk yaşta İstanbul'u kendine hedef belirlemiş ve bu kutlu fetih için büyük çalışmalar yapmıştır. Başlarda onun bu hayalini çocukça bir düşünce veya heves olarak değerlendirenler kısa süre sonra Mehmed'in kararlılığını fark etmişlerdir. Kuşatmalar sırasında fetihle Mehmed arasına çekilen büyük ve

aşılması zor zincir, gemileri der-
yada engellemiş olsa da hayalleri
uğruna gözünü karartan genç
padişahın muradına ermesine
engel olamaz. Asırlar önce geri
dönüşün olmadığını göstermek
için yakılan gemiler, bir ülkünün
uğruna bir gecede karadan Ha-
liç'e yürütülmüş ve kısa bir süre
sonra İstanbul fethedilmiştir. Bu
şanlı zaferin ardından II. Mehmed
İstanbul'un Fâtih'i olarak anılır
ve hadisîşerifte müjdelenen şanlı
komutan olur.

Bu olayları incelediğimizde göze
çarpan ilk şey, gemilerini yakan
kişilerin hedeflerini kutlu bir da-
vaya adanmış olmalarıdır. İstikâ-
meti olmayan gemiler derin der-
yalarda alabora olurlar. Öyleyse
bir istikamet belirlenmeli, gönül
önce bir davaya ısınmalıdır. Daha
sonra bu istikamet üzerinde
kutlu ve büyük ülküye ulaşmak
için bir yol çizilir ve zamanı gel-
diğinde bu uğurda gözler kararır,
gemiler yakılır.

Endülüs, gönüllerde varlığını
sürdüren eşsiz bir destandır, bir
öncüdür. Fethi, Peygamber'in
müjdesi ışığında gerçekleşmiş-
tir. Konstantiniyye'yi İstanbul
yapmak uğruna, Müslümanların
Batı'ya attığı büyük bir adımdır.
Bu kapıyı aralayan Târik, Yeşil
Ada'da kutlu bir kandil yakmış ve
tüm dünyanın kaderinin değış-
mesine vesile olmuştur.

Tarih boyunca insanlar, özellikle
de Resûl-i Ekrem (s.a.v.), dava-
ları uğruna büyük mücadeleler
vermiş, dönüşü olmayan yollara
girmeyi göze almışlardır. Büyük
hedefler ve hayaller hüznü, kede-
ri, acıyı ve kayıpları beraberinde
getirse de mucizeler geçilmesi
zor kapıların eşğinde gerçekleşir.
Öyle ki okuduğumuz ve ışığıyla
geleceğimizi aydınlattığımız
târik, gemilerini yakan insanlar
tarafından şekillendirilmiştir.
Çünkü onlar, hedeflerine giden
yolda karşılarına çıkabilecek tüm
engelleri ortadan kaldırarak, yok
ederek yola çıkmışlardır.

Peki, siz hayalleriniz uğruna ge-
mileri yakmaya hazır mısınız?

dipnotlar

- 1 Necm Suresi, 5-18. ayetler
- 2 Atçeken, İ. H. (2011): Târik Bin Ziyâd. TDV İslam Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/tarik-b-ziyad>
- 3 Ziya Paşa. Endülüs Tarihi. Timaş Yayınları, 2020, S. 25.
- 4 Ziya Paşa. Endülüs Tarihi. Timaş Yayınları, 2020, S. 25.
- 5 Atçeken, İ. H. (2001). Târik B. Ziyâd Endülüs'ün Fethi Öncesinde Gemileri Yaktı Mı?. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 1/3, 31-41. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3343150>.
- 6 Ziya Paşa. Endülüs Tarihi. Timaş Yayınları, 2020, S. 28-29.

ZEYNEP YAMAN

Almanya – Minden

FATIMA ZEHRA ATAK

Nobel ödüllü fizikçi Pierre Curie'nin Endülüs'le ilgili söylediği sözleri hiç duydunuz mu? "Müslüman Endülüs'ten bize 30 kitap kaldı, atomu parçalayabildik. Şayet yakılan bir milyon kitabın yarısı kalsaydı çoktan uzayda galaksiler arasında geziyor olacaktık." Bu cümlelerin Curie'ye ait olup olmadığı tartışılabilir, ancak verdiği mesajı incelemek çok önemlidir.

Peygamber Efendimiz'e ilk vahyin gelmesinden sadece bir asır sonra İslam, Orta Asya'dan Kuzey Afrika'ya kadar uzanan geniş bir bölgeye yayılmıştı. Müslümanlar, 8. yüzyılda Kuzey Afrika'dan İspanya'ya geçmiş ve böylelikle ilk defa Avrupa topraklarına ayak basmışlardır. Bu fetihlerden sonra Endülüs, hem kültürel hem de bilimsel açıdan yüksek bir medeniyet seviyesine ulaşmış ve o dönemde Orta Çağ karanlığında

bulunan Avrupa'yı daha sonra aydınlatarak bir uygarlık örneği oluşturmuştur.

Zamanla İslam coğrafyasının her köşesinden Endülüs'e akın eden talebelerin yanı sıra Avrupa'dan da birçok gayrimüslim âlim, din ve devlet adamı ilim tahsil etmek üzere gelmiştir. Aristo'nun eserlerine yaptığı tercüme ve yorumlarla tanınan İbn Rüşd, astronomi ve matematik alanlarında ün salmış Cabir Bin Eflah, İslam

düşünürü Muhyiddin İbn Arabi, havacılığın öncülerinden kabul edilen Abbas İbn Firnâs ve daha niceleri, kendi alanlarına damga vurmuş, günümüz dünyasını anlamak ve şekillendirmek için bizlere bir nevi yol gösterici ve Endülüs medeniyetinin öncüleri olmuşlardır.

Pierre Curie'nin meşhur cümlesinden yola çıkarak İslam medeniyetinin eski Hint, Mısır ve Yunan uygarlıklarından faydalanan kendi medeniyet anlayışını inşa ettiğini ve daha sonra birçok medeniyete ilham verdiğini görebiliriz. Günümüzde karşılaştığımız birçok bilimsel bulgunun temelini Endülüs'te yapılan çalışmalara dayandığını biliyoruz. Bu, bize o dönemin ilmi çalışmalarının derinliğini ve etkinliğini gösteriyor. Endülüs toplumunun çalışkanlığı, eğitime, bilime ve ahlaka verdikleri değeri, gerçekleştirdikleri sosyal ve kültürel devrimden okuyabiliriz.

Endülüs'te kurulan devletler sosyal, kültürel ve bilimsel çalışmalar açısından örnek teşkil ederken, Endülüs medeniyetinin temelini İslam'ın hoşgörü ve adalet ilkelerinin oluşturduğu aşikârdır. Bu nedenle İspanya'ya fetih için giden Müslümanların asıl amacı bölgenin hâkimi olmaktan öte, adaleti ve merhameti yaymak, "Dinde zorlama yoktur." ilkesinden hareketle gönülleri fethetmek ve herkesin

sosyal, kültürel ve eğitim alanlarında eşit haklara sahip olmasını sağlamaktır. Malın ve mülkün tek sahibinin Allah olduğunun bilinciyle yönettikleri toplumlarda ekonomik adaleti temin etmişlerdi. Böylece Endülüs; Müslümanların, Hristiyanların ve Yahudilerin bir arada yaşadığı, yaşam ve din özgürlüğünün olduğu nadide bir örnek olmuştur. Özellikle uzun bir dönem başkent olan Kurtuba, İslam'ın hoşgörü ve çok kültürlülüğünün simgesi hâline gelmiştir. Bu hoşgörü ve iş birliği, günümüzde hâlâ önemli bir örnek olarak kabul edilir.

1463 yılında Bosna'yı fetheden Fatih Sultan Mehmet'in Bosnalı Fransiskenerlere ithafen çıkardığı fermanı göz önünde bulundurduğumuzda Endülüs'teki birlikte yaşama tecrübesinin sadece o bölgeye has bir durum olmadığını ve kaynağının İslam'da yattığını anlayabiliriz. Bu ferman da Hristiyanlara yaşam ve din özgürlüğü vaadinde bulunulmuş, onların canlarına ve mallarına dokunulmayacağına dair söz verilmişti. 13. yüzyılın ortalarında Katolik Hristiyanlığı yaymak ve bu bölgedeki Katolik topluluğuna hizmet etmek amacıyla kurulan Bosna Fransisken Cemaati, Katolik kilisesine bağlı bir rahip ve kesişlerden oluşan bir topluluktur. Bu cemaat, ilkelerini Aziz Francis'in yoksulluk, mütevazılık ve hizmet öğretilerine dayandırır. Dolayısıyla sadece dinî görevle-

rini yerine getirmekle kalmayıp aynı zamanda sosyal hizmetlere de değer veren bir topluluk olarak bilinirler.

Bu iki örnek, Endülüs medeniyetinin bir arada yaşama kültürü yani *Convivencia* ve 1463 yılında Bosna'nın fethi sırasında Fatih Sultan Mehmet'in Bosnalı Fransiskenler'e yönelik yayımladığı ferman, bize modern bağlamda insan hakları kavramının henüz ortaya çıkmasından çok daha önce İslam'ın insana verdiği değeri göstermektedir. Tarih boyunca İslam Medeniyetleri içerisinde din özgürlüğü ve toplumdaki farklı inançlara saygı gösterme ilkesi benimsenmiş, barış ve hoşgörüye dayalı bir toplum ideali oluşturulmuştur. Bu bakımdan insan olma sanatı, tüm farklılıklara rağmen bir arada yaşayabilme yeteneğinden ibarettir. Bu sanatı icra etmek, her birimizin diğer insanlara karşı açık fikirli, hoşgörülü, saygılı ve ön yargılardan arınmış olmasını gerektirir.

FATIMA ZEHRA ATAK

Almanya – Gelsenkirchen

ENDÜLÜS VE SANAT

ASLIHAN İNCE

*Bir âlem, içinde insan
Işık, aksinde tabiat ve zaman
Nehirler, okyanuslar,
etrafında şehirler ve duvarlar
Duvarlar ve köşeler,
duvarlarda pencereler
Pencereler ve gölgeler
Gölgelerde derin uykular
Uykuda düşler; düşlerin insanları
ve yeniden insanlar içinde âlemler...
Şehirlerin insanları; şehirlerin düşleri
Düşleri, aynası şehirler suretinin*

Endülüs'ün düşünüyorduk öylece bir vakit. Kıtalar ötesinde ve kıtalar ortasında Endülüs düşünüyorduk, ondan kalan sedada aradık... Ademce duvarlarda kalmış ilk yazılar gibi, sanatın içerisinde aradık Endülüs'ün izlerini. Mimariden resimlere, minyatürden edebiyata uzanan bu izler, bize bir zamanlar var olan medeniyetin anlamını hatırlatıyor. Endülüs sanatının derinliklerine inmek, o medeniyetin düşleri ve o düşlerin insanlarını anlamak ve hissetmek anlamına gelir. Şehirlerin sokaklarında dolaşmak, duvarlardaki hikâyelere kulak kabartmak, Endülüs'ün sanat mirasıyla

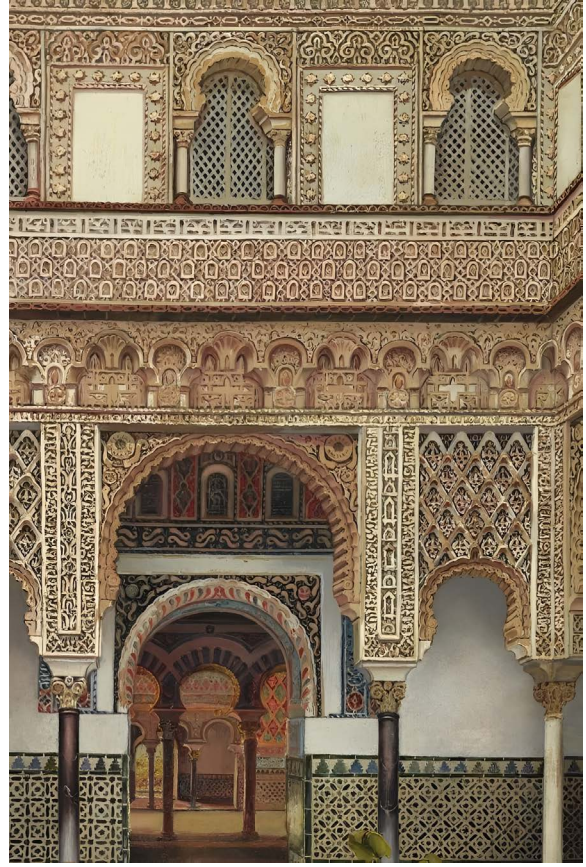
buluşmak, zamanın ötesinde bir yolculuğa çıkmak demektir.

Zira Endülüs sanatı, tarihle harmanlanmış bir hazinedir. Yaklaşık sekiz asır boyunca İber Yarımadasında var olmuş Endülüs'teki İslam Devletleri, farklı dinlere mensup milletlere ev sahipliği yapmış ve birbirinden farklı kültürlerin bir araya gelmesiyle yeni eserler meydana getirmelerine, yeni mimari ve sanat üslupları oluşturmalarına bu medeniyet dairesinde imkân sağlamıştır. Geçmişten günümüze ne kadar kayıplar verilmişse de Endülüs sanatından günü-

müze ulaşan en belirgin şahitler şüphesiz ki mimari eserlerdir.

Mimari

Endülüs'ün nefes kesen yapıları, duvarları ve tavanlarındaki geometrik, soyut ve bitkisel süslemelerle büyüleyici bir hikâyeye anlatır. Paralel, simetrik, köşegen, iç içe şeritler, âdeta sonsuz akışı yansıtan bir doku taşır. Gözlerimizle bu süslemelerde bir çizgiyi takip edecek olursak, sonsuzluğa doğru bir seyahate çıkarız. İnsan, bu sonsuz takibin içerisinde bir bütünün parçası olduğunu hissediyor. Bu ebedilik, İslam'ın tevhit düşüncesiyle uyumlu bir şekilde gelişir. Mistik dokuları aynı za-

manda ebediyetin ve ölümsüzlüğün formülü gibidir. Allah'ın mekândan münezzeh oluşunun da temsili olarak yorumlanır. Bütün desenler, şekiller ve kıvrılıp uzayan yazılar bu anlama hizmet eder. Böylelikle İslam süslemesi tezahüründe, kadere teslimiyet makamı ve keskin hatlarında matematiksel bir kesinlikte İslam maneviyatının sonsuz bir yansıması gibidir.

Endülüs mimarisine Emevî devrinin bıraktığı en önemli ve en ünlü yapı, hiç şüphesiz bütün dünya camileri içinde de müstesna bir yere sahip olan **Kurtuba Ulucami**, bir başka

adıyla **el-Mescidü'l-câmi** veya **el-Mescidü'l-kebîr**'dir. Bu yapı genel olarak Emevî mimari usulüne de güzel bir örnek teşkil eder. Sekizinci yüzyılın sonlarına doğru I. Abdurrahman tarafından inşası başlatılan cami, zamanla farklı hükümdarlar tarafından genişletilmiş ve zenginleştirilmiştir. Caminin iç mekânında geniş bir avlu, yüzlerce sütun ve renkli taş kullanımı dikkat çekicidir. Yeryüzünde eşi olmayan minberi, öd ağacı, saç ağacı, abanoz ve bakkamdan yedi yıl süren işçilik sonucu imal edilmiştir. Ayrıca, mihrap ve minber gibi önemli unsurların süslemeleri, İslam sanatının detaylı ve simetrik

özelliklerini sergiler. 1236 yılında şehrin işgale uğramasıyla cami kiliseye dönüştürülmüştür ve minaresi çan kulesine çevrilmiştir. Günümüzde, "Katolik Reconquista"nın simgesi olarak kullanılan bir müzedir.

Endülüs'te doğan yeni sanatsal ve mimari üsluplardan bir tanesi de Maşrık-İspanyol-Mağribî kültürlerinin sentezinde oluşan Müdeccen (Müdejar) Sanatı üslubudur. Bu üslubun mimari eserleri, Endülüs Medeniyeti bünyesinde Müslüman ve Hristiyan mimar ve sanatkarların ortak çalışmalarıyla somut bir yansımasıdır. Her iki kültürün unsurlarını bünye-

sinde barındırarak yeni bir akıma dönüşmüştür. Müdeccen Sanatı genel anlamda Endülüs İslam sanatının bir devamı olarak kabul edilir. En belirgin özelliklerinden biri, at nalı kemerli pencereler ve kaburgalı kemerlere oturan kubbelerdir. Aynı şekilde 15. yüzyıldan itibaren İspanyol yönetimi altında yaşayan Müslümanlar için kullanılan “Müdeccen” terimi, Hristiyan hâkimiyetinde kalan Müslüman ustaların etkileri “arte mudéjar” olarak bilinen yeni bir sanat üslubunun doğmasına da vesile olur. Bu, İspanya’nın tarihindeki kültürel geçişleri ve Müslüman-Hristiyan etkileşimini gösteren önemli bir akım olarak sanat tarihine geçmiştir. Müdeccen üslubu, sadece İspanyollar tarafından geri alınan eski Endülüs topraklarında değil, aynı zamanda hiçbir zaman İslam yönetimine geçmemiş kuzey bölgelerinde de kendini göstermiştir. Bu üslubun etkileri, özellikle seramik ve ahşap gibi sanat dallarında, mimariden dahi uzun sürmüştür. Ancak Müslüman İspanya’nın en büyük şehirlerinden biri olan İşbiliye’de (Sevilla) inşa edilen İşbiliye el-Kasrı, mimari özellikleriyle Müdeccen sanatının etkileyici bir örneğidir. İspanyolcada “alkazar” (alcazar), şeklinde ifade edilen kelime aslında Arapça “köşk, saray” anlamına gelen “el-kasr” terimidir. Bu terim, İber Yarımadası’nın birçok yerinde, özellikle mazgalı kalın duvarlarla çevrili, İslam dönemine ve Müdeccen sanatına ait sarayları adlandırmak için kullanılır. Alkazarlar arasında öne

çıkanlar Sevilla, Granada, Córdoba, Segovia, Toledo ve Jerez de la Frontera’da bulunanlar yer alır. 12. yüzyıldan itibaren İspanya ve Portekiz krallarının yaptırdığı bazı saraylar, âdetâ Endülüs saraylarının kopyası gibidir.

İşbiliye el-Kasrı, diğer Endülüs yapıları gibi zengin tezyinatıyla dikkat çektiği gibi alçı kabartmaları özellikle Bağdat ve Samerra örneklerine benzerlik gösterir. Sarayın inşa ve tezyinatında, din farklılıkları gözetilmeden hem Müslüman hem de gayrimüslim sanatçılar yer almış olsa da tezyinat üslubu, özellikle Tuleytula ve diğer Müslüman bölgelerden getirilen mimar ve marangozlar tarafından şekillendirildiği için İslam sanatının karakterini taşır. Üstelik mimari planı ve tezyinatı, Elhamrâ Sarayı’nı çağrıştırarak, dönemin Hristiyan krallarının Müslüman sanatına olan hayranlığını yansıtır. Bu saray, içinde bulunduğu coğrafyanın birlikte yaşama ve çalışma kültürünü önemli şekilde yansıtan bir yapıdır.

Resim, Hat, Heykel ve Kabartma

Endülüs resim sanatı, genellikle karmaşık geometrik desenler içerir. El yazması kitapların süslemeleri, ciltler ve diğer dekoratif objeler, belirgin oranda tezhip sanatının etkisi altında detaylı bir şekilde tasarlanmıştır. Renkli mürekkepler, altın, varak ve diğer değerli malzemelerle yapılan de-

taylı süslemeler, sanatın estetik zenginliğini vurgular.

Hat sanatında, mimaride ekseriyetle kûfi yazı tercih edilse de kitaplarda nesih de kullanılmıştır. Endülüs’te günümüze ulaşan Mushaf ve kitap örnekleri, tezhip yazı karakterinin zarif ve detaylı ifadesini sergiler. Dinî mimari eserlerde ise bitki motifleri tercih edilirken, diğer yapı türlerinde bitki, insan ve hayvan tasvirlerine de sıkça rastlanmıştır.

Resim sanatının yanı sıra, insan ve hayvan heykelleri de dikkat çekmektedir. Özellikle Kurtuba’daki **Medinetüzzehrâ Sarayı**, bu tür eserlerin önemli bir kaynağıdır. Saraydaki heykeller, tunçtan yapılmış, altın kaplamayla süslenmiş ve kıymetli taşlarla tezyin edilmiş, havuz ve çeşmelerde estetik bir görünüm sunmak üzere kullanılmıştır.

Musiki

Endülüs İslam Devletleri çok kültürlü, çok milletli bir ortamda, İslam, Hristiyanlık ve Musevilik kültürlerinin etkileşiminde, bilim ve sanatla uğraşan kişilerin hep hayalindeki bir merkez olmuştur. Emirler ve halifeler; sanata ve sanatçıya saygı göstermiş, onları maddi anlamda da hatırı sayılır ölçüde desteklemişlerdir. İslam bilim ve kültürünün en değerli hazineleri Avrupalılarca hızlı bir şekilde benimsenmiş ve kabul edilmiştir. Ayrıca Fârâbî ve İbn Sînâ gibi âlimlerin bilimsel ve müzik teorisiyle ilgili çalışmalarının Av-

rupa'ya Endülüs yoluyla aktarıldığı bilinmektedir. Bu âlimlerin müzik çalışmaları, Batı müziği olarak bilinen müzik türünün teorik kökenini oluşturması bakımından da önem arz etmektedir. Endülüs müziği aynı şekilde, İslam bilim ve kültürünün Avrupa'ya aktarılmasında önemli bir rol oynamıştır. Ancak, 1492'de Endülüs'teki son İslam devleti Beni Ahmer'in yıkılmasıyla birlikte Hristiyan yönetimi altında bilim ve kültür altın çağını kaybetmiş, birçok eser tahrip edilmiştir. Müslümanlar, Yahudiler ve farklı etnik grupların yaşadığı baskı ve asimilasyon, hüznü ve isyankâr bir müzik ve dans formu olan Flamenko'nun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Flamenko, Endülüs müziğinin yıkılmasının ardından oluşan bir müzik ve dans türüdür. Bu türün oluşum süreci ve udun evrim geçirerek gitara dönüşmesi konusu Endülüs'ün dünya müzik kültürüne katkısı açısından bir diğer önemli noktadır. Ayrıca, Flamenko ve gitarın Amerika ve Avrupa'da yayılmasında önemli bir rol oynamış, İspanyolca konuşulan ülkelerde kültür ve müzik etkileşimi yaşanmıştır.

Endülüs'ün eşsiz medeniyeti, asırlar süren bir birlikteliğin ve kültürler arası etkileşimin muazzam eseri olarak karşımıza çıkıyor. Bu topraklar, fethedildikten sonra sadece fiziksel anlamda değil, aynı zamanda sanat, kültür ve ilimle mamur edilmiştir. Gelişmemiş ve bakımsız beldeler, farklı değerlerle buluşturularak altın çağında bir sanat merkezi hâline gelmiştir.

Endülüs'ün bu zengin mirası, günümüze kadar uzanan etkileşimiyle hâlâ hayranlık uyandırmaktadır. Bir şehrin sadece fiziksel bir mekân olmanın ötesinde, o şehirde yaşayanların kimlikleri üzerinde derin etkiler bıraktığı bir gerçektir. Şehirleri işgal etmek ile şehrin yerlisi olmak yahut bir şehri yaşamak arasındaki fark nedir?

Yaşadığımız şehirlerin müspet yahut menfi etkileri, atmosferi, tarihi ve kültürü, her birimizin insan ve medeniyet tasavvurunu alenen etkilemekte. Bu sebeple, şehirlerin bize kattığı değerleri kendi dinamiklerimizce sorgulamak ve düşlerimize dikkat kesilmek, kendi varlığımızı anlamak adına önemli bir yaklaşımdır. Her adımda bir başkasının varlığına etki ederek bir şekilde ilerlemekteyiz. Hiçbir şey yapmazken ve hatta olduğumuz noktadan bir adım ileri gitmezken bile aynı âlemde farklı insanlara etki etmekteyiz. Bugün Endülüs medeniyetinden bahsederken hâlâ kayıp bir zarafet ve hoşgörü nizamına iç geçiriyoruz.

Tezatlarda içerisinde uyum, sulh ve refahı sağlamak, eski bir hatıradan ibaret kalmamalı. Kerameti güzelden bilmekle güzeli aramak arasında bir bağ var. Zihinsel verimliliğini kaybetmeyecek kadar tok, can kaygısı taşımayacak kadar güvenli ve hatta farklılıklar arz etmekle bile ferdiyetini paylaştığı toplumda, belirli bir eğitim seviyesiyle oluşan şurudan mütevellit, içinde "yaşatıcı" bir ahlak yasasını besleyebilen kişilerin âlemlerine komşu olmak fikri, fazlasıyla heyecan verici.

Üzerine dinamik bir şekilde durmadan serpilen merhamet tohumlarıyla yeşeren bir atmosfer ise sağlıklı insanların ilk teminatı sayılabilir. Bu atmosfere yakınlaştığımız ölçüde sanatın ve insanın yeniden zarafete kavuşacağına inanmalıyız. İnsan türünü taşkın bir inkâra kurban etmeden belki de güzeli düşlemekle başlamalı, sonra haykırmakla devam etmeli...

Kaynakça

- Prof. Dr. Mehmet Özdemir, *Endülüs Müslümanları- Kültür ve Medeniyet*
- Maria Rosa Menocal, *Dünyanın İncisi Endülüs*
- Arş. Gör. Fatma Şeyma Boydak, "Endülüs Medeniyetinde Birlikte Yaşama Tecrübesinin Mimariye Yansıması", *Timav*
- Doç. Dr. Lütfi Şeyban, "İspanya'da Endülüs-İslam Medeniyetinden Kalan İzler Ve Eserler-III: Sevilla"
- Doç. Dr. Lütfi Şeyban, "İspanya'da Endülüs Mirası Üzerine Bir Değerlendirme"
- Yrd. Doç. Dr. Barış Karaelma, "Endülüs'te Müzik Hayatı Üzerine Bir İnceleme"
- İbrahim Okuyan, "Endülüs İslam Medeniyetinin Oluşumu"
- Doç. Dr. Lütfi Şeyban, "İspanya'da Endülüs-İslam Medeniyetinden Kalan İzler Ve Eserler-I: Endülüs-İslam Sanatı Ve Medeniyetinin Temel Nitelikleri"
- Jerilynn DODDS, "Endülüs Sanatları"

ASLIHAN İNCE

Almanya - Hamburg

ENDÜLÜS'ÜN SON İNCİSİ: ELHAMRA

MUAZ CERAN

Günümüzde Avrupa'nın başkentlerinde hayranlık uyandıran mimari eserler, Avrupa medeniyetinin tarihten gelen gücünün bir yansımasıdır. Saraylar geçmişte sadece kralın ikamet ettiği mekânlar iken, Fransa'nın Güneş Kralı XIV. Louis'nin Versay Sarayı'nı inşa ettirmesi; kendi ailesini, Fransız soylularını ve devlet ricalini tek bir çatı altında toplayarak gücün merkezileşmesinde önemli bir etken olması tarihte bir dönüm noktası olarak kabul edilebilir. İslam coğrafyasında benzer örnekler arayacak olursak Versay'dan doğuya gitmek yerine batıya doğru gitmemiz daha doğru olacaktır. Nitekim Güneş Kral'ın Versay fikri, neredeyse dört asır evvel Nasrî devletinin kurucusu I. Muhammed'in de aklına gelmişti. Bu bağlamda İslam mimarisinin İspanya'da zirveye ulaşan en muazzam örneğini şüphesiz Elhamra Sarayı (diğer adıyla El-Medinetu'l Hamrâ ve Kasrul-Hamrâ) teşkil etmektedir.

Bugün “Binbir Gece Masalları”ndaki efsanevi sarayları anımsatan ve âdeta yeryüzünde bir cenneti yansıtan saray, Nasrî devletinin kurucusu Galib-Billah Muhammed b. Yusuf'un (I. Muhammed) Gırnata'yı devletinin merkezi olarak seçmesiyle hayata geçirilmiştir. Öncesinde Emir Abdullah tarafından inşa edilen el-Kal'atu'l-hamrâ ismiyle bilinen kale, terk edilmişti. I. Muhammed, bu kale yerine yeni ve genişletilmiş bir sarayın inşa edilmesini emretmiştir. Bu kapsamlı projenin temel amacı, Emevî Halifeliği döneminde III. Abdurrahman tarafından yaptırılan Medinetüzzehrâ'ya benzer şekilde harem, vezirler ve bazı devlet ricalini barındıracak ölçüde büyük ve ihtişamlı bir saltanat şehri inşa etmektir.¹

“Kızıl” manasını taşıyan *el-hamrâ* kelimesinin, inşaatta kullanılan çamur harcının kırmızı renginden alması ilginç bir ayrıntıdır. Elhamra'yı diğer mimari yapıtlardan ayıran ve daha ilginç kılan özellikler ise sarayın muazzam

süslemeleri ve işlemeleridir. Araştırmacılara göre, Elhamra Sarayı'nın bu olağanüstü sanatsal tavrı, devletin siyasi ve askerî alanlardaki yetersizliğine rağmen, çökmekte olan bir devletin son bir güç gösterisi olarak değerlendirilmektedir.² Bu noktada Osmanlı İmparatorluğu ve Nasrî Devleti arasında bir karşılaştırma yapmak yerinde olacaktır. Endülüs için Elhamra neyse, Osmanlı için de Dolmabahçe oydu. Her iki örnekte de devletin iç zorlukları, yani siyasi ve askerî sorunlar, görkemli bir dış görünüşle örtülmeye çalışılmıştır. Ancak günümüz perspektifinden bakıldığında, bugüne kadar iyi korunmuş olan her iki saray da devletin bir zamanlar sahip olduğu kudreti temsil etmektedir.

Elhamra Sarayı'nın mimarisine geri dönersek, saray yüksek kuleler ve sağlam surlarla çevrili, oldukça korunaklı bir konumda yer almakta ve bulunduğu tepeye uygun olarak üç farklı bölümden oluşmaktadır. Şehrin en yüksek kısmında Emir'in sa-

rayı ve haremi, batısında askerî garnizon görevi gören el-Kasaba, doğu tarafında ise asillerin, yani idarecilerin ve tüccarların yaşadığı bir mahalle yer almaktadır. I. Muhammed'den sonra farklı emîrlerin eklemeleriyle Elhamra Sarayı'nın inşası 150 seneyi aşkın bir süreyi kapsamış ve yapımı 15. yüzyılın başlarında tamamlanmıştır.³

Elhamra Sarayı'nın en güzide mekânlarından biri olan Aslanlı Avlu (Patio de Leones), bugün sarayın en ihtişamlı alanlarından biridir ve sanatsal üslubuyla etkileyici bir görüntü sunar. Sarayın üst kısmında yer alan Cennet'ül Arif'teki süslü bezemeler Endülüs İslam bahçe mimarisinin en seçkin örneklerinden biridir. Adalet kapısı, görkemli mimarisi ve zarif süslemeleriyle öne çıkmaktadır ve aynı zamanda surların dışına açılan bir kapıdır. Bu kapı, adalet kapısı olarak bilinir çünkü hükümdarlar halkın hukuki işlerini burada görmüşlerdir. El-Kasaba kısmı ise Gırnata şehrine hâkim bir konumda bulunur. İçindeki

büyük kule *Torre de la Vela*, Endülüs bölgesini ve Gırnata şehrini gözlemlemek için ideal bir noktada yer alır ve yüksek konumu sayesinde kaleye yaklaşan tehditleri erken tespit etmek ve gerekli önlemleri almak amacıyla kullanılmıştır.

Elhamra Sarayı, "Reconquista katliamları" sırasında Müslümanların İspanya'daki son kalesi olmuştur. Ne yazık ki Elhamra Sarayı 1491'de başlayan kuşatmaya dayanamamış ve 1492'de Ebu Abdullah şehrin anahtarını Kastilya Kralı Ferdinand'a teslim etmiştir. Saray ele geçirildiğinde Elhamra'nın el-Kasaba bölümünde bulunan gözetleme kulesi, *Torre de la Vela*'ya kardinal Pedro de Mendoza tarafından ünlü gümüş haç dikilerek İspanya'da İslam hâkimiyetinin tamamen sona erdiği ilan edilmiştir.

Son olarak, Fransız tarihçi Pierre Guichard'ın Elhamra tasvirini hatırlamakta fayda var: Elhamra, ışık oyunları, duvarları, çatıları, pencereleri, sofaları,

havuzlarıyla o kadar güzel işlenmiş ki gezenlere Allah'ın mümin kulları için yarattığı cenneti hatırlatıyor.⁴ Elhamra'nın özellikle Avrupa'da yaşayan Müslümanlar tarafından bilinmesi büyük önem taşımaktadır.

dipnotlar

1 Özdemir, M. (2021). *Endülüs Müslümanları- Kültür ve Medeniyet*. TDV Yayınları.

2 Dodds, J., & Gedik, A. () *Endülüs Sanatları*. İstem Yayınları.

3 Özdemir, M. (1995) Elhamra Sarayı.

TDV İslâm Ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/elhamra-sarayi>

4 Sırma, İ. S. (2020). *Ah Endülüs*. Beyan Yayınları, s. 197.

MUAZ CERAN

Avusturya – Viyana

UNUTULAN İSLAM BELDELERİ: MECRÎT VE İŞBÎLİYE

EMRE DİKİCİ

Avrupa'nın merkezinde bir İslam şehri hayal edelim ve hemen ardından aklımıza Anadolu'nun ortasında bir Hristiyan şehri getirelim. Günümüz dünyasında bu düşünceler kulağa ne kadar tuhaf gelse de herkesin tahmin edeceği üzere bu iki şehrin kaderi birbirine çok yakın olacaktır. Bahsettiğim şehirlerden ilki şu an Avrupa'nın güzide başkentlerinden Madrid, eski adıyla Mécrit'tir. İkincisi ise Anadolu'nun ortasında Hristiyanlar tarafından kurulan ve Sultan I. Orhan tarafından fethedilen İznik yani Nikea'dan başka bir yer değildir. Bu iki şehir hem tarihî hem de manevî anlamda her iki dinin

mensupları için de büyük önem arz etmektedir. Özellikle Hristiyan âleminin kader anlarını teşkil eden 1. ve 2. Nikea Konsillerini göz önünde bulundurduğumuzda İznik'in değerinin paha biçilmez olduğu açık bir gerçektir.

Madrid mi, Mécrit mi?

Mécrit, Arapça "suyun fazlaca olduğu yer" anlamındaki mecra kelimesinden türemiştir. İber Yarımadası'nın ortasındaki yüksek bir dağ olan Guadarrama'ya 860 yılında Muhammed b. Abdurrahman tarafından bir kasaba ve Hristiyanlara karşı korunmak için bir kale kurulmuştur.¹ Fakat inşa

edildiği ilk dönemlerde Müslümanlar için yerleşim anlamında önemli bir yere sahip olmamıştır. Kalenin, dönemin idari merkezi olan Tuleytula (Toledo) şehrinin kuzeyine inşa edilmesinin sebebi, şehri kuzeyden korumak ve stratejik konumu sayesinde düşman askerlerine karşı üstünlük kurmak istenmesidir. Büyük savaşlarda mühim bir rol oynayan Mécrit, 1083 yılında düşmüş ve iki sene sonra, 1085'te Tuleytula Kastilya Kralı VI. Alfonso'nun kontrolüne geçmiştir. Bundan sebep bölgenin en güzide eseri olan Mécrit Ulu Camii yıkılmış ve yerine Nuestra Senora de Almédina kilisesi inşa edilmiştir. Za-

manla şehir Hristiyan krallar tarafından daha çok kullanılmış ve 1561 yılında II. Felipe tarafından İspanya Krallığı'nın başkenti ilan edilmiştir. Mecrî'te dikkat çeken nokta, şehrin tarihî veya önemli yapıları değildir, zira bunları Granada, Kurtuba veya Tuleytula'da da görmek mümkündür. Mecrî'i Endülüs'teki, hatta Avrupa'daki diğer şehirlerden ayıran ve daha önemli kılan şey, önce Müslümanlar tarafından kurulmuş olması ve Hristiyanlar tarafından ele geçirilmesinin ardından Hristiyan başkentlerinden biri hâline gelmesidir.

İşbîliye mi? Orası da neresi?

İşbîliye neresidir diye sorulduğunda muhtemelen çoğumuz Afrika'da veya Arap Yarımadası'n-da bir yerde olduğunu tahmin ederiz. Fakat İşbîliye, birçoğumuzun muhtemelen ziyaret ettiği veya Sevilla olarak bildiği şehirden başka bir yer değildir. Şehrin tarihî yapısı ve uyandırdığı duygular, kendinizi Avrupa'nın gözde ülkelerinden biri olan İspanya'da değil de hafızanızın eski ve tozlu raflarından, ismi bir türlü aklınıza gelmeyen diyarlardan birinde gibi hissettiriyor. Sevilla sokaklarında yürürken, Prof.

İhsan Süreyya Sırma'nın dediği gibi "kaybolmuş bir medeniyetin mezarlığında"² geziniyor gibiyiz.

Müslümanlardan önce Sevilla

Sevilla, rivayetlere göre milattan önce 2. yüzyılda Roma İmparatorluğu'nda Beatica (şimdiki Betis) bölgesinin idari merkezi olarak teşekkül etti. Kasabanın adı Antik Çağ ve Roma döneminde Hispalis olarak geçmekteydi. İlerleyen zamanlarda Vandalların başkenti olan Sevilla, daha sonra Vizigot Devletinin sınırlarına dâhil olmuştur. Bu bölgeyi 711 yılına kadar yöneten Vizigot Kralı Rodrik, Berberi asıllı Emevî komutan Tarık bin Ziyad tarafından yenilgiye uğratılmış ve İber Yarımadası çok kısa bir süre içerisinde Müslümanlar tarafından fethedilmiştir.

Müslümanlardan sonra İşbîliye

İslam ordularının 711 senesindeki İber Yarımadası'na çıkarma harekâtının birinci seneidevriyesinde, 712 yılında İşbîliye, Mûsâ bin Nusayr tarafından fethedildi ve Endülüs'ün ilk idari merkezi hâline geldi. İlerleyen dönemlerde merkezi idarenin Kurtuba'ya geçmesi söz konusu olsa da şehir

zengin ticareti ve Vadiu'l-Ke-bîr (diğer adıyla Guadalquivir) nehrinden dolayı değerinden hiçbir şey kaybetmemiştir. Emevî Devleti'nin çöküşünün ardından Mülûkü't-Tavâif döneminde şehir, Abbâdîler'in eline geçmiştir. Sırasıyla Murabıtlar ve Muvahhidler tarafından idare edilen şehir 1248 senesinde Kastilya Kralı 3. Fernando tarafından ele geçirilmiştir. Müslümanların birliği sağlayamaması ve iç bölünmeler bir İslam beldesinin daha kaybına yol açmıştır. Bu süreçte 1172 yılında Muvahhidlerin Hükümdarı Ebu Yakup Yusuf tarafından yaptırılan İşbîliye Ulu Camii, Giralda Katedrali'ne dönüştürülmüştür. O günden bugüne ezan-ı Muhammedî İşbîliye'de bir daha duyulmamıştır.

EMRE DİKİCİ

Avusturya – Viyana

VADEDİLMİŞ TOPRAKLAR

YASEMİN KELKİT

*Bana ne Paris'ten
Newyork'tan Londra'dan
Moskova'dan Pekin'den
Senin yanında
Bütün türedi uygarlıklar umurumda mı?*

insanın kaderi birdir. Hangi çağda yaşarsa yaşasın; geldiği yer, varacağı nokta aynıdır. İçinde ebediyet barındıran her varlık, kendisine vadedilenlere bir an önce kavuşma arzusuyla dünyadaki yansımaların peşinden koşar. Hatta, eğer o yansımayı henüz bulamamışsa, kendi elle-riyle inşa eder. Bu sebeple bazı şehirlerin kökü hakikaten maziye dayanır. Öyle ki bahsettiğimiz zaman, kalubeladan dahi evveldir, cennetin yaratılış günlerine denk gelir. Bu yüzden İslam medeniyetine ev sahipliği yapmış birçok şehir bu cennet özleminden bir iz taşır. Çünkü bilir ki *altlarından ırmaklar akan cennetlerde*¹ onu bekleyen köşkler, saraylar vardır. Oysa durmak, beklemek, zamana bırakmak sabırsız, “her şey bir an önce olsun – mümkünse şimdi olsun” diyen insanın bünyesine aykırıdır. Öyleyse geriye yapılacak tek şey kalır: Elini taşın altına koymak...

Endülüs bölgesinin vadilerinde bulunan, Sierra Nevada Sıra-

dağları'nın eteklerinde, Genil Nehri'nin çevresinde yüzyıllarca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış Granada da bahsi geçen şehirler arasında yer alır. Şehrin dokuz kapısı, cennetin sekiz kapısına atıftır âdetâ. Hangi kapısından girersek girelim, şehrin ihtişamlı tarihiyle karşılaşırız. Bu tarihi yansıtan yapılardan biri de hiç şüphesiz Elhamrâ Sarayı'dır. Sarayın beyaz sütunlarındaki dantelvari işlemler, sarımtırak duvarları süsleyen çinilerde tercih edilen renkler, ana bahçede Mudhâmmetân'ı² anımsatacak envaiçeşit yeşilin içinde yetiştirilen çiçekler, servi ve nar ağaçları gözlerimizi kamaştırmakla kalmaz; ruhumuza ılık bir meltemle dokunur, onu uzak bir yolculuğun ardından kendine getirir. İnsan, o esnada içine çektiği nefesin kekik, biberiye, gül kokusundan fazlasını taşıdığını her zerresiyle anlar. Zira soluduğu hava, şehrin ruhundan başkası değildir.

Bir heykeltıraşın önündeki taştan fazlalıkları çıkararak ortaya koy-

duğu eser, heykeltıraş kendisine dokunmadan önce de vardır. Yalnızca görünür değildir, henüz taşın içinde gizlidir. Tıpkı Rodin'in ellerini çenesine yaslamış, vücudunu eğmiş, biraz kamburumsu “Düşünen Adam”ında olduğu gibi, *şimdi* mevcut olan aslında görünür kılınmadan önce de vardır. O varlık da kendince doğru kişinin, doğru zamanda gelip kendisini şekillendirmesini bekler. Benzer bir durum şehirler için de geçerlidir. Bizi şaşırtan mimariler ve kültürel zenginlikler, aslında zaten var olan şehrin ruhundan doğar. İnsan yoktan var edemeyeceğine göre, şehri ve onun içinde barındırdığı medeniyeti bir sanatçı gibi işleyerek görünür kılar. Dâhil olması gereken kültürel, estetik, ekonomik çerçeveyi şekillendirir, ihtiyaçları doğrultusunda (en iyi ihtimalle) *yaşanılacak* bir yere dönüştürür. Bu dönüşüm şehrin ve insanın karşılıklı iletişim hâlinde olmalarıyla gerçekleşir. Şehir de yontuldukça, insanı besler; onu biraz daha ileri taşır. Kısacası kendi

hür iradesiyle bir medeniyet oluşturur.

Arapçada kadim ve kademe kelimeleri aynı köke dayanır. Bir şehir, eskimemiş aksine kendine geçmişte ne denli köklü bir varlık üzerine kurmuşsa (kadim), geleceğini de o denli sağlam bir şekilde basamak basamak inşa edebilir (kademe). Burada gözetilmesi gereken mühim bir unsur vardır: Şehrin şekli, yapısı hatta yerlisi değişkendir; onu diri ve yüce tutan yalnızca ruhudur. İşte bu ruh sayesinde bazı şehirler, tıpkı Bağdat, Cidde, Granada, İstanbul, Kudüs, Kurtuba, Mekke ya da Şam'da olduğu gibi, başka şehirlere nazaran üstündür. Şehirlerin bu ruh benzerliği bir bakıma şöyle açıklanabilir: Bazen, yolda yürürken, bir tanıdığımızı görür gibi oluruz; yanımızdan geçip giden kişi, tanıdığımızı o kadar benziyordu ki "İnsanlar çift yaratılmıştır." sözüne biraz daha inanırız. Bu çift yaratılmışlık hissi, coğrafi olarak birbirlerinden kilometrelerce uzakta bulunan şehirler için de söz konusu olabilir. Böylelikle birbirinden örneğin saat dilimi, para birimi, dil, yöresel yemekler vb. bazında ayırım yapacağımız şehirler, yine bu ruh benzerliğinden ötürü kardeş şehir olarak görülebilir. Bu

ruh kardeşliği sayesinde Maraş'ta Şairler Tepesine çıkarken Granada'da Sierra Nevada yolundaki zeytinlikleri hatırlayabilir, yine aynı sebepten ötürü Granada'da o zeytinlikleri ve etrafı kuşatan sıradağları gördüğümüzde hiç gitmediğimiz Mekke'yi selamlayabiliriz. Belki de bu görünmez bağın hissettirdiklerinden ötürü, bir gecede Mescid-i Harâm'dan Mescid-i Aksâ'ya götürülen Hz. Peygamber'in isra ve miraç hadiselerine dair inancımız kolaylaşır.

Ruh kardeşi olan şehirler aynı dili konuşur, aynı acıyı taşır, aynı ulvi bakışla süzer bizi. Zira onlar geçmişte en az bir uygarlığa ev sahipliği yapmış; sanatçılara, filozoflara ilham olmuş, kültürel bir mirası özenle mayalamışlardır. Üstelik bu kadim şehirler, bütün geçmiş tecrübelerine dayanarak, hangi sokakları hangi niyetle gezdiğimizi bilir. Modern çağ insanı, her şeyi kendi arzu, isteği ve talebiyle elde edeceğine inandırılmış olsa da kadim şehir, biz henüz dağlarında göz gezdirirken, kalbimizi inceler, bizde gördüklerine göre karar verir, bize neleri sunup sunmayacağını. Bu karara göre Granada'daki Mirador de San Nicolas seyir tepesinde Elhamrâ'yı altına boyayacak gün batımını beklerken,

bir anda Kudüs'ün Zeytin Dağı'na ışınlanabilir; az ileride bulunan Granada Ulu Camii'nde okunan akşam ezanıyla, gözlerimizi dahi kapatmadan Süleymaniye Camii'nden İstanbul boğazına bir bakış atabiliriz. İşin özünde, eğer bir şehir bizimle iletişim kurmayı kabul etmişse, bizden şanslısı yok demektir. Zira artık nerede olursak olalım, bize açılan şehrin ruh kapılarından girip aynı anda bambaşka âlemleri seyre dalmamız mümkündür. Dilersek bu dünyada, dilersek başka bir âlemde bize vadedilen topraklara adım atmamız artık yalnızca an meselesidir...

dipnotlar

1 Bakara, 2:25.

2 Rahmân, 55:64; "Her tarafı yemyeşil nebatat, hazrevat ile kaplı iki cennet" (bkz. luggat.com)

YASEMİN KELKİT

Almanya – Bielefeld

FERYATNÂME

Batı'da, Endülüs'te -dâru'l-gurbette- kalan kölelerden size selam olsun!

YELİZ ÖZBAY

Endülüs 781 yıl boyunca farklı hükûmetler altında yönetimini sürdürdü. 11. yüzyılında Hristiyanlar ve İspanyollar tarafından İber Yarımadasında savaşlar başlatıldı. Bu süreçte en büyük kayıplar 1212 yılında gerçekleşen *Las Navas de Tolosa* savaşından sonra verildi. Kurtaba, Sevilla gibi önemli şehirler ele geçirildi. Bu dönüm noktasından sonra Nasrîler; bir diğer adıyla Benî Ahmer Devleti, kalan son şehri Gırnata'yı iki yüz yıl boyunca korudular. Tarih 1487 yılını gösterdiğinde Benî Ahmer Devleti Hristiyanlar tarafından kuşatılmıştı. Çünkü daha dün komşu bildikleri, dost bildikleri düşman olmuştu. Endülüs Müslümanları için rüzgâr artık ters yönden esiyordu. Yaklaşık iki yüzyıl süren direnişten sonra çaresizlikleri Endülüs'e sığmıyordu. Kendilerini duyurmak için haykırışlarını dizelere dökmeye başlayıp feryatlarını sınırın dışına duyurmaya çalışıyorlardı. Böyle-

ce bu dizeler kasidelere dönüşüp elçiler vasıtasıyla Osmanlı'ya ulaştı. Bu tür kasidelere *istiğâse* ismi verilir. İstiğâse kelimesinin özü Arapça olup iki kelimenin anlamını barındırır. Ğays (غيث) kelimesi Allah'ın yağmur rahmeti, ğawasa (غوث) yardım talebi, imdat çağrısıdır. Yani istiğâse feryat ile umudun birbirine sarılmasıdır.

1487 yılında Ebu'l- Bekâ er-Rundî tarafından yazılan *İstiğâse* Sultan Bayezid'e gönderildi. Bu İstiğâse umudun feryadı, bir inancın haykırışıydı. "Endülüs'te öyle bir felaket çöktü ki, yok bir eşi. Dehşetinden Medine'de Uhud, Necid'deki Şehlan Dağları yerinden oynadı. Bir deprem ki, yer yarıldı arz boyu. Ah! Yarımada İslam'a göz değdi, yağdı bela yağmur gibi. Şimdi o canım Endülüs şehirlerinde, İslam'ın ne namı var ne nişanı; sanki hiç olmamıştı, sanki baştan beri yoktu. Yüce İslam, yârinden ayrıl-

mış bir genç gibi. Güçlü bir genç gibi, sessiz fakat gözünde yaş dolu." İslam devletinin toprakları yavaş yavaş Hristiyanlar tarafından işgal edilmesine rağmen onlar son güçleriyle bu kıtaları umut feryatlarıyla süslüyorlardı. Nasıl ki ecdatları Tarık bin Ziyad imanı ile bütün gemileri yaktıysa onlar da son güçleriyle düşmanı yıkabileceklerine inanıyorlardı. Osmanlı'daki kardeşlerinin desteğine inanarak... Ne yazık ki ilk gönderilen istiğâse farklı sebeplerle yetersiz ve cevapsız kalmıştı. Böylece 1491 yılının sonunda Endülüs Müslümanları çaresizlik içinde son direnişlerini gerçekleştirdiler. 2 Ocak 1492'de Ebu Abdullah; namıdiğer Boabdil, II. Fernando ile el sıkışarak Gırnata'nın anahtarlarını ona verip onun yönetimi altında yaşamayı kabul etmişti. Gırnata, Müslümanların son kalesi, inançlarının sembolü, umutlarının direği artık yıkılmıştı... Bir annenin yamalı seccadesine benzetilen Endülüs

tek tek yamalarına ayrılıp bir daha birleşmemek üzere parçalanmıştı. Dizilen inciler birbirinden kopup etrafa saçılmıştı.

Ebu Abdullah, 781 yıl süren beraberliğe güvenerek verilen sözlere inanarak şehri teslim etme kararını almıştı. Çünkü Müslümanlar fetihle ülkeye sulh getiren, tüm farklılıklara rağmen birliktelikle gönüllere sevgi tohumları eken İslam ordusunun torunlarıydı... Onlar, yaklaşık 800 yıl süren “Pacta Sunt Servanda” yani ahde vefaya güvenenlerdi. “Onların kralları ve önderleri bize dediler ki her türlü şartınızı fazlasıyla kabul ediyoruz. Hiçbir baskı olmadan eskisi gibi mallarınıza ve beldelerinize sahip olacaksınız.” diye aktarıyor Feryatnâme’de. Oysa incilerin ipinin kopmasıyla verilen sözler de bozulmuş, ahde vefasızlık onların yerini almıştı. Oysa Endülüs’teki Müslümanlar, sözünden dönüp ahde vefasızlık etmenin her millete suç ve yasak olduğunu söylüyorlardı.

Endülüs’ün göbeğinde acı çeken Müslümanların bir kısmı, atalarının yurduna dönüyor, kalmayı tercih edenlerse antlaşmanın verdiği umuda ve inanca kanıyorlardı. Zira antlaşmanın maddelerinde can güvenliklerinin sağlanacağına, dinlerine karışılmayacağına, özgürce dillerini konuşabileceklerine, geleneklerini sürdürebileceklerine dair teminat verilmişti. Fakat barış antlaşması ihanetin vesikasına dönüşmüştü.

Geçmişle tüm bağları koparmak için dayatılan çeşitli yasalar ve yasaklar işkence ile hayata geçirilmişti. Yasaklanan kendi dille-riydi... Bir geleneğin, bir dinin, bir kişiliğin ana temeli dil değil midir? Dinî gelenekler, ilim yolunda yazılmış tüm kitaplar hatta isimlerin izleri bile yok edilmişti. Engizisyon mahkemeleri adalet dışında tüm yasakları ve işkenceleri kabul etmişti. 1505 yılında Endülüs’te hayat çekilmez hâle gelmişti. Dârul-sulh, dârul-harbe

dö-nüştü ve ikinci kez dârul-gurbet-ten Osmanlı’da yaşayan kardeşlere seslendiler: “Batıda, Endülüs’te -dâru’l-gurbette- kalan kölelerden size selam olsun! Büyük musibete uğrayan kölelerden size selam olsun! Şerefli bir hayattan sonra sakalları yolunan dedelerden size selam olsun! Sokaklarda örtüleri çekilip yüzleri açılan kadınlardan size selam olsun! Zorbalıkla sürüklenip götürülen domuz eti ve murdar et yemeye zorlanan ninelerden size selam olsun!” Müslümanlara yönelik zorla Hristiyanlaştırmalar, sürgün edilmeler, atılan Kur’an’lar, yakılan kitap ve insanlar hakkında istimdatta bulunuyorlardı. İnsanlar oruç tuttukları, ayaklarını yıkamaları

dolayısıyla abdest aldıkları var-sayılarak, şarap içmediklerinden, ağızları domuz eti kokmaması dolayısıyla bu ve bunlara benzer türlü sebeplerden ötürü yakılıyordu. Engizisyon mahkemesi tam olarak buydu. İstiğâse de bu feryatları unutturmamak için yazılan dizelerdi belki de. Oysa onlar söndüklerine, karanlıkta boğuştuklarına, güzelim şehirlerinin kâfirler yüzünden derin bir karanlığa gömüldüğüne inanıyorlardı. Bugün Endülüs'ün hâlâ dillere destan olduğunu, onların mirasını devam ettiren onlarca insan olduğunu, İspanya'nın bir zamanlar Müslüman olan şehirlerine hâlâ Endülüs diyenler olduğunu bir bilseler...

Hâlâ ışık saçmaları karanlıkta mücadele ettikleri gerçeğini değiştirmiyordu. Her ne kadar özlərini unutmamış ve kimliklerini kendi içlerinde yaşamış olsalar da dışa vuramadıkları gerçekliklerinin çocuklarında nasıl kaybolduğuna kederle şahit olmak zorunda kaldılar. Zamanla ne akşamları çocuklarına okuyabilecekleri kitapları ne de onlara

ecdatlarının hikâyelerini anlatacak dedeleri kalmıştı.

Dünya, Müslümanların bile isteye Hristiyan olmasından bahsederken şu dizelere kulak vermeli: "Öldürölme ve yakılma korkusuyla onların söylediklerini yapmak zorunda kaldık. Oysa biz her şeye rağmen Peygamber Efendimizin dini ve Allah'ın tevhidi üzere yaşıyoruz. Vallahi asla dinimizin değişmesine razı olmayız, Hristiyanlığı asla kabul etmeyiz! Hatta hiç baskı yapmadan Hristiyanlığı kabul ettiğimizi söyleseler bile!"

Lisân-ı kabul, kalbî tasdik değildir neticede. Feryadın devamında Sultan II. Bayezid'e olan umutlarını dile getiriyor, dertlerine bir çare olmasını diliyorlardı. Savaşları, Müslüman bir devleti yeniden kurmak değil, kendi kimliklerini korumak içindi. Geleneklerine, dinlerine dokunulmamasını, hür bir şekilde özlərini dışa yansıtabilmeyi istiyorlardı. Çünkü ne bunlara ne de hicret etmelerine müsaade vardı. Ne gariptir ki yok etmek ve unutturmak istedikleri Endülüs Müslümanlarını kendi yurtlarında köle

ve düşman olarak tutuyorlardı. Böylece modern ırkçılığın, sömürgeciliğin ve kolonyalizmin öncülerinden oldular. Zalimler parladıklarını sandıkları anda karanlığa gömülürken, Endülüs Müslümanları istiğâse ve feryat-nâmeleriyle günümüze dahi ışık saçmaya devam ediyorlar.

Kaynakça:

- Şeyban L. *Endülüs. Direniş ve Soykırım*. Muhit Kitap, (2021).
Şeyban L. *Endülüs Alimleri. Bilginin Toplumsal Rolü*. Ketebe Yayınları, (2018).
Garaudy R. *Endülüs'te İslam. Düşüncenin Başkenti Kurtuba*. Timaş Yayınları, (2019).
Meşe R. *Endülüs Müslümanlarının II. Bayezid'e Yazdığı İstiğâse (Feryadname) Kasidesi*. Amasya İlahiyat Dergisi, (2020).
Güney N. *Maliki Fakih İbn Ebî Cum'a El-Mağrâvî'nin İspanyol Zulmü Altındaki Endülüs Müslümanlarına (Moriskolara) Gönderdiği İkraḥ/Takiyye Fetvası*, İslam Hukuku Araştırmalar Dergisi, (2018).

YELİZ ÖZBAY

Almanya – Marl

ENDÜLÜS'TEN OSMANLI'YA SİĞINAN YAHUDİLER

MUSTAFA ERYÜCEL

Yahudiler Endülüs'e İslam fetihleri başlama-
dan çok daha önce yer-
leşmişlerdi. İlk yerleşimleri Roma
sürgününe dayanan Yahudiler,
adanın her tarafına dağılmış
durumdaydı. 711 yılında Yarı-
mada'da İslam fütuhatının baş-
laması, Yahudi halk tarafından
büyük bir sevinçle karşılanmıştı.
Müslümanlar buraya yerleşme-
den çok önce, Roma'nın Hristi-
yanlığı kabul etmesiyle Yahudiler
ikinci sınıf vatandaş konumuna
düşmüşlerdi. Vizigotların İber
Yarımadası'nı ele geçirmesinden
sonra kısmen rahatladıklarını
düşünen Yahudiler, daha sonra
çok daha sert kurallarla karşılaş-
mış, dinî hakları ellerinden alın-
mış hatta köleleştirilmişlerdi.
Müslümanların Yeşil Ada'ya ayak
basmasıyla özgürlüklerine ka-
vuşan Yahudiler, dinî bir cemaat
olarak yeniden dirilip dinlerini ve

değerlerini huzur içinde yaşama
hakkına kavuşmuşlardır.

İber Yarımadası'nda dinlerini ilk
defa bu kadar rahat yaşayabilen
Yahudiler, zamanla Müslüman-
lara daha çok benzemeye başla-
dılar. Başta dilleri olmak üzere,
kılık kıyafetleri, yeme içme alış-
kanlıkları ve günlük hayatlarının
pek çok alanında Müslümanları
taklit ediyorlardı. Bugün Kurtu-
ba'nın Yahudi mahallesini gez-
diğinizde Mûsâ bin Meymûn'un
heykeliyle karşılaşsınız. Mûsâ
bin Meymûn'un kılık kıyafetine
bakınca, onu bir Müslümandan
ayırt edemezsiniz. Sadece Yahu-
diler değil, aynı zamanda Hristi-
yanlar da Müslümanlara özeni-
yordu. Paul Alvarus, 9. yüzyılda
yazdığı metinde Hristiyanların
hâletiruhiyesini şöyle özetliyor:
“Hristiyanlar, Arap romansları ve
şiiirlerini okumayı seviyorlar; on-
ları çürütmek için değil düzgün

ve fasih bir Arapçaya sahip olmak
için Arap ilahiyatçıları ve filozof-
larını öğreniyorlar. (...) Hristiyan
edebiyatını dikkate değer bul-
mayarak küçümsüyorlar. Kendi
dillerini unuttu bunlar.”¹

Emevî devletinin zayıflaması
ve ardından gelen devletlerde
istikrarı koruyamamasıyla İslam
şehirleri zamanla birer birer
düşmeye başladı. Bu dönemde
Yahudilere Avrupalı entelektüel-
ler tarafından büyük ilgi gösteri-
liyordu. Zira onlar, hem Latince
hem İbranice hem de Arapçayı
çok iyi biliyorlardı. Tuleytula
başpiskoposu Raimund; şehir-
de, Bağdat'taki Beytülhikme'ye
benzer bir müessese kurarak
Arapça öğrenimini ve Arapça
eserlerin Latinceye tercümesini
teşvik etmiş, hatta bizzat hima-
yesi altına almıştır. 13. yüzyılda
Tuleytula'dan sonra İşbiliye ve

Mürsiye’de de tercüme okulları kuruldu.

Reconquista hareketinin 1492’de tamamlanabilmesi için yaklaşık 10 yıldır kuşatma altında tutulan Gırnata’nın düşmesi gerekiyordu. Bu kuşatma, İspanya kralları için çok maliyetli olmuş ve ancak İsaak Abravanel ile Abraham Senior gibi zengin Yahudilerin desteğiyle tamamlanabilmişti. Bundan dört ay sonra Elhamrâ Kararnamesi ilan edildi. İspanyol krallarının Elhamrâ Sarayı’nda imzaladığı kararnameye göre, tüm Yahudiler ülkeyi terk etmek zorunda bırakıldı ve mal varlıklarını yanlarına alma hakkı dahi tanınmadı. Ancak Hristiyanlığa geçenler sürgünden muaf tutulmuşlardı. Bu kişilerin gerçekten Hristiyan olup olmadıklarını belirlemek için paranoyakça teftişler ve çapraz sorgulamalar başlatıldı. Engizisyon mahkemeleri insanlara

büyük eziyetler çektirerek onları domuz eti yemeye zorluyor ve yalan söyledikleri takdirde onları ölüme mahkûm ediyorlardı. Kilise idamları kan dökmeden gerçekleştirmeyi tercih ediyordu. Bu yüzden insanlar yakılarak çok acı bir şekilde öldürülüyordu. O dönemde sürgün edilen ve din değiştiren Yahudilerin sayısını tahmin etmek oldukça zor. Bazı kaynaklara göre yaklaşık 150.000 Yahudinin İber Yarımadası’ndan sürüldüğü söylenmektedir.² İber Yarımadası’nın yeni hâkimlerinin Yahudi cemaatine yaşam hakkı tanımayınca, Yahudiler yeni bir yurt arayışına girdiler. Bu göçlerin çoğu öncelikle Osmanlı topraklarına yoğunlaşmış, daha sonra İtalya ve Hollanda’ya göç edenler de olmuştur. Ancak Engizisyon korkusu nedeniyle Avrupa ülkeleri pek tercih edilmemiştir.³

Zamanla Balkanlar’da, Selanik ve İstanbul gibi şehirlerde büyük Yahudi cemaatleri oluştu. Bu cemaatler, Osmanlı’da bulundukları mahallelerin isimleriyle bilinmekteydiler. Galata, Pera, Şişli, Sirkeci, Kuzguncuk, Marmara Kıyıları ve Adalar cemaatleri bu isimlendirmelere örnek teşkil etmektedir. Ayrıca Yahudi göçmenlerin yerleştikleri bölgelere isim verdiği de olmuştur. Örneğin, Karai Yahudilerinin yerleştiği bölgeye “Karaköy” denilmiştir.⁴

Peki neden Osmanlı Devleti tercih edilmişti?

Bunu farklı sebeplere dayandırabiliriz; Osmanlı’nın kozmopolit bir devlet olması ve İslam devletlerindeki hoşgörü anlayışı göz önünde bulundurulduğunda, farklı din ve ırkları bir arada tutabilmesi önemli bir etkindir. Ayrıca mevcut iktisadi altyapı göçmenlere iş olanakları sunu-

dipnotlar

- 1 Bulut, Y. (2016). *Oryantalizmin Kısa Tarihi*. Küre Yayınları, s.43.
- 2 Eriksen, T. B.; Harket, H.; Lorenz, E. (2019). "Judenhass: Die Juden in Spanien", Vandenhoeck & Ruprecht Verlage.
- 3 Kaplun-Kogan, W. W. (1913). *Die Wanderbewegungen der Juden*. De Gruyter Verlag.
- 4 Ocak, H. F. (2018). "Endülüslülerin Osmanlı Ülkesine Göçü Ve Entegrasyonu." *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1), 17-31.
- 5 Ocak, H. F. (2018). "Endülüslülerin Osmanlı Ülkesine Göçü Ve Entegrasyonu." *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1), 17-31.
- 6 Kaya, M. (2018). *İslâmî Edebiyatta Şaheserler*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, s.318.

yordu. Bu göç tabii ki Osmanlı'ya da cazip gelmekteydi zira büyük devletler genellikle ticarete ve ekonomiye katkı sağlayabilecek kişileri yanlarında istiyordu.

Yahudi halkının kabulünde Sultan II. Beyazıt'ın etkisi büyüktü çünkü bu kabulü bizzat kendisi onaylamıştı. Padişah, yumuşak huylu, nahif ve sakın bir kişiliğe sahipti; şehzadelik döneminde sıkça ilim meclislerinde bulunurdu. Bu göçün Osmanlı'ya iktisadi anlamda büyük katkı sağlayacağına inanarak, sığınacak bir liman arayan insanların yaralarını sarmak için kapılarını açmakla kalmadı, aynı zamanda ülkeye güvenli bir şekilde getirilmelerini de sağladı.⁵

O dönemde Osmanlı'ya yerleşen ve günümüzde hâlâ Türkiye'de yaşayan bu Yahudi göçmenler genellikle "Sefarad Yahudileri" olarak biliniyorlar. Osmanlı'ya

göç ettikten sonra bazıları o süreçte saray hekimliğine kadar yükselmiştir. Bu grupta Hekim Yakup, Jozef Amon, Moşe Amon ve Daniel Fontesca gibi önemli isimler yer alır.

Ülkelerinden sürülen Müslüman ve Yahudilerin hâlini Ebü'l Beka er-Rundi şu dizelerde aktarıyor:

*Görülmedi tarihte bir böylesi felaket
Geçse de binlerce yıl, unutulmaz
bu âfet
İktidar kavgasıydı mahveden Endülüs'ü
Beyinsiz muhterisin ham ervâhına
lanet!*

...
*Bugün yerde sürünen dün aziz
olan millet
Namus ayak altında, bu ne korkunç bir zillet
Zulmün egemenliği her şeyi ezip
geçti
Yaş kalmadı gözlerde, bu ne dermansız illet...*⁶

MUSTAFA ERYÜCEL

Avusturya – Viyana

PORTAKAL AĞAÇLARI ARASINDAKİ HAFIZLAR

ESRA BAYRAM

Bugün Kurtuba, Endülüs İslam Devletleri dönemindeki gibi olmasa da maneviyatı ara sokaklarındaki portakal ağaçlarının çiçeklerine dahi sinmiştir. Şehrin Emiri I. Abdurrahman doğudan gelen nüfus göçü ile birlikte sadece yeni mahalleler oluşturmakla kalmamış, aynı zamanda tüm mahalleleri çiçek ve ağaçlarla süsletmiştir. Endülüs Müslümanlarının estetiğe (ve yaşam güzelliğine) verdiği değer, önce dönemin başkenti Kurtuba'nın sokaklarına yansımış, daha sonra Endülüs'ün dört bir yanına ulaşmıştır. Bu estetik anlayış zaman içinde azalmamış, aksine günümüze kadar gelmiş ve ülkenin her yerini/köşesini güzelleştirmiştir. Nüfusun hızlı artışı Kurtuba'da alışılmışın dışında

yoğun bir imar ve inşaa sürecine yol açmıştır. Endülüs hastanelerinin ve Endülüslü hekimlerinin namı sadece ülke sınırları içinde kalmamış, tıp alanındaki üstün başarıları dünyanın dört bir yanında yankılanmıştır. Öyle ki birçok insan, hatta farklı devletlerin kralları dahi tedavi olmak için Endülüs'e gelmiştir.

Kurtuba ve Endülüslü hekimlerden bahsettiğimizde akla ilk İbn Rüşd gelir. 1126'da Kurtuba'da doğan İbn Rüşd, tarihte filozof olarak bilinse de aslında çok bilgili bir hekimdir. İnsan anatomisinin mükemmelliğinin imanı güçlendirdiğini ve aynı zamanda tıp ve dinin birbiriyle çelişmediğini vurgulamıştır. Özellikle fizyoloji alanına büyük katkılarda bulunmuştur. Bu sayede Endülüs

ile birlikte tıp dünyası yeni gelişmeler kaydetmiştir. Hastanelere gösterilen özen şehrin farklı noktalarında yapımı devam eden ve planlanan diğer yapılara da gösterilmiş, hükümet binaları ve kışlaların inşası büyük bir titizlikle yürütülmüştür.

Kurtuba, Endülüs'ün idari merkezi olmasıyla birlikte hem Doğu'dan hem de Mağrib'ten göç almış ve Hristiyanlar arasından İslam'ı seçenler çoğalmıştır. Şehirde oluşan mescit ihtiyacını gidermek için bir anlaşma yapılmış ve şehrin merkezindeki Santa Vincente Katedrali'nin yarısı mescit olarak kullanılmaya başlanmıştı. Fakat şehrin nüfusu arttıkça mescidin alanı yetersiz kalmıştı. Hâl böyle olunca, katedralin diğer yarısı da talep edil-

miş, fakat Hristiyanlar bu talebi reddetmiştir. I. Abdurrahman bu konuda karşı tarafı zorlamanın İslam'a uygun olmayacağından karşılıklı müzakereler sonucunda katedrali 100 bin dinar karşılığında satın almıştır ve böylece tamamı Müslümanların mülkiyetine geçmiştir.

Şehirdeki cami ihtiyacına binaen Endülüs'ün kalbi Kurtuba'da büyüklüğü ve ihtişamıyla İslam tarihinin en büyük üçüncü camisi olan Kurtuba Ulucami inşa edilmiştir. Yapımında tuğlanın yanı sıra ağırlıklı olarak taş kullanılmıştır. Aynı zamanda antik döneme ve Vizigotlar'a ait devşirme malzemeler de tercih edilmiştir. Her ne kadar Şam'daki Emevî Camii, Kurtuba Ulucamii'nin inşası için bir örnek teşkil etmiş olsa

da bu caminin Endülüs Emevî mimarisini yansıttığı açıktır. Ana yapının sade zarafeti ve dillere destan iç mimarisinin birbiriyle uyum içinde olduğu aşikârdır.

Vâdiu'l-Kebîr ırmağının üzerindeki tarihî köprüden camiye doğru yürürken Ulucamii'nin sade ve surlara benzeyen duvarları göze çarpmaktadır. Duvarların sadeliği hayranlık uyandıracak kadar ihtişamlıdır. Kurtuba Ulucamii'nin dış cephesinde mihraba benzeyen toplam on üç adet kemerli kapı bulunur. Bunların büyük bir bölümü İspanyollar tarafından örülüp kapatılmıştır. Günümüzde orijinaline sadık birkaç kapı görmek mümkündür. İç avlu, dış cepheden tamamen farklıdır çünkü görkemli bir manzara sunmakta; üç duvara dayanan

revaklar, ağaçlar ve zemindeki su sistemi cennet bahçesini andıran bir görünüm oluşturmaktadır.

Ulucamii'nin içine girdiğinizde sizi sonsuz gibi görünen devasa bir sütun ormanı karşılamaktadır. 860 adet iki katlı kemerli sütun, kırmızı ve beyaz taşların dönüşümlü kullanımı, duvar süslemelerinde kullanılan kırmızı, mavi ve yeşil renklerin dinginliği ayrıca zengin işlemlerin uyanırdığı hayranlık, Endülüs Emevî mimarisinin detay ve zarafete verdiği önemi göstermektedir. Mihrap ve kubbenin mozaik ve altın yaldızlı kabartmalarla süslenmesi şüphesiz caminin en görkemli ve tezyinatın yoğun olduğu bölüm olarak adlandırılabilir. Minberi için yeryüzünde eşi benzeri olmadığı söylenmektedir.

Kıymetli taşlar, altın çiviler, öd ve sakız ağacı, fildişi gibi malzemelerden oluşan yapının inşası yedi yıl sürmüştür. Bugün halısı olmasa da sütunların arasında gezerken “Bir de halısı olsa burası tam olur.” diye düşünmekten kendinizi alamıyor ve takkeli küçük hafızları etrafta koşarken hayal etmeden duramıyorsunuz. Kurtuba Ulucamii minaresiz asla tahayyül edilemez. Caminin ilk minaresi 20 metre yüksekliğindeymiş, fakat bir deprem sonucu minare yıkılmış ve III. Abdurrahman daha da yüksek bir minare inşa ettirmiştir. Öyle ki bu minareye inip çıkmak için özel merdivenler bulundurulmuştur.

1236 yılında Kurtuba, Kastilya Krallığı tarafından işgal edilmiş ve Kurtuba Ulucamii işgalden hemen sonra kiliseye, büyük ve ünlü minaresi de çan kulesine çevrilmiştir. Sonraki dönemlerde ise binanın tam ortasına Rönesans tarzına uygun bir katedral inşa ettirilmiştir. 1583 yılında çan kulesine dönüştürülen minare yıkılmış ve bugünkü çan kulesi yaptırılmıştır. Katedral inşaatını gören Kral 4. Karlos bu eylemi şu sözlerle eleştirmiştir: “Bunu yaptığınızı bilmiyordum. Bilseydim camiye dokunmanıza izin vermezdim. Çünkü burada yapmakta olduğunuz şeyi, baş-

ka bir yerde de yapabilirdiniz, zaten her yerde benzerleri var. Siz (bu davranışınızla) dünyada eşi benzeri bulunmayan bir eseri bozdunuz.”¹

19. yüzyılda Kurtuba Ulucamii millî eserler arasına alınmış ve günümüzde katedral haricinde ziyaret edilebilen bir müzeye dönüştürülmüştür. Bazı Müslüman devletler mihrabın yanında ki alanı cami olarak kullanmak için başvuruda bulunmuş ancak henüz resmî bir onay verilmemiştir. Kurtuba Ulucamii’nin yapım süreciyle ilgili farklı yorumlar olsa da bugün kiliseye çevrilmiş olmasına rağmen halk dilinde “La Mezquita” yani mescit olarak anılması, bize zamanında İslam’ın Batı topraklarındaki varlığını ve caminin inşa edilmesinin ilk günden itibaren tarihe meydan okuyuşunu ve şahitliğini göstermektedir.

Kurtuba, büyük bir medeniyetin zirve döneminin izlerini taşıyor. Sanatın İslam’la buluştuğu, her köşesinden ayrı bir zarafet ve güzellik yayılan bir şehir çünkü Kurtuba, “Endülüs İslamı’nın evrensel mesajını kendinde taşır.”² Kurtuba’nın yıllar içinde gösterdiği gelişim Konstantiniye hariç hiçbir Avrupa şehriyle mukayese edilemez. Şehir, düzenli caddele-ri, evleri, hamamları, hastaneleri,

medreseleri, sarayları ve zengin kültürüyle ismini tarihe yazdırmıştır. Kurtuba sokaklarında yürüdüğümüzde, İslam medeniyetinin izlerini ve büyüklüğünü her köşede görmek mümkündür. Bu sokaklar umut doludur. Birlikte yaşamının mümkün olduğunu ve kimsenin zorla bir dine mensup olmaya zorlanmadığı bir yaşam kültürünün en büyük ve en güzel örneğidir. Bir zamanlar Ulu Cami’nin avlusundaki portakal ağaçlarının arasında çocuk civıtlısının ve coşkusunun semayı doldurduğunu hayal etmek insanın içini huzurla dolduruyor. Bugün bize hayal gibi gelse de bir zamanlar gerçektir...

dipnotlar

¹ Creswell, 293; Robert Hilenbrand, “Medieval Cordoba as a Cultural Centre”, The Legacy of Muslim Spain, I, 135.

² Roger Garaudy.

ESRA BAYRAM

Almanya – Hamburg

ENDÜLÜS'TE PARLAYAN GÜNEŞ

ZELİHA YILMAZ

Daha önce Ziryâb ismini duymuş muydunuz hiç? Birçok kişi bu soruya muhtemelen hayır yanıtını verecektir. Ziryâb'ın hikâyesi nedir, adı tarihe nasıl ve neden altın harflerle geçmiştir birlikte inceleyelim.

Rivayete göre 789 yılında Irak'ta doğmuştur ve asıl adı Ebûl-Hâsen Alî b. Nâfi'dir. Ziryâb'ın kökenine dair farklı söylentiler vardır; Fars ya da Arap kökenli olduğu düşünülür. Bir rivayete göre de Musullu bir Kürt olduğu söylenir. Bazı kaynaklarsa siyah ten renginden dolayı Afrika kökenli olma olasılığı yüksek görülmüştür. Hatta bu nedenle ona "Ziryâb" yani "Siyah kuş" lakabının verildiği düşünülür. İslam ve Doğu musiki tarihinde adından sıkça bahsedilen Endülüs'ün sanat güneşi olarak bilinen Ziryâb, Doğu topraklarından çıkıp Batı'da adından söz ettirmeyi başarmış bir musiki dehasıdır.

Aynı zamanda tarih, coğrafya, botanik, astronomi ve yemek kültürü gibi çeşitli alanlarda bilgi ve birikim sahibi bir entelektüeldir.

Ziryâb, Bağdat'ta bulunduğu yıllarda İbrahim el-Mevsilî ve oğlu İshak el-Mevsilî'den müzik eğitimi almıştır. Zamanın hükümdarı Harun el-Reşid'in gözde müzisyeni olan İshak el-Mevsilî halifeye Ziryâb'ın ne kadar etkili bir sese sahip olduğundan bahseder. Bunun üzerine Ziryâb, tam bir müzik aşığı olan Harun el-Reşid'in huzuruna çıkarılır. El-Mevsilî keşfettiği bu güzel sesi hükümdara dinletmekle kendisi için doğru bir karar vermemiştir zira öğrencisinin ondan çok daha üstün bir yetenek ve kabiliyete sahip olduğundan bahsedilir. Nitekim bu devasa buluşma bir devrin kapanmasına ve başka bir devrin başlamasına neden olur. Ziryâb güzel bir sese sahip olmakla beraber akıllı, sanatına

oldukça vâkıf ve güzel huylu biridir. Hükümdar Harun El-Reşid'in huzuruna çıkarıldığında, yukarıda bahsi geçen meziyetleri sayesinde halifenin ilgisini çekmeyi başarır. Hükümdarın huzurunda icra edeceği eser kendisine aittir ve bu eseri özel uduyla çalmak istediğini dile getirir. Ona bu ısrarın sebebi sorulduğunda hocası İshak el-Mevsilî ile kendi yaptığı ut arasındaki farkı anlatır ve böylece isteği kabul edilir.

Ziryâb'ın bestesini ve büyüleyici sesini takdir eden Harun el-Reşid, İshak el-Mevsilî'ye Ziryâb'a daha fazla özen gösterilmesini emreder. Ancak bu durum İshak el-Mevsilî'nin hiç hoşuna gitmez ve onurunu kırar. Öğrencisinin yeteneklerini kendisinden gizlediğini ve onu halifenin karşısında küçük düşürdüğünü zanneder. Bu olayı bir gurur meselesi hâline getiren İshak el-Mevsilî, Ziryâb'a iki seçenek sunar. Ya Ziryâb, Bağdat'ı terk edecek ve bir daha

asla adından söz ettiremeyecek- tir ya da Bağdat'ta kalacak ama can güvenliğinden her an şüphe duyacaktır. İshak el-Mevsilî'nin tehdidi üzerine Ziryâb ailesiyle birlikte "benim şehrim" dediği Bağdat'tan Endülüs'e göç eder. Endülüs Emevî Devleti'nin hi- mayesi altında, II. Abdurrahman döneminde Kurtuba sarayında değerli bir müzisyen olur, fakat Endülüs'teki hayatı saray müzis- yenliği ile sınırlı kalmayarak ona nice başarılar getirir.

Musul'da dünyaya gelmiş ve müzik eğitimini Bağdat'ta almış olmasına rağmen Doğu'dan çok Batı'yı etkilediği aşikârdır. Endülüs'te Avrupa'nın ve tarihin ilk müzik konservatuarının ku- rucusudur. Bağdat'taki eğitimi sırasında udun ortasına beşinci bir kırmızı tel ekleyerek enstrü- mana daha geniş bir aralık ka- zandırmıştır. Bu sebeple İspanyol gitarının mucidi olarak da kabul edilir. Hatta "flamenko" kelimesi Arapça "*fellah* menku"¹ sözün- den türemiştir. Ayrıca ince ahşap mızrap yerine akbaba teleğini mızrap olarak kullanan ilk ki- şidir. Başka bir deyişle, sadece müziğin icrasıyla kalmayıp aynı zamanda enstrüman inşasıyla da yakından ilgilenmiştir. Bu sebeple kurduğu konservatuarda müzik eğitiminin yanı sıra tulum,

ney, darbuka, tambur ve ut yapı- mını öğretmiştir.

Ziryâb sadece müzik alanında öncü olmakla kalmamış, aynı zamanda üç öğün yemek gele- neğini de Endülüs'e taşımıştır. Yemeğe çorbayla başlanmasını, ana yemekle devam edilmesini ve tatlıyla bitirilmesini öğüt- lüştür. Ayrıca yemeklerin ayrı tabaklarda servis edilmesini önermiştir. Yeme içmenin yanı sıra giyim kuşam konusunda da oldukça dikkat çekmiş ve Bağdat modasını Endülüs'e taşımıştır. Zira Bağdat o zamanlar modanın merkezi sayılırdı. Mevsime göre giyinmeyi Kurtuba halkına ilk o göstermiştir. Sonbahar ve kış aylarında kalın ve yünlü giysiler tercih edilirken, ilkbaharda renkli ipek giysiler, yazın ise daha hafif ve beyaz kıyafetler giyilmeye başlanmıştır. Endülüslülere sa- dece neyi ne zaman giyeceklerini değil, kirlenen kıyafetlerini nasıl temizleyebileceklerini de gös- termiştir. Bunun için doğal bir malzeme olan tuzu kullanmıştır. Ayrıca kişisel bakım konularında da yol gösterici olmuştur; örne- ğin diş macunu ile diş fırçalamak gösterdiği kişisel bakım uygula- malarından biridir.

Kısacası, uduyla icra ettiği mü- ziğe ek olarak, giyim kuşamı, adabımuâşeret kurallarına hâki-

miyeti ve bilge kişiliğiyle Endülüs halkının yaşamına hatırı sayılır katkılarda bulunmuş, öte yandan da Endülüs'ün "Doğululaşması- na" önyak olmuştur.

Entelektüel kişiliği ve musiki ye- teneği sayesinde halifenin dikka- tını çekmeyi başarmıştır. Ancak tüm nitelikleri ve halifenin beğе- nisini kazanması sebebiyle bazı insanlar onu düşman bellemiştir. Kötülük ve engellerle başarılarını gölgelemeye çalışsalar da Ziryâb, 852 yılında hayata gözlerini yu- mana dek Endülüs'te hiç batma- yan bir güneş gibi parladı.

Kaynakça:

Erkoçoğlu, D. F. ve Arslan, Y. F. (2009). "Endülüs'ün "Sanat Güneşi" Ziryâb". Dergi Park, (14), 261-281. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/260797>
Dilek, O. (Ocak 2018). "Endülüs'te Avrupa'nın İlk Konservatuarını Kuran Kürt: Ziryab", Genç Öncüler Dergisi. <https://www.ilmvemedeniyet.com/enduluste-avrupanın-ilk-konservatuarini-kuran-kurt-ziryab.html>

dipnotlar

1 Toprak işçisi, çiftçi

ZELİHA YILMAZ

Avusturya - Viyana

ZAMANSIZ BİR İSLAM FELSEFECİSİ OLARAK İBN RÜŞD

ASLI GÖKÇE KAYA

1 508 yılında Raffaello Sanzio henüz 25 yaşındaydı. Genç yaşta Avrupa Yüksek Rönesans döneminin en büyük eserlerinden birine imza attı. *Atina Okulu* isimli fresk¹, zamansız bir akademide en önemli filozoflar ve bilim adamlarının bir araya gelişini ve fikir paylaşımını temsil eder. Resmedilenler arasında felsefeci, hekim, fakih ve matematikçi gibi ünvanlara sahip Endülüs entelektüeli İbn Rüşd de vardır. Her ne kadar İslam dünyası İbn Rüşd'e hak ettiği değeri tam manasıyla veremediyse de İbraniler ve Batılılar İbn Rüşd'ün eserlerinden faydalanmış, önemini her zaman vurgulamışlardır. Hatta edebiyatseverler, Victor Hugo, James Joyce ve Umberto Eco'nun eserlerinde de İbn Rüşd'e ya da Batı'da bilinen ismiyle Averroes'e mutlaka rastlamışlardır². İbn Rüşd, şeriata bağlı kalıp akıl ve imanı uzlaştıramamış en değerli düşünürlerden biridir. Eğitimli bir

ailede yetişmiştir.³ Büyükbabası Ebu El Velid Muhammed, Kurtuba'nın baş kadısı ve Murabıtlar⁴ Dönemi'nde Kurtuba'daki Ulu Camii'nin imamıdır. Babası Ebu El Kasım Ahmed de yine Kurtuba'da başkadı olarak görev almıştır. Fakat bu zengin kültür ve bilgiye rağmen İbn Rüşd, çalışmalarını zor şartlarda yürütmüştür.

Endülüs İspanyası'nda felsefenin dinle ilişkisi olmadığı gibi özellikle Hanbeli ve Eş'arî mezhepleri tarafından felsefe sıkça hedef gösterilirdi.⁵ Mantığa dayanışmak ve sorgulamak tehlikeli görülüp sapkınlıkla suçlanırdı. Buna karşın İbn Rüşd'ün devrim niteliğinde bir düşüncesi vardı: Şeriat, akıl yoluyla varlıkları ve olayları incelememize yalnızca izin vermez, aslında bunu zorunlu kılar. Çeşitli ayetlerde geçen "Düşünmüyorlar mı?"⁶ sorusu, felsefi sorgulamanın ilk adımıdır. İbn Rüşd'e göre felsefe, dinle zıtlık yaşayamaz çünkü tıpkı din

gibi gerçeği gösterir ve "gerçek, gerçeğin zıddı olamaz."⁷ Bu bağlamda felsefeyi görev edinmiş kişi, mantık çerçevesinde kutsal metinleri yorumlamaya yardımcı olabilir. Müslümanlar, felsefe üzerine çalışmalar hazırlamalıdır çünkü doğanın incelenmesi, kişinin zanaatkâr hakkındaki bilgisini arttıracaktır. Üstelik, Allah'ın varlığında akla ihtiyaç olmadığını savunanlar, derinlemesine düşünmeyi ve geçmişini hatırlayıp olaylardan ibret almayı emreden Kur'an-ı Kerim'e muhalefet de etmiş olurlar.

Felsefe yoluyla ve özellikle de Aristoteles'ten gelen bir tezle Allah'ın varlığı da kanıtlanabilir. Hem mantıksal olarak sağlam hem de Kur'an-ı Kerim'le tutarlı iki açıklama öne sürülebilir. Birincisi, evrenin insan yaşamını desteklemek için çok iyi tasarlanmış olmasıdır. Güneşten nehirlere kadar her şey belirli bir nizam içinde insanlığın refahına hizmet

etmektedir. Kainattaki her şey insana uygundur. Dahası, kâinat-ta sayısını bile bilmediğimiz yıldızların tek bir tanesinin yörün-gesinde şaşma olması dünyayı etkileyebilecekken, her ayrıntının uygunluğu tesadüfen ortaya çıkmış olamaz. Buluş kavramı ise insanlar, hayvanlar ve bitkilerin icat edilmiş olduklarını mantık-la anlatır. Her hayvan cinsinin kendine ve ortamına has gücü, kemikleri, yağ tabakası vardır ve ayrıntılar tesadüflere yer vermez. Yaratılışın ardında bir tasarımcı olmak zorundadır.

Daha da eski tarihlere gidersek, İslam düşünürleri arasında dünyanın belirli bir anda mı yaratıldığı, yoksa her zaman var olup olmadığı konusunda tartışmalara rastlarız. Fârâbî ve İbn Sînâ, dünyanın ezelden beri var olduğunu ileri sürmüşler, Gazali gibi düşünürler tarafından kü-

fürle suçlanmışlardır⁸. İbn Rüşd, felsefe yeteneğini kullanarak bu tartışmayı kapatacak bir duruş sergiler. Dünyanın bir bakıma ebedî olarak var olduğunu ileri sürer ve iki görüşte farklılıklar da olsa herhangi bir inançsızlığın söz konusu olmadığını kanıtlar. Kur'an-ı Kerim'i dikkatlice ince-lerken evrenin yalnızca formu-nun zaman içinde yaratıldığını, fakat onun varlığının ebedî oldu-ğunu anlamıştır. İnsan, birtakım eylemleri gerçekleştirmeye karar verirken aşamalarını belirli bir süreye yayar. Bu süre zarfı kısa da olsa bizler için en nihayetinde saniyeler ve saliseler vardır. İnsan, kararını ve eylemini aynı anda yapamaz. Oysaki Allah için karar ile eylem arasında bir boş-luktan söz edilemez. Eyleme geç-me konusunda Allah'ı kısıtlayan bir durum söz konusu değildir. Allah, her şeyi bilen ve her şeye

gücü yeten olarak, ne yaratacağı-nı ezelden beri bilir ve eylemlerle karar bir bakıma bir arada olur. Kısaca zamandan etkilenmez. Bu doğrultuda dünyanın her zaman var olduğu söylenebilir. İbn Rüşd, felsefeyle bunu açıklamayı başarmıştır. Dolayısıyla önceki tartışmalar ve birbirini suçlamalar gereksiz olmuştur.

İbn Rüşd için felsefe ve din iç içe-dir ve hakikat hakikate ters düş-meyeceğinden ikisi ancak birbiri-ni destekleyebilir. İbn Rüşd'ün bu düşüncesi ve çalışmaları ilkin Avrupa'da yankı buldu. Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden sonra Avrupa, entelektüel anlamda gerileme sürecine girmişti. Bu süre zarfında İbn Rüşd, Aristoteles'in eserlerini yorumlayıp Batı Avrupalı filozofların kullanımına yeniden sundu. Gerçekten de kaybolmaya yüz tutan bilgilere ışık tuttu. İbn Rüşd, din ve felse-

fenin uyumluluğuna ilişkin görüşleriyle, din ve akıl arasındaki tamamlayıcılığın kabul edilmesi-nin yanı sıra, dinin felsefi analizi ve dinî gerçeklerin mantıksal olarak ortaya konulması için Batı felsefesinde kalıcı bir temel attı. Bu nedenle ona bazen “özgür düşüncenin babası” ve “rasyonalizmin babası”⁹ ünvanları verilir. Felsefesi, Rönesans entelektüel hareketin de zeminini hazırladı. Ayrıca, İbn Rüşd’ün çalışmalarından etkilenenler arasında Yahudi filozof ve yazar Musa bin Meymûn da yer aldı. İbn Rüşd’ün yorumları olmadan Aristoteles’in kitaplarını okumamaya gayret edecek kadar saygılıydı.

İbn Rüşd, Allah ve âlem ilişkisini sadece Allah açısından değil, aynı zamanda âlemdaki varlıklar açısından da değerlendirerek bizlere kıymetli bir çalışma sunmuştur. Yalnızca ilahi bakış açısıyla değil, akıl ve felsefe yoluyla da hem entelektüelleri hem de retorik sözlerle yetinen toplulukları Allah’ın varlığına ikna edecek deliller sunmuş ve İslam felsefesine büyük katkı sağlamıştır. Umulur ki Kurtuba’ya yolu düşenler onun izlerine rastladığında ona dua etsin ve onun çalışmalarının izlerini yakalasın.

dipnotlar

- 1 *Atina Okulu*, Vatikan’da İmza Salonu’nda (Stanza Della Segnatura) bulunan bir fresktir. Sanzio, bu esere başladığında fresk deneyimi yoktu. Yapıtında filozof, astronom, tarihçi ve matematikçileri bir araya toplamıştır. İbn Rüşd, ön tarafta soldaki grupta ileri doğru uzanmış, başında sarık olan figürdür.
- 2 Victor Hugo, *Notre Dame’ın Kamburu* adlı eserinde bilimle hukukun kaynakları konusunda İbn Rüşd referansını verir. Ayrıca James Joyce, *Ulysses* adlı eserinde İbn Rüşd’ü anarken, Umberto Eco, *Gülün Adı* romanında İbn Rüşd’ün Aristo’ya yaptığı yorumları referans gösterir.
- 3 İskandar A. Z., *İbn Rushd (Averroes)*, Encyclopedia of the History of the Science, Technology, and Medicine in NonWestern Cultures, 2008.
- 4 Murabıtlar; Orta Çağ’da bugünkü İspanya ve Fas topraklarında, oldukça önemli bir siyasi güç olarak ortaya çıkmış Berberi hanedanı ve devletidir.
- 5 Hillier H. C., *İbn Rushd (Averroes, 1126 – 1198)*, Internet Encyclopedia of Philosophy- A Peer-Reviewed Academic Resource (<https://iep.utm.edu/ibn-rushd-averroes/>), 2021.
- 6 Muhammed Suresi 24. ayet, Nisâ Suresi 82. ayet ve Yunus Suresi 16. ayet örnek olabilir.
- 7 Adamson P., *Philosophy In The Islamic World: A History Of Philosophy Without Any Gaps*, Oxford, 2016.
- 8 Fakhry M., *Averroes (Ibn Rushd): His life, Works and Influence*, Oxford, 2001.
- 9 Gill J., *Andalucia: A cultural history*, Oxford University Press, 2009.

ASLI GÖKÇE KAYA

İsviçre – Lozan

İLK TARİH FİLOZOFU: İBN HALDUN

HAVVA YAMAN

1 4. yüzyılda yaşamış bir Müslüman düşünür olarak bilinen İbn Haldun'un soyu, peygamber duası almış Yemenli kabile reisi Vâil bin Hucr'a dayanır. Vâil bin Hucr'un torunlarından, İbn Haldun'un dedesi Hâlid bin Osman bin Hânî, bu ailenin Endülüs'e yerleşen ilk üyesidir. Önce Carmona'da, ardından Sevilla'da yaşayan Haldunoğulları'na Endülüs halkı, "Beni Haldun" adını vererek Hâlid bin Osman'a duydukları saygıyı ifade eder. Haldunoğulları, Endülüs'te yaşadıkları müddetçe saygın bir aile olmuş, siyasette de önemli görevler almışlardır.

İbn Haldun, 27 Mayıs 1332'de Tunus'ta doğar, hayatının ilk yirmi yılını Tunus'ta geçirir. Bu sırada başta babası olmak üzere önemli şahsiyetlerden ilim öğrenir, aynı zamanda hafız olur. Daha küçük yaşta aldığı eğitimlerle, yaşına göre ileri düzeyde fikirleriyle çevresini hatta sultanları etkiler. İbn Haldun'un benliğini erken yaşta etkileyen önemli olaylardan biri, 1348'de yaşanan veba salgınıdır. Bu salgın, dünyanın birçok yerine yayılır. İbn Haldun'un yakın çevresinden de kayıplara neden olur. Başta annesi, babası ve hocaları olmak üzere önemli yakınlarını vebadan kaybeder.

Bu süreçte ilmî eğitimini tamamlamak için medresede gerekli imkânı bulamaz. Hatta daha sonra İbn Haldun'u âlim olarak tanımak istemeyen bazı ulema çevreleri oluşur. Ancak buna rağmen ondan ders alan birçok âlimin olduğu da söylenir. İlmî tahsilini tamamlayamamış olması aslında bir eksiklik olarak görülemez çünkü İbn Haldun'un bir yandan geleneksel, diğer yandan oldukça özgün olan fikirlerinin temelinde kendi çabasıyla öğrenim görmesi yatar. Ayrıca veba salgının, onun tarihle ilgili düşüncelerinin oluşumuna önemli bir katkı sağladığı da bilinir.

Tunus'ta geçirdiği yirmi seneden sonra siyasi hayatı tam manasıyla başlar ve çeşitli görevleri yerine getirmek üzere Cezayir, Fas ve Endülüs'te bulunur.

1332 yılında Fas'taki hâkimlik görevinden ayrılan Haldun, Endülüs topraklarına gitme kararı alır ve burada vezir Lisânüddin İbnü'l Hatîb'le dostluğu sebebiyle kısa sürede saygı görür. Hatta namı Granada'nın Nasrî Sultanı'na kadar ulaşır ve ona sarayda vazife alması için teklifte bulunur. Sarayda göreve başladıktan sonra siyasi öngörleriyle Endülüs'te de önemli başarılarla imza atar. Sorumlulukları ara-

sında Sevilla'da Kral Pedro'yla siyasi konularda müzakerelerde bulunmak da vardır. Bu görevde gösterdiği üstün başarıyla herkesi etkiler, Kral ona Sevilla'da kalıp kendisi için çalışması şartıyla ailesinin Endülüs'te sahip olduğu mal varlığını teklif eder, ancak İbn Haldun bu teklifi kabul etmez. Bir dönem ailesiyle birlikte Granada'da yaşadktan sonra İbnü'l Hatîb ile yaşadığı anlaşmazlıklardan dolayı Granada'dan ayrılma kararı alır. Önce Cezayir'e gider bir müddet sonra da tekrar Tunus'a döner. İbn Haldun, Endülüs'te kaldığı sürede çöken küçük devletlere ve aralarındaki rekabete yakinen tanık olur.

Dünyanın çeşitli yerlerinde önemli görevler üstlenir, pek çok sultanın takdirini kazanır, hayatının son yıllarını Mısır'da geçirir ve 1406'da burada vefat eder. İbn Haldun'un Endülüs'te kaldığı sürede edindiği siyasi ve toplumsal tecrübeler, onun daha sonra kaleme aldığı *Mukaddime* ve *Kitab'ul İber* adlı eserlerindeki fikirlerin ortaya çıkmasına sebep olur.

İbn Haldun'un kıymetli eserlerinin başında adını sıkça duyduğumuz ve ona "sosyolojinin kurucusu" ünvanını getiren

Mukaddime'si gelir. *Mukaddime*, yedi ciltten oluşan *Kitab'ul İber*'in birinci cildi yani ön sözü veya girişi olarak kabul edilir. *Mukaddime*'yi Türkçeye ilk çeviren kişinin, İbn Haldun'un düşüncelerinden fazlasıyla etkilenmiş bir Osmanlı şeyhülislamı olan Pîrîzâde Mehmed Sâhib Efendi olduğu bilinir. İlk beş bölümünü 18. yüzyılda Türkçeye çevirdikten sonra Hakk'ın rahmetine kavuşur. Yarıda kalan çalışmayı Ahmed Cevdet Paşa 19. yüzyılın ortalarında tamamlar. Bu çok değerli eser, tümüyle dünya tarihi, tarih felsefesi, din ve sosyoloji odaklıdır. Bunların yanı sıra İbn Haldun, eserinde tarihe konu olan olayları en ince ayrıntısına kadar incelemesi ve birçok faktörü göz önünde bulundurarak toplumsal yapıları ve yaşamı ele alması sebebiyle dünyanın ilk tarih filozofu olarak kabul edilir. Aynı zamanda Endülüs'ün tarih yazımına da öncülük etmiştir. Öyle ki Endülüs tarihini anlatan birçok kitapta İbn Haldun'un aktarımları dikkate alınır ve ona atıfta bulunulur.

Bu olağanüstü tarih anlayışıyla ortaya koyduğu "Umran İlmi"ni de *Mukaddime*'sinde açıklar. Umran, insanoğlunun bir topluluk içinde birlikte yaşamasını ve

böylelikle kurdukları medeniyeti ele alır, aynı zamanda toplulukların gelişim ve değişimlerini incelemek için kurumsallaştırılır. İbn Haldun'a göre umranın evriminde iki temel safha bulunur. İlk aşama "bedevî safha" olarak adlandırılırken, sonraki aşama "hadarî safha" olarak bilinir. Bütün topluluklar, bu iki safhayı geçmek durumundadır. Haldun, birden fazla umranın bulunduğunu savunur. Bu umranları birbirinden ayıran faktör, zaman içindeki gelişimleridir. Dolayısıyla, bir umranla ilgili evrensel bir genelleme yapabilmek için öncelikle o toplumun var oluş yaşına bakmak gerekir. İbn Haldun'un bu perspektifi, toplumların tarihsel ve kültürel bağlamda çeşitlilik gösteren evrimini anlamak için zamanın önemine vurgu yapar. Ona göre umranın, yani toplumun muhafaza edilmesi fıkıh ile mümkündür. Fıkıhın amacı ise canı, beslenmeyi, aileyi, özgürce düşünmeyi ve dini güvence altına almaktır. İbn Haldun'un sıkça kullandığı diğer bir önemli kavram "asabiyet"tir. Asabiyet kelimesi, günümüzde sıkça kullanılan "asabiyet" teriminin ötesinde bir anlam taşır ve genellikle tartışmalara neden olur. İbn Haldun, umranın yani toplumların bedâvetten¹ hadariyete²

olan evrimini açıklarken bu kavramı sıkça kullanır. Asabiyet, bir toplumdaki dayanışmayı temsil etmenin ötesinde, toplumu bir arada tutan temel unsur olarak da değerlendirilebilir çünkü asabiyet, azim ve ilerleme arzusunu güçlendirir. Haldun'a göre, bir devlet ancak asabiyetle kurulabilir. Dolayısıyla asabiyetin, bir toplumun ruhunu temsil ettiği de söylenebilir.

Mukaddime, 14. yüzyılda sosyolojinin temel kavramlarını içeren ve medeniyet kavramına "İslam Medeniyeti" nezdinde de açıklık getiren olağanüstü bir eserdir. Batı bilim ve tekniği tanımazken Müslüman filozoflar bilimin omurgasını oluşturan buluşlar ortaya koydular. İbn Haldun'un çizdiği yol haritası, günümüzde birçok alanda bize yol gösteren ve güncelliğini kaybetmeyen bir rehberdir. Öyle ki Haldun'un eserleri yüzyıllar sonra Batılı bilim insanları tarafından keşfedilmiş ve hayretler içerisinde incelenmiştir.

dipnotlar

1 Göçebelik.

2 Yerleşiklik.

HAVVA YAMAN

Almanya – Minden

VAR MISIN YOK OLMAYA?

MÜNİRE ESLEM BOZKURT

*Bir Kitabullah-ı a'zamdır serâser kâinat
Hangi harfi yoklasan mânâsı hep Allah (cc) çıkar¹*

amur neden kirlidir?

Münferit olarak bir Müs-

lûmanın abdest almasına illet olabilen su ve toprağın karışımı nezdimizde neden kir eder? Mesele bu sorunun cevabını bulmaktan çok çamurun ardında gizlenen illetleri görebilmektir. Edep ise çamurdaki toprağı ve suyu görebilenlerin gözlerine bakmak, görülemeyen her neyse, görenin gözünde görmeye çalışmaktır.

Takriben 711-1492 yılları arasında günümüz İspanyası'nın güneyinde ve İtalya'nın Sicilya Adası'nda köklü bir Müslüman kültürü gelişmiş, İslam bilimi ve felsefesi, Kurtuba, İşbiliye ve Gırnata gibi şehirlerde zirveye ulaşmıştır. Bize düşense, bu topraklarda yetişmiş, sayısız değerli eser vermiş, bizimle aynı çamura baksa da işin özündeki suyu ve toprağı görebilen âlimlerin gözle-riyle bakmak, en azından onların gördüklerine aşına olmaktadır. Sorumluluk odur ki, önce haki-

kat yolundaki izleri takip edip ardından da bizden sonra yürü-yecek olanlara istikamet üzere iz bırakmaya niyetlenmek, her an kendini ölçüye vurup niyet tazelemek. İbn Arabî'nin Fahreddin er-Razî'ye gönderdiği söylenen mektubun sonunda da yazdığı gibi: "Bu [mektubun] meselenin tamamıdır. Allah yeterli dosttur."²

Muhyiddin İbn Arabî 17 Ramazan 560 (28 Temmuz 1165) tarihinde Endülüs'ün güneydoğusunda-ki Tudmîr bölgesinin başşehri Mürsiye'de doğar. Sekiz yaşında İşbiliye'de İbn Beşkuval, Ebu Muhammed gibi âlimlerin talebesi olarak başlayan ilim tahsili, yirmili yaşlarından itibaren tasavvuf yolculuğuyla bereketlenir ve 638/1240'da Şam'da vefat ettiği güne kadar devam eder.

Akl-ı selim, kalb-i selim ve *zevk-i selim*'in kendine yer bulamadığı, idrak ve şuurun önce *anda* bulunup sonra *ötesine* ulaşmadığı hiçbir algı sağlam bir zemine oturamaz. İnsanın marazları, zaaf-

ları, pişmanlıkları, yakınlıkları ve kişiye göre değişen bilfiil kırılma noktalarınca değişikliğe uğrayan bir hakikat algısı vardır. Baharlar hep çok kısadır mesela, gençliği-miz her zaman haddinden çabuk biter. Tadını çıkarmayı bırakın, farkına dahi varamadan geçip gider. Varla yok arası, *varamadan* yok olur. Bazı sözler de böyledir. Daha doğrusu, biz mevzubahis sözü idrakimize konu edecek kadar hızlı, dikkatli ve rikkatli olamadığımız için ya varlığından hiç haberdar olamayız yahut biz yakalayamadan yok oldu zan-nederiz. Varlığı kendi idrakinden ibaret zannedecek kibre sahip tek mahlukat insanoğludur. Buradan yola çıkarak "Söz uçar, yazı kalır." der, üstelik kendi söylediği bu sözü çok yanlış anlar; uçan sözlerin yok olacağını düşünüp biçare varını yoğunlu kayıta altına almaya çalışır, yazılı olan her şeye daha fazla itimat eder, olmayanı da yok sayar.

İbn Arabî, *Harflerin İlmi*'nde yazılı, sözlü ve zihinsel harflerden bahseder: *rakamiyye, lafziyye ve müstahzara*. *Müstahzara* kavramıyla, insanın zihninde, vehminde, hayalinde tahayyül ve tasavvur edebildiği bütün harfler kastedilir. "Söz uçar yazı kalır." sözünü yanlış anlayanların tam aksine, İbn Arabî sözlü ve zihinsel harflerin ebediyetinden bahseder. Zira yazılı harflerin özelliği, salt harf oluşlarından öte, şekillerinden ve şeklin ruhuyla birlikte meydana gelen terkipten ötürüdür. Her şekli bir ruh idare eder, şekil ölürse harf silinerek yok olur, ruh diğer ruhlarla birlikte berzah âlemine intikal eder. Dolayısıyla yazılı harfler şekil değişikliğine uğrayabilirler, zira değişikliği ve yok oluşu kabul eden bir yerde bulunurlar. Sözlü ve zihinsel harfler böyle değildir. Onlar, değişikliği ve yok oluşu kabul etmeyen bir yerde bulunurlar.

Sözlü harfler havada teşekkül eder, ruhlarıysa o sözlü şekillerde *kıyamdadır*. İşlevlerini yerine getirdikten sonra da hava, bu harflerin şeklini kendi içinde muhafazaya devam eder. **Dolayısıyla hava, feza ve gök bütünüyle âlemin sözleriyle doludur.** - "*Keşf*" sahibi kimseler onları her daim görebilirler. - Onlar artık Rablerini tesbih ederek yükselir, zamanı gelince işlevlerini sonraki ümmetlere aktarır ve onlarla birleşirler. - Belki de insanlığın zaman ve mekândan münezze olup sebebi fıtrata bağlanan, bilfiil meselelerin nazarında ortaya çıkan öz terkipleri, mütemadiyen akışta olan ve önceki ümmetlerden sonrakilere iltihak eden sözlerle ilgilidir. - Nitekim "Güzel sözler O'na yükselir." (Fâtır, 35:10) "Söz uçar yazı kalır" deyiminden kasıt özünde bu olmalıdır. Zira uçan ebediyete yükselirken kalan geçiciliğe mahkûm olur.

Zihinsel harfler ise şekilleriyle berzah âleminde var olmaları ha-

sebiyle bakidirler ve sözlü harflerden daha kuvvetli bir etkiye sahiptirler. Bu etki İbn Arabî'ye göre *himmet* ve *sıdk* ile meydana gelen bir etki yahut fiildir, yani himmet/sıdk bu harflerin ruhudur. Kişinin bu konuda bir bilgisi yoksa, etkisinden de haberdar olmayabilir. Fakat harf etkisini kişinin malumatına göre kazanıp kaybetmez. Nitekim bir saliseliğine dahi bu etkiden nasiplenene kimse, onu her daim arayacak ve tekrarlamak isteyecektir. Muhabbet ehlinin virdi ve zikri budur.

Bu düzlemde varlık yahut yokluk nedir? Bizim algımızca yok saydığımız şey aslında ebedî ve bakî ise - daha doğrusu *ya Bakî entel Bakî*; O'nu tesbih ederek yükselip yine O'nun ebediyetiyle irtibatla bulunarak var olmayı sürdürüyorsa... O hâlde amaç *var olmak için önce yok olmak* değil midir? Sadece olmaya, hatta her zaman ve her yerde her şeyin "en"i olmaya odaklandığımız ve bu oluşla kendimizi "bir

şey” zannettiğimiz şu dünya, şu zaman ve mekânda varlığın doğması için ilk adım ya yokluksa? Ya olmak için aslında olmamak gerekiyorsa?

Ariflerin Satrancı’nda da yolculuk **adem**, yani yokluk ile başlar. *Ariflerin Satrancı*, beşerin kemâlat yolculuğunu sembolize eden bir oyundur. Satranç tahtası 101 kare, bilfiil ok ve kancalardan oluşur. Tahtanın üzerinde görülen oklar terakkîye (yükselmeye) ve terakkî sebeplerine işaret eder. Terakkî etmekte olan kişinin uğramış olduğu makamlara “**dereceler**” denir. Satranç tahtasının üzerinde görülen kancalar ise sukûta (düşmeye) ve sukût sebeplerine işaret eder. Sukût etmekte olanın düşerken uğramış olduğu makamlara da “**dereke-ler**” denir. Örneğin, *Kötü Sohbet* kişiyi *Cehalete*, *Riyâ*, *Kine*; *Gurur*, *Mihnete*; *Şeytan* ise *Arzuya* düşürür. Terakkî etmekte olan ise, örneğin *Mecâzî Aşk* yoluyla *Hakikî Aşka*, *İlim* yoluyla da *Muhammedî Mülke* yükselir. Ve sâlik, yoluna 1 numaralı karede bulunan **adem**/yokluk’tan başlar...

Yokluk dört kısımla tanımlanır: Zatından dolayı vacip, zatından dolayı imkânsız, zatından dolayı mümkün, bir arızdan dolayı vacip veya imkânsız yokluk. Zatından dolayı vacip olan yokluk aklen ve naklen Allah-u Teâlâ dışındaki şeylere vacip olan yokluktur. Zatından dolayı imkânsız olan yokluk Allah-u Teâlâ’nın varlığına aykırı olan yokluktur.

Zatından dolayı mümkün olan yokluk, varlığı mümkün olan bütün varlıkların yokluğudur, süregelen zaman içinde ve bizim varlığımızdan önceki yokluktur. Arızdan dolayı vacip ve imkânsız yokluk ise sonradan ortaya çıkan, zatî olmayan yokluktur; Ebu Bekir es-Sıddık’ın (r.a) küfrünün yahut Ebu Cehil’in imanının yokluğu gibi. *Varlık (vücûd)* da aynı şekilde dört kısımla tasvir edilir: Zatından dolayı vacip, zatından dolayı imkânsız, zatından dolayı mümkün, bir arızdan dolayı vacip veya imkânsız. Varlığın kısımları da yokluğun kısımlarına mütekebbiliyetle anlaşılabilir.

Varlığın (*vücûd*) mertebeleriye sâlikin yolculuktaki terakkisine göre ulaştığı makamlarla anlatılmıştır. Bunlar *Mülk (Nâsût)*, *Melekût (Lâhût)* ve *Ceberût (Rahamût)* makamlarıdır ki yansımalarını Hadis-i Şerif’le sabitlenmiş *İslam*, *İman* ve *İhsan* rükünlerinde bulurlar. Nâsût maddeyi kavramaktan ibarettir ki merci Mülktür. Lâhût manaların sırrından ibarettir, merci Meleküttür. Rahamût ise lütuf ve rahmetin O’nun celali ve cemaliyle her şeye sirayet etmesinden ibarettir. *Ceberût* alemi Allah-u Teâlâ’nın azametinden dolayı yaratılışa (*tekvîn alemine*) dâhil olmayan-dır. Tekvîn alemine girmiş ve aslına yakın duran kimse kendi hakkında *Melekût* iken, aslından ayrılan ve perdelenen kimse ise *Mülk* aleminde kalmıştır: “Kim kevnde kalırsa bu, onun hakkın-

da Mülk olur. Kim Ceberût’tan taşan nuru görecekt noktaya kadar ilerler de onu kesif ve nuranî olarak görür ve latiflikte onu aslına katmazsa onun hakkında bu Melekût diye isimlendirilir. Kim de gördüğü nuru aslına katar ve kesif olanla latif olan arasında bir fark görmezse onun hakkında bu Ceberût diye isimlendirilir.”⁴

Mevzubahis makamların arasında hareket mümkünse eğer ve varlık mertebelerini *kadîm* ve *hâdis* olmak üzere iki gruba ayıran bir başka tasvirde yedinci mertebeyi oluşturan *insanın* Esfel-i Safilin’den Eşref-i Mahlukat’a yükselme yahut tam tersi istikamette düşme istidadı da göz önünde bulundurulursa, o hâlde bu makamlar ve aslında idrakimize konu olan ve olmayan bütün âlemler birbiriyle irtibat-ta demektir. İşin aslında cümle âlem tek bir dengeyi oluşturan birçok mikro dengede var olagelmış ve yaratılışın her an tekrar ve kesintisizce vuku bulması hasebiyle akıştadır. Nitekim akışta olmayan her şey çürür. İnsanın vazifesi de bu akışa ayak uydur-maktır. Abdulganî en-Nablusî’ye göre “Salikin en önemli görevi *vücûdun* anlamını tam olarak idrak etmektir.” Bu noktada Türkçe’de varlık kelimesiyle karşılanan *vücûd* mefhumunun *v-c-d* kökünden gelip *bulmak*, *bilmek* anlamlarını karşıladığından, Tanrı-âlem ve insan ilişkilerini açık-layan *Vahdet-i Vücûd* teriminden, İbn Arabî’nin en ulvi makamlara

ulaşanlara atıf yaparken kullandığı *ehl-i keşf ve'l vücud* tabirinden ve fakirin haberdar olmadığı birçok meseleden bahsedilebilir. Fakat Nablusî, bu idrakin salt bilgiyle değil, ancak *-Ariflerin Satarancı'nın* da 85. basamağı olan *fenâ makamına* bizzat ulaşmakla mümkün olacağını söyler.

İbn Arabî *Harflerin İlmi* kapsamında nefesin boğazdaki çeşitli noktalara, yani mahreçlere temas etmesiyle harflerin meydana gelmesinden de bahseder. Bu durum, ona göre varlık mertebelerinin âdeta bir resmi gibidir. İnsanın nefesinin boğazında belirli mahreçlerde sınırlanmasıyla harfler meydana gelir. Dolayısıyla esas olan nefestir, mahreçler ise yalnızca görelî yani nefese tabî olarak vardır. *Mutlak Varlık* da bu duruma teşbihle kavranabilir. Zira esas ve baki olan *Mutlak Varlık* iken, meydana getirdiği âlem de görelî, sınırlı, O'nun sonsuz iradesiyle belirli mertebelerde “kün” demesiyle vardır. Bu durum *Vahdet-i Vücûd* öğretisinin bir izahını daha getirir: Nefesin mahreçler arasındaki ortak nokta olması gibi varlık da mevcutlar arasındaki “ortak nokta”dır.

İbn Arabî bu ortak noktayı *a'yan-ı sabite* olarak adlandırır. *A'yan-ı sabite* yani mümkün varlıkların, zorunlu ve mutlak varlık olan Allah-u Teâlâ'nın ilminde sabit hakikatleri.

*Biz söylenmemiş yüce harfler idik
Yüceler yücesine ilişmiş hâlde*

*Orada ben sen, biz sen, sen o idin
Her şey O'ndadır; artık erene sor*⁵

İbn Arabî'nin “Biz söylenmemiş harflerdik” derken kastettiği şey *a'yan-ı sabite*'dir. Yaradılışımızdan önceki hâlimizi ilahî bilgide mevcut bir hakikat olarak görür ve bu sabit hakikatlerimizi harflerle bir teşbihte buluşturur. Söylenmemiştik zira henüz yaratılmamıştık. Fakat Rezaizade Mahmud Ekrem'in de dediği gibi *hangi harfi yoklasak her daim Allah c.c çıkacaktır* zira O'nun bilgisinde ezeli harfler olarak mevcuttuk, mevcuduz ve mevcut olacağız.

İbn Arabî, Fahreddin er-Razî'ye gönderdiği mektupta mevcudun iki yönünden bahseder. “Biri kendi sebebine dönüktür. Diğeri de mucidine (kendisini var edene) bakar. Var eden de Allah Teâlâ'dır. Fakat bütün insanlar kendi sebeplerinin yönüne bakarlar.”⁶ Hikmet erbabı olanları, filozofları ve akıl meydanında dolaşanları bu zümreye dâhil eder. Ancak peygamberler, velîler, melekler ve muhakkiklerî istisnai görür. Demek ki akıl meydanını reddetmek değil, onu fet-hedip ötesine geçmek lazımdır. Zira aklın mahiyeti ve öneminin bir veçhi de *Fütûhatu'l-Mekkiye* adlı eserinde düşüncelerin, beşinci olmayan dört kısımdan oluştuğunu savunduğunda ortaya çıkar: Rabbânî düşünce, melekî düşünce, nefsî düşünce ve şeytanî düşünce.⁷ “Akıllı insan, kalbine gelen düşüncelerin

hangisinin Allah'tan, hangisinin nefsinden veya melek ya da şeytan güruhundan geldiğini ayırt edebilen kişidir.”⁸

Sadece düşünce değil, rüya da böyledir. Zira bizim rüya diye adlandırdığımız hadise de bir düşünce, müşahade, idrak formudur. İbn Arabî kişinin “uykuda idrak ettiği” tahayyülünün “uyanırken duyulardan zapt ettiği şeyler” olduğunu savunur. Bazısı buna sezgiyi de dâhil eder. Arthur Conan Doyle, sezginin, bilincin yetişemediği hızda algılanan bilgi olduğunu söyler.⁹ Dolayısıyla sezgi de bir bilgi çeşididir. Bizler yalnızca bilinçli bir şekilde sebebini, neşet ettiği mahalli adlandıramadığımız için onların ayırdına varamayız. İbn Arabî'ye göre rüya da buna benzer bir konumdadır. Mesele rüyanın da düşünce gibi Rabbânî, nefsanî yahut şeytanî olduğu sorusuna hem *aklederek* hem *kalbederek* cevap getirmektir.

Hz. Ali (k.v.)'ye ithaf edilen “İnsanlar uykudadır, öldüklerinde uyanırlar.” sözünden yola çıkarak ârifler, müşahade ettiğimiz cümle âlemin de tabir edilmesi gereken bir rüya olduğunu söylerler. İnsanın gerçeklik zannettiği rüyadan uyanması ölümle gerçekleşebilir, nitekim “ölmeden önce ölmek” diye bahsedilen marifet tam olarak budur: Ölmek, yani uyuduğunun farkına varmak, uyanmaktır. Ekrem Demirli'nin sözleriyle: “Öyleyse bilgi veya marifet, bir teyakkuz hâlidir.”^{10 11}

Teyakkuz hâlinin zıddı ise şüphesiz gaflettir.

Âlem *işaret* demektir ve işaretin bir rüya misali tabir edilmesi lazımdır – ki bu noktada metnimizin başına dönmemiz, baş ile sonu birleştirmemiz icap edecektir: Tabir etmek ancak *akl-ı selim*, *kalb-i selim* ve *zevk-i selim* ile hakıyla olabilecektir. Yorumlama eylemi şuur ve niyet-i halisle, dikkat ve rikkatli bir biçimde gerçekleşmelidir. Zira unutmalıdır ki; âlemde işareti bulunmayan bir tabir hakkında kişi konuştuğu anda hüküm verilir. Âlemde işareti bulunmayan kastımız İbn Arabî'nin “söylenmemiş harfler” olarak nitelendirdiği, ilahi bilgide mevcudiyeti sabitken henüz söylenmemiş, yani yaratılmamış olan her mevcut, her durum ve bağlamdır. Söylenmemiş olmaları itibarıyla, aslında ilahi bilgiye dâhil olsalar da bizim müşahade edebileceğimiz âlemde olmadıkları için tabirimize açık değildirler. Fakat tabir etmek eylemi mevzubahis meselenin sözler âlemine intikali sebep olduğundan ötürü kişi tabir ettiği anda meseleyle ilgili hüküm verilir. Bu mevzuyu bir kısım ile netleştirmek mümkündür: Hz. Yusuf'a (a.s) zamanında iki şahıs gelir ve rüyalarını anlatır. Hz. Yusuf rüyaları yorumladıktan sonra adamlar “Biz böyle bir rüya görmedik, seni sınadık.” derler. Hz. Yusuf ise “Hakkında konuştuğunuz konuda hüküm verildi.” der.

İster Rahmanî, nefsanî yahut şeytanî rüyaların tabirinde, isterse âleme uyanarak ettiğimiz işaret tabirinde sözün ağırlığı, ehemmiyeti, etkisi ve yukarıda bahsettiğimiz (sözlü ve zihinsel harflerin) *ebediyetini* unutmayarak, dikkat, rikkat ve salih bir niyetle konuşmak -hatta düşünmek- lazımdır. Hiçbir kelimeyi dahi avare ve sorumsuzca sarf etmememiz, bu bağlamda da her daim *uyanık* olmamız elzemdir. Nitekim büyüklerimizimizin “Söyleme yavrum dua niyetine geçer.” demesi bu sırra ermiş olmaları hasebiyledir.

İbn Arabî bu bağlamda *tabir etmek* ile *itibar* mefhumlarının ilişkilerini gözler önüne serer. Türkçe'de *saygınlık* olarak bilinen *itibar* ancak marifet yolunda, uykudan uyanıp (*ölüp*) gördüğü rüyanın farkına vararak onu (*âlemi*) tabir etmekle (*bilmekle*) olacaktır.

Başka bir deyişle, *marifet* ve *itibar* (*yani bilgi*) ancak *yok olmakla* mümkündür. Satrancın ilk basamağı olan yokluktan, *kendi yokluğundan*, *kendinden geçmekle*...

Kendi yokluğundan geçmek tasvirinde *yokluk* mefhumu dahi fazlalık hâline geliyor ki; *yokluk* kelimesi hazfedilebiliyor ve *kendinden geçmek* de diyebiliyoruz. *Fail* (“*kendi*”) ile *yokluk* eş anlamlı oluveriyor -yahut zaten olagelmış de *sen uyandığın için farkına varıyorsun.* - **Yani zaten yoktu ki zatı itibarıyla yok ola-**

biliyor. Kaldı ki kemâli başkasıyla olan hiçbir şey tam anlamıyla var değildir, varlığı *Mutlak Varlığa* bağlıdır. Ancak zatı yokluğunu, aczini kavrayarak, O'na tespih ve yükselmek yoluyla yine *O'nun ebediyetiyle* irtibatla bulunarak; *O'nda yok olarak var olabilir...* – *Şimdi sen söyle: Var mısın, yok musun?* Ya da...

Var mısın yok olmaya?

dipnotlar

- 1 Recaizade Mahmud Ekrem.
- 2 Muhyiddin İbn Arabî, *Muhyiddin İbnü'l Arabî'nin Fahreddin er-Razî'ye Gönderdiği Mektup, İnceleme, Tahkik & Tercüme İbn-i Gundî*, S.51.
- 3 (Müslim, İmân, 1).
- 4 Ariflerin Satrancı, S.28.
- 5 Ekrem Demirli, *İbnü'l Arabî Metafizigi*, S. 162.
- 6 Muhyiddin İbn Arabî, *Muhyiddin İbnü'l Arabî'nin Fahreddin er-Razî'ye Gönderdiği Mektup, İnceleme, Tahkik & Tercüme İbn-i Gundî*, S.48.
- 7 *Fütûhatu'l-Mekkiye*, 2:355.
- 8 *Fütûhatu'l-Mekkiye*, 3:68.
- 10 Arthur Conan Doyle, “Intuitions are not to be ignored, they represent data processed too fast for the conscious mind to comprehend.”
- 11 Ekrem Demirli, *İbnü'l Arabî Metafizigi*, S.340.

MÜNİRE ESLEM BOZKURT

Almanya – Nürnberg

FOTOĞRAF: GÖKÇE ARSLAN

ENDÜLÜS EDEBİYATINDA KADIN ŞAİRLER

CENNET ÇEVİK ÖZDEMİR

*Endülüs'ü şiirsiz, şiiri de Endülüssüz düşünmek
âdeta imkânsız gibidir.¹*

Endülüs Yarımadasının 711 yılında Müslümanlar tarafından fethedilmesiyle birlikte bu topraklarda yeni ve köklü bir medeniyetin inşası başlamıştır. Endülüs din, dil ve etnik çeşitlilik anlamında çok zengin bir coğrafyadır. Bu toprakların bereketi ve Endülüs İslam medeniyetinin etkisi, bilimden sanata pek çok alanda değerli eserlerin ortaya çıkmasına ve dünya tarihinde birçok alanda öncü sayılabilecek önemli şahsiyetlerin yetişmesine vesile olmuştur.

Endülüs Şiirinin Gelişimi

Endülüs'ün siyasi tarihi çeşitli dönemlere ayrılır. Her dönemin edebiyata farklı bir etkisi olmuştur. Müslüman Endülüs'ün tarihi valiler dönemiyle başlar. Bu süreçte

siyasi istikrarın henüz tam sağlanamaması sebebiyle edebiyat alanında da büyük bir gelişme kaydedilememiştir. Doğu'dan Endülüs topraklarına göç eden Şamlı, Yemenli ve Hicazlı şairler, üslup ve eserlerde işlenen konular bakımından Doğu şiirlerinden ilham almışlardır. Endülüs, Araplar ve Berberilere geride bıraktıkları vatanlarını unutturmamış, orada yaşayan halk her alanda eski kültürel miraslarına bağlı kalmıştır. Doğu'yu özleyen Endülüslüler, bu tahassürlerini şiirlerinde hissettirmişlerdir. Örneğin İbnü'r-Rûmî hasretini şu şekilde ifade etmiştir: “Bir vatanım var ki onu satmaya ve benden başkasının ona hâkim olmamasına yemin ettim. Gölgende nimet içinde yaşayan bir kavim gibi ben de gençliğimin

ilk zamanlarını orada yaşadım. Nefis onunla (vatanla) öyle bir bağ kurar ki sanki onun vücududur ve onlar ayrılırsa ölür. Kişiye vatanını sevdiren sebepler orada yaşadıkları gençlik günleridir. Vatanlarını andıklarında vatan onlara (orada geçirdikleri) gençlik günlerini hatırlatır ve orayı özlerler.”²

Bu dönem 11. yüzyıla kadar sürmüş ve İbn Abdîrabbihî, İbn Hânî, İbn Şüheyd ve İbn Darrâc al-Kastalî gibi meşhur isimler bu zamanda yaşamışlardır. Hepsinin ortak özelliği Doğu şiirinden ve Endülüslülerin üslubundan etkilenmiş olmaları, sık sık gazel söylemeleri; şiirlerinde deveyi, çölü ve kızgın kumu hiç görmemiş olmalarına rağmen bolca betimlemeleridir.

Emevîler döneminde edebiyat, sanat ve kültür alanlarında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Kökü Suriye'ye dayanan Emevî Devleti, bütün birikimlerini Endülüs'e taşımış ve Doğu'dan çok sayıda âlimin buraya gelmesini sağlamıştır. İmam Malik'in *el-Muvattâ* isimli eserinin ravilerinden Yahyâ bin Yahyâ el-Leysi bu âlimlerden sadece biridir.

11. yüzyıldan itibaren edebiyatta yeni bir dönem başlamış ve şairler artık dikkatlerini Doğu'ya duyulan özleme değil, Endülüs'ün güzelliklerine ve tabiatına yöneltmişlerdir. Bu süre zarfında şairler, Endülüs'ün şehirleri, yemekleri, doğası ve müziği hakkında yazmışlar aynı zamanda bilimsel ve eğitici konulara da değinmiş ve kendilerine özgü bir üslup geliştirmişlerdir.

Şair İbn Hafâce'nin tabiat hakkında yazdığı aşağıdaki beyitler buna bir örnek teşkil eder:

*Misvak ağacı, çiyli semayı üzerimize
(çadır gibi) çattı;
kadehlerin gök cisimleri ise (etrafımızda)
dönmektedir.*

*Derenin Samanyolu onun (muaz-
zam) gölgeliğiyle sarmalanmıştır.
Çiçekler onun üzerine yıldızlarını
saçmıştır.*

*Etrafındaki dere, âdeta beline
zunnâr dolanmış güzel bir kadın
gibidir.³*

Endülüs Şiirinin Özellikleri

Endülüs şiirini diğer şiirlerden ayıran özelliği yumuşaklığı ve zarafetidir. Medhler (övgü), mersiyeler (ağıt), hicivler (yergi), tasvir, züht ve gazeller Endülüs şiirinin temeli ni oluşturmuştur. Endülüs'te Arap-

ça, Portekizce, İspanyolca, Berberice, Latince, Katalanca ve Fransızca gibi yedi farklı lisanın karışımından "el-Acemiyye" adlı yeni bir dil ortaya çıkmıştır. Bu dilin etkisiyle "Müveşşah" ve "Zecel" adında iki farklı şiir türü ortaya çıkmıştır.

Müveşşah

"Çift süslemeli gerdanlık; omuzdan koltuk altına kadar uzanan ve iki parçadan oluşan süslü kemer"⁴ anlamındaki *vişâh* kelimesinden türeyen *müveşşah* kelimesi, "iki temel sanat unsurunu taşıyan şiir"⁵ manasını taşır. Bu şiir türü, dönüşümlü olarak uzun beyitler ve kısa bentlerden oluşur. Müveşşah şiirin asıl çıkış noktası tartışmalı olsa da Endülüs'te gelişmiştir ve klasik Arap şiirinden farkı, katı aruz

kalıplarının dışına çıkması ve tek tip kafiye düzenine uymamasıdır.

Şair el-A'ma et-Tutli'nin yazdığı aşağıdaki beyitler, müveşşah şiire bir örnektir:

*Sevgilinin tebessümünde inci gibidir
dişleri,
yüzü de dolunay gibi parlak,
Zamana sığmaz ve kaplar gönümü o.⁶*

Zecel

Şiirde yerel lehçenin ve fasih olmayan Arapça kelimelerin kullanılması “Zecel” olarak bilinir. Sözlükte “mübalâğa ile çağırmak, oynamak, şarkı söylemek” anlamlarını taşıyan zecel kelimesi, Osmanlıca lügatte “avaz, ses, savt” demektir ve Arapça dil bilgisi kurallarına uymayan, basit Arapçaya dayanan bir şiir türüdür. Endülüs'te müveşşah şiirleri yayıldıkça, bundan haberi olmayan halk da müveşşaktan etkilenip Zecel şiirini yazıp/besteleyip söylemeye başlamıştır. Kendini zecel yazmaya ve söylemeye adanmış kişiye ise “zeccâl” denmiştir. Zecel, ritmik ve kolay bestelenebilen kafiyelerden oluşan bir türdür. Müveşşahlar önce-leri yalnızca fasih Arapçayla söylenirken, zeceller Arapça, Berberice ve Latince kelimeler içerir. Düğün ve şenlik gibi etkinliklerde zeceller koro hâlinde ve enstrümanlar eşliğinde seslendirilmiştir.

Alman Kaynaklarında Endülüs Edebiyatı

Alman kaynaklarına göre Endülüs şiiri, özgün olması ve çeşitli sosyal sınıflardan gelen şairlerin kalemin- den çıkması nedeniyle dönemin örf ve âdetleri hakkında bilgiler

vermektedir. Endülüs edebiyatı, eğlenceli, romantik ve trajik hikâyelerle dolu bir hazine olarak görülmüştür. Sadece kralın ve saray- ların ihtişamı veya saray bahçe- lerinin güzelliği değil, aynı zamanda aşk hikâyeleri, gazeller, methiyeler ve hicivler de bu edebiyatta yer bulmuştur. Pek çok şiirdeki detaylı betimlemeler, bu döneme ait yapıların yeniden inşa edilmesine olanak sağlamıştır. Şiirler, İspanyol arkeologların kazılarını net bir şekilde tanımlayarak tarihî yapı- ların canlandırılmasında önemli bir rol oynamıştır. Örneğin 20. yüzyılın başında Medinet-ül Zehrâ, şiir- lerdeki tasvirler sayesinde tekrar keşfedilmiştir. Alman kaynakları Endülüs edebiyatının büyüleyici etkisinden, ilham vermesi ve ruhu beslemesinden bahseder. Endülüs edebiyatının Avrupa'ya olan etkisi oldukça fazladır. Alman edebî türü “Fabl”ın çıkış noktası Endülüs edebiyatıdır. Hatta La Fontaine dahi bu bağlamda Endülüs edebiyatın- dan ilham aldığını belirtmiştir.

KADIN ŞAİRLER

Birçok alanda olduğu gibi Endülüs edebiyatının gelişimine de önemli katkılarda bulunan Endülüslü kadın şairler, özellikle geleneksel Arap edebiyatına nazaran Endülüs edebiyatında daha etkin bir rol oynamış, duygu ve düşüncelerini açık bir lisan ve şiir yoluyla ifade etmişlerdir.

Hassâne el-Temîmiyye

Endülüs'ün ilk kadın şairlerinden biri olan Hassâne el-Temîmiyye, şair bir babanın kızı olarak dün- yaya gelmiştir. Eğitiminden sonra edebiyata yönelen el-Temîmiyye,

babasının vefatından sonra zor durumda kalmış ve dönemin emi- rine yardım talebini şu beyitlerle dile getirmiştir:

*Acılar içinde sana geldim, Ebu'l Asî
Kimsesizin sahibi, nimetin yağmur
gibi
Kesildi artık babamın nimetleri
Ey Hakem, nimetlerine muhtacım
şimdi
Sensin insanların önderi
Peşinden sürüklersin bütün milletleri
Hiç korkmam sen bana oldukça hâmî
Sığınırım sana görmem asla sefaleti
Boyun eğmeyen şeref ve izzet sahibi
Eğildi önünde hem Arabî hem Acemî.⁷*

Aişe el-Kurtubiyye

Halifelik döneminde başkent Kurtuba'da yaşayan kadın şairler- den biri de Aişe el-Kurtubiyye'dir. Dönemin en bilgili edebiyatçıları arasında yer alan, sanat ve şiirdeki maharetiyle öne çıkan el-Kurtubiyye'nin en tanınmış beyitlerinden biri, halifenin çocuklarından birine söylediği şu sözlerdir:

*Allah mürüvvetini göstersen
Faziletleri hep devam etsin
Ümitleri hep yeşertsin
Talihi hep rast gitsin
Ata binsin, kılıç çeksin
Sancakları daim yükselsin.⁸*

Vellâde bint Mustekfi Billah

Endülüs'ün en ünlü ve başarılı kadın şairinin Vellâde olduğu söy- lenir. Halife Mustekfi-Billâh'ın kızı olan Vellâde, iyi bir eğitim almıştır. Edebiyatın zenginliğinden bes- lenen Vellâde, birçok edebiyatçı, siyasetçi ve toplumun önde gelen isimlerine ev sahipliği yapmış, edebiyat ve kültürün yaygınlaş-

tırılması ve geliştirilmesi üzerine toplantılar düzenlemiştir. Bu sayede nam salmış, güzelliği dillere destan olurken kendisi de ilginin odağı olmuştur. Şair İbn Zeydün da bu toplantılara katılanlar arasında yer almış ve Vellâde'ye olan muhabbetini şiirle ilan etmesiyle tutuklanmıştır. Vellâde ise ona duyduğu özlemi tarihe geçen şu mısralarla ifade etmiştir:

*Bu ayrılıktan sonra var mı acaba
Aşğın şikâyetini sunacağı bir lahza.
Kışın beni ziyaret ettiğin her anda
Gecelerdim içimdeki ateşin koruyla.
Günler nasıl geçsin ayrılık acısıyla,
Kader korktuğum şeyi getirdi başıma.
Ayrılık bitmiyor geceler aksa da
Sabrın da niyeti yok beni azada.⁹*

Zeynep el-Meriyye

Almeria şehrinde doğan el-Meriyye hem güzelliği hem de asaletiyile dikkat çekmiştir. Yazdığı gazellerin sadece birkaçı bugüne ulaşabilmiştir. Aşağıdaki dizeler bunlardan bir tanesidir:

*Ey yolunda giden yolcu
gel anlatayım sana bulduğumu.
İnsanlar çözedursun bir durumu.
Benimki hepsinin üstünde bir tutku.
Bana yeter rızası ve mutluluğu.
Uğraşırım kazanmak için tutkusunu.¹⁰*

Kasmûne bint İsmail

Yahudi asıllı olan Kasmûne, Gırnata'da dünyaya gelmiştir ve ince ruhunu şiirlerine yansıtmıştır. Evlenmeden önce yalnızlığını ve hüznünü şiirlere dökmüş ve aşağı-

daki mısralarda da görüldüğü gibi hislerini ifade etmiştir:

*Görmekteyim olgunlaşmış bir bahçe
Kimse yeltenmiyor koparmaya bile.
Yazıklar olsun bu kaybolan gençliğe
Yalnızlık kaldı sadece geriye.¹¹*

Endülüs'ün kadın şairleri, yeteneklerini ortaya koyarak şiir alanında iz bırakmışlardır. Toplumla iç içe olup meclisler düzenleyerek edebiyatın gelişimine öncülük yapmışlar ve erkek şairler gibi sanatlarını özgürce icra etmişlerdir. Kaleme aldıkları şiirlerin bir kısmı yardım talebi içerirken diğerleri duyguların ifadesi, övgü ve gazeller olmuştur. Sadece soylu ailelerden gelen kadınlar değil, cariyeler de şiir yazmışlardır. Böylece toplumun her kesiminden şiirler literatürde yerini almıştır.

Kaynakça

- Blanco del Pinal, İ. (2005). Ich pflückte die Rose- Eine Auswahl der schönsten Verse und Gedichte aus der Maurenzeit. Rose Noire Verlag.
Akin, A. (2020). Endülüs Edebiyatı ve Arap Şiirinde Gazel. Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi (4), 94-127.
İshakoğlu, Ö. (2017). Endülüs Arap Edebiyatının Gelişmesinde Kadın Şairlerin Rolü. Nüsha, 17(45), 149-172. <https://doi.org/10.32330/Nusha.358659>.
Harmankaya, M. (2022). Endülüs Medeniyeti ve Batı Avrupa'ya Etkisi. Necmettin Erbakan Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.
Aydın, M. (2006). Müveşşah: <https://islamansiklopedisi.org.tr/muvessah>

dipnotlar

- 1 Özdemir, M. (2021). Endülüs Müslümanları: Kültür ve Medeniyet. TDV Yayınları.
2 Meşe, R. (2022). Endülüs Şiirinde Doğu'ya Özlem. Artuklu Akademisi, 9(1), 23-38. <https://doi.org/10.34247/artukluakademisi.1052501>
3 Ayyıldız, E. (2021). "Endülüslü Şair İbn Hafâce'nin Tabiat Şiirleri". Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

(Çüifd), 21(1), 142-160. <https://doi.org/10.30627/Cuilah.820409>.

4 Aydın, M. (2006). Müveşşah: <https://islamansiklopedisi.org.tr/muvessah>

5 Aydın, M. (2006). Müveşşah: <https://islamansiklopedisi.org.tr/muvessah>

6 Kahyaoğlu, Y. - Mısır, F. Z. (2019). "Genel Hatlarıyla Endülüs Arap Edebiyatı. Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi" 6/12. 67-86. <https://doi.org/10.17050/Kafkasilahiyat.508885>.

7 İshakoğlu, Ö. (2017). Endülüs Arap Edebiyatının Gelişmesinde Kadın Şairlerin Rolü. Nüsha, 17(45), 149-172. <https://doi.org/10.32330/Nusha.358659>.

8 İshakoğlu, Ö. (2017). Endülüs Arap Edebiyatının Gelişmesinde Kadın Şairlerin Rolü. Nüsha, 17(45), 149-172. <https://doi.org/10.32330/Nusha.358659>.

9 İshakoğlu, Ö. (2017). Endülüs Arap Edebiyatının Gelişmesinde Kadın Şairlerin Rolü. Nüsha, 17(45), 149-172. <https://doi.org/10.32330/Nusha.358659>.

10 İshakoğlu, Ö. (2017). Endülüs Arap Edebiyatının Gelişmesinde Kadın Şairlerin Rolü. Nüsha, 17(45), 149-172. <https://doi.org/10.32330/Nusha.358659>.

11 İshakoğlu, Ö. (2017). Endülüs Arap Edebiyatının Gelişmesinde Kadın Şairlerin Rolü. Nüsha, 17(45), 149-172. <https://doi.org/10.32330/Nusha.358659>.

CENNET ÇEVİK
ÖZDEMİR

Almanya – Hamburg

BİR ENDÜLÜS SOHBETİ

MEHMET BOLAT

ark ve Garp kültürlerine vâkıf olmanın olumlu yanı nedir bilir misiniz?

Bu iki coğrafyayı kutuplaştırmak bunalımlı ve son derece can sıkıcı aslında, bunu en iyi ikisi arasında akrobat gibi denge kurmaya çalışan Türk kültürüne mensup kişiler bilir.

Sorumuza dönecek olursak; aslında Şark ve Garp kültürlerine vâkıf olmanın olumlu yanı nedir bilir misiniz? Empati sahibi olmaktır. Çeşitli coğrafyaları ve bununla birlikte kültür ürünlerinin gözlemlenebildiği durumları, örf ve âdetlerin çağrıştırdığı duyguları hissedebilmekten de öteye gidip *anlamaktır* empati.

Aslında Şark ve Garp kültürlerine vâkıf olmanın olumlu yanı getirdiği birikimle, çeşitli

kültürlerden ortak ezgiler çıkarma kabiliyetini, farklılıkları olgunluk penceresinden görme ve eleştirel düşünme becerisini beraberinde getirmesidir.

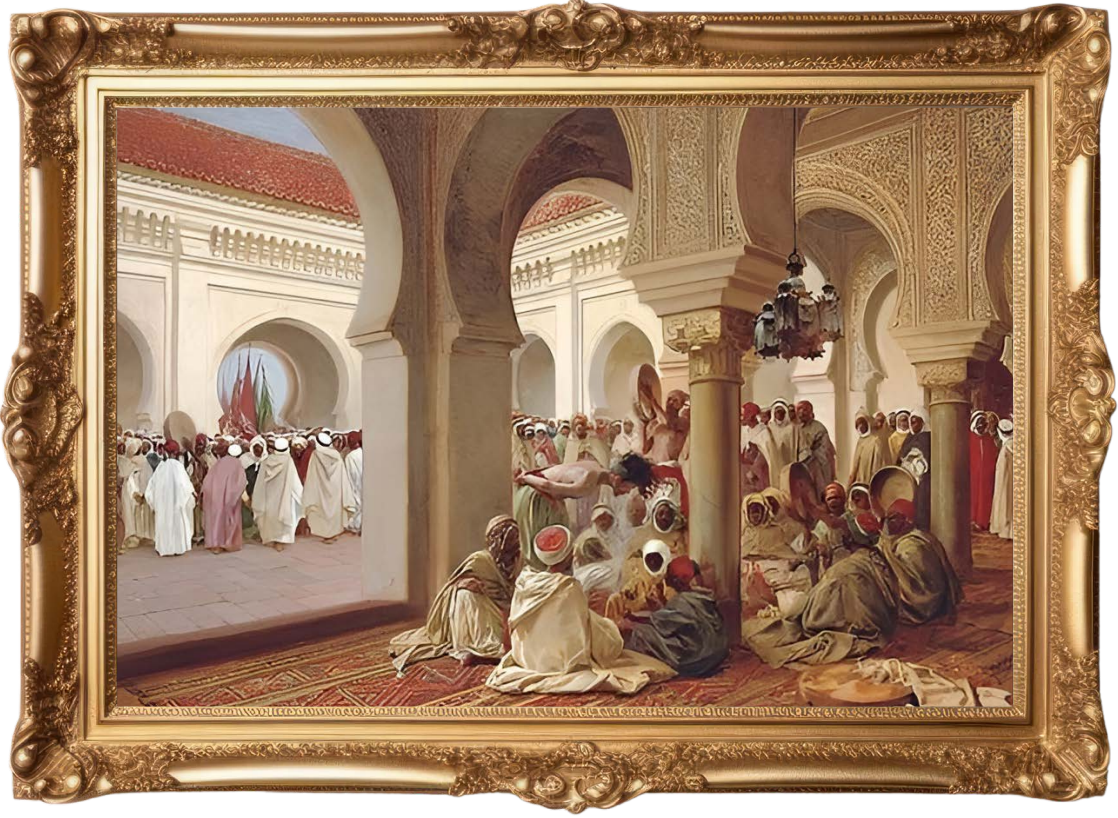
Yani olumlu yanı farklılıkları tespit edebilmek, hissedebilmek ve nihayetinde anlamaktır.

Dil, kültürün en belirgin sembolüdür. Bir kültüre vâkıf olmak şüphesiz dilini de bilmekten geçiyor. Empati misalinde dilin yeri baş köşededir zira insanı insan yapan akıl ve vicdan sahibi olması ve bu özelliklerini dil aracılığıyla yaşamasıdır. Fakat hissetmek, anlamak ve anladığını hissettirmek sadece ortak dille sınırlı değildir. Bu bağlamda “gönül dili” veya “tatlı dil” gerçeğinin de göz ardı edilmemesi lazım.

Çeşitli kültürleri tanımak ve bununla birlikte dil öğrenmek yani çok dilli olmak kişi için büyük kazanımdır çünkü muhatabınızla aranızdaki mesafe sadece bir sohbetle aşılacak kadar kısadır.

Bir adım geriye giderek, birçok dil konuşmak ve çok dilli olmak arasındaki farkı tanımamız lazım. Dili gramer, kelime ve fonoloji ürünü olarak görürsek dil konuşmaktan ileri gitmemiz mümkün değil. Fakat bir dille birlikte o kültürü, sevinme ve hatta kızma biçimlerini, deyimler ve atasözlerini de öğrenirsek çok dilli oluruz.

Mesela ana dil olarak Arapça, Farsça ve (şarka ait sayacak olursak) Türkçe konuşan ve garpte yaşayıp Almanca, Fransızca, Felemenkçe vs. konuşan biri muhtemelen

yukarıda bahsettiğim her iki anlamda çok dillidir. Geniş anlamda empati kurma becerisi bununla birlikte geliyor.

Kültürleri tanımak, dillere temas edebilmenin en etkili yolu seyahattir. Seyahat sırasında kültür keşfini heyecanlı kılan, bahsi geçen ortak ezgileri yakalamak, anlamak ve o kültüre mensup insanlarla kurulan diyalogda bu anlayışı aktarabilmek, kişi için de insanlık için de büyük bir adımdır.

Çok dilli olmanın ve empati becerisinin Endülüs’le bağlantısı uzak görünse de yakınlığını meşhur Endülüs rotasını kalbine kazıyanlar bilir. Bağlantıyı İspanyol arkadaşım Manu’yla olan muhabbetimizle açıklayayım. Bir iş seyahati boyunca arkadaşım ile birlikte

konakladık. İspanyolca pratik yapabilmem için mümkün oldukça İspanyolca konuşuyorduk. Bir gün sohbetimiz sırasında ona İspanyolca bir kelimenin doğru kullanımıyla ilgili bir soru sordum. Sıcakkanlı arkadaşım gülümseyerek anlattı. “Peki” dedim *ojalá*¹ kelimesinin Arapça “inşallah”tan geldiğini biliyor musun?” Şaşırdı. “Evet, Arapçadan alınma. Gündelik hayatta çok yaygındır, Türkçede de çok kullanılır.” Ardından İspanya’daki Arap kültüründen, İspanya’nın fethinden (711-1492), *reconquista*²’dan ve tabii ki Endülüs’ten bahsettik.

Tıpkı Türk kültüründe olduğu gibi, İspanyollar da eyaletlere ve oralarda yaşayan bölge

halkına belirli karakteristik özellikler yüklerler. Manu, Endülüs insanının rahatlığından, gamsızlığından biraz da mistikliğinden bahsetti. Anlatımı boyunca başımı sallamama ve tahayyül edebilmeme biraz şaşırmış gibiydi. Anlattığı insan profili; Arap ve Türk insanına çok benziyordu. Diğer Avrupa ülkeleriyle karşılaştırıldığında İspanyolların sıcakkanlılığı anında hissedilir. Fakat Endülüs’ü bir defa ziyaret etmekle Endülüs uzmanı olamayacağımdan burada devreye yazımın başında bahsettiğim birikim giriyor. Çok dilli olmamız vesilesiyle farklı kültürleri tanımamız, tartmamız ve anlayabilmemiz aslında bize her dünya görüşüne açık olma becerisi kazandırır. Bu açık görüşlü yaklaşımla her

sohbete uyum sağlayabilmemiz yani prensiplerimizden ve değerlerimizden ödün vermeyip muhatabımızla olan farklılıkları tespit edip konuya çeşitli açılardan yaklaşabilmemiz, kısacası empati kurabiliyor olmamız dil ve kültür zenginliğindendir.

Málaga – Gırnata/Granada – Kurtuba/Córdoba – İşbîliye/ Sevilla. Endülüs tabii sadece bu rotadan ibaret değil fakat “Endülüs hissini” (evet Endülüs seyahatim boyunca bu coğrafyanın bana hissettirdiklerini bu tabirle kapsamaya çalışıyorum) yaşamak için ilk adım bu rota olabilir.

Nedir bu his? Bir coğrafyanın insanlar üzerinde bir etki bırakabilmesi, bir şeyler hissettirebilmesi başlı başına felsefi ve antropolojik bir yaklaşımdır, fakat yazımın bu kısmında yoğunlaşmak istediğim durum özellikle “Endülüs hissiyle” ilgili paylaştığım düşüncelerime ortak olan insanların var olmasıdır. Bu durum, hislerin aslında insanların temel ve ortak dili olduğunu göstermez mi?

Sıcakkanlılık, ferahlık, derinlik, hayranlık... Türk, Alman; Müslim, gayrimüslim fark etmeksizin Endülüs’ü bu şekilde tasvir etmeme bugüne kadar karşı çıkan olmadı.

Belki de Endülüs hepimizin ortak mirasıdır...

Tarihçi İlber Ortaylı’nın da dediği gibi “Hiç kuşkusuz Endülüs tarihi de Doğulunun hafızasında yaşar; tarihi okuyup öğrendikçe hafızadaki bu kalıntı daha da derinleşir.”³ Diğer yandan “bizzat İspanyolların içinde bu dönemi arayan, tarihteki olumlu yönüne işaret edenler de gün geçtikçe ortaya çıkmaktadır.”⁴

Seyahatim boyunca bir nebze iftihar, biraz da üzüntü duydum. İslam âleminin Batı ilmine olan etkisi, yol göstericiliği; mimarisi ve estetiğiyle nezaket anlayışını yansıtmaması Müslüman ziyaretçilerin mutlaka kalbine dokunur. Fakat bu saydığım etkilerin ne yazık ki tarihte kalmaya yüz tutmuş olması üzüntümün sebebidir.

Bu insanlık mirasının unutulmuş olmasının sebebi elbet sadece Müslümanların suçu değil. Kurtuba Ulu Camii/Katedrali’ne (*Mezquita-Catedral de Córdoba*) yapmış olduğum ziyaret beni bu düşünceye itti. O ziyaretin

akabinde insanı biraz hayal kırıklığı, biraz da hüznün kaplıyor zira bu tarihi şaheserin bir mescide dair izlerini ancak tarihin tozlu sayfalarında arayabiliriz.

Yine de meysusa yer yok. Memleketler ayrılır, diller oluşur, dağlar kayar, denizler çekilir. Aslolan bu dünyaya herkesin hayranlıkla anacağı izler bırakabilmektir. Önemli olan bu izlerin farkına varabilmek. Önemli olan bu izleri telaffuz edebilmek. Bu izleri keşfetmek ve insanlık tarihine, ortak duygularımıza atılmanın en olumlu başlangıç noktası da Endülüs’tür.

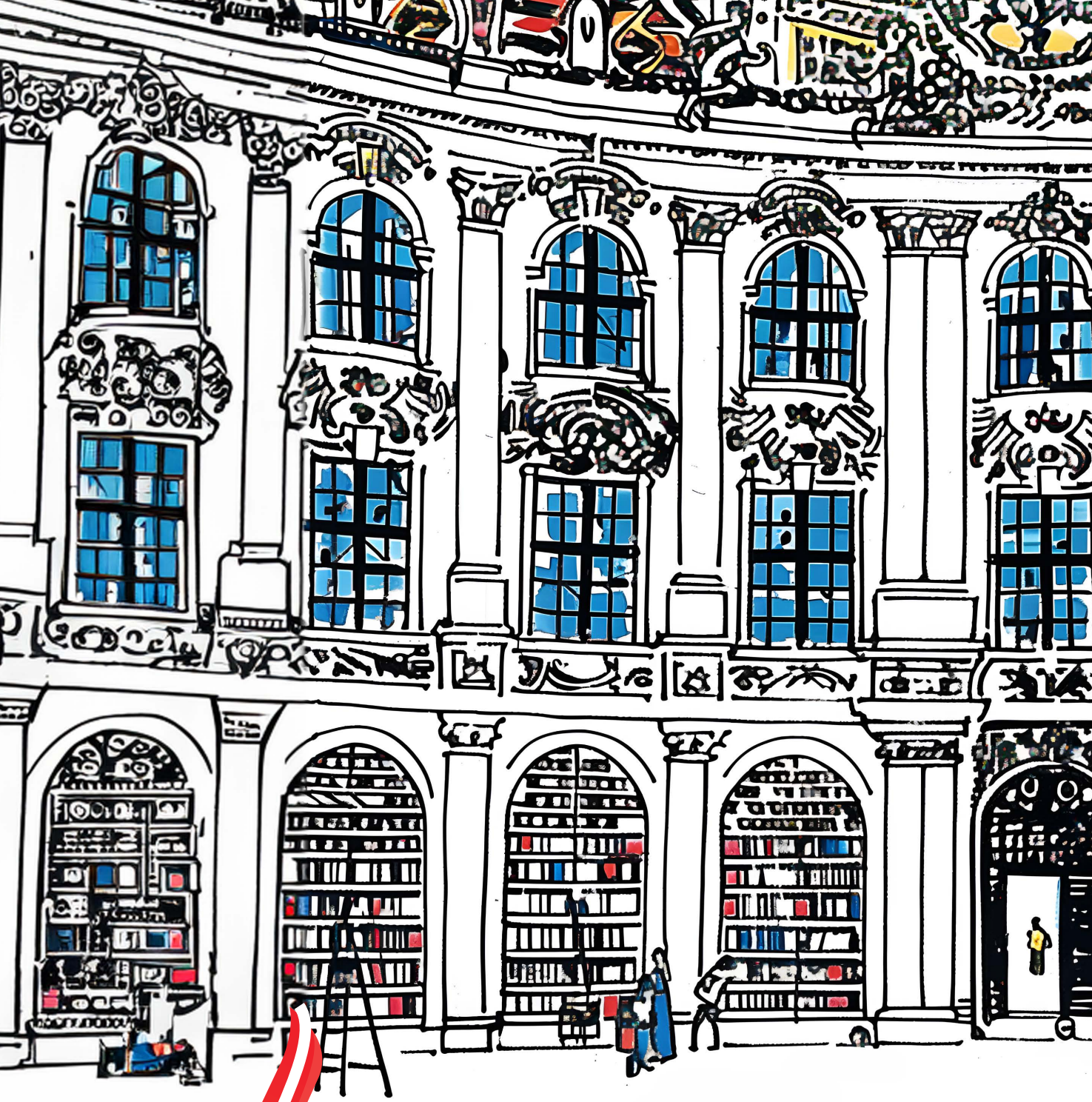

MEHMET BOLAT

Almanya – Krefeld

FOTOĞRAF: GÖKÇE ARSLAN

YIL & JAHRE

60 YILDA KUŞAKTAN KUŞAĞA AVUSTURYA'DA TÜRK DİASPORASI
VON GENERATION ZU GENERATION: 60 JAHRE TÜRKISCHE DIASPORA IN ÖSTERREICH

GÖÇÜN 60. YILINDA
AVUSTURYA'DAKİ TÜRK
EDEBİYATI SÖYLEŞİLERİ

Belkis KILIÇ

1 Mayıs'ta Viyana'da dünyaya geldi. Viyana Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümünde lisansını, İkinci ve Yabancı Dil Almanca Öğretimi Bölümünde yüksek lisansını tamamladı. 2013'ten bu yana çeşitli eğitim kurumlarında Almanca öğretmenliği yapıyor. Viyana'da aylık bir gazetede köşe yazıları yayımlanan Kılıç, çeşitli edebiyat dergilerinde mütercim olarak çalışmalarını sürdürüyor. 2020 yılında YTB Türkçe Ödülleri yarışmasında kitap desteği kategorisinde ödül aldı. *Hücreden Sızan* isimli bir öykü kitabı bulunan yazarın *Teğmen Gustl* başlıklı bir kitap çevirisi vardır.

1. Mesleğiniz nedir? Neden bu mesleğin yanı sıra edebiyat ve Türkçeyle ilgileniyorsunuz?

Pedagog ve Almanca öğretmeniyim. Edebiyatla ilgilenmekten haz alıyorum ve o hazdan uzak kalmak için vaktimin çok büyük bir kısmını edebiyatla hemhâl bir şekilde geçiriyorum. Bu ister okumak ister yazmak, çevirmek veya kavramlar üzerinde düşünmek olsun. Etimoloji beni her zaman etkilemiştir. Birleşik isim tipleri üzerinde kafa yormayı hep çok sevmişimdir. Örneğin Latince derslerinde Latince metinleri Almanca diline çevirirken “kelime ayıklama” işini hep zevkle yapmışımdır. Sanırım çeviri yapma tutkum da tam olarak kelimeleri ayıklamak, üzerinde düşünmek ve bir kelimenin başka bir dilde karşılığını aramanın verdiği hazdan geliyor. Mesleğimin yanı sıra edebiyatla ilgilenmek beni bir bakıma zihnen yorarken dinlendiriyor da. Türkçe en yatkın olduğum dil. Bu sebeple Türkçe üzerinde yazarak, okuyarak, çevirerek düşünerek “çalışmayı” seviyorum.

2. Eserlerinizde göç meselesine yer veriyor musunuz? Yoksa uzak mı kalıyorsunuz? Neden?

Eserlerimde bilinçli bir şekilde göç meselesine yer vermiyorum. Sebebi de bu meselenin hayatımın merkezinde durmamasıdır. Bana göre üzerinde çok yazı-

lan, çizilen, konuşulan bir konunun defalarca ısıtılıp servis edilmesi yorucu olabiliyor zamanla. Yurt dışında doğup büyüyen bizlerin bakıldığında göçle ilgili doğrudan bir teması zaten yok. Bizler yalnızca göçün sonuçları ve etkileri ile çevrilmiş hâldeyiz. Ama göç eden büyüklerimizin veya anne babalarımızın göçe dair anımsadıkları ve hissettiklerini, yollarını ve yoldaşlarını ilk ağızdan kaydetmelerini isterdim. Onlar bunu yapamıyorsa eğer torunları ve çocukları olarak onların hayatlarını ve bizim hayatlarımızı değiştiren o yol hikâyelerini kaydetme görevi elbette bize düşer. Ancak bu gibi kavramların sebepsizce suistimal edilerek içinin boşaltılmasını doğru bulmuyorum. Doğru yerde ve zamanda yine doğru kişilerce işlenmeli.

3. Yurt dışında doğan bir yazar olarak “aidiyet” kavramı sizin için ne ifade ediyor? Dil burada nasıl bir etken?

“Aidiyet” kavramı, aktif olarak üzerinde düşündüğüm bir kavram olmadı hiçbir zaman. Sanırım bunun sebebi de -aynı “göç” kavramında olduğu gibi- çok aşınmış olması olabilir. Sadece bir zamanlar bilinçli bir şekilde bir yerlere, bir şeylere, birilerine ait olmaya çalıştığımı hatırlıyorum. Belki de ait olmak değil de ait hissetmek diye bir şey vardır. Aidiyet bir duygudur, tıpkı sevinç ve hüznün gibi değişebilir, geçebilir, yerini başka bir duyguya verebilir veya şekil değiştirebilir. Dolayısıyla hiçbir zaman kesinkes bir yere veya bir kişiye ait hissedemeyiz. İnsan varlığı da günbegün değişim ve gelişim gösterdiği için olması gereken de bu olabilir. Aidiyet, “Ben buraya ait miyim?” diye düşünmeyi gerektirmeyen, bu düşüncenin aklımızdan geçmesini daha sağlamayan anlarda hissettiğimiz duygudur bana göre. Eğer kendimize bu soruyu sormuyorsak bulunduğumuz an ve yerde, oraya ait *hissediyoruzdur*.

Eskiden dilin aidiyetle çok alakalı olduğunu düşünürdüm. Ama insan, kendi ailesi içerisinde dahi aynı dili konuşmasına rağmen anlaşılamadığını gördüğünde kendini oraya ait hissedemeyebiliyor. Bu, yaşadığımız şehirler için de pekâlâ geçerlidir. Dilini son derece iyi bildiğimiz bir ülkede yaşıyor olmak, kişiyi oranın bir parçası haline getirmez benim nezdimde. İnsanca anlaşılabilir olmak için her zaman dile gerek duymayız. Birine veya bir yere ait *hissediyorsa* kişi kendisini, o toprakta her dilden çiçek açtırabilir.

4. *Avusturya’da yaşamak yazarlığı- nıza bir katkıda bulunuyor mu?*

Doğrudan Avusturya’da yaşamak olmasa bile yurt dışında yaşıyor olmamın yazarlığa katkıda bulunduğunu söyleyebilirim. Bu yazara iki farklı pencereden hayatı ve insanları gözlemleme, yorumlama, düşünme ve dile getirme avantajını verir. Bu çok büyük bir lüktür. Seyahat ettikçe bu pencerelerin sayıları çoğalır. Bunun için yazar dürbününü her zaman yanında taşımalıdır. Bu sürekli gözlemleme yorucu olabilir ama her işin bir zorluğu olduğu gibi yazarlığın da bir külfeti olacaktır. Bu da onlardan sadece biri.

5. *Edebiyatınızda Avusturya’nın kül- türel ve sosyal dokusunu nasıl yansı- tıyorsunuz?*

Ben mekân olarak Avusturya’dan yola çıkarak yazmıyorum. Benim için mekândan ziyade insan kıymetli. Ama insandan bahsederken de yaşadığım ülkenin kültürel ve sosyal yapısının etkisi altında yazıyorum muhakkak. Ara ara doğrudan Viyana’dan mekânı, insanı, gündelik olayları öykülerimde sahnelesem de benim çizdiğim insan portreleri ve üzerinde durduğum hikâyeler global olur. Çoğunlukla her ırktan insana ve her kültüre ve değere hitap edebilen öğeler kullanırım. Çok sık seyahat ettiğimden ülkelerin sosyal ve kültürel dokularına dair yelpazem geniştir. Yazarken de bu genel ve global bilgilerden faydalaniyorum.

6. *Yazmak için tercih ettiğiniz veya ilham aldığınız sanat ortamları, mu- hitler, mekânlar var mı? Hangileri?*

Yazmak için bir sanat ortamına gidecek olsam bu çok yapay bir atmosfer oluşturur ve ben büyük bir ihtimalle orada yazamam. Böyle ortamlarda okumalarım da çok zayıf olur. Okuduğum ve yazdığım eserde – ve kendimde – bir dürüstlük hissedemem. Dolayısıyla “yazmak” için bir çaba içine girmem, özellikle mekân değiştirmem. Ancak ilham almak için bir çaba içerisine sokarım kendimi. Örneğin tramvaya binerim veya bir parkta banka otururum. Usulca dürbünümü çıkarırım ve o bir noktaya takıldığı anda “yazma” veyahut

“yazı oluşturma” işlemi başlar zihnimde. Zihnimdeki yazma süreci bitmediği sürece asla kâğıt kaleme sarılmam. Kâğıda dökmek, bana göre yazmanın son adıdır. Yazdığım bütün öyküleri doğru yerde ve zamanda çıkardığım dürbüne borçluyum.

7. *Yurt dışında doğmuş yazar adaylarına hangi tavsiyelerde bu- lunursunuz?*

Yazar adaylarına tetikte olmayı tavsiye edebilirim. Bu ne demek? Kalemle kâğıtla yazmanın bir vakti olabilir, ama zihinsel yazarlığın bir vakti olmuyor. Ve kabul edelim, beynimiz ellerimizden hızlı çalışıyor. “Şimdi oturup bir öykü yazacağım!” demek kulağa profesyonel gelebilir, belki de profesyonel yazarlık böyle bir şeydir. Bilemiyorum. Ben böyle yazabilenlerden değilim. Kalem tutan ellerim ve bilgisayar tuşlarının takırtısı bende hep geriden gelir. Zihnimde sonlandırmadığım hiçbir öyküyü de kaleme almamış ve bilgisayara geçirmemişimdir. Burada tetikte olmak demek, mümkün olduğunca her anda ve zamanda zihnin kurguladıklarının farkında olmak demektir. Zihnim şu an neyle meşgul? Meşgul olduğu meseleyi hikâyeye çeviriyor mu? O hikâyeye gerçekte olduğu gibi değil de farklı biçimde sonlansa nasıl olur? Peki şu an ne düşünüyor zihnim? Şu an düşündüğü meselenin bir önceki meseleyle bir ilgisi var mı? Şayet yoksa o ilgiyi kendisi oluşturabilir mi? Spor salonunda inleyerek kuvvet antrenmanı yapan adamın kararlılığını bir parkta kuşun peşinde koşarken tökezleyen çocuğun korkusuyla bağlayabiliyor mu?

Uykuya dalmaya çalışırken zihniniz gün boyu kaydettiği sözde ilgisiz, lüzumsuz ve anlamsız öğeleri bir araya getirmiş ve hikâyeye oluşturmuşsa, kalkın ve o hikâyeyi kâğıda dökün. Yazıyı yorumlayın, neşterleyin, düzenleyin. Ben şuna inanıyorum: Zihin bu kadar süre boyunca bu öğeler hakkında çalışmışsa bu boşuna olamaz. Kesin orada hikâyeleşmeyi bekleyen bir şeyler vardır. Bunu görebilmek de gerekir.

Ama tabii, yazabilmek için okumak ve okumuş olmak ön şartlardandır. Ama zaten dürbünü doğru kullanmanın kılavuzu da okumaktan geçer. İyi bir okur olmayan, iyi bir dürbün kullanıcısı da olamaz. Dolayısıyla gözlemleyip yazı üretebilmenin de başı doğru okumaktan geçer.

GUSTAV KLIMT - Avusturyalı Ressam

Zümra UFUK

1985 yılında İzmir’de doğdu. İstanbul Bahçeşehir Üniversitesinde Görsel İletişim Tasarımı lisansını bitirdi. Yüksek lisansını Viyana Üniversitesinde İletişim Bilimleri bölümünde tamamladı. 2020 yılında YTB Türk Diasporası Medya Ödülleri yarışmasının senaryo kategorisinde üçüncülük ödülü kazandı. Yazar ayrıca YTB Türkçe Ödülleri, Jüri Deneme Ödülü’ne de layık görülmüştür.

1. Mesleğiniz nedir? Neden bu mesleğin yanı sıra edebiyat ve Türkçeyle ilgileniyorsunuz?

İletişim ve dijital pazarlama alanında çalışmaktayım. Kendimi bildim bileli okumaya ve yazmaya ilğim olmuştur. Yurt dışında yaşamaya başladıktan sonra edebiyata olan ilğim daha da arttı çünkü farklı kültürler arasındaki etkileşim ve çatışmalar, yazılarıma yeni bir perspektif kazandırdı.

2. Eserlerinizde göç meselesine yer veriyor musunuz? Yoksa uzak mı kalıyorsunuz? Neden?

Göç meselesine eserlerimde yer veriyorum çünkü bu konu, yaşadığım toplumun önemli bir parçası. Hem kendi deneyimlerimden, gözlemlerimden hem de çevremdeki insanların hikâyelerinden ilham alarak göçmen kimliği, aidiyet duygusu ve entegrasyon konularını işlemeye özen gösteriyorum.

3. Yurt dışında doğan bir yazar olarak “aidiyet” kavramı sizin için ne ifade ediyor? Dil burada nasıl bir etken?

“Aidiyet” kavramı, yurt dışında yaşayan bir Türk olarak benim için önemli bir konu. Hem doğduğum topraklara olan bağlılığımı korumak hem de yeni yaşadığım topluma entegre olmak arasında bir denge kurmam gerekiyor. Dil, bu dengeyi sağlamada önemli bir rol oynuyor.

4. Avusturya’da yaşamak yazarlığınıza bir katkıda bulunuyor mu?

Avusturya’da yaşamak, yazılarıma farklı bir perspektif kazandırıyor ve çeşitli kültürel deneyimler sunuyor. Bunun yazılarıma derinlik kattığına ve okuyuculara daha geniş bir bakış açısı sunmamda yardımcı olduğuna inanıyorum.

5. Edebiyatınızda Avusturya’nın kültürel ve sosyal dokusunu nasıl yansıtılıyorsunuz?

Eserlerimde Avusturya’nın kültürel ve sosyal dokusunu yansıtmak için çevremdeki insanların deneyimlerinden ve yaşadığım çevrenin detaylarından ilham alıyorum. Bu şekilde yazılan esere gerçekçilik duygusu katabildiğimi düşünüyorum.

6. Yazmak için tercih ettiğiniz veya ilham aldığınız sanat ortamları, muhitler, mekânlar var mı? Hangileri?

Yazmak için tercih ettiğim ortamlar genellikle sessiz ve huzurlu yerlerdir. Çoğunlukla geceleri odamda yazarım. Kütüphaneler, kafeler ve doğa ile iç içe olan mekânlar, yaratıcılığımı arttıran ortamlardır.

7. Yurt dışında doğmuş yazar adaylarına hangi tavsiyelerde bulunursunuz?

Türkçe yazmaya başlamak isteyen yazar adaylarına tavsiyem, içlerinden gelen duyguları ve deneyimleri cesurca ifade etmeleri ve sürekli olarak pratik yapmalarıdır. Ayrıca, Türk edebiyatıyla tanışmaları ve farklı yazarların eserlerini okumaları da yazma sürecinde önemli bir rol oynayacaktır.

Sena Şeker

Avusturya'nın Bregenz şehrinde doğdu. Innsbruck Üniversitesinde Eğitim Bilimleri alanında lisans ve yüksek lisans eğitimini tamamladı. Yüksek lisans tezinin yanı sıra bölümde hem asistan hem de araştırma görevlisi olarak farklı projelerde yer aldı. Bregenz'de ilkokulda özel eğitim öğretmeni olarak görev almakta. 2019 yılında YTB Türkçe Ödülleri deneme kategorisinde üçüncülük ödülü kazandı.

1. Meslekleriniz neler? Neden bu mesleğin yanı sıra edebiyatla, hatta Türkçe edebiyatla ilgileniyorsunuz?

Özel eğitim öğretmeniyim. Ortaokuldaki Türkçe öğretmenimle ailecek tanışıyorduk. Her yıl velileri çocuklarını kaydetmeleri ve ana dillerini etkin bir şekilde öğrenmeleri gerektiği konusunda tek tek bilgilendirirdi. Okulda, ders ve teneffüsler sırasında Türkçe konuşmamıza izin verilmiyordu. Tek istisna haftada bir saat olan Türkçe dersimizdi. Bu durum benim Türkçeye olan ilgimi arttırdı. Bunun yanı sıra okumaya meraklıydım ve bunu devam ettirmeye gayret ettim.

Edebiyat, hayatın her alanında var. Mesleğim gereği insanları, özellikle de çocukları anlamak ve onların duygusal ve bilişsel gelişimlerine katkıda bulunmak için kendimi devamlı geliştirmem gerektiğini düşünüyorum. Bu süreçte edebî incelikler ve dilin gücü hakkında daha derin bir anlayış kazanmaya çalışıyorum. Bu bakış açımı genişletiyor ve aynı zamanda insanları anlamama yardımcı oluyor. Edebiyatın insanları bir araya getirme ve anlam kazandırma potansiyeli beni hem kişisel hem de mesleki düzeyde etkiliyor. Bu nedenle mesleğimle edebiyat arasında güçlü bir bağ kuruyorum çünkü her ikisi de insanların derinliklerine inmek ve farklı dünyaları anlamakla ilişkili.

2. Eserlerinizde göç meselesine yer veriyor musunuz? Bu konuyu işliyor musunuz, yoksa uzak kalmayı mı tercih ediyorsunuz? Neden?

Göç, bir yandan benim neslimin bizzat yaşadığı bir süreç olmasa da etkilerini gerek eğitim gerekse sosyal hayatımızda hissettiğimiz bir mevzu, diğer yandansa burada bulunma sebebim, dolayısıyla geçmişimle doğrudan ilintili. Eğitim Bilimleri bölümünde okurken ana derslerden biri Göç Pedagojisi idi ve bu alanda hem lisans hem de yüksek lisans tezimi yazdım. İster istemez kendi perspektifimi ifade etme ihtiyacı duyuyorum. Hakkımızda öne sürülen ithamları, ön yargıları ya da kalıplaşmış deyimleri değiştirmek ve bizden sonraki kuşaklara farklı perspektifler sunabilmek için bu konuyu ele almanın önemli olduğunu düşünüyorum. Bunun yanı sıra her jenerasyon göç konusuna farklı bakıp bağ kuruyor ya da kurmuyor. Bu değişkenliğin yazı ya dökülüp kalıcı olması gerektiğini düşünüyorum.

Açıkçası, son dönemlerde özellikle üzerinde durduğum bir konu olduğunu söyleyemem çünkü uzun bir süre konuyla hemhâl olunca doyuyor insan. Ağır bir konu olduğu için de yorgunluk hissettiriyor. Sürekli aynı yönde düşünmek ve bir konu ekseninde çalışmalar yürütmek kısıtlayıcı oluyor ve körleşmeye başlıyoruz. Bunu önlemek adına biraz uzak durmayı tercih ediyorum.

3. Yurt dışında doğup büyüyen veya birkaç yıl önce buraya gelen yazarlar olarak, “aidiyet” kavramı ne ifade ediyor sizin için? Dil burada nasıl bir etken?

Aidiyet kelimesini duyduğumda aklıma hep çocukluğumdan beri yöneltilen “Orası mı yoksa burası mı?” sorusu gelir. Akabinde de neden tek bir yönde tercih yapmam gerektiğini sorgularım ve dilin sınırlarıyla karşılaşırım. Elbette, aynı anda birkaç yerde yaşamamız mümkün değil, ancak zamanı bölerek

biraz orada biraz burada yaşayabilir ve ilişkiler kurabiliriz. Keza ailelerimizin bir kısmı burada, bir kısmı orada yaşıyor, yani her iki ülkede de gönül bağlarımız bulunmakta. Sadece insanlarla değil, muhitler veya şehirlerle de bağ kurabiliriz ve bu da âidiyet hissini pekiştirebilir. Hislerle ilişkili olduğu için değişkenliğini de göz önünde bulundurmak lazım. Türkçe ilk öğrendiğim dil, yani ana dilim. Almanca yaşadığım ülkenin dili. Böylece her iki dilde hayatımın büyük bir kısmını kapsıyor. Birinden birini tercih etmek yerine her iki dilden de faydalanan bir denge kurmaya çalışıyorum.

4. Avusturya’da yaşamak yazarlığınıza bir katkıda bulunuyor mu?

Ben Avusturya’nın batısında yaşıyorum. Bu sayede doğası ve manzaralarıyla her hâlükârda ufku genişleten bir ülke olduğunu söyleyebilirim. Birbirinden farklı toplumları/kültürleri biliyor olmak yazmayı ve içerik üretimini zenginleştiriyor. Dillerin inceliklerini ve ifade biçimlerini keşfederek yeni fikirler geliştirmeye teşvik ettiğini düşünüyorum.

5. Edebiyatınızda Avusturya’nın kültürel ve sosyal dokusunu nasıl yansıtıyorsunuz?

Bunun için özel bir çaba harcadığımı söyleyemem ama Avusturya’da yaşadığım için düşünce biçimi-me etkisi vardır mutlaka.

6. Yazmak için tercih ettiğiniz / ilham aldığınız sanat ortamları, muhitler, mekânlar var mı? Hangileri?

Açıkçası çalışma masamda yazmayı hiçbir yere değişmem. Gittiğim ve gördüğüm yerler illaki beni/ zihnimi besleyen şeyler. Fakat iş yazmaya gelince masamı, odamı ve sessizliği tercih ediyorum. Dikkatimin dağılmaması ve odaklanabilmek için bu yönde bir tercih yapmayı yeğliyorum. Tıkandığım noktalarda yakınımızda bulunan Bodensee gölünü, Pfänder ve Gebhardsberg dağlarını ya da trene binip gezmeyi seviyorum. Yazıdan/konudan uzaklaşmak, dışarı çıkıp gözlem yapmak zihni hem açan hem de besleyen şeyler. Ben de bunlardan faydalaniyorum.

7. Yurt dışında doğup büyümiş, Türkçe düşünen, ama henüz Türkçe yazmaya nereden başlayacağını bilemeyen yazar adaylarına hangi tavsiyelerde bulunursunuz?

Yazmanın zamanı olduğunu düşünmüyorum. Yazmak isteyen hayata yazının bir şekilde girdiğine inanıyorum. Yaşadıklarımızı hikâyeleştirme, çeşitli konularla ilgili düşüncelerimizi ifade etme ihtiyacı, yazma arzusunun tetikleyen unsurlardır. Yakalayabildiğimiz hatta kaçırdıklarımızı kaleme alma arzusu da bunun bir parçasıdır. Katıldığım ders ve akademilerde hocalarımızın bize öğrettiği temel ilkeyi tekrarlayayım “İyi eserler verebilmek için iyi eserler okumanız lazım.”. Dile ne kadar hâkimsek, kelime dağarcığımız ne kadar genişse, cesâretimiz de o kadar artar ve kendimizi ifade edecek alanlar ararız. Bu hususta okumayı daha geniş düşünmek gerekiyor. Bir yandan iyi eserleri okumak, diğer yandansa çevreyi, hayatı en nihayetinde insanları okumak. Konuya bir bütün olarak bakmakta fayda var; yani okumak, gözlemlemek ve yazmak birbirini besler ve tamamlar.

Yasin DURAT

1991 yılında Viyana'da dünyaya geldi. Eğitimini, Viyana Ettenreichgasse Teknik Lisesinde tamamladı. 2017'den beri Konstrüksiyon Mühendisliği yapıyor. 16 yaşında karikatür çizmeye başladı. Eserleri Türk-Avusturya basınında yayımlandı. 2019'den beri *Verein Gemeinsam* derneğinde üye, aktif olarak demek çatısı altında tiyatro oyunları oynayıp oyunlar yazıyor. 2022'den beri *Telve* dergisinde öyküleri yayımlanıyor.

1. Mesleğiniz nedir? Neden bu mesleğin yanı sıra edebiyatla, hatta Türk edebiyatıyla ilgileniyorsunuz?

Elektrik mühendisiyim, Viyana'da özel bir şirkette teknik ressam olarak çalışıyorum. Önce neden Türkçe olduğunu anlatayım. Ben Viyana'nın 10. bölgesinde doğup büyüdüm. İlkokuldan itibaren sınıflarımda nerdeyse hep Türk arkadaşım oldu. Sonra dışarı çıkıp parklarda oynamaya başladığımda bu durum pek değişmedi. Evde de sadece Türkçe konuşuluyordu. Bu durumda Türkçe benim düşünce dilim oldu.

"Neden edebiyat" konusu ise kendimi bildim bileli bir şeyler anlatma ihtiyacı hissinden geliyor. Şimdiye kadar birçok şekilde bir şeyler anlatmayı denedim, ama törlük seviyesinde karikatür ve tiyatro dâhil bunlara.

2. Eserlerinizde göç meselesine yer veriyor musunuz? Yoksa uzak mı kalıyorsunuz? Neden?

Özellikle en çok göç meselesine yer vermeye çalışıyorum. Bence göç konusu birden fazla duyguyu çok yoğun bir şekilde barındıran bir olay. Mesela gurbet, yabancılık çekme ve umut gibi daha niceleri. Bu nedenle belki de yazar en çok bildiği, en çok gözlemlediği ve tanık olduğu konularda daha başarılı olabilir. Bu konuyu sevmemin bir diğer nedeni ise konu sıkıntısı çekmemem. Dedem Makedonya'da dünyaya gelip Türkiye'ye göç etmiş. Sonra Babam Türkiye'de dünyaya gelmiş ve Avusturya'ya göç etmiş. Ben de Viyana'da doğmuşum. Ben de geleneği devam ettirip göçer miyim? Nasip.

4. Avusturya'da yaşamak yazarlığınıza bir katkıda bulunuyor mu?

Herhangi bir şey yazarken insanın ön planda olması hem yazmayı hem de okumayı zevkli hâle getiriyor. Bu nedenle ne kadar çok insan hikâyesi biriktirsem kâr görüyorum. Viyana'ysa bu konuda zengin bir yer. 2017 yılında askerî görevimi kamu personeli olarak yapmıştım. Atandığım yer ise 300 küsur kapasiteli bir mülteci kampıydı. İşe başladığım günden itibaren farklı coğrafyalardan yüzlerce arkadaşım ve yüzlerce farklı hikâyem olmuştu.

5. Edebiyatınızda Avusturya'nın kültürel ve sosyal dokusunu nasıl yansıtıyorsunuz?

Örneğin yazdığım bir öyküde kendi okul hayatımdan bahsederken, ilk okulda nasıl "Noel Bayramı" kutlandığını anlatıyorum. Sonra mesela Paskalya zamanı gelince ortalığın renkli yumurtalarla kaynadığını anlatmaya çalışıyorum. Veya iş hayatında alışkın olmadığım bir âdet gördüğümde bu konulara eğiliyorum. Bu şekilde gerek Türkiye'de gerekse başka yerde doğup büyümüş insanlar sosyal ve kültürel açıdan güzel bir kıyaslama yapabiliyor. Beni yazı yazma konusunda motive eden bir diğer nokta da aslında bu.

Avusturya'daki kültürel ve sosyal dokuyu yansıtmanın bir diğer yöntemi ise tiyatro. 2019'dan beri bünyesinde olduğum "Verein Gemeinsam" derneğiyle tiyatro yapıyoruz. Pandemi öncesi birçok kez oynadığımız ve tekrardan oynayacağımız oyun *Sonsuz Göç* ile ilk gelenlerin kültürel ve sosyal açıdan nasıl zorlandıklarını gösteriyoruz. Oyunumuzun afişini çizmek bana nasip olmuştu.

6. Yazmak için tercih ettiğiniz / ilham aldığınız sanat ortamları, muhitler, mekânlar var mı? Hangileri?

Özellikle yazı yazmak için gittiğim yer olmuyor. Ama ilham almak için gezip görmek için gittiğim yer 1. Viyana ve ara sokakları oluyor genelde.

7. Yurt dışında doğup büyümüş, Türkçe düşünen, ama henüz Türkçe yazmaya nereden başlayacağını bilemeyen yazar adaylarına hangi tavsiyelerde bulunursunuz?

Öncelikle bol bol okumak.

İlerde hangi konularda yazarsanız yazın, ilk önce o tarz işlere dair okumak çok yardımcı olacaktır. Ve ben- ce küçük küçük başlamak ve başlanan yazıların sonu- nu getirmek, yeni yazılar için motive edici olacaktır. Bir yerlerde yayınlanması için yazılan işler genelde ilk sefer başarısızlıkla sonuçlanabilir, bu gibi sonuçların şevkinizi kırmasına izin vermeminiz gerekir.

Türkçe yazmak bir noktada zorlayabilir çünkü yurt dışında genelde Türkçe dersi görme imkânını herkes bulamıyor. Ama bu durumu fırsata çevirip Türkçeyi güzelce öğrenmek eğlenceli olabilir.

RUMEYSA ÖZTÜRK

“OKURUN KALBİNE DOKUNARAK MUHATABINI BULAN YAZILARIMIZDAN SORUMLUYUZ”

SÖYLEŞİ: ECEM TUBA HIZARCI

1994'te Viyana'da dünyaya geldi. Viyana Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. Goethe Enstitüsünde Yabancı Dil Almanca Öğretimi kursunu başarıyla tamamladı. 2019'da YTB Türkçe Ödülleri yarışmasında öykü kategorisinde üçüncülük ödülü kazandı. 2020'de Stefan Zweig'in *Amerigo. Die Geschichte eines historischen Irrtums* adlı eserini Türkçeye çevirdi. *Viyana'dan Gülümser Gibi* yazarın ilk öykü kitabıdır.

1. İlk önce yazı serüveninizle başlamak isterim, edebiyat ile bağınız ilk ne zaman başladı?

Bir başlangıç zamanı belirlemek zor. Geriye dönüp baktığımda şunları söyleyebilirim: Her şey sevmekle başladı. Annemin bana aldığı ilk Türkçe kitabını hatırlıyorum. Babamın hediye ettiği bir dolma kalem seti vardı yıllarca kullandığım. Defter kalemi sevmek, okumayı sevmek, güzel ve önemli bulduğum cümleleri bir deftere not etmek, bir defter dolunca yenisine başlamak, bunları zamanla kategorize etmek, günlük tutmak, anılarımı yazmak... Bunlar kendimi bildim bileli olan şeyler. İlk gençlik yıllarımda Türkçe yayın yapan televizyon kanallarında edebiyat, kültür ve sanat programlarını severek takip ettiğimi, buralarda adı geçen yazar ve şairleri heyecanla not ettiğimi hatırlıyorum. Ortaokul ve lisede Almanca öğretmenlerim yazdığım hikâyeleri ve kompozisyonları genelde beğenirdi. Okul zamanı okuyup günlerce etkisinde kaldığım kitaplardan biri *Dönüşüm*'dü. Aynı zamanda *Genç Werther'in Acıları*'nı okuduğumda ondan çok etkilendiğimi hatırlıyorum. Kitap hakkında bir sunum yapmıştım ve sanırım bu sırada edebî eserlerle haşır neşir olmayı ne çok sevdiğimi anladım. Okulun yanı sıra hafta sonları devam ettiğim eğitim merkezinde Türkçe ve edebiyat derslerini bir hayli severdim. Burada farklı türlerde yazılar yazmayı denerdik. Hocamız önerilerde bulunur, kitaplar hediye ederdi. Okuma grupları, kitap tahlilleri, seminerler vs. dinlemek, okumak, yazmak... Bunlar hayatımın hep önemli bir yerindeydi. Yol böyle devam etti.

2. 2019 Yazarlık Akademisi'nden bugüne neler değişti yazı hayatınızda? Yazı serüveniniz ve Telve arasında nasıl bir bağ var?

2019'da YTB'nin ilk Türkçe Ödülleri yarışmasına gönderdiğim öykü üçüncülük ödülü aldı. Yarışmanın ardından düzenlenen Yazarlık Akademisi de bu güzel haberle

gelen motivasyonumu pekiştirdi. Öyküde karar kılmış oldum. Akademide tanıştığım kişiler edebiyat yolculuğumdaki yol arkadaşlarım oldu. Telve ise birlikte hayalini kurup gerçekleştirdiğimiz göz bebeğimiz diyebilirim. Öykülerimin ve diğer yazılarımin yer aldığı ilk mecra. Derginin yayın kurulunda olup işin mutfağında yer alıyor olmak da ayrıca kıymetli benim için. Şimdi ise kitabımla ilgili ilk sorulara yine burada cevap veriyorum. Nereden baksan güzel şey.

3. Biraz bizimle kitabınızın oluşum ve gelişim sürecinden bahseder misiniz?

Yayımlanan ilk öykülerimden sonra Almancadan Türkçeye bir kitap çevirdim: Stefan Zweig'in *Amerigo. Tarihi Bir Yanılgının Hikâyesi* adlı monografisini. Çeviriye odaklandığım süreçte öykü yazmaya ara vermiştim, sonra devam ettim. Açıkçası bir an önce kitabım çıksın diye bir acelem yoktu. Bazı arkadaşlarım ve hocalarım ara ara artık dosyanı hazır et, kitabını bekliyoruz diyordu. Bugünlere kısmetmiş. Genel olarak kendi hikâyemizi anlatmaya odaklandım. Öykülerim, *Viyana'dan Gülümser Gibi* oldu.

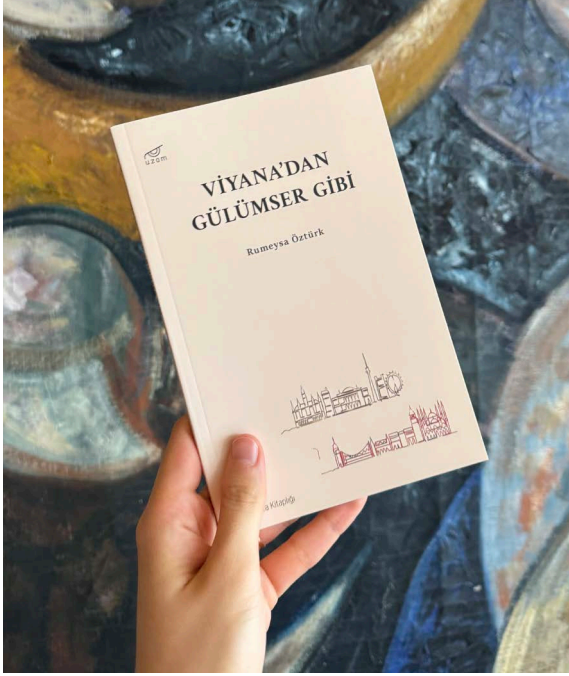
4. Yazarken takip ettiğiniz bir rutininiz var mı? Yazarken nelere dikkat ediyorsunuz?

Kolayca, arka arkaya yazabilen biri değilim. Genelde şöyle oluyor: Yazdığım öyküyle uzun süre meşgul oluyorum. Masa başına geçip yazmadan önce konuyu, olayı, durumu, karakterleri bir süre kafamda gezdiriyorum. Eski usul, kalem kâğıda notlar alıyorum. Öykünün ilk hâlini genelde gece yazıyorum. Sonrasında yoğunlaşarak birkaç gün çalışıyorum üzerinde. Yaklaşık bir haftalık aradan sonra tekrar okuyup değişiklikler yapıyorum. Biraz ara verdikten sonra tekrar okuyorum. İçime sinmesi önemli. Tabii bazı öyküler sonradan kendine çok müdahale ettirmiyor.

Yapıp ettiklerimiz gibi yazdıklarımızdan da sorumluyuz. İnsanı umutsuzluğa, karamsarlığa sürükleyecek bir şey yazmamaya dikkat ediyorum.

5. "Toparlanmak", "bulamamak",... Bu kelimeler öykülerinizi süslüyor, mekânla yazar arasında nasıl bir ilişki vardır? Özellikle çok dilli bir yazar için bu sorunun cevabı oldukça ilgi çekici.

Mekânla yazar arasında, daha doğrusu yazarın bulunduğu mekâna dair algısıyla yazdıkları arasında ciddi bir ilişki var diye düşünüyorum. Özellikle hayatın içinden yazan yazarlarda bu durum söz konusu. Şimdiye kadar yazdıklarıma bakınca görüyorum ki İstanbul'da yaşarken de Viyana'dan yola çıkarak yazıyorum. Bu, zamanla değişebilir elbette.

6. Öykülerinizi, sizi tanıyarak okumak; kişisel hayatınızdan ve yaşamınızdan pek çok anıyı eklediğinizi görmemize sebep oluyor. Esinlendiğiniz konular her zaman hayatınızdaki anılar mıdır?

Öykülerin çıkış noktası Viyana'daki Müslüman Türklerin gündelik hayatı, buradaki ikilemler, sıkışık anlar diyebiliriz. Dolayısıyla yaşadığım, şahit olduğum, gözlemlediğim ya da bana anlatılan konu ve durumlardan esinleniyorum.

7. Viyana'da yazdığınız öykülerle İstanbul'da yazdığınız öyküler arasında farklılıklar tespit ettiniz mi?

Viyana'da bulunduğum sıralarda yazdığım öykülerde yazdıklarıma daha yakın hissettiğim, daha kolay yazıyorum gibi hissettiğim olmuştu. İstanbul'dayken de yine Viyana'da geçen öyküler

yazdım. Zihnen Viyana'ya gitmek başta biraz zor olsa da sonraları buna alıştım sanırım. Yazmakta olduğum meseleyle meşgul olduğum sürece nerede olduğum çok da fark etmiyor gibi gelmeye başladı.

8. “Kendisi hâlâ nasıl kalabilmişti Bayan Stein’in yanında? Bilmiyor, bilmiyordu.” (Sayfa 60) ; “Seni seviyorum ama Türkleri değil.” (sayfa 61) Bu tür durumları yazıya aktarmak sizde nasıl duygular uyandırıyor?

Yazarken bu tür durumlar tam da “insan olmak” duygusuna en yakın hissettiğim anlar oluyor...

9. Kitabınızın başlığı “Viyana’dan Gülümser Gibi” ve “Gülümser Gibi” başlığı altında bir öykünüz de kitabınızda yer alıyor. Aralarında bağ olduğunu düşünüyorum, değil mi?

Öykü başlıklarından “Gülümser Gibi” beğenilmişti. Kitaptaki öykülerin çoğu Viyana'da geçtiği için *Viyana’dan Gülümser Gibi* olsun dedik, güzel de oldu sanırım.

10. “Bundan sonra ne söylesem eksik kalır.” (Sayfa 70). “Seyir” öykünüzdeki bu cümle dikkatimi çekti. Yazdıklarımız sadece kâğıt üstünde kalmadan dünyada katkı sağlayabilir mi?

Yazmak en başta bana iyi geliyor. Bir öyküyü yazarken ve tamamladıktan sonra onu yazmadan önceki kişiyle aynı olmuyorum. Tek bir okurun bile kalbine dokunmak, belki bir meseleyi çözmeye, bir durumu başka bir açıdan değerlendirmeye, yeniden anlamlandırmaya vesile olmak... İşte o zaman yazdıklarımız muhatabını bulmuş olur.

11. Almanca yazılmış bir eseri kendi dilinizde ve aynı eserin Türkçe çevirisini okuduğunuzda (veya tam tersini), bunun sizde uyandırdığı hissiyat ve fark ettiğiniz benzerlik/farklılıklar aynı mı?

Aynı değil. İlginçtir, bambaşka bir metin okuyormuşum gibi gelir çoğu zaman. Dil sadece manaya giydirilen bir elbise, bir kılıf değil ki. İyi bir çeviriyle belki çok yaklaşılabılır ama yüzde yüz aynı anlamın verilebileceğini düşünmüyorum.

12. Her dilin kendine has, değerli karakteristik özellikleri var ve her bireyin dille ilişkisi özel-

dir. Yazarken, yazılarınıza baktığınızda, dillerinizle olan bağ hakkında neler görüyorsunuz?

Evet, kesinlikle. Bu konu benim de hep ilgimi çekmiştir. Arkadaşlarla da bunu ara sıra konuşuruz, cevaplar genelde değişir. Şimdilerde benim için söz konusu olan durum şöyle: Duygu dünyamda Türkçe daha geniş bir yere sahip. “Gönül dilim” Türkçe. Almancayı da seviyorum, Almanca yazılmış edebî veya fikrî bir metni irdelemeyi seviyorum. Fakat bu dille aramda daha çok dış dünyamla alakalı bir bağ var. Türkçe yazarken Almancanın imkânlarını da göz önünde bulundurmak, hatta olabildiğince yararlanmak bizler için büyük avantaj gibi görünüyor. Bunu bilinçli olarak yapıyor muyum bilmiyorum açıkçası.

13. Viyana’dan İstanbul’a taşındıktan sonra, Viyana’ya karşı bakış açınız değişti mi? Yazılarınıza bu durum yansıyor mu?

Viyana’ya karşı bakış açım pek değişmedi ama oradaki Türklere karşı değişti sanırım. Artık “dışarıdan bir gözle” bakabiliyorum biz(ler)e. İçerideyken görmediklerimi görebiliyorum. Zamanla Türkiye’deki Türklere Avrupa’daki Türklerin arasındaki farklılıkları daha iyi anlıyorum.

14. Bu sene Avusturya’da Türk göçünün 60. yıl dönümü, Diaspora Türk Edebiyatının bu manada neleri temsil ediyor? Dünden bugüne yurt dışında yazılan Türk edebiyatında neler değişti?

Dile kolay altmış yıldır Avusturya’da yaşayan Türkler var. Buradan eser veren insanımızın sayısı henüz oldukça az. Altmış yıl önce göç edenlerin yaşam şartları, tecrübeleri ve dertleriyle ikinci ve üçüncü kuşağın meseleleri elbette farklı. Diaspora Türk Edebiyatı YTB’nin bu alandaki çalışmaları ve *Telve* dergisiyle ciddi bir ivme kazandı. Son yıllarda birçok arkadaşımız eser vermeye başladı. Devamı da gelecektir diye düşünüyorum. Gurbet, özlem ve hasret gibi konular artık biraz daha geri planda kaldı. Genç yazar ve sanatçılarımız bunları göz ardı etmeden kendi hikâyelerini anlatıyor. *Viyana’dan Gülümser Gibi* de bu çabanın ürünü.

15. Aynı zamanda çeviriyle de ilgileniyorsunuz ve bir çeviri kitabınız var. Yazmak ve çevirmek arasındaki fark(lar) sizce ne(ler)dir?

Çeviride önünüzde hazır bir metin var, sizin yaptığınız bir aktarım, bir aracılık oluyor en nihayetinde. Yazmak ise kendi bakış, görüş ve an-

layışınızı, kendi sanatınızı konuşturduğunuz yer. Çeviri yaparken de kendi anlayış ve yorumumuz devreye giriyor ancak çevirmen olarak haddi aşmamak gerekiyor bir yerde. İki dil arasında gidip gelmeyi, o geçişkenliği seviyorum. Çevirinin uzun vadede öykücülüğü beslediği söyleniyor. Çeviri yaparken daha titiz çalışıyorum, yazarken daha özgürüm, sanırım bu sebeple yazmayı daha çok seviyorum.

16. Çok dilli bir yazarın çeviriye getirebileceği bakış sizce hangi anlamlarda farklı olabilir?

Bazı çeviri eserleri okurken zevk alamayışımızın sebebi dildeki yapaylık oluyor. Çeviri dilden dile değil, kültürden kültüre olmalı. Okurken tuhaf bulduğumuz, “Bu böyle söylenmez ki!” dediğimiz yerler oluyor. Bunu fark ettiğimden beri Alman bir yazarın cümlelerini “Bu, Türkçede nasıl söylenir?” diye düşünerek çeviriyorum. Çok dilli yetişmiş olmak bu aktarımın daha kolay gerçekleşmesini mümkün kılıyor.

17. Kitabınız yeni çıktı, yazılarınızı basılmış bir kitap olarak görmek size neler hissettirdi? Gelecek projelerinizi bizimle paylaşmak ister misiniz?

Açıkçası garip bir his. Bir duygu karmaşası yaşadım. Hem sevinçli hem mahçup hem şükran dolu hissettim. Önümde uzun bir yol, anlatılmayı bekleyen onlarca hikâye var. Bu yolu adım adım ilerleyeceğim inşallah. Teşekkür ederim.

18. Bizlerle edebiyatınızı en çok etkileyen üç alıntı paylaşır mısınız?

*Allahım,
Niçin halkettinse beni,
Kalbime söyle iyice
Engellerden arınsın yolum.*

Cahit Zarifoğlu

Kalbime döneceğim, ama hangi yolla?

İsmet Özel

Kıyamet günü, Yaratıcı'ya anlamlı ve onurlu bir hikâye anlatabilmeliyim.

Ayşe Şasa

Aslıhan İnce

MEŞGULE DÜŞEN VEYAHUT YAŞAMAK

durmadan
 hiç durmadan
 telaşı dokudu ellerim
 dillerim çözüldü
 art arda sıralandı kelimelerim
 en baştan telaşı anlattım sana
 hikâyeyi yeniden kurup
 gözlerine gülümsüyorum
 - peki ya bittiğinde telaş ne olacak?
 gel, biraz da böyle konuşalım

/sabah kahvesi buhar saçsın
 camda sakın bir yağmur buğusu
 sessizlik suç aramadan
 uykudan önce hüzünden kaçmadan
 uyandığın bir sabahtan bahsim
 kapı gıcirtısı
 kavlayan silikon köşesi
 her şeyin yerli yerinde
 düşüncenin stratejisiz aktığı dinginlikte
 henüz dakikalar kılıç kuşanmamışken
 halk, doğan günde kasıt aramamışken
 ay parıltısının derinliği ilişmişken
 daha dönmemiş dillere
 israf henüz incitmeye başlamamışken
 gündelik insanlığımızı
 ve inkâr sarmallarına
 dolanmamışken yalancılar
 hakikatler sokak başlarında
 bilgin adamlar gövdesinde,
 gölgesi güvenilirlik saçan paltolara
 iç kılıfla yamalyken
 yani bozulmamışken sessizlik
 defterler dürülmemiş
 uyuyanlar uyanmamış
 insan, dirsek uçlarıyla
 beşeriyeti kabartmamışken

ve dokunmamışken güzelden ziyadesi
 taze yaprak kokularına
 en duru,
 en mahzun kelimelerden
 birini sıkıştır avuçlarına

bana başka söz etme

Merve Fatma Ören**MASALLAR AYNASINDA**

Bir kâğıdım olsaydı, bir de kalemim
barıştırdı kelimelerim tutamadığım nutkumla
ezadan fezaya tutunmaya
bir nefes yeterdi

Durulsaydı dizelerim
teneffüs ederken soluksuz saatleri
nasıl anlatamadığımı anlatsam kâfiydi

Dualar suskundur
dizilirken nağmeler avuçlarında
durgundur nehir
söğütlerin sunduğu kelimelerde

“Aynamda varım, aynı anda yok
uçurumlar aksini bulursa gözlerimde
paranteze alınır (düşlerim)
düşer bir medeniyet
denkleme bilinmese de”

Sıfırlandı masallar
mavinin tam ortası şimdi
saklansan çatı arasında
ya da yürek altında
bıraksan da uçurtmanı elinden
seni bürüyen aynalar yetişir

MERVE FATMA ÖREN

Almanya - Berlin

Tuana Yüksel

SES/SİZDİNİZ

Kayboldukça derinleşen
 Konuşuldukça unutulmuş
 Gecenin bir vaktinde uyandırılan
 Karanlığın aydınlık yanlarına dayanan
 Biri varmış, biri yokmuş
 Aynı noktada dönüp durmuş
 Nefese değmeyen, kulağa varmayan
 Bir söz avucunun içine koymuş
 Sayamadan kaç gün elenmekte
 Hangi sayfalara belenmekte

O değildi suların hafızasına karılan
 O değildi işaretli kayalara kazınan
 Kardı, büzülen şafağı
 Uykulu elleriyle dağıtan
 Dudağa konulmadan nefeste kalan
 Közsüz yüreklere sığmamayan
 Masaldır, ilk söze doğan:
 Bir varmış, biri yokmuş

İşte anlaşılırdı dilce buruk kalan
 Mananın içinden ân'a sızan
 Kızmak mı kızarmak mı?
 Neydi arada takılı kalan?

TUANA YÜKSEL

Almanya - Stuttgart

Yasemin Kelkit

TANRI DAĞLARINDA

Taşları yerinden oynatıyorum
 Yerinden çıkıyor aşk
 Yüz asırdır gün yüzü görmemiş
 Mağarada kaç kişiydiler bilemem
 Üzerimde kan tutmuş gözleri
 Bileklerimle biçilmiş bir his
 Bir rivayete göre onlar yedi
 Ben tek kişiyim.

Taşlar yerinde – oynatıyorum
 Yerimden ediyor aşk
 Üzerimde yüzyıllık yalnızlık
 Silkeleniyorum, sendeliyor gözlerim
 Çığırından çıkmış karanlık
 Yüzyıllık nefesle bileniyor duvarlar
Kimin nesiyim
Kimin nesi
Kimi, kim
 Bir rivayete göre
 Ben de onlar gibi
 Unutulmaya yüz tutmuş
 Keşifsiz bir uyurgezerim.
 Bir adım olacak, söylerlerse şayet
 Yediye bölünmüş bir rüyanın şerhi için
 İlk adımı benden bekliyorlar
 Beklenmedik bir hamleyle
 Kuyudan çekiliyor yıldızlar
 Bu defa düşen ben değilim...

Taşlar ve ben, aramızdan aşk sızıyor
 Doğuya yönelecek pusulam yok
 O hep kuzeyi gösteriyor
 İsterdim ki ayaklarım sabit kalsın
 Telgrafsız kayaların yüzyıllık sessizliğinde
 Çocuksu bir bekleyişin titrek heyecanına inat
 Saniyelik de olsa sektirmesin gözlerim
 İsterdim ki sabit ayaklarım, ruhum pürdikkat
 Düşmemek için gökyüzünü sabitliyorum
 Tutunuyorum var gücümle

Göğre bir oyuk daha atacakken
 Dalgalarla biçilmiş en keskin zirveye
 Bileklerim kanlı geçmişim
 Ölümsüzlüğe bir adım kala
 Yüzümü sana dönüyorum
 Taşlar yüzün, yerim aşk.

Zeynep Zuhal Kılınç

NUH TUFANI

Sonunda ben de öğrendim fark etmeyi;
 Tadımı aldığım bir dünyada acının ve tatlının
 Savaşların renksizliğini, barışın eksikliğini
 Çocukları, sürekli ölen çocuklukları

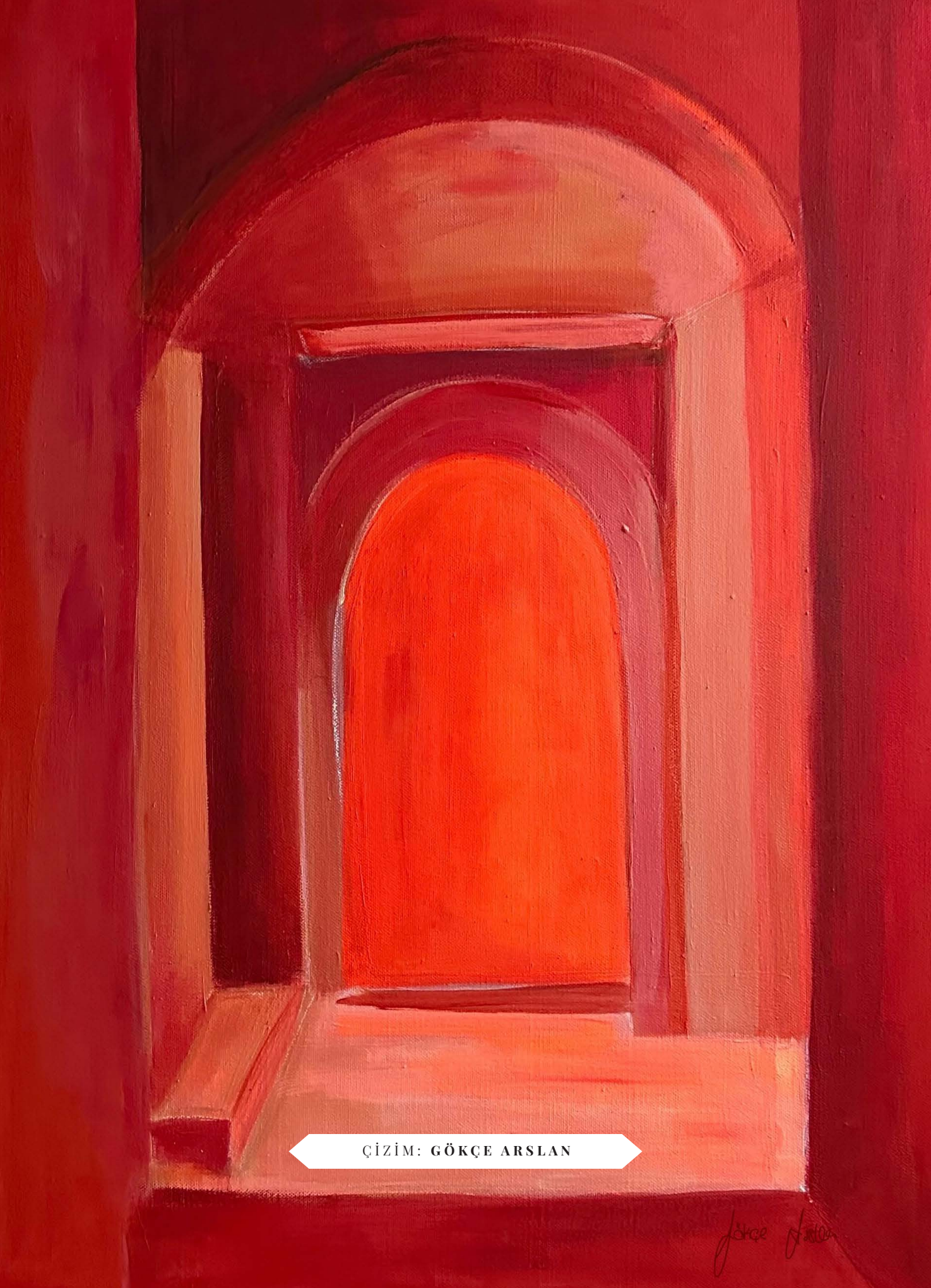
Fark ettim ben de nihâyet;
 Benlik hapishânesindeki hükümdarları
 Dar bir dünyada at koşturanları
 Bütün bir ömür- zavallıca - kendine tapanları

Ben gördüm göstermek istedim,
 Görmediler ruhum yoruldu,
 Geçmişten gelen tesellilere sarıldım
 Nuh tufanı içimde yankılandı

ZEYNEP ZUHAL KILINÇ

Belçika - Genk

ÇİZİM: GÖKÇE ARSLAN

Gökçe Arslan

Talib Ensar Dutak

ARAF

Arada üç satır, bir seneye bedel oldu
Sanki ilk defa güneşin doğduğuna şahit oldu
Sanki sıcaklığı ilk kez tattı
Sokakta ki o koku, yaşanmış hayatlar mıdır?

Kalbe dokunuşlar nasılda yeşertmişti bizi
Aynı, o dokunuşla tellere verilen ses gibi
Hani ufalan saatleri bileklerimizde taşırız
Gecenin batışı, göz atıp geçeriz

Kanundur edep taşlarında yürümek
Uzlaşmış tuğlalar halıç sofrasında
Bu ülkenin ilham terleri
Bir gökyüzüne kuş olmuş gülüşleri

Diplomalarla siper alınmış hayatlar
İlk dünya, tatlılığıyla dertlendirdi
İkincisi, göremeden ferahlattı
Can arası mı, dünya arası mı?

TALİB ENSAR DUTAK

Almanya-Herne

Alper Tunçyürek

ÖLMEDEN GÖRMEK

Öngörülen yenilgiler vardır,
 Kabul edilenler.
 Seni elde edebilmek için toplanır yol kenarında çiçekler açmışsa.
 Biraz vakit gerekli, biraz savaş.
 Ölebilmeyi öğrenmeli insan,
 Tabutla kahvaltılar arasında.
 Belki bir dünya,
 Kurtarır bizi.
 Yetimlerin denizle tanışma sevinci.
 Göçmen kuşların tokluğu gibi,
 -Dileklerin en yücesi. Savaşların bitmesi.
 Belki bir rüya,
 Kurtarır bizi.
 Başladım elemeye kendimden,
 Yüzündeki mahcubiyet çocukluktan mı kalma?
 İyi dostun taze kokusu ve sen,
 Kötü şarkılar söylettiren bana.
 Yolda kalmışlar gibi özlemek yağmuru, seni.
 Belde edeninmiş rayihan hatta kokun.
 Tuz bastın yarama yine Rabbim.
 Kendimce konuşuyordum, artık sustum.
 Kırılmış bir kalbin teşekkürü,
 Aheste yerini bulan adalet.
 Biz kaç bahara güzellik bıraktık?
 Bizi üzenler Rabbim,
 Sana emanet.

ALPER TUNÇYÜREK

Almanya - Stuttgart

Ubeydullah Çavuş**PORSELEN BEBEK**

Ne alamettir tam da o gün
Kuş uçmuyor kervan geçmiyor
Duvarların yürüyüşüne tanık oluyorum
Bana doğru geliyorlar
Sonra bir arama motoru, bir isim, bir şehir
Karşımda porselen bebek
Duvarlar geri çekiliyor
Etraf artık daha aydınlık

Sonra porselen bebek kızıyor
Elim ayağım var evet
Ama çayı içmek için içmiyorum ben
Porselen bebek çok güzel bakıyor

Geçen zaman yumuşatıyor ruhları
Dayanamıyor porselen bebek
Porselen bebek artık kızmıyor

UBEYDULLAH ÇAVUŞ

Almanya - Hannover

Mihriban Harbi

GALİBA LONDRA

Daimî aceleye ant içmiş adımlar
Soluklanmama buyur ediyor parklar
Regent's Park aslında, ve o bank
İki nefes yeşil alıp veriyor
Kibarlığında caniliğini gizlemiş mantolar

Dilsiz kalmış, aksanını arayanlar sahnesi
Mind the gap diye yeniden uyardı yeraltı sesi
Şayet hatırlatmazsa düşeceğim
Benlik çatışması kokan boşluğa

Hak ediyor mu simsiyah geçmiş
Bugünün renklerini
Kara bulutların altında bu çiçek bahçesini?
Keşmirli çocuk!
Sen çektin bu renkli doğumun sancısını

Bir tek Thamse kenarı tesellisi
Adımlarımı yavaşlatıyor
Çanlar saati hatırlatırken
Gözüm denize koşan sulara dalıyor

Kırmızı yağmura susamış
Serler saklanıyor şemsiye şemsiye
Çıkan güneşin ne de kıymetli oluyor
Genç günlerin ev sahibi
Koca yürekli gri battaniye

MİHRİBAN HARBİ

Almanya – Ludwigsburg

Lisannüddin bin Hatip

LAMMA BADA YATATHANNA

Salına salına O gösterdiğinde kendini
 Güzelliği ile efsunladı sevdam bizi
 O an ki bir bakışı bizleri esir etti
 Tıpkı bir dalın sivruluşu gibi
 Ah kaderim ve ah ki bu şaşkınlığım
 Kimdir kalbimdeki acıyı dindirebilen
 Bu cemalin malikesi dışında
 Aman, aman, aman...
 Salına salına O gösterdiğinde kendini
 Güzelliği ile efsunladı sevdam bizi
 O an ki bir bakışı bizleri esir etti
 Tıpkı bir dalın sivruluşu gibi
 Ah kaderim ve ah ki bu şaşkınlığım
 Kimdir kalbimdeki acıyı dindirebilen
 Bu cemalin malikesi dışında
 Aman, aman, aman...

Çeviri: Yeliz Özbay

Rainer Maria Rilke

İSPANYOL ÜÇLEMESİ

I

Bu bulutun içinden, bak: yıldızı
 çılgınca gizleyen, az önce orada olan – (ve bana),
 şu dağlık bölgeden, ki orası artık gece,
 gece rüzgârları bir süreliğine (ve bana),
 vadinin dibindeki bu nehirden
 gökyüzündeki açıklığı yakalayan – (ve beni);
 benden ve tümüyle bu tek şeyden
 Tanrım: Benden ve duygumdan,
 sürünün ağılda konakladığı,
 dünyanın büyük karanlık hiçliğini
 soluyarak kabul eden-, bana ve her ışığa
 bir sürü evin karanlığında, Tanrım:
 bir şey yapmak için, bir yabancıdan, çünkü
 birini bile tanımıyorum, Tanrım, bana ve bana
 bir şey yapmak için, uyuyanlardan
 darülacezedeki garip yaşlı adamları,
 yataklarında öksürüp duran,
 yabancı göğüste uykulu çocukları,
 bir dolu içtenlikten ve her zaman bana,
 benden ve bilmediklerimden başka hiçbir şeye,
 bir şey yapmak için, Tanrım, Tanrım, o şeyi,
 bir meteor gibi dünyasal-geçici
 kendi ağırlığında sadece uçuşların toplamını
 bir araya getiren:varıştan başka bir şey değil.

II

Neden birileri gitmek ve tuhaf şeyleri
sırtlanmak zorunda, tıpkı bir hamal gibi
daha fazla ve daha fazla dolup taşan pazar sepetini
tezgahtan tezgaha taşımak ve yüklü bir hâlde yürümek
ve kendi kendine şöyle dese: Tanrım, niçin bu ziyafet?

Neden biri çoban gibi burada dikilmek zorunda,
ifrat derecede etkiye maruz kalmış,
bu yerde sürecin tümünü kapsayan,
manzaranın tek ağacına yaslanmış
daha fazla kılını kıpırdatmaksızın kaderine razı.
Ve yine de elinde değil genişlemeyen ufkunda
sürünün sakinleşmesi. Dünyadan
başka bir şeyi yok, her bakışında dünya var,
her eğiliminde dünya. Başkalarının duymaktan hoşlandığı şeyler,
müzik gibi misafirperver olmayan ve
körü körüne kanına nüfuz eder ve geçer.

Şimdi kalkıyor geceleyin ve dışarıdaki kuşun çağrısını
kendi varlığında duyuyor çoktan
ve cesur hissediyor kendini, çünkü bütün yıldızları
yüzüne ahzediyor, zahmetli – ah öyle,
bu geceyi sevgilisi için hazırlayan
ve onu bilindik cennetlerle şımartan biri gibi değil.

III

Şehirlerin koşuşturmacasına döndüğümde
 ve karmakarışık gürültü yumağına ve
 tek tek şaşkınlığına etrafımdaki araçların,
 bu yoğun canlılık bana
 gökyüzünü hatırlattığında ve topraklı dağ eteklerini,
 sürünün diğer taraftan eve doğru katıldığı.
 Taş gibi olsun cesaretim
 ve günlük işi çobanın bana sıradan görünür,
 öylece yürümesi ve bronzlaşması ve ölçüm taşı atarken
 sürüsünü zıhlaması yıprandığı yerden.
 Ağır adım, hafif değil, düşünceli vücut,
 zira ayağa kalkmak muhteşemdir. Hâlâ bir Tanrı olmalı
 bu kılıkta gizlenen ve daha az olmamalı.
 Dönüşümlü olarak yaşar ve gider, günün kendisi gibi,
 ve bulutların gölgeleri
 içinden geçer, sanki onun için tasarlar düşünceleri.

Senin için her kimse o ol. Gece ışıkları gibi
 kendimi lambanın örtüsünün içine yerleştiriyorum.
 Bir parıltı sakinleşiyor. Ölüm
 yolunu daha temiz bulsun diye.

**Rainer Maria Rilke, 6 ve 14 Ocak 1913 tarihleri arasında, Ronda
 Ada Gemisi 8 ve Toplu Eserler, Cilt III**

Çeviri: Fatma Türk

FATMA TÜRK

Almanya - Mannheim

Zamansız Tanıklar

Sena Şeker

Bir zaman makinesi olsa da bizi geçmişe götürse diye düşündüğümüz anlar vardır. Bazen gördüğümüz bir eşya, işittiğimiz bir melodi, aldığımız bir koku alıp götürür bizi geçmişe. Oralarda elimizden tutup hoş bir edayla gezdirir. Bu durum genellikle beklenmedik anda gelir ve duygularımızı tetikler. Herhangi bir teknolojiye tabi olmaktan zamanı durdurup hafızamızdaki saklı geçmişle bağlantı kurarız. Zihnin ve duyguların karmaşıklığı göz önüne alındığında koku; anıları canlandırabilir, bizi zaman ve mekânın ötesine taşımaya muktedirdir. Geçmişte yaşadığımız anıları bugüne taşıyarak onların yeniden şekillenmesine olanak tanır.

Kokuları tanıma kabiliyetimiz, hayatımızdaki temel bağların oluşumunda doğal bir süreç olarak gelişir. Özellikle anneyle bebekleri arasındaki bağ bu kokuşal algı üzerine kurulur. Yeni doğanlar, annelerini kokularından tanır ve ona karşı bir çekim hissederler. Bunun sayesinde güven duygusunun temeli atılır. Dolayısıyla bu, bebeğin güvenli bağlanma sürecinin ilk adımlarından biridir ve çevresine uyum sağlamanın bebeğe yardımcı olur. Buna binaen her insanın tıpkı parmak izi gibi kendine özgü kokusu olduğunun altını çizebiliriz. Kedi ve köpeklerin de insanları tanıma sürecinde kokuyu kullanmaları bu noktada dikkate değerdir.

Havaya yayılan maddeleri reseptörlerimiz yardımıyla algılarız ve onları hem duygusal hem de algısal anlamda hafızamıza kaydederiz. Bu tür duyuları tasnif etmek için kelime dağarcığımızdaki tek bir kelime yeterli değildir çünkü kokular, diğer duygusal algılardan farklı olarak soyut ve karmaşık bir yapıya sahiptirler. Tanımlamak için de mutlaka nesnel veya öznel bir referansa ihtiyaç duyarız; yemek kokusu, gül kokusu, parfüm kokusu örneklerinde olduğu gibi. Koku alma duyusu, genellikle görme ve işitme duyularının gölgesinde kalsa da aynı derecede hayati öneme sahiptir. Görmesi, resmetmesi veya sanal âleme taşınması imkânsız olmasına rağmen nesneleri işitmek ya da görmekle kokularını duyumsamamız

mümkün olur. Bunu, bir film izlerken tüketilen kahvenin kokusunu hissetmemiz gibi düşünebiliriz. Şüphesiz kokular hayatımızın her alanında mevcut ve yaşamımızda eşsiz bir yere sahip olan nimetlerdir. Bazen anıları canlandırır bazen duygusal bir deneyim yaratır bazen de bir mekânın, zamanın, havanın hatta mevsimlerin atmosferini oluşturup nitelendirirler. Örneğin kırılganın sebzeleri yakmasıyla yayılan acı ve sert sonbaharın, ayazın sessizliğinde dağlara yağın karın, bahar yağmuruyla toprağa düşen cemrenin ve denizin kıyısında esen meltemin burnumuza usul usul üflediği seçkin rayihalar gibi. Kokular, bu etkiyleyici gücüyle gerek duygusal gerekse zihinsel dünyamızı şekillendirmede önemli bir rol oynar.

Zihnimiz, geçmişin izleriyle bezenmiş bir labirent gibidir ve kokular bu yolda yönümüzü bulmamıza yardımcı olur. Kötü kokular duvarları ve çıkmaz sokakları belirlerken hoş kokuların izini sürerek içsel pusulamızı takip ederiz. Kötü kokular bizi zararlı ve tehlikeli şeylerden koruma görevini üstlenir ve rahatsız olmakla beraber onlardan çabucak kurtulmak isteriz. Kirli kıyafetlerimizi temizlemek için kullandığımız deterjanlardan, dibi yanmış yemeği tüketmeyerek kanserden veya bozulmuş yiyecekleri yemeyerek gıda zehirlenmesinden korunduğumuz gibi. Hoş kokularsa içimizi neşe ve huzurla doldurur, ruhumuzu besleyerek bizi sarhoş eder ve zihnimizin merkezine yerleşir tıpkı baharın kokusuyla içimizde açan çiçekler, sevdiğimiz insanla içtiğimiz kahveyi kırk yıl saymamız ya da bizi çocukluğumuza götüren anne kekini her sıcak kekte duyumsamamız gibi. Bu konu dilimize de nüfuz etmiş ve günlük kullandığımız deyimlere yansımıştır. Hoşlanmadığımız, olumsuz sonuçlara gebe olan şaibeli durumlarda “Burnuma kötü kokular geliyor.” diyerek şüphelerimizin altını çizeriz. Bizden gizlenen ve olası bir durumu sezdiğimizde “Yakında çıkar kokusu.” diyerek Nietzsche gibi hakikati koklayarak bulmaya teslim oluruz. Biriyle görüşmenin imkânlar dahilinde olmadığı zamanlarda da “Burnumda tütüyorsun.” ifadesiyle

özlemimizi dile getiririz. Ezcümle, kokular, sadece anılarla ilişkilendirilmez; aynı zamanda duygularımızı da doğrudan etkiler. Hatta hissettiklerimizi kokularla bağdaştırarak derin bir etki bırakmasına müsâade ederiz. Dolayısıyla kokular, duyuşal deneyimden çok daha fazlasıdır.

Her koku bize ayrı bir hikâye anlatır ve bize dokunanları özümseriz. Şehirlerin, mahallelerin hatta mekânların dahi kendine has kokuları vardır ve bize farklı şekilde yansır. Zihnimize kaydettiğimiz kokuyu nerde algılasak algılayalım, o anda düşünce dünyamızda o yere gidip geliriz. Evlerin de kendine has bir rayıhası vardır ve hiçbir ev bir başkası gibi kokmaz. Evin sakinleri bu kokuya kör olsa da kıyafetlerine dahi siner ve dışarıdan birisi duyduğu kokuyu o evle ve kişilerle özdeşleştirir. Bundan yola çıkarak her evin bir anlamı ve hafızası olduğuna kanaat getirebiliriz. İstemsizce bizi ele veren bir durumdur bu, çünkü üzerimize sindiği kadar kapıyı açmamızla dışarı taşması bir olur ve durdurması neredeyse imkânsızdır. Yapılabilecek şeyler arasında keskin kokuları boca ederek kamufle etmek ya da pencereyi açıp içeriği havayla nötrlemek olur.

Zamanımızın sınırlı olduğu şu dünyada iz bırakma isteğimiz güzel hatırlanmakla eş değerdir. Bu hususta aşırıya kaçmadan ve itidal düsturundan şaşmadan yol almak mühim olduğu kadar zordur. Hayatımızı anlamlı kılan değerler ve ananeler üzerine düşündüğümüzde toplumsal yaşama verilen değerlerin yanı sıra günümüzde ehemmiyetini günbegün yitiren inceliklerin de bilincine varırız. Evde pişen yemeğin kokusunun komşuya gittiği düşüncesi ve göz hakkını gözeterek yapılan paylaşımların nezaketi, küçük bir jest gibi görünse de arka planda büyük bir incelik barındırır ve tesiri de o ölçüde büyük olur. Birbirimize karşı duyarlı, saygı, hoşgörü ve diğerkâmlık duygularını pekiştiren hususların günümüzde göz ardı edilmesi toplumsal çürümenin göstergelerinden sadece bir tanesidir. “Bile” demeyerek karıncayı incitmekten hayâ eden insanlardan, dilinin kemiği

olmayan, küfrün bataklığında kaybolanlarla etrafımız dolup taşarken “Nereden nereye?” diye sormamak elde değil.

Çürümüş şeylerin kokusundan hoşnut olmadığımız gibi onlardan kurtulma isteğimiz de o denli büyük olur. Olası hastalık, salgın, bakteri ve kurtçuklardan korunmak için onları evimizden ve kendimizden uzaklaştırırız. Bunu, sağlamları korumak için de yaparız çünkü çürüyen şeyler bozulmak ve işlevini yitirmekle kalmaz zehrini yanındakilere de saçır. Günümüzde iyi ve kötü kokuların iç içe geçmesiyle neyin doğru neyin yanlış olduğunu ayırt etmesi de bir o kadar güç hâle geldi. Din, bilgi, dil ve en önemlisi insan yayılan bu karmaşık kokunun dumanıyla kirlenmekte. Sınırlar flulaştıkça ziyan çoğalıyor. Muhafaza ettiklerimiz tamahkârlığın keskin kılıcıyla günbegün parçalanmaya mahkûmlar. Burnumuzu dolduran çürük kokusuna alışmamız onun hoşnutsuzluğunu da gölgeleyerek bütün algılarımıza perde indiriyor. Hızla körleşiyor, sağırlaşıyor, tıkanıyor ve duyuşal yeteneklerimizi yitirip yerini hissizliğe bırakmaya mecbur bırakılıyor. Algılarımız kapandıkça ruhumuzun derinliklerine erişemiyor ve onu doyuracak bağlantılardan mahrum bırakılarak dünyanın sığılına hapsoluyoruz. Bunun sonucunda duygularımız da tahribata uğruyor. Onca yüzeyselliğin arasında yaşadıklarımız, duyularımıza nüfuz edemeden ve derinleşmeden boşluğa uçup gidiyor. Üstümüze sinen kokuların kalıcılığından ziyade, geçiciliğine aldanıp öte dünyaya taşıyor oluşumuzdan bihaber ilerliyoruz.

SENA ŞEKER

Avusturya – Bregenz

Bir Kalp, İki Dil

Zeynep Betül Kahveci

Diaspora kelimesini duyunca aklınıza ilk ne gelir? Kültürünüz, yaşam tarzınız, özlem, hasret ve belki de dininiz? Belki de hiç tahmin edemeyeceğim bir kelime. Kendimize bu soruyu sorduğumuzda gözümüzün önünde hangi kelimeler beliriyor? Bana sorarsanız eğer *dil* derim. Dil hepimizin hayatının merkezinde bulunan ortak noktamız. Dil birleştirir, bağlar ve muhabbet sağlar. Bizi biz yapan değerlerimizi ifade edebilmeyi özgürleştirir. Dil sadece konuşmayla alakalı değildir. Dil aynı zamanda bedenimizi de kavrar ve kişiliğimizi oluşturur. Bu kişiliğin oluşmasını sağlayan şeyler, çoğu zaman yaşadığımız, büyüdüğümüz ortam; şehir, ülke ve benzeri etmenlerdir. Peki bizim yaşamış olduğumuz diasporamız bizi hangi dil ile donatıyor? Veya hangi dili biz kendimiz için seçiyoruz? Eğer farklı diller konuşabiliyorsam benim kalbim hangi dil ile atıyor?

Doğduğum ve büyüdüğüm ülke hayatımın merkezinde bulunuyor. Kendimi bağdaştırdığım ve tanımlayabildiğim, okulda, işte veya sosyal çevremde konuştuğum dil, bu ülkeye ait. Diğer yandan vatan ve içimizi kuşatan, *memleket hasreti* var. Konuşmaya başladığım da öğrendiğim ilk dil, Türkçe. Nesilden nesile gelen, ailem tarafından bana ilk öğretilen, hayatımın merkezinde bulunan Türkçem.

Kendimi iki dil arasında savrulmuş hissediyorum. Kalbim ikiye bölünmüş, çift taraflı atıyor. Diaspora, gurbet ve ortasında ben. “Heimat” veya “Vatan” diye atan yürek, yirmi üç yıldır iki ülke arasında gelip gidiyor. Gün içerisinde, kendimi, iki dilin kelimelerini bir cümlenin içinde aynı anda kullandığımı fark ediyorum. *Code-Switching* diye adlandırılan bu olay aslında hepimizin bilinçsizce yaptığı bir durum.

Kendimizi çok dilli olarak tanımlayabiliriz. Sanki iki dili karıştırmış ve yeni bir dil üretmiş gibi hissediyorum.

Ancak kimse bu durumu garipsemiyor. Bu sanki hep bizim bir parçamız. Yalnız olmadığımızı ve aslında hepimizin kalbinin aynı attığını görebiliriz.

Bahsi geçen çok dillilik nedir ve bizlere, gurbette veya diasporada yaşayan insanların kalbine nasıl bir etkisi vardır?

Çok dillilik, Almancada Bilingualismus, olarak adlandırılır¹ ve dil biliminde oldukça eleştirilen, sorgulanan terimler arasında yer alır. İlâveten dilsel çeşitlilik; çeşitler, aksanlar veya stiller gibi dilsel ve iletişimsel kaynakları içerir ve bizleri bireysel kılar.² Beziyers ve Van Overbeke (1968) bu kadim olguyu şu şekilde tanımlar: “İki farklı dile, dolayısıyla farklı iki dünya arasında etkili iletişim imkânı sağlayan iki sistem sahibi olmak.”³ Bu cümle aslında içimizde barındırdığımız hazineyi tanımlıyor. Kendini iki yere de ait hissedebilmek, bu duyguyu tanımlamak çoğul bir dile sahip olan insana özgüdür.

Dil bir insana kendini ifade etme özelliğini verir ve kişiliğini oluşturur. İnsan, yaşadığı ülkeyi ve kazandığı kültürü, edinmiş olduğu dil ile anlatır. Ulus kimlik, memleketine gidince, kuzenleri, eş, dost ve akrabaları ile sadece Türkçe konuşan kişiliğe mahsustur. Sohbet ve diyaloglarda istemsizce araya kaçan yabancı kelimeler de mevcuttur. Bunların en güzel örneği “Hadî, *Tschüss*” veya günlük kullandığımız kelimelerdir: “Bugün ise gitmeyeceğim, Krank yaptım.” ya da “Okula bugün erken gitmeyeceğim, Nachmittag ders çalışmam gerekiyor.” Bizlerin gülererek karşıladığı ve hayatımızın bir parçası olan bu gibi cümleler kendimizle özdeşleştirdiğimiz ve benimsediğimiz kelimelerdir. Türkiye’de yaşayan akrabalarımız artık bu ve benzeri terimleri kabullendiklerinden onları sevgiyle, bizlerle bağdaştırırlar.

Çok dilli kişiler farklı dilsel ve iletişimsel kaynaklara sahiptir. Ayrıca genellikle diller arasında esnek bir şekilde geçiş yaparlar. Bir diğer özellikse çok dilli bir kişinin dil repertuarının yetersiz olmayışıdır. Daha geniş bir olasılık yelpazesini yansıtır ve kendini ifade etme şeklini genişletir.⁴

Yurt dışında yaşayanlar olarak birçok alanda kendimize has özelliklerimiz var. Kendini ait hissedebilmek ve bu duyguyu yansıtmak en önemli hususlardan biri. Eğer bana soracak olursanız, *kalbin nereden atıyorsa oraya aitsindir* derim. Ait olduğumuz yer, dünyada herhangi bir yer, ülke veya şehir olabilir. Hatta bir insanın yanı bile olabilir. Eğer kendini iki farklı yerde de iyi hissediyorsan bu da mümkündür. Kişi kendi yuvasını kendisi belirler. O kalp nerede atıyorsa, orası onun evidir, memleketidir. Hem Almanya’da hem de Türkiye’de kendini evinde hissediyorsa, onun iki evi var demektir. Ne de güzel yazmış Cahit Sıtkı Tarancı:

Memleket İsterim

*Memleket isterim
Gök mavi, dal yeşil, tarla sarı olsun;
Kuşların çiçeklerin diyarı olsun.*

*Memleket isterim
Ne başta dert ne gönülde hasret olsun;
Kardeş kavgasına bir nihayet olsun.*

*Memleket isterim
Ne zengin fakir ne sen ben farkı olsun;
Kış günü herkesin evi barkı olsun.*

*Memleket isterim
Yaşamak, sevmek gibi gönülden olsun;
Olursa bir şikâyet ölümden olsun.*

Dipnotlar

- 1 Aslan, A. (2020). *İki dillilik ve çok dillilik nedir?* Perspektif. <https://perspektif.eu/2020/11/14/iki-dillilik-ve-cok-dillilik-nedir/> [30.12.2023].
- 2 Busch, B. (2017). *Mehrsprachigkeit*. Wien: Facultas Verlags- und Buchhandels AG.
- 3 Bezirs, M. ve van Overbeke, M. (1968). *Le bilinguisme Essai de définition et guide bibliographique*. Sayfa 133. Louvain: Librairie universitaire.
- 4 Harr, A. K., Liedke, M., Riehl, C. M. (2018). *Deutsch als Zweitsprache*. Stuttgart: J. B. Metzler Verlag.

ZEYNEP BETÜL KAHVECİ

Almanya – Braunschweig

Su Gibi Ol Azizim!

Tolga Atabaş

Sıkıldığımızda ilham almak için doğaya bakmamız yeterli. Doğanın envaiçeşit flora ve faunası beynimizdeki çarkları büyük bir hızla hareketlendirebilir. Bu aşamadan sonra bize düşen görev, bu hızın devamını getirmek; yani düşünmek, tefekkür etmek ve dünyaya karşı şükranlarımızı sunmak. Doğa ve tabiatla ilişkili birçok felsefe türü vardır. Bu felsefi kuramları sadece felsefede kalmıyor tabii, edebiyatın içine de işliyor. Mesela 1830’larda Avrupa’da edebiyat alanında ortaya çıkan romantizm akımı tabiatı merkezine alıyor. Tabiat üzerine yapılan tasvir ve betimlemelerle klasisizme tepki olarak çıkan bu akımda yazar, duygu ve hayal bazı perspektiflerini geliştirir. Fakat doğadan ilham almak daha eskilere dayanıyor. Mesela sufilere atfedilen “Su gibi ol azizim!” sözünü duymuş olmanız muhtemel.

“Su gibi ol” felsefesinde su için farklı vasıflandırmalar yapılır. *Temiz, hareketli, değişken ve sabırlı* bu ifadeler arasında en belirgin sıfatlarından olabilir. Bu sıfatları birer birer incelemek suyu gözümüzde yüceltir ve etrafımıza daha aşına olmamıza sebep olur. Sudan aldığımız ibretleri de belki kendi hayatımızda uygulayabiliriz. Su olmayan yerde hayat yoktur. Bu yüzden Mars’ta su, buz veya suyun varlığına işaret edecek herhangi bir belirti arıyor uzay araştırmacıları. Belki su varsa orada mikroorganizmalar da vardır. Belki yeni bir dünya kurabiliriz bu uzaylı ecnebi diyarında. Lakin burada önemli olan husus suyun hayatla iç içe olması, bu iki kavramın birbirinden ayrılamaması. Biz insanlar “Bir damla sudan halk edildik.”¹ Hayatta kalmak için su içiyoruz. Suyula

temizleniyoruz. İbadetlerimize suyla hazırlanıyoruz. En nihayetinde kefene girmeden önce suyla guslediyoruz. Hayatımızın başından sonuna kadar suyun bir görevi, bir önemi var. Sadece son hususa odaklanarak suyun fiziksel temizleyici özelliğinden ötürü ruhsal bir temizliğe de erişebiliriz. Suyun tenimize değmesi dahi ne kadar değerli bir şey olduğunu idrak etmemiz, o anki ruh hâlimizi güzel anlamda etkileyebilir.

Suyun hareketli olduğunu anımsadık fakat bu hareketlilik nasıl bir hareketlilik? Dünyadaki nehirler hep bir hareket içinde, denize doğru akar. Denizlerde – kıyılarda fark ederiz özellikle – gelgit vardır. En kötü ihtimalle küçük küçük dalgalar vardır. Akar su her zaman temizdir. Demek burada hareket etmenin temiz olmakla bir ilgisi olduğunu görüyoruz. Akar su berrak olur. Durgun su kirlenir, bulanık olur. İçmekte tereddüt ederiz. Hareketliliği kendi tabiatımıza nasıl uygulayabiliriz? Spor yaparak hareketli oluruz, bün-yemiz daha sağlıklı olur elbette. Sağlıktan önemli ne var ki? Biraz daha ötesini düşünerek hâlimizin de hareketli olması gerektiğini yorumlayabiliriz. Bün-yemizdeki kaslarımızı sadece fiziksel olarak değil; gönlümüzde, kalbimizde, kısacası içimizdeki *manevi kaslarımızı* da geliştirmemiz gerekiyor. Diğer türlü bu kaslar zamanla erir gider. Bu yüzden “İki gün aynı olan ziyandadır.” denilmiştir.

İki günümüz aynı olmaması için su gibi hep ileriye adım atmamız gerekir. Yeni bir bilgi öğreniriz. Yeni bir metin yazarız, tefekkür ederiz, her daim *yeni* bir şey yaparız. Yenilere hazır olmak için de esnek olma-

mız gerekiyor. Değişen durumlara ayak uydurmamız hızla merhale atlayan toplumumuzda başarılı olmamızı sağlayabilir. Bunu yine suda görüyoruz zira su girdiği yerin şeklini alıyor. Çay bardağına koyduğumuzda bardağın şeklini, kovanın içine koyduğumuzda yine onun şeklini alıyor. Kare şeklini de alır, küre şeklini de. Buna ilaveten maddi ve kimyasal yollarla farklı hâl alabiliyor su. Buz, kar, yağmur, dolu ve buharı bir araya getiren sudur. H₂O atomlarını, özünü değiştirmeden bu hâllere sahip olan suyu her yerde görebiliriz. Su bu kadar fazla şekil ve hâl alırken su olmaktan çıkmıyor. Bu yüzden değişken dünyada su gibi değişken olmalıyız. Böylece göreve göre değişir ama kendi tabiatımızı her zaman koruruz.

Değişimler her zaman iyi anlamda gelmeyebilir doğal olarak. Değişimlere karşı sabırlı olmalıyız, zorluklara karşı direnmeliyiz. Bunu su nasıl yapıyor? “Su yolunu bulur.” Nasıl buluyor? Mesela küçük bir su akıntısı nasıl dev bir taşla mücadele ediyor? En basiti su yolunu buluyor ve taşın etrafından gidiyor. Direkt bir çatışmaya girmeden, taşı pek muhatap almadan çözüyor durumu. Bu mümkün değilse? Hayat bu, bazen de birebir mücadele gerekir. Bu iki olanak arasında tercih yapmaksa bize kalıyor. Su bize damlaya damlaya göl olduğunu da gösteriyor aynı zamanda. Eğer o küçük su akıntısı zamanla birikir ve dev taşın seviyesine ulaşırsa, onun üzerinden akar geçer. Su yolunu bulur. Burada önemli olan faktör *zaman*. Bu gücü birden bulmuyor su. Zamanla, sabrederek kendisini geliştiriyor, mücadele ediyor, başarıya ulaşıyor. Diğer seçenekte cerrahi bir müdahaleyi anımsatıyor âdeta. Doğaya baktığımızda büyük kan-

yonlar ve mağaralar görürüz. Su, darbelerini damlaya damlaya taşla vurur. Bu darbeler tek tek taşı zedeler. Zamanla taş aşılır. Tek başına güçsüz kalan küçük damlalar mütemadiyen damlayınca dağları bile aşar!

Doğadan her zaman ilham alabilir, hayatımızı geliştirebiliriz. Sezilerimizle, hissettiklerimizle, gördüklerimizle çoğu zaman göz ardı edilen doğal kaynaklarımızı takdir edebilirsek, çevremizi de daha iyi tanıyabilir, sevebiliriz. Çevremizi seversek sahip çıkmayı da öğreniriz. Esasında, çevremizi paylaştığımız canlı ve cansız her ne varsa saygımız oluşur. Mesela, suya saygı duyarak değerini anlarız. Su bize beşikten mezara kadar temiz, hareketli, değişken, esnek, kendimize has ve sabırlı olmayı öğretiyor. Buna da şükrediyoruz. İlham al, hayatını yaşa. Su gibi ol, dostum.

dipnot

1 İnsan Suresi, 76:2

TOLGA ATABAŞ

ABD -Philadelphia

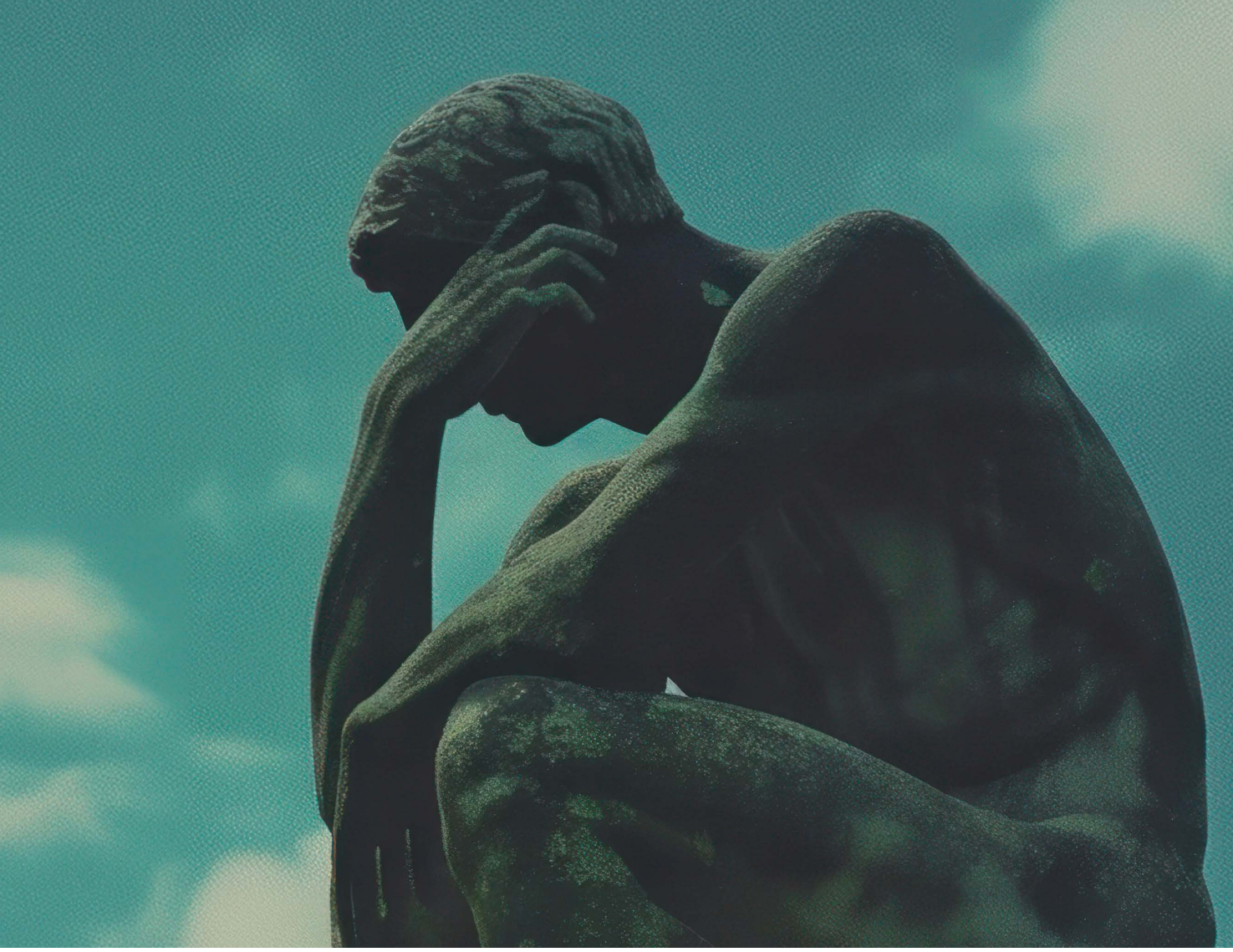
Küskün Şahit

Alper Tunçyürek

Musalla taşında kahvaltı etmek gibi mayhoş bir tadı var dünyada yaşamanın. Kendimden, beşerin ahlakı ikincil hatta üçüncül olarak gördüğünü her fark edişimle, dünyayla yabancılaşıyorum. İçimdeki sancıyı biraz olsun yatıştırmak için gözlerimi *yukarıya* dikiyorum. Bulutlara. Bulutlar üzerimizde duruyor. Onların altında olduğumuz da söylenebilir ama. Her şeyin ayaklarının altında olduğunun düşüncesine kapılmak da insanın nevi şahsına münhasır... Oysa varlık, farklı bir râkımda seyrete de zamanın gözünde her şey eşittir. Üzerimizde sabit duran bulutların yanı sıra, çocuklarının geçimiyle dertlenen, çalışmaktan elleri nasırlanan anne-babalarla aynı zaman diliminin içinden geçiyoruz. Demek ki her şey ve herkes, gözle görünür olmasa da, birbiriyle doğrudan bağlantılı. Öyleyse dünyayı büyük bir köyden ayrı tutan ne? Simgesel değil, sonuç itibarıyla hepimiz aynı göğün altındayız. Hepimizin üzerinde aynı tabaka duruyor. Yaşadığımız kentler, paylaştığımız sofralar, içinde bulundu-

ğumuz trafik, uğradığımız hastaneler, selamladığımız market sahipleri, her gün yeniden ölesiye sevdiğimiz sokak kedileri ve yüzlerini belki hiç görmeyeceğimiz insanlarla beraber yaşamanın neşesi. Tek bir tabakanın altında. Kim bilir bu tabaka nelere şahit olmuştur? Kim bilir neleri görmüştür? Kubbesi kaç defa yönünü şaşırmış, küçük dilini kaç kez yutmuştur? İnsana bürünse de konuşsa bir an için. Anlatacak ne çok şeyi vardır, kim bilir... Anlatsa, taşıyabilir miyim bunları, yani bilmenin yükünü, kederini... Bilmiyorum. Dokunaklı şarkılar söylerdi belki. Belki de ayrılıklardan, savaşırlardan, aşksız düşmanlardan, katmerli cehâletten, Musa'nın öfkesinden ve insanın şerrinden bahsederdi. Dünya, nasıl da muğlak bir yerdir...

Masal gibi bir hayatım var, Almanya'daki göğün altında kadersiz dolaştığım günlerde. Utanmıyorum da benden cismen çok uzakta kardeşlerim üşürken. Onlar açlıktan, yalnızlıktan uyuyamıyorken ben;

sultan sofraları kurup kahvemi yudumlayarak, parklarda kelekleri sayarken sürdürüyorum varlığımı. Bulduğum göğün az ilerisinde bombalar yağıyor taze yetimlerin kahvaltılarına. Mahur şarkılar yankılanıyor bir muştı, bir medet için. Bir adım ötemde, peltek bir vaizin dilinden dualar ediliyor Allah'a, hiddetli bir âminin hemen öncesinde. Oysa aynı göğü ben de paylaşıyorum, ancak bambaşka bir ruh hâliyle envaiçeşit zenginliklerin ve israfların arasında yaşıyorken. Yağmura bile sinirlenecek bir tahammülsüzlükle modern dünyanın esiri olarak seyrediyorken şehri. Aynı göğün altında yaşananları bilmezmiş gibi safiyetimden eser kalmamış artık. Gökdelenler, günahlarımın boyunda. "Bu suskunlukla yatacak yerimiz var mı acaba?" derken yudumluyorum kahvemi, Britanya Hindistanı'nın sömürge döneminden kalma kahve fincanımda.

Dünyayı büyük bir köyden ayrı tutan çok şey var. Gök insana bürünse bile anlatmaktan çekineceği

şeyler yaşıyor çünkü. Bazıları bilindik, kimileri meçhul... Ne savaşlar yaşandı o göğün altında, kaç çocuk koşarken ömrünü yitirdi ve kaç peygamber sabrını zorladı, hıçkırıksız ağlayışlarında? Musa'nın, Hızır'ın yüzüne bakar gibi çaresiz ve bitkinen yazdım içimden geçenleri bulutlara. Yine de gökten yana şüphemiz yok. O her mevsim ayrı güzel, her koşulda ayrı nârin. Bize her defasında yeniden çelme takan, insanın ta kendisi. Bizleri *insaniyet* adı altında yalnızca gök birleştirdiğinden ona her hâlükârda bir minnet borcumuz var. Dünyanın yaratılışından itibaren göğün şahit tutulduğu şeyleri düşünmek kalbimizi yorsa da insan, her şeye rağmen tıpkı gök gibi ümitvar olmalı. Bir iyiliğin, bir dostluğun, bir muhabbetin kırk yıllık hatırı için içimizde filizlenen ümidi diri tutmak görevimiz. Dünyayı kurtarmaya kendimizden başlamalıyız. *Yakından uzağa ilkesi*, Hz. Peygamber'in somut bir önerisi. Neyse ki, gök herkesin üzerine yakışıyor. Bu gökler senin Rabbim, ne güzel çizmişsin...

Köklere Yolculuk

Ayşe Nur Osmanoğlu

Sabah güneşi kadim şehir Bursa'nın üzerine düşerken esnaf kepenkleri yeni açmış, ellerinde sabah çayıyla siftah yapacak müşterilerini bekliyor. Bense Koza Han'ın avlusunda, koca çınarın altında oturmuş, yüzyılların yaşanmışlığıyla dolu hanı incelerken kahvem yudumluyorum. Sabah serinliğinde masamın yanında kıvrılmış kediye, sohbet eden esnafi, sabah kahvesini içmeye hususi Koza Han'a gelmiş emekli amcaları, teyzeleri, çınarın yapraklarını, rüzgârda süzülen ipek şalları izliyorum şadırvanın şakırdaması eşliğinde. Büyüleniyorum. Öte yandan özlüyorum bu şehri, çocukluğumu, büyüklerimi, dedemin eski mahallesini. Öyle derin bir özlem ki annemin görmediğim çocukluğunu ve gençlik yıllarını bile özlüyorum. İnsan görmediği, yaşamadığı şeyi özler mi hiç?

*Bursa'da bir eski cami avlusu,
Küçük şadırvanda şakırdayan su;
Orhan zamanından kalma bir duvar...
Onunla yaşıt ihtiyar çınar*
Ahmet Hamdi TANPINAR

İşte tam olarak Ahmet Hamdi'nin tasvir ettiği noktadayım sanki. Kemerli tavanları ve tarih kokan taş

duvarlarıyla Koza Han, benim tefekkür durağım. Bol köpüklü kahvem her yudumunda, taş duvarların şahit olduklarını hayal ediyorum. İpek Yolu'ndan gelen tüccarların ve seyyahların hikâyelerini, Arnavut kaldırım avluda yankılanan ayak seslerini... Baharatların, kahvenin kokusu ve ipek kumaşların canlı tonları, geçmişin fısıltıları sanki mekânın özüne sinmiş gibi havada asılı duruyor. Görüyorum.

Kahve ruhumu ısıtırken ve ben tüm bunları hayal ederken, geçmişle bugün arasında âdeta bir buluşma noktası olan bu han, zihnimde de aynı işlevi görmeye başlıyor. Düşüncelere daldığımda benim de bu yaşayan tarihin bir parçası olduğumu fark ediyorum. Sayısız hikâyeye tanıklık eden Koza Han, burayı çok seven annemin ve iş için sık sık bu hana yolu düşmüş olan babamın da hikâyesine tanıklık etmişti. Zamanın ve kaderin akıntısına kapılarak yolculuğa çıkanların anlattıklarını sessizce yaşatan mekânlardan biri burası. Sağlam duvarları ve yürek ferahlatan avlusuyla, sığınak arayan seyyahların, rızık peşinde koşan tüccarların ve cesaretle çabalayan göçmenlerin kolektif hafızasını taşıyor sanki. Şimdi bu tefekkür anına bir sığınak olan Koza Han, ailemin geçmişi ve hikâyeleriyle benim günümüz koşuşturmasında nadi-

ren yoklamaya fırsat bulduğum iç dünyam arasında bir köprü vazifesi görüyor.

Hayat yolculuğunda Orta Doğu'dan Kuzey Amerika'ya farklı durakları olan babam, son olarak Bursa'nın kalbinde demir atmıştı. Dev çınarın gövdesini incelerken, babam geliyor aklıma. Babamın otuz yıl önceki sığınacak liman arayışını hissediyorum. Bu arayış nihayetinde tesellisini Bursa'nın sıcaklık, tarih dolu kucaklarında, annemin sevgisiyle bulmuştu. Kader onu Kerkük'ten ta Bursa'ya getirmiş, karşısına annemi çıkarmış, Bursa'yı babama ve ailemize yuva yapmıştı. Ben de bu genç yaşında çeşit çeşit şehirlerin cazibesini keşfetme şansı bulmuştum, ancak hiçbir Bursa'nın bana hissettirdiği derin aidiyet duygusunu hissettirmemişti. İşte bu han, kahve, tarihî taşlar ve çınar hislerimi ve düşüncelerimi toparlayarak bana arayışlarımın ve nereye gidersem gideyim kalbimde hep var olan o özlem hissinin nedenini gösteriyor belki de.

Bu hikâyenin öyle çok yönü var ki... Annemin büyükbabasının bir asır önce Bursa'ya göç etmesi ile başlamış bu hikâye aslında. Hikâye içinde keşilen onlarca farklı hikâye ve hayat var. Günümüz gerçekliğinden çok uzak bir dünyada verdikleri bir karar veya zorundalık, onları yüz yıl önce Bursa'ya

getirmiş, bu şehri nesiller sonra bile kaç ailenin, kaç hikâyenin zamansız sığınağına çevirmiş.

Kahvemini telvesine dalmış, Ulu Cami'den gelen gür cuma selasını dinlerken Bursa'nın tarihî dokusunda dokunmuş göçmen ailelerden birine ait olmanın merakı, bu şehirden ne kadar uzaklaştım da "yuva" olarak hissetmenin güveni sarmalıyor beni. Biz mi seçiyoruz yuvamızı? Torunlarımızın memleketini? Yoksa memleketimiz mi bizi seçiyor? Bu soruyla Koza Han keyfimi sonlandırıyor ve bu bereketli güne devam etmek üzere masadan kalkıyorum.

AYŞE NUR OSMANOĞLU

Kanada – Toronto

Pencere

Safiye Bal

Bir bina düşünelim, birçok katı var, her katında da tek bir penceresi olan bir ev. Her katında yalnızca tek bir insan yaşıyor ve o da kendi katında bulunan o pencereden dışarıyı gözlemliyor.

O halde her insanın bir penceresi var, diyebiliriz. Pencerenin boyutu, camının rengi, berraklığı ve açısı insana bir perspektif sunuyor. Bu perspektif sonucu insan baktığında gördükleri ile kendisine bir yorum çıkarıyor. Pencere ufaksa dar bir bakış açısına sahip oluyor. Ufak bir pencere ışığı az alır, bu da insanın içini karartıyor. Küçük bir pencereden bakınca çoğu şeyi göremez insan. Gördükleri kadar bir birikimi olur, daha fazlasını alamaz. Evet, pencereden bakıyordur.

Büyük bir pencereden bakan insan şüphesiz daha çok şey görür. Müktesebatı geniştir. Daha çok gördüğü için, hepsi üzerine düşünür, düşünce yapısı genişir. Ufku genişler, iç dünyası derinleşir. İçeri daha fazla ışık alır, aydınlık olur, aydın olur. Evet, o da pencereden bakıyordur.

Camı berrak bir penceresi olan, her şeyi duru görür. Gördüğü şey ile arasından cam yokmuş gibi net görür. O da pencereden bakıyordur.

Kirli bir camdan bakan her şeyi mülevves görür. Her şey hakikaten temiz de olsa da kirli görür, gerçekten de nahoş ise bu daha da kötüdür onun için. Dışarıda olanı hakiki olarak görmesi mümkün değildir. Penceresinden bakıyor evet, fakat hakikati göremiyor. Pencerenin önündeki nesne çiçek de olsa, çiçeği çamur olarak görür.

Camı çiziklerle dolu bir pencereden bakan, her şeyi kırık, çizik, yarım ve eksik olarak görür. Sağlam olan hiçbir şey yoktur. O da pencereden bakıyordur.

Bakanların hepsi aynı binadadır fakat her birinin gördüğü görüntü çok farklıdır. Bulundukları katın da etkisi var tabii ki. Üst katlarda yaşayanların görüş alanları da daha geniştir. Bittabi alt katlara inildikçe, görüş alanı da daralır.

Her insan hayata kendi penceresinden bakar. Gördüğü kendine göre doğrudur fakat penceresinin durumuna bağlı olarak diğerlerinden farklıdır. Hangi kat-

ta yaşayacağımızı seçemeyiz ama penceresimizi genişletmek veya camını temizlemek, kırık veya çizikse değiştirmek bizim elimizde. Bunun farkında olanlar, diğerlerini yargılamaz, sorgulamaz ve suçlamazlar. Penceresi farklı, ne yapsın, derler. Fakat farkında olmayınca kendi penceresinin tek pencere olduğunu zanneder ve kendi gördüğünün tek hakikat olduğuna inanır ve aksini duymaya bile tahammül edemezler. Görmeyince ve farkında olmayınca insan, içinde hafıza kartı olmayan bir kamera gibi sadece bakmış olur. Gözümüzün nazar eylediği şeylere kalbimiz ile de nazar eylemek sadece insanın yapabileceği bir eylemdir. Bu eylemi hayat biçimi hâline getirenler ise erdemli yaşar. Erdemli insan o'dur ki, gördükleri üzerine düşünür, tefekkür eder ders çıkarır.

Küçük bir pencere büyütülür, kirli olan temizlenir, yeter ki sahibi bunu fark etsin ve değiştirmek istesin. Fark edilip istenildikten sonra her şeyin üstesinden gelinilir.

Her insan bakar ama herkes görür mü gerçekten?

Her âdemoğlunun bir kalbi var ama gönül gözü ile görür mü gerçekten?

İnsan, gözüyle bakar ve kalbiyle görür. Kalp penceresimizin durumu nasılsa dünyayı da öyle görürüz. Karşılaştığımız durumları bu görüşümüze göre yorumlarız. Aslında kalbî durumumuz bütün duruşumuzun ve yaşayışımızın bel kemiğidir.

“Güzel bakan güzel görür. Güzel gören de hayattan lezzet alır.”

Kalp penceresimizin geniş ve berrak olması dileğiyle...

SAFİYE BAL

Almanya – Köln

Hayal Kurmalr

Nüket Durur

“Her şey bir hayalle başlar.” Klişe gibi görünen bu cümle, gerçek anlamda bir şeyleri özetliyor. Ama bu şeyler tam olarak nedir ve neleri tetikler? Bu sorulara cevap bulmadan önce, geçmişe doğru bir zaman yolculuğu yapalım. İpucu veriyorum: Bu zaman dilimi kendimizi en hafif ve güvende hissettiğimiz dönem olup muhakeme becerimizin sorgulanmadığı, dünyadaki en güzel renk ne kadar göreceliyse doğrunun ve yanlışın da aynı oranda göreceli olduğu, aslında biraz da “deliliğimizin” yeşerdiği bir yaş aralığına denk geliyor: çocukluk.

Her birimizin çocukluğu farklı geçmiş olsa da ortak bir inançta buluşuyorduk: hayal kurmak. Belki de çocukken, anne karnında yaşadığımız cennetvari ortamdan bu dünyaya gelişimiz arasındaki zaman diliminin kısalığından ve güzel şeylerin mümkün olduğuna dair inancımızı yitirmediklerimizden dolayı, hayal kurarız. Üstelik bunu da kimselere zararı olmayan, bir bakıma masumane hatta o hallerimize tanık olanları eğlendiren bir *delilikle* yapmaz mıyız? Kurduğumuz hayal dünyamızda oyuncak bebekler birbiriyle konuşabilir, oyuncak uçaklar el gücüyle havalanabilir ve şekerlemeler iki parmağımızın arasında yürüyebilir çünkü o günlerde hayal dünyamızın sınırları yoktur henüz. Büyüdükçe, çocukluğumuzda kurduğumuz hayaller olgunlaşmadan, onları bırakırız; neticede çevremizdekilere göre “yetişkinler hayal kurmaz” değil mi? Artık büyüdüğümüze göre bize biçilen rollere uyup daha yetişkin işlerle meşgul olmamız gerekir. Özgürce hayal kuran bir yetişkine rastlamak bu yüzden pek güçtür.

“Dünyadaki değişimler çılgın bilim insanları sayesinde mümkündür.” Bu cümleye baktığımızda bizi

kişisel olarak ilgilendirmediklerini düşünebiliriz. Oysa bu çılgın bilim insanları dahi bir zamanlar sınırsız bir hayal gücüne sahip olan çocuklardı. Çocukların ele avuca sığmamaları, parklarda ilk önce dönen oyuncakları aramaları ve duygularını dorukta yaşamaları, o yaşlarda yadsınamayacak çılgınlığın zirvesine benzetilebilir bir nevi. Küçüklükte her insanın zihninde, bitmek tükenmek bilmeyen bir “fikir” okyanusunun olduğunu fark edebiliriz. *Fikir*, yapısı gereği daha erişkin bir kelimeye benzerken, *hayal* çocuğun aklındaki daha iyi tasvir eder. Çocukların bitmek tükenmek bilmeyen deli dolu, fantastik hayal güçleri öyle bir potansiyele sahiptir ki bu sınırsız muhayyileyle büyüdüklerinde her biri dünyayı değiştirebilirdi. Bu bakıma hepimizin içinde henüz koşulları oluşmamış çılgın bir bilim insanının unutulduğu söylenebilir.

Dünyada değişmesi gereken birçok meselenin oluşu zaman zaman bizi karamsarlığa iten ortak düşüncelerimizden biridir. Aslında karamsarlığa kapılmak yerine bir de “çocuklar gibi” hayal kurmayı denesek, çözüme biraz daha yaklaşabiliriz. Örneğin bulunduğumuz birçok ortamda insan ilişkilerinde anlaşmazlıklar yaşayabiliyoruz. Çoğu sorunlar da kanımca öz muhakeme becerisinin olmamasından kaynaklanıyor. Çoğumuz ne kendimizdeki eksikliklerden ne de artılardan haberdarız. **Kendimizin farkında olmadan** yaşıyoruz. Belki de ihtiyacımız olan şey kendimizle ilgili hayal kurmaktır. Hangimiz şimdiye dek olgun hâlimizi hayal etti? Belki anlık aklımıza getirmişizdir ama daha sonra bunun mümkün olmadığını düşünüp bu fikirden uzaklaşmışızdır. Değişime inanamıyoruz, kendi iyi hâlimizi hayal etmekte zorlanıyoruz. Çoğumuz bu fikirden korkuyor, çünkü hayal ettiğimiz kişi olmak için konfor alanını terk etmemiz gerek. Alıştı-

ğımız konforumuzu seviyoruz. Ama konforun dışında ne bizim rahatsız olduğumuz ne de başkasına rahatsızlık verdiğimiz, toplumun içinde birbirimizle daha iyi anlaşabileceğimiz yeni kişiliklerimiz bulunuyor.

İnsanlar kendi iyi hâlini hayal edebildiğinde asıl yenilik başlar. Hayal kurmak mühim bir inanç meselesidir ve yalnızca bireysel anlamda değil, toplumun değişimi için de önemli bir rol oynar. Toplum tek bir kişide filizlendiğinden dolayı, her birimizin hayal kurabilme yetisi toplumu değiştirebilecek önemli bir güçtür. İşte bu güç sayesinde, bir çıkmaz gibi görünen toplumsal meseleler nihayetinde çözümlenebilir. Hayal kuran insan sayısı az olduğundan dünyadaki bariz sorunlara da çözüm bulunamıyor. Dünyadaki açlık sorununa, susuzlukla mücadele, iklim değişikliği ve büyük çaplı başka sorunlara çözüm bulabilmek için hepimiz hayal kurmayı denemeliyiz. Bu meselelerle ilgili hayal kurmayı da çocuksu ve imkânsız görmeden yapmalıyız, çünkü bunu yapan insana muhakkak, “Sen hayal dünyasında yaşıyorsun.” denir. Bir hayalle her şey mümkün olabilir, tek yapmamız gereken bu *hayale inanıp peşinden koşmak*.

Hayal kurmanın, neredeyse yasaklandığı bir devirde yaşıyoruz. Bu durumun nasıl başladığını bilmesek de onunla bağdaştırabileceğimiz sorulardan biri de şu: Hayal kurmak tüm toplumlar için olağan bir durum olsaydı ve geçmişten bugüne kadar başka bir yaşayış ve gelişim süre gelseydi ne olurdu? Dünyanın durumu bugünküne benzer miydi? Kanaatimce benzemezdi. Geçmişten bugüne kadar, hayal kurmanın -abartarak ifade edersem yasaklandığı- bu duruma startın verildiği, zihnimizde de belirleyemediğimiz zaman diliminden itibaren başka bir yaşayış ve gelişim süre

gelseydi ne olurdu? Dünyanın durumu bugünküne benzer miydi? Kanaatimce benzemezdi. Çocukluğumuzdan itibaren içimizdeki deli dolu hayalleri koruyabilseydik ve bu hayalleri büyüdüğümüzde olgunlaştırıp dünyada gördüğümüz bir yanlış düzeltmeye çalışsaydık, hiç birimizin *çılgın* bir bilim insanına dönüşmesine gerek olmadan şu anki dünyayı yüz belki de iki yüz yıl geleceğe taşıyabilirdik. 2150 yılındaki geleceği 2020’lerde belki şimdiden yaşayabilirdik. Teknoloji, belki bilim kurgu filmlerinde gördüğümüz boyuttaki gibi gelişebilirdi. Çevre düzenlemesi gezdiğimiz sokaklara belki fütüristik bir hava verebilirdi. İnsan ömrü yeni, kişiselleştirilmiş tedavi yöntemleriyle bugünden belki **daha uzun olabilirdi**. Bütün bu gelişimi güçlendiren olasılıklara rağmen *her şey iyiye giderdi* diyemeyiz, çünkü söz konusu insan olunca nefes ve şeytan da orada bulunurdu, etik sorunlar diye adlandırdığımız kavram da karşımıza çıkardı. **İşte tam burada** geleceği hayal edip istemekle gelecekte korkmak denen durum ortaya çıkıyor. Bir insanda öz muhakeme becerisinin bulunması bugün de olduğu gibi gelecekte de etik sorunların uç noktalara evrilmesine belki engel olabilir.

NÜKET DURUR

Almanya – Stuttgart

Demir Adam

Neslihan Akyol

Strazburg sokaklarını tramvayla gezerken inme vakti gelmişti. İlk defa görüyormuş gibi gezmek istedim. Her baktığım yerde farklı şeyler görüyordum. Anladım ki o an ihtiyacım olan şeylere odaklanıyordum. Tramvaydan iner inmez ilk gözüme çarpan tabela: DEMİR ADAM. Bir an için düşündüm. Bu bir durağın ismiydi. Durmamı sağlayan bir durak. O kalabalığın içinde, insanoğlunu sorgulamama sebep olan o durak. Aslında durak güzel bir tevafuktu çünkü sayesinde durmak istediğimin farkına vardım. O durak benim için bir hatırlatmaydı âdeta. Dış dünya, iç dünyanın yansıması olmuştu o an.

Önce izledim. Bazı şeyleri o an gördüm. Herkes çok aceleliydi. Yüz ifadelerine baktım insanların. O an işte sanki “demir adamı” gördüm o yüzlerde. Soğuk yüzler. Hızlı yürüten bedenler. İnsanoğlu yaşıyor mu gerçekten? Her duyusuyla, her duyuguyu yaşıyor mu?

Kendine o izni veriyor mu? Kendime döndüm ve kendime sordum. Bana kalırsa izin verme hakkının var olduğunu dahi unutuyor durmayı bilmeyen insanoğlu. Belki de durmayı öğrenmediği için. Durmak aslında kendini bulmaktır. Sürekli durmaktan bahsetmiyorum. Ama insan arada kendine “dur.” dese, birçok şeyin farkına varmaz mı? Belki de dünya telaşından uzaklaşır o an. Rüzgârın tenine temas edişini hisseder, ağaçların birbirine nasıl bağlı olduğunu idrak eder, köklerin ne kadar sağlam olduğunu görür. Ve liste uzayıp gider...

Dur ki duyasin.

Dur ki göresin.

Dur ki tat alasin.

Dur ki hissedesin.

Dur ki kokuların farkına varasin.

Dur ki organların vazifelerini yapsın.

Dur ki fark et.

Ben demir adamı, ifade edilmeyen duygular olarak hayal ettim. Peki biz? Bizler ne kadar ifade ediyoruz duygularımızı? Kendimize ifade ediyor muyuz mesela? Yoksa kendimizle de mi demir adam oluyoruz? Belki de “sus, ayıp” ikazını çok duyduğu için insan kendi iç dünyasında bile susmayı tercih ediyordur, kim bilir. Oysa: Yüzleşirse, kendini keşfeder. Acısıyla, tatlısıyla öğrenir ve tat alır. Her zaman dediğim gibi:

Herkesin kendi iç dünyası, kendi yolu.

Kendini bulabilmesi için yolculuğu.

Kılavuz ise kendimiz.

Herkes kendini bilir, herkes kendine özgüdür çünkü. O kılavuzu okumayı istemek ve öğrenmekse bize

kalmış. İlk adım “durmakla” başlar... Sen de nerede olursan ol, durağını gör ve dur. Demir adam olmak yerine, kafanı kaldırıp etrafında ne var bir bak. Olmaz mı?

Sevgiyle kal.

NESLİHAN AKYOL

Belçika – Brüksel

Sev Kaderini Kızım O Da Sever Seni

Selçuk Büyüktanır

Bir hikâye yazıyoruz; sonra kendi yazdığımız hikâyeye inanıyor, onu gerçekmiş gibi algılıyoruz. Başlıyoruz bu hikâyeyi oynamaya. Oyuna başlamadan evvel kafada planlar kuruyor, kendimizce senaryolar uyduruyor, bilinçaltında yönelimler yapıyoruz. Sonra da yönelimlerimiz doğrultusunda karşımıza çıkıyor, kendi yazdığımız alın yazımız. İşte şimdi oyun zamanı, hadi kolay gele...”

“Kalkıyor musun yoksa? Otur, çayını tazeleyim.”

“Yok, zaten kalktığım yok. Lafın gelişi dedim, ‘kolay gele’. Daha çok anlatacaklarım var. Bulmuşken seni kaçırmam. Bakarsın bir daha göremezsin beni. Hazır yollarımız kesişmiş, değerlendirelim bu fırsatı.”

“Yaa kardeşim, sen benim öz kardeşim sayılırsın. Amenna, dinlerim seni sonsuza kadar lakin normal şeylerden konuşalım. Gerçeklik algın mı değişti senin, bilemedim; gerçeği hayal, hayali gerçek mi sanıyorsun? Dışarıda hava güzel, balık tutmaya gidelim. Hatta Şuğul Vadisi’nde şöyle bir çimelim. Belki kafanı soğuk suya sokarsan kendine gelir, gerçeklerine dönersin. Bırak Almanya’yı, kal burada kendi memleketinde. Eskisi gibi yine sakın sakın yaşa hayatını. Babanın dükkânını aç, işlet. Boş ver çok düşünüp kendine dert edinmeyi. Sen demiyor musun, sıradan olmayı özlüyorsun? O halde kal burada, gitme; bizim gibi yaşa, sıradan ve sade.”

“Yok be hocam, ben bu yola girdim bir kere. Bana bir seçim yapmam söylendi, ben de bunu seçtim. Bak ne anlatacağım. Allah’ın senin için yazdığı bir program var, kader diyoruz biz buna; pop-up’lar ile yani aniden çıkagelen karar pencereleri ile senin de dâhil olduğun bir yazılım. Programcı senin alacağın kararların sonuçlarını biliyor ama ne karar alacağına karışmıyor. ‘Sana akıl verdim’ diyor, kararlarını mantık çerçevesinde alırsan daha uzun süre ayakta kalacağını söylüyor. Ancak sunduğu seçeneklerle ister istemez seni sınırlıyor, en nihayetinde seni ve diğer bütün oyuncuları istediği sona yani er ya da geç oyunun yazılmış sonuna ulaştırıyor. Başardım diye sevinemiyorsun çünkü oyunun bitişi oyuncunun da bitişi gerektiriyor; sen bir yandan oyunu başarmak için heyecanla öne atılırken, bir yandan da attığın her adımla kendini oyunun dışına atıyorsun. Bir nevi hayatını senin ellerine teslim ediyor ama bir yandan da ‘Benim yazdıklarım mecbursun.’ diyor.

“Bir de senin müdahale edemediğin bir akış var, aldığın bazı kararların doğurduğu bir sonuç aslında, seçeneklerin teke indiği durum. Artık o noktadan sonra bırakıyorsun kendini, nereye götürürse götürüyor. İşte ben şu an böyleyim, sanki kendimi bırakmış

cukla taşınmaları kolay olmamıştır. Aydın, bir yandan yeni bir şehre bir yandan da yeni bir işe uyum sağlama-ya çalışırdı; onu asıl yoran çocuklarının uyum süreci olur. Kendini geçer, çocuklarının derdine düşer. Onların her bir gözyaşı, ömründen bir yıl eksiltir. Hâl böyle olunca da “Neden böyle oldu?” demeden edemez.

“Gene başladın. Takılmış kaset misali aynı şeyleri tekrar edip duruyorsun.”

“Ne yapayım? Elimde değil. Çocukların üzüldüğünü gördükçe içim içimi yiyor.”

“Anlıyorum ama kabullenmekten başka ne gelir elimizden.”

“Demesi kolay. Gel de zihnime anlat. Kabullenemiyor bir türlü.”

“İyisin hoş da sen takılmayı bırakmadan nasıl baka-
cağız önümüze?”

“Nasıl takılmayayım? Daha geçen gün Sema elime bir kâğıt tutuşturdu. ‘Baba, Almanya’ya gidelim’ diye yazmış. İki saat kendime geledim.”

Aydın’ın gözleri yeniden doldu. Son aylarda çok hassaslaşmıştı. Birisi ufacık dokunsa hemen ağlayı-veriyordu. Hep bekledi; birileri “Hadi Aydın, sana izin çıktı” desin diye. Yoktu. Feryadını duyan bir Allah’ın kulu yoktu.

“Mevla görelim neyler, neylerse güzel eyler.” demişler. Mevla’nın bize vereceği güzellikleri yaşamak için önce kabullenmek gerekiyor. Kabullenmeyi başaran, önüne bakmaya başlar. Yoksa günlerce, aylarca sorgular durur. Neden oldu? Niye öyle yaptım? Keşke şöyle yapsaydım? Keşke de keşke.”

Aydın şöyle bir derinden iç çekti, karısını onaylar gibi söyledi.

di-
yo-
rum
ama
henüz
cesaret
edemiyorum.

Bu akış beni
oraya da götürür.

Olur da bir gün, Almanya’nın Aachen kentinde tahtadan yaptığım bir kulübede yatıp kalktığımı duyarsanız şaşırmayın.”

Aradan yıllar geçer. Aydın, yazarının kendine uygun gördüğü hayatı yaşamaz. Başka bir akışı takip eder. Mühendis olur. Olmasına olur ama hiçbir zaman olduğuna emin olamaz. Hatta mühendis olmakla kalmaz, iki de kız babası olur. Almanya’da sokakta yaşamayı düşlerken Türkiye’de bir firmada çalışırken bulur kendini.

Geriye dönüp baktığında onu mutsuz eden bazı kararları şimdi de çocuklarının alma arifesinde olduğunu görmesi ise Aydın’ı tedirgin eder. Almanya’da huzurlu bir hayatları olmasına rağmen sırf onun ideallerinden ötürü kalkıp Türkiye’ye, hem de iki ço-

“Keşkee...”

Birbirini takip eden sorular ve soruların arasında kısır bir döngünün içerisine girmiş bir insan. Kendi yarattığı çıkmaz sokağında ha bire duvarı itiyor da itiyor... Ne zaman anlayacaksın insan evladı, bu sokak çıkmaz sokak. Daha fazla heba etme ömrünü. Dön arkana ve git...

Git ve kurtul...

Su akar çatlağını bulurmuş. Aydın da bulur çatlağını, akar içine. Onun şekline kendini uydurdukça alışıır.

Lakin bu defa da büyük kızı Nuran’da vardır bir taşınma telaşı. Babanın yok olmaya yüz tutmuş idealist düşünceleri büyük kızında hayat bulmuştur. Yıllar önce onun sırf iş için yaptığı değişimi, şimdilerde kızı okul için yapmaktadır. Neden mi? Aynı kendi gibi kızı da insanlar ona “aferin” desin ister.

Aydın’ın günlerce gözüne uyku girmez. “Her şey mevki demek, para demek değil.” der. “Ondan çok daha önemlisi huzur ve mutluluk. Bir yerde huzuru inşa ettiysen bir daha inşa etmek hevesine girmenin bir gereği var mı? Her şey bir hayalle başlar ama hayallerin erişilebilirliği, oturdukları gerçeklik çerçevesinin büyüklüğü ile orantılı değil midir? Paran yokken ev alacağım diye hayal kurmak nasıl boş ise herkesten aferin beklemek de yersiz olsa gerek.”

Aydın çok dil döker kızına ama duyuramaz sesini. “Bir süreç başladıysa sonuna kadar gitmeli.” der kızı.

“Hayatta her şey bir tercihten ibaret, babacığım. Bir yola girerken öbür yolun nereye götüreceğini bilemeyiz. Hayat öyle de devam edecek böyle de. Bırak benimki de bu yönde devam etsin.”

“Peki kızım. Dilerim yeni hayatın sana hep güzellikler getirsin.”

“Her zaman güzellik beklemek olmaz baba. Bazen de sıkıntılar yaşanacak. Yoksa nasıl bilelim, güzelliklerin kıymetini.”

“Sen yine de güzellikler dile kızım. Güzel düşünen güzel yaşamış.”

“Tabii ki babacığım. Ben bugün bu yola girerim, bu yol beni yarın başka bir yola çıkarır. Araba yollarının

birbirleriyle olan bağlantıları gibi hayatımızın yolları da birbirine bağlıdır. Yeni yollara çıkmak, o yollar-daki güzellikleri görmek, hatta kader birliği yaptığın insanlarla tanışmak için yürümek gerekir. Ben de bunu yapıyorum.”

Aksini düşünse de yetişkin bir birey olmuş kızını bu yolculuğa uğurlamaktan başka bir şey gelmez elinden.

“Hayat ekranımızda ‘SON’ yazdığında, ‘Daha yapacak çok işim vardı. Salın beni, gideyim’ desen de kimse duymayacak seni. O hâlde, henüz nefes alıp verirken bilmek gerek, o nefesin kıymetini. Yapmadım demenin pişmanlığındansa bir insan pişman olacaksa, bırakın yaptığından olsun. Hem öyle değil mi? Nasip kısmet kelimeleriyle özetlediğimiz, bizden habersiz ama bizim hakkımızda verilmiş bir karar var. O hâlde bize de o karara uymak düşer.”

“Git kızım. Sana verilen bu geleceği layıkıyla yaşa. Ayakların yere basarken, kalbin heyecanla çarparken yaşa. Gideceğin yerde sev ve sevdirdi kendini. Güzel sözler söyleyen, güzel sözler duyarmış. İki yanağına da birer gülücük kondur, o hâlde çık sokağa. ‘Merhaba’ de, ‘Ben geldim yeni dünyam, var mısın benimle yürümeye?’”

Kaderinle el ele yürü kızım; aynı suda birlikte kürek çekin. Sev kaderini kızım. Sen seversen, o da sever seni...”

SELÇUK BÜYÜKTANIR

Avusturya – Viyana

ÇİZİM: GÖKÇE ARSLAN

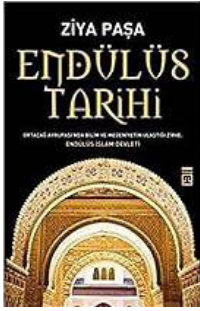
A. Arslan

Editörlerimizden Seçmeler

Endülüs

Kitap Önerileri

Furkan Uzun & Zeynep Yaman

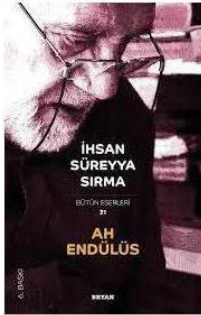

ENDÜLÜS TARİHİ - ZİYA PAŞA

Timaş Yayınları

Tanzimat edebiyatının en önemli temsilcilerinden biri olan Ziya Paşa'nın bu eseri sadeleştirilmiş Türkçeyle okurun istifadesine sunulmuştur. Eser, derin ve teferruatlı muhtevasıyla yıllardır hem okur hem de yazarların ilgisine

ve takdirine mazhar olmuştur. Ziya Paşa, Fransızca ve Arapça kaynaklardan faydalanarak *Endülüs Tarihi* isimli kitabını, Müslümanların Endülüs'teki birikimlerini o ana kadar hiçbir esere konu edilmemesi sebebiyle kaleme almış ve edebî altyapısıyla süslemiştir. Eser Yasemin Çiçek tarafından sadeleştirilerek neşre hazırlanmıştır.

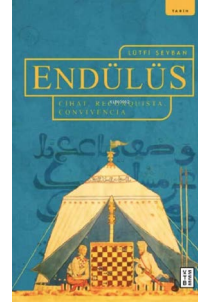

AH ENDÜLÜS - İHSAN SÜREYYA SIRMA

Beyan Yayınları

İhsan Süreyya Sırma, Endülüs'ün uzun tarihini kendi duygu ve düşünceleriyle (yorumlayarak) 176 sayfada özetlemektedir. Sırma, Endülüs'ün kültürel mirasını sade ve akıcı bir dille, gereksiz

ayrıntılardan kaçınarak aktarmaktadır. Eser okuyucuya âdeta Endülüs'ü hissettiriyor. İspanya seyahatinden izlenimlerini ve fotoğraflarını paylaşan yazarın bu eseri, bir giriş kitabı olarak nitelendirilebilir.

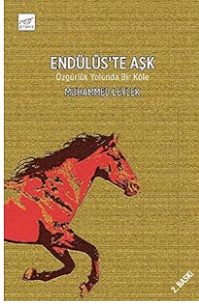
ENDÜLÜS:

**CİHAT,
RECONQUISTA,
CONVIVENCIA-
LÜTFİ ŞEYBAN**

Ketebe Yayınları

Endülüsle ilgili araştırma yaptığınızda Lütfi

Şeyban'ın kitaplarına ve makalelerine mutlaka rastlarsınız. Şeyban'ın eserleri genel olarak İslam-Avrupa-Mağrib Orta Çağ medeniyetinin tarihine odaklanmakta ve özellikle Endülüs hakkındaki kilit konuları derinlemesine işlemektedir. *Endülüs: Cihat, Reconquista, Convivencia* kitabı, Endülüs tarihini genel bir perspektiften ele alarak okurlara fetihler, Reconquista hareketi ve Haçlı Seferleri gibi önemli konuları aktarmaktadır. Aynı zamanda Müslümanlar ve gayrimüslimler arasındaki toplumsal iletişim ve etkileşim çeşitli açılardan değerlendirilmektedir. Endülüslülerin bilim, medeniyet ve ilim alanlarında gösterdikleri çaba ve gelişmeleri de kapsamlı bir şekilde ele alarak okuyuculara geniş bir perspektif sunmaktadır.

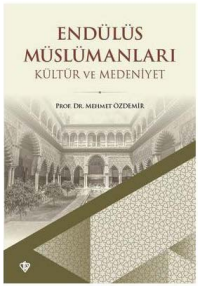

**ENDÜLÜS'TE AŞK:
ÖZGÜRLÜK YOLUNDA
BİR KÖLE - MUHAMMED
LEYLEK**

Pruva Yayınları

Endülüs'te Aşk, Muhammed Leylek'in ilk kitabıdır. Hikâye 8. yüzyılda İber Yarımadasında geçiyor/geçmekte ve kölelerin

isyanıyla asilerin varoluş mücadelesini acı ve etkileyici bir dille anlatmaktadır. İsyân ve mücadele sürecinde oluşan direniş birliği bir ordunun oluşmasına vesile olur. Bu ordunun yolu efsanevi komutan Târık Bin Ziyâd'la kesişir. Ziyâd'ın liderliğinde sayısız fetih harekâtı gerçekleştirir ve birçok stratejik zafer elde eder. Hikâyenin merkezindeki çatışma ve gerilim, olayların gelişiminde etkin bir rol oynuyor. *Endülüs'te Aşk* aslında Endülüs'ün doğuşunu müjdeleyen bir özgürlük romanıdır.

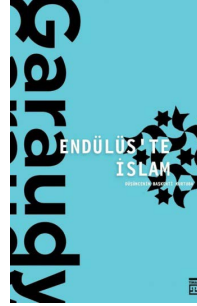

**ENDÜLÜS MÜSLÜMANLARI:
KÜLTÜR VE MEDENİYET -
MEHMET ÖZDEMİR**

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Endülüs hakkında henüz hiçbir şey okumamış olanlar için Mehmet Özdemir'in bu eseri nitelikli bir başlangıç olarak kabul edilebilir.

Yazar bu eserinde Endülüs medeniyetinin Avrupa medeniyetine ilim ve irfan alanındaki katkılarını ele almaktadır. Daha önce bilinmeyen nice âlim, mütefekkir ve bilim insanını, onların icatlarıyla keşiflerini tarafsız bir dille okurun istifadesine sunmaktadır. Objektif anlatımı ve sade diliyle okurun yararlanabileceği bir eserdir.

**ENDÜLÜS'TE İSLAM:
DÜŞÜNCENİN
BAŞKENTİ KURTUBA -
ROGER GARAUDY**

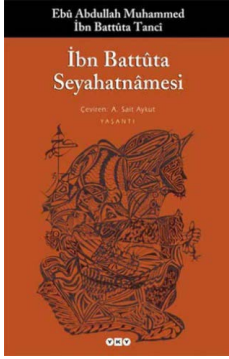
Timaş Yayınları

Roger Garaudy 20. yüzyılın önemli düşünür ve filozoflarından birisidir. Yaklaşık 60

yıllık bir arayışın ardından İslam'ı seçerek Müslüman olması dünyada büyük yankı uyandırdı. Garaudy çeşitli konularda yazmış olmasına rağmen, özellikle İslam ve Medeniyet kavramları üzerine olan eserleri günümüzde hâlâ büyük bir ilgiyle okunmaktadır.

Garaudy'nin Endülüs'le ilgili bu eseri, bölgeyi İslam'ın etkisi altında şekillenen bir medeniyetin merkezi olarak ele almaktadır. Ayrıca Endülüs'te İslam'ın yayılmasıyla farklı din ve milletlerden insanların sanat, bilim, felsefe ve kültür alanlarında gösterdikleri ilerlemeyi yansıtmaktadır. "Convivencia" olarak bilinen birlikte yaşama kültürü, hoşgörü ve saygının bir sonucu olarak insanların birbirlerine olan olumlu etkilerini vurgulamaktadır. Kitabın bir bölümünde Endülüs'e Altın Çağ'ı yaşatan şahsiyetlere ve onların eserlerine odaklanan yazar, bu kişileri tanıtarak Endülüs'ün zengin kültürünü ve düşünce birikimini anlatmaktadır.

Endülüs'te İslam, Endülüs'ü ideolojik ve kültürel açıdan keşfetmek isteyenler için bir rehber ve bu yolculuğun başında olanlar için önemli bir kaynaktır.

**İBN BATTÛTA
SEYAHATNAMESİ
- EBÛ ABDULLAH
MUHAMMED İBN
BATTÛTA TANCÎ**

Yapı Kredi Yayınları

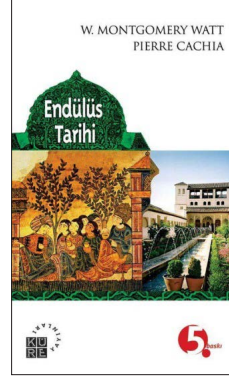
İbn Battûta 14. yüzyılda yaşamış Berberî asıllı bir seyyahdır. Orta Çağ'ın en büyük Müslüman seyyahlarından biri olarak

kabul edilen İbn Battûta'nın Marco Polo'dan daha geniş bir coğrafyayı gezdiği söylenir. Seyahatnâmesine göre, ilk yolculuğuna hicri 725 yılında, henüz 22 yaşındayken Tanca'dan hac niyetiyle çıkmıştır. Bu yolculuğu sırasında-İskenderiye, Kahire, Antakya, Sûr, Kudüs ve Dimaşk gibi şehirleri ziyaret ederek gözlemlerini ve anılarını seyahatnâmesine kaydetmiştir.

Hac görevini tamamladıktan sonra Hicaz'dan ayrılarak Irak'a geçmiş, ardından İran'ın farklı bölgelerini ziyaret etmiştir. Seyahatlerinde merakı onu Anadolu'dan Türkistan'a, Hindistan'a, Maldivler'e, Çin'e ve en nihayetinde Endülüs'e götürür. İbn Battûta gittiği şehirlerde sosyal hayata katılmış, insanlarla hemhâl olmuş, onların giyim kuşamlarını, inanç ve âdetlerini detaylı bir şekilde incelemiş ve seyahatnamesine yazmıştır/kaydetmiştir/not almıştır. Bu nedenle ilk etnologlardan biri olarak kabul edilir.

İbn Battûta, Endülüs'te ziyaret ettiği ilk şehir olan Cebel-i Tarık'tan Ronda kalesine, Marbela'dan Malaga'ya kadar birçok şehri ziyaret etmiştir. Granada'yı gördükten sonra aynı güzergâhtan Cebel-i Tarık'a ve daha sonra Merrâkeş'e geçmiştir.

İbn Battûta'nın seyahatnamesi sadece bir seyyahın deneyimlerini değil aynı zamanda 14. yüzyılda yaşayan insanlara dair eşsiz bilgiler sunmaktadır. Birçok ilim ve fikir insanı kendi eserlerinde Battûta'nın seyahatnamesine ve kaydettiği bilgilere sıkça atıfta bulunmuştur.

**ENDÛLÛS TARİHİ -
W. MONTGOMERY
WATT, PIERRE
CACHIA**

Küre Yayınları

Montgomery Watt, 20. yüzyılda Batı'daki önemli İslam tarihçilerinden biridir. Oryantalist ve akademisyen olarak

tanınan Watt, özellikle Hz. Muhammed hakkında yazdığı *Muhammad at Mecca* ve *Muhammad at Medina* kitaplarıyla bilinir. Bu eserleri, İslam'ın ilk dönemlerine ve Hz. Muhammed'in yaşamına dair önemli araştırmalar içermektedir.

Pierre Cachia, uzun yıllar Columbia Üniversitesi'nde Arap Dili ve Edebiyatı alanında profesörlük yapmış bir dil edebiyat uzmanıdır.

Endülüs Tarihi kitabı Cumhur Ersin Adıgüzel ve Qıyas Şükürov tarafından Türkçeye çevrilerek okuyucuya sunulmuştur. Endülüs'ün fethinden Reconquista'nın bitimine kadar olan dönemdeki tarihî gelişmelerin yanı sıra sosyal ilişkiler ve kültür gibi çeşitli alanları da kapsayan oldukça zengin bir çalışmadır.ve edebî altyapısıyla süslemiştir. Eser Yasemin Çiçek tarafından sadeleştirilerek neşre hazırlanmıştır.

Kayıp Gerdanlık: Endülüs

Merve Manaz

Mustafa Uluçay, 1972 tarihinde Afyonkarahisar’da dünyaya gelmiştir. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun olup yüksek lisansını divan edebiyatı şairi Bâkî’nin *Maalimül Yakın*’i üzerinde çalıştığı teziyle tamamladı. İlk eseri *Elveda Osmanlı* romanıdır. Ayrıca İbn Tufeyl’in felsefi romanı *Hayy Bin Yakzan* üzerine bir yayın çalışması yapmıştır. Doktorasını İstanbul Üniversitesi’nde Sosyal Bilimler Enstitüsünde “Mehmet Akif Ersoy’un Eserleri Üzerine Dil ve Üslup İncelemesi” teziyle tamamladı.

Özellikle dil bilgisi ve Mehmet Akif Ersoy hakkındaki çalışmalarıyla tanınan Uluçay’ın en önemli eserlerinden bir diğeri de *Kayıp Gerdanlık: Endülüs*’tür. Bu eser Endülüs’ün tarih, bilim ve medeniyetine dair zengin bilgiler içermektedir. Müslümanlardan önceki eski medeniyetleri de ayrıntılı olarak ele almaktadır. Hükümdarlardan halifelere, bilim insanlarından filozoflara ve yazarlara Endülüs’te iz bırakmış şahsiyetler hakkında kapsamlı bir genel bakış sunmaktadır. Kitabın başında Müslümanlara yapılan zulüm ve sürgün anlatılırken sonuna doğru Müslümanların İspanya’da bıraktıkları mirasa yer verilmektedir. Ayrıca dönemin kültürel, dilsel ve dinsel etkilerinin günümüze yansımalarına ve Arapça kökenli kelimelerin İspanyolcadaki varlığına da vurgu yapılmaktadır.

Eserin içeriğinde toplam on beş bölüm bulunmaktadır. İlk on bölüm Endülüs’ün tarihini kapsamaktadır. 12. bölümde Endülüs İslam medeniyetinin Avrupa’ya etkisi ve yansımalarından bahsedilmektedir. Aynı zamanda medeniyetin temellerine odaklanarak *convivencia* yani *bir arada yaşama kültürü*, günlük yaşam ve toplumsal yapıya ilişkin bilgilerin yanı sıra Endülüs’te doğan ve gelişen bilim, düşünce, tefsir, fıkıh, tasavvuf, tarih, edebiyat, tıp, astronomi ve matematik gibi disiplinler hakkında bilgiler sunulmaktadır. 13. bölümde Endülüs’ün en değerli mimarı eserlerinden olan Kurtuba Ulu Camii ve Elhamra Sarayı incelenmektedir. Kurtuba Ulu Camii adından anlaşıldığı üzere İspanya’nın Kurtuba kentinde bulunmaktadır. 785 yılında yapımına başlanmış ve bir yıl sürmüştür. Yedi asır boyunca Müslümanlar için ibadet yeri olarak kullanmış ancak şehir Kastilya Krallığı tarafından işgal edildikten sonra katedrale

dönüştürülmüştür. Ayrıca bu bölümde İbn Rüşd diğ-
ger adıyla “Averroes” ve sosyolojinin kurucusu İbn
Haldun gibi Endülüs’ün bilim alanlarındaki önemli
öncüleri tanıtılmaktadır. Bu isimler ve yapılar, Endü-
lüs medeniyetini derinlemesine anlamamıza yardım-
cı olmaktadır. Eserin 14. bölümünde birçok önemli
düşünür ve yazar, bu büyük medeniyetle ilgili görüş-
lerini ifade eder. Bu noktada Ziya Paşa, Muhammed
İkbal, Sezai Karakoç, Maria Rosa Menocal ve Roger
Garaudy gibi isimler gözümüze çarpar. Örneğin;
Fransız fikir adamı Roger Garaudy Endülüs’le ilgili
şu sözleri sarf etmiştir:

“Batı, hikmeti kaybettiği için gayesini de kaybetmiş-
tir. Dengeli ve ideal medeniyetin numunesi Endülüs
Medeniyeti olmuştur. (...) Avrupa’nın yaşadığı iki
“Rönesans” vardır: 13. yüzyılda, kaynağını Endü-
lüs’ten alan ve İbn Arabî ile birlikte Allah’a iman
esasına dayanan Rönesans ve 16. yüzyılda, İtalya’da
ve bilhassa Floransa’da ortaya çıkan ve insanın aş-
kın/ müteal boyutunu (Allah’a olan bağı) gitgide
köreltip dumura uğratan Rönesans!”

Yazar, eserin son bölümünde günümüz İspanya’ında
İslam’ın varoluşunu ve bu coğrafyadaki Müslüman
nüfusunu incelemektedir.

Endülüs’ün bıraktığı izleri merak eden ve bu dönemi
incelemek isteyen herkes, yazarın penceresinden ve
anlaşılır üslubuyla bu kitaptan faydalanabilir. Nite-
kim *Kayıp Gerdanlık: Endülüs*, Endülüs’ün tarihine
bir yolculuk sunmaktadır.

MERVE MANAZ

Fransa – Strazburg

YERDEN GÖĞE KADAR HAKSIZ

*Bugün de utanmadık şükür
Ortada ateş topu gibi kızıl kor
Sahipsiz acılar, dokunan yok
Cennet eller, melek misali
Pamuk içinde saklı dikenleri*

*Evsizler sofrasına oturduk
Kimse kimsenin adını bilmeden
Yemeğin altı yanık
Unutulmuş kapılar açık
Sessizce kapatan yok*

*Beterin beterini de görsek
Bilemeyiz buraya nasıl geldik
Hepimiz sağır dilsiz, hiçbirimiz körkütük
Yazıyor kağıda “Öğrenmeyince baştan
Sonu da çıkmıyor sokak”
Ardımız uçurum, önümüz heyelan
Sorsan cevabımız (da) hazır çoktan:
Yedik ama iştahımız yoktu
Yattık ama uykumuz yoktu
Sustuk ama günahımız çoktu*

*Yerden göğe kadar haksızız
Gökten yere kadar günahkâr
Küçültme bizi sen Allah'ım
Bir büyüklük yap*

Z Ü M R A U F U K